

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ
ΑΓΩΓΗΣ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΣΕ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ

**Εκπόνηση, εφαρμογή και αξιολόγηση ενός ψυχοεκπαιδευτικού
προγράμματος για την Εκπαίδευση στα Δικαιώματα του Παιδιού σε παιδιά
ηλικίας 10-12 ετών**

υπό

Κυριακή Γκότση (Α.Μ. 454)

Μεταπτυχιακή Εργασία υποβληθείσα για την εκπλήρωση των προϋποθέσεων
απονομής Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Τριμελής συμβουλευτική εξεταστική επιτροπή

Ανδρέας Μπρούζος	Καθηγητής (επιβλέπων), Παν/μιο Ιωαννίνων
Πλουσία Μισαηλίδη	Αναπληρώτρια καθηγήτρια (μέλος), Παν/μιο Ιωαννίνων
Στέφανος Βασιλόπουλος	Αναπληρωτής καθηγητής (μέλος), Παν/μιο Πατρών

ΙΩΑΝΝΙΝΑ, 2018

«Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον. Η έγκριση της Μεταπτυχιακής Διατριβής από το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, της Σχολής Επιστημών Αγωγής, δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα (Ν. 5343/1932, άρθρο 202).».

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους, όσοι με στήριξαν για την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Ανδρέα Μπούζο, επιβλέποντα καθηγητή της εργασίας, για την ανατροφοδότηση που μου παρείχε. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλα τα παιδιά του δείγματος και τις οικογένειές τους που συνέβαλαν στην πραγματοποίηση της έρευνας. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον διευθυντή και τους δασκάλους του 10^{ου} Δημοτικού σχολείου Ιωαννίνων, τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καλαμάτας και συγκεκριμένα την κ. Νινέτα Σωτηράκη, καθώς και τον πάτερ κ. Κωνσταντίνο Ανδριόπουλο, που με εμπιστεύτηκαν δίνοντάς μου την άδεια να εφαρμόσω το πρόγραμμα στο χώρο τους. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την υποστήριξή τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα εξέτασε την αποτελεσματικότητα ενός ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος για την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Ε.Α.Δ.) για παιδιά. Η Ε.Α.Δ αναφέρεται στην ανάπτυξη, καλλιέργεια και διάδοση μιας κουλτούρας Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (Α.Δ.), μέσω της μετάδοσης γνώσεων, δεξιοτήτων και της διαμόρφωσης στάσεων (Compasito, 2012). Το πρόγραμμα συνίσταται σε μια βραχεία ομαδική παρέμβαση διάρκειας τεσσάρων εβδομάδων, σε μαθητές Δημοτικού, ηλικίας 10-12 ετών, με σκοπό την βελτίωση των στάσεων απέναντι στα ΔτΠ και της σπουδαιότητας των ΔτΠ, καθώς, επίσης και την αύξηση των γνώσεων και της κατανόησης σχετικά με τα ΔτΠ. Το πρόγραμμα εστίασε στις γνώσεις και στις στάσεις για τα ΔτΠ, αναπτύσσοντας τις εξής θεματικές: 1.Μαθαίνω για τα ΔτΠ (Σύμβαση, «δικαίωμα»-«υποχρέωση»-«επιθυμία»), 2.Κατανοώ την αλληλεξάρτηση των δικαιωμάτων και τη συσχέτιση τους με την καθημερινότητα, 3.Ενημερώνομαι για αγωνιστές και ΜΚΟ και 4.Εμπλέκομαι σε υποθετικές καταστάσεις παραβίασης ΔτΠ. Στην έρευνα συμμετείχαν 57 μαθητές ηλικίας 10 έως 12 ετών, από τους οποίους οι 27 συγκρότησαν την πειραματική ομάδα και οι 30 την ομάδα ελέγχου. Για να εκτιμηθούν οι στάσεις, η σπουδαιότητα, οι γνώσεις και η κατανόηση των ΔτΠ, χορηγήθηκαν αυτοσυμπληρούμενα ερωτηματολόγια, τόσο πριν (pre test), όσο και μετά την παρέμβαση (post test). Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το συγκεκριμένο ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα Εκπαίδευσης στα ΔτΠ είναι αποτελεσματικό για την βελτίωση των στάσεων απέναντι στα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού, της σπουδαιότητας των ΔτΠ και για την αύξηση των γνώσεων πάνω στα ΔτΠ, καθώς και της κατανόησης των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού. Προτείνεται η γενίκευση της εφαρμογής του προγράμματος για την Εκπαίδευση των Δικαιωμάτων του παιδιού και σε άλλα πλαίσια (π.χ. σχολικό, οικογενειακό), με δείγμα γονέων και δασκάλων.

Λέξεις-Κλειδιά: Εκπαίδευση στα Α.Δ. για παιδιά, ψυχοεκπαίδευση, πριν και μετά μέτρηση, δικαιώματα ανατροφής, δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού, στάσεις για τα ΔτΠ, σπουδαιότητα των ΔτΠ, γνώσεις πάνω τα ΔτΠ, κατανόηση των ΔτΠ.

ABSTRACT

This study examined the effectiveness of a psychoeducational program for the Education of Human Rights for children. The Education of Human Rights mentions on the development, the cultivation and the spreading of a culture of Human Rights, through a communion of knowledge, skills and through a formation of attitudes (Compasito, 2012). The program consists of a brief group intervention with 4-weeks duration, in a sample consisting of student of elementary school, aged 10-12 years and the program aimed at the improvement of attitudes about children's rights and of the importance of children's rights, and also aimed at the increase of knowledge and comprehension about children's rights. The program focused on the knowledge and attitudes about children's rights, developing the following thematic: 1.Learn about children's rights (Convention of Children's Rights, "rights"-“obligations”-“desires”), 2.Understand the connection of rights and their correlation with the everyday life of children, 3.Be aware of the contestants and organizations for children's rights and 4.Participate in vignettes of violation of children's rights. The survey involved 57 students aged 10-12 years, of which 27 formed the experimental group and 30 the control group. In order to evaluate the participants' attitudes, the importance, knowledge and comprehension of children's rights, self-administered questionnaires were provided, at the beginning, as well as the completion of the program. The results demonstrate that this psychoeducational program of Education to children's rights is effective in the improvement of the attitudes for self-determination rights, of the importance of children's rights and also in the increase of the knowledge about children's rights and of the comprehension of self-determination rights. It is recommended a widespread implementation of the program for the Education of children's rights to other contexts (e.g. school, home), with sample of teachers and parents.

Key words: Education of Human Rights for children, psychoeducation, pre and post test, nurturance rights, self-determination rights, attitudes about children's rights, the importance of children's rights, knowledge about children's rights, understanding of children's rights.

Πίνακας Περιεχομένων

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	10
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	12
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	13
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	13
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	 18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	18
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	18
1.1.Ορισμός των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων.....	19
1.2.Αξίες και κατηγορίες των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων	21
1.3.Διεθνής καταστατικός χάρτης των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων	23
1.4.Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ).....	24
1.4.1.Οι βασικές αρχές, το περιεχόμενο της σύμβασης και οι κατηγορίες των Δικαιωμάτων του Παιδιού	26
1.4.2.Λειτουργία και οφέλη από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ)...	30
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	 32
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ	32
2.1. Ο ορισμός της εκπαίδευσης στα Α.Δ. και τα ΔτΠ.....	33
2.2. Οι στόχοι της Εκπαίδευσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.....	36
2.3. Μοντέλα εκπαίδευσης και μεθοδολογία για την ΕΑΔ.....	41
2.4. Θεματολογία της Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα και άλλα Εκπαιδευτικά Πεδία	47
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	 52
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΑ Α.Δ. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	52
3.1. Εκπαίδευση στα Α. Δ. στο πλαίσιο του Εκπαιδευτικού Συστήματος.....	52
3.1.1. Σύνδεση Α.Δ. και ΔτΠ με Πρόγραμμα Σπουδών στην Ελλάδα.....	54
3.1.2. Σύνδεση Α.Δ. και ΔτΠ με Πρόγραμμα Σπουδών στο Εξωτερικό	56
3.2. Η εκπαίδευση στα Α.Δ. σε εθνικό και διεθνές πλαίσιο	59

3.2.1. Ηνωμένα Έθνη	59
3.2.2. UNESCO	63
3.2.3. UNICEF	63
3.2.4. Ο Συνήγορος του Παιδιού	66
3.2.5. Το Συμβούλιο της Ευρώπης	68
3.2.6. Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.....	69
3.3. Εγχειρίδια εκπαίδευσης των Α.Δ.	70
3.4. Τα Διεθνή Κείμενα της Παιδείας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	76
ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ	
ΠΑΙΔΙΟΥ	76
4.1. Αξιολόγηση προγραμμάτων Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα	78
4.2. Έρευνες για την αποτελεσματικότητα της Εκπαίδευσης στα Α.Δ. για παιδιά.....	80
4.3. Έρευνες για τα Δικαιώματα του Παιδιού.....	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	88
ΨΥΧΟΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ.....	88
5.1. Ορισμός, σκοπός και χαρακτηριστικά ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων	88
5.2. Κατηγορίες ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων και τύποι για παιδιά	89
5.3. Σχεδιασμός προγράμματος ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας	91
5.4. Η διαδικασία σχεδιασμού και επιλογής δραστηριοτήτων για ψυχοεκπαιδευτικά προγράμματα Ε.Α.Δ.....	95
5.5. Λειτουργίες και ικανότητες συντονιστή.....	97
5.6. Αποτελεσματικότητα και αξιολόγηση ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας.....	98
5.7. Στόχοι έρευνας, ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις έρευνας.....	101
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	103
ΜΕΘΟΔΟΣ	103
6.1. Δείγμα	104
6.1.1. Επιλογή δείγματος	104
6.1.2. Συμμετέχοντες.....	104

6.2. Ψυχομετρικά εργαλεία	109
6.2.1. Ερωτηματολόγιο για τις Στάσεις απέναντι στα Δικαιώματα του Παιδιού	110
6.2.2. Ερωτηματολόγιο για τη Σπουδαιότητα των Δικαιωμάτων του Παιδιού	111
6.2.3. Ερωτηματολόγιο για τις Γνώσεις και την Κατανόηση των παιδιών σχετικά με τα Δικαιώματα του Παιδιού.....	112
6.3. Ερευνητική μέθοδος, διαδικασία συλλογής δεδομένων και μέθοδος στατιστικής ανάλυσης.....	114
6.4. Δομή ψυχοεκπαιδευτικού ομαδικού προγράμματος παρέμβασης για την Εκπαίδευση στα Δικαιώματα του Παιδιού.....	115
6.4.1. Περιγραφή ερευνητικού προγράμματος	116
6.4.2. Διαδικασία παρέμβασης	118
6.4.3. Η παρέμβαση	120
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.....	137
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	137
7.1. Αποτελεσματικότητα παρέμβασης ως προς τις Στάσεις για τα ΔτΠ	138
7.2. Αποτελεσματικότητα παρέμβασης ως προς την Σπουδαιότητα των ΔτΠ	144
7.3. Κλίμακα των «Γνώσεων για τα ΔτΠ» και της «Κατανόησης των ΔτΠ»	148
7.3.1. Κατηγοριοποίηση απαντήσεων σε ερωτήσεις γνώσεων για τα ΔτΠ	148
7.3.2. Δημιουργία μεταβλητής συνολικού σκορ για Γνώσεις των ΔτΠ.....	150
7.3.3 Κατηγοριοποίηση απαντήσεων σε καταστάσεις ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού για τα ΔτΠ.....	151
7.3.4. Δημιουργία νέων μεταβλητών και συνολικού σκορ κατανόησης για τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού του παιδιού	154
7.4. Αποτελεσματικότητα παρέμβασης ως προς τις Γνώσεις για τα ΔτΠ	155
7.5. Αποτελεσματικότητα παρέμβασης ως προς την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού	159
7.6. Ευρήματα ως προς το φύλο των συμμετεχόντων.....	163
7.7. Αποτελεσματικότητα παρέμβασης ανά ηλικιακή ομάδα των συμμετεχόντων	166
7.8. Ευρήματα ως προς την προηγούμενη συμμετοχή των παιδιών σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ	169
7.9. Συσχετίσεις μεταξύ των κλιμάκων της έρευνας	172
7.9.1. Συσχετίσεις βασικών κλιμάκων πριν την παρέμβαση	172
7.9.2. Συσχετίσεις βασικών κλιμάκων μετά την παρέμβαση.....	173

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.....	175
ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	175
8.1. Γενικές παρατηρήσεις.....	175
8.1.1. Παρατηρήσεις στα αποτελέσματα της κλίμακας των Στάσεων για τα ΔτΠ (Ανατροφής-Αυτοπροσδιορισμού)	180
8.1.2. Παρατηρήσεις στα αποτελέσματα της κλίμακας για τη Σπουδαιότητα των ΔτΠ.....	181
8.1.3. Παρατηρήσεις στα αποτελέσματα της κλίμακας των Γνώσεων για τα ΔτΠ	182
8.1.4. Παρατηρήσεις στα αποτελέσματα της κλίμακας για την κατανόηση των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού	184
8.2. Περιορισμοί της έρευνας	185
8.3. Προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση	187
 ΕΠΙΛΟΓΟΣ	 191
 ΠΑΡΑΤΗΜΑΤΑ.....	 192
Παράρτημα Ι: Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού	192
Παράρτημα ΙΙ: Ψυχομετρικά Εργαλεία/Ερωτηματολόγια	206
Παράρτημα ΙΙΙ: Αίτηση για την υλοποίηση του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καλαμάτας.....	221
Παράρτημα ΙV: Βεβαίωση εφαρμογής ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καλαμάτας.....	222
Παράρτημα V: Έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης των γονέων & κηδεμόνων για το ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα στη ΔΚΒ Καλαμάτας	223
Παράρτημα VI: Έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης των γονέων & κηδεμόνων για το ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα στο χωριό της Μεσσηνίας.....	224
Παράρτημα VII: Έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης των γονέων & κηδεμόνων για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων σε σχολείο των Ιωαννίνων	225
Παράρτημα VIII: Αφίσα ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος για ΔΚΒ Καλαμάτας.....	226
Παράρτημα ΙX: Υλικά συναντήσεων ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος.....	227
Παράρτημα X: Βεβαίωση παρακολούθησης του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος για τη ΔΚΒ Καλαμάτας και για το χωριό της Μεσσηνίας.....	276
Παράρτημα XI: Υλικό/ κολάζ που δημιουργήθηκε στις συναντήσεις του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος	277
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	 279

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1: Προσέγγιση σε σχέση με τις ανάγκες και σε σχέση με τα Α.Δ. για την εξέταση των ΔτΠ.....	21
Πίνακας 1.2: Βασικές Συμβάσεις Ανθρώπινων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ.....	23
Πίνακας 1.3: Χρονολογίες- Σταθμοί για Συμβάσεις.....	26
Πίνακας 1.4: Τα άρθρα της ΣΔΠ σε κατηγορίες.....	28
Πίνακας 2.5: Μοντέλα παιδείας για τα Α.Δ.....	42
Πίνακας 2.6: Εξοικείωση των παιδιών με τα Α.Δ. μέσω του οδηγού ΟΗCHR, (2004).....	50
Πίνακας 3.7: Α.Δ. και ΔτΠ στο Πρόγραμμα Σπουδών του Δημοτικού σχολείου στην Ελλάδα.....	55
Πίνακας 5.8: Φύλλο πλάνου συνεδρίας (δείγματα).....	94
Πίνακας 5.9: Βήματα για το σχεδιασμό της δομής ενός ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος.....	94
Πίνακας 5.10: Βήματα για το σχεδιασμό της δομής μιας συνάντησης.....	94
Πίνακας 5.11: Οι ικανότητες του συντονιστή ομάδας.....	98
Πίνακας 6.12: Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος (N=57).....	106
Πίνακας 6.13: Δείκτες αξιοπιστίας στις κλίμακες της έρευνας (πριν-μετά).....	114
Πίνακας 6.14: Τα στάδια διεξαγωγής της έρευνας.....	117
Πίνακας 6.15: 1 ^η Συνάντηση-Γνωριμία & Συμβόλαιο της ομάδας.....	121
Πίνακας 6.16: 2 ^η Συνάντηση-Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.....	122
Πίνακας 6.17: 3 ^η Συνάντηση-Δικαιώματα & Επιθυμίες.....	124
Πίνακας 6.18: 4 ^η Συνάντηση-Δικαιώματα & Υποχρεώσεις.....	126
Πίνακας 6.19: 5 ^η Συνάντηση-Αλληλένδετα Δικαιώματα.....	128
Πίνακας 6.20: 6 ^η Συνάντηση-Αγωνιστές & ΜΚΟ για τα Δικαιώματα.....	130
Πίνακας 6.21: 7 ^η Συνάντηση-Σχέδιο δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.....	133
Πίνακας 6.22: 8 ^η Συνάντηση-Κλείσιμο.....	135
Πίνακας 7.23: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για τις «Στάσεις Ανατροφής» και «Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού» στην πειραματική ομάδα (πριν-μετά).....	139
Πίνακας 7.24: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για τις «Στάσεις Ανατροφής» και «Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού» στην ομάδα ελέγχου (πριν-μετά).....	139
Πίνακας 7.25: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τις «Στάσεις Ανατροφής» και «Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού» στην πριν μέτρηση.....	140
Πίνακας 7.26: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τις «Στάσεις Ανατροφής» και «Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού» στην μετά μέτρηση.....	140
Πίνακας 7.27: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για τη Σημασία των ΔτΠ στην πειραματική ομάδα (πριν-μετά).....	144
Πίνακας 7.28: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για τη Σημασία των ΔτΠ στην ομάδα ελέγχου (πριν-μετά).....	144

Πίνακας 7.29: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τη Σημασία των ΔτΠ για την πριν μέτρηση.....	145
Πίνακας 7.30: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τη Σημασία των ΔτΠ για την μετά μέτρηση.....	145
Πίνακας 7.31: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για τις Γνώσεις στα ΔτΠ στην πειραματική ομάδα (πριν-μετά).....	156
Πίνακας 7.32: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για τις Γνώσεις στα ΔτΠ στην ομάδα ελέγχου (πριν-μετά).....	156
Πίνακας 7.33: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τις Γνώσεις στα ΔτΠ για την πριν μέτρηση.....	157
Πίνακας 7.34: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τις Γνώσεις στα ΔτΠ για την μετά μέτρηση.....	157
Πίνακας 7.35: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού στη πειραματική ομάδα (πριν-μετά)	159
Πίνακας 7.36: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού στην ομάδα ελέγχου (πριν-μετά).....	159
Πίνακας 7.37: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού για την πριν μέτρηση.....	160
Πίνακας 7.38: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού για την μετά μέτρηση.....	160
Πίνακας 7.39: Έλεγχος t σε ανεξάρτητα δείγματα (φύλο) στις κλίμακες της έρευνας για την πειραματική ομάδα (N=27).....	163
Πίνακας 7.40: Έλεγχος t σε ανεξάρτητα δείγματα (φύλο) στις κλίμακες της έρευνας για την ομάδα ελέγχου (N=30).....	165
Πίνακας 7.41: Ανάλυση Διακύμανσης των τριών τάξεων/ηλικιακών ομάδων στις κλίμακες της έρευνας για την πειραματική ομάδα (N=27).....	166
Πίνακας 7.42: Ανάλυση Διακύμανσης των τριών τάξεων/ηλικιακών ομάδων στις κλίμακες της έρευνας για την ομάδα ελέγχου (N=30).....	168
Πίνακας 7.43: Έλεγχος t σε ανεξάρτητα δείγματα (συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ) στις κλίμακες της έρευνας για την πειραματική ομάδα (N=27).....	169
Πίνακας 7.44: Έλεγχος t σε ανεξάρτητα δείγματα (συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ) στις κλίμακες της έρευνας για την ομάδα ελέγχου (N=30).....	170
Πίνακας 7.45: Συσχετίσεις βασικών μεταβλητών πριν την παρέμβαση.....	173
Πίνακας 7.46: Συσχετίσεις βασικών μεταβλητών μετά την παρέμβαση.....	174

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 6.1: Φύλο του δείγματος (N=57).....	107
Διάγραμμα 6.2: Ηλικία του δείγματος (N=57).....	107
Διάγραμμα 6.3: Τάξη δείγματος (N=57).....	107
Διάγραμμα 6.4: Μορφωτικό επίπεδο πατέρα δείγματος.....	107
Διάγραμμα 6.5: Μορφωτικό επίπεδο μητέρας δείγματος (N=57).....	107
Διάγραμμα 6.6: Επάγγελμα πατέρα του δείγματος (N=57).....	108
Διάγραμμα 6.7: Επάγγελμα μητέρας δείγματος (N=57).....	108
Διάγραμμα 6.8: Προηγούμενη συμμετοχή σε πρόγραμμα για τα ΔτΠ.....	109
Διάγραμμα 6.9: Ομάδα έρευνας δείγματος.....	109
Διάγραμμα 7.10: Στάσεις Ανατροφής πειραματικής ομάδας και ομάδας ελέγχου στην πριν και μετά μέτρηση.....	141
Διάγραμμα 7.11: Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού πειραματικής ομάδας και ομάδας ελέγχου για πριν και μετά μέτρηση.....	141
Διάγραμμα 7.12: Boxplots των Στάσεων για τα Δικαιώματα Ανατροφής πριν και μετά στην πειραματική ομάδα.....	142
Διάγραμμα 7.13: Boxplots των Στάσεων για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά στην πειραματική ομάδα.....	142
Διάγραμμα 7.14: Boxplots των Στάσεων για τα Δικαιώματα Ανατροφής πριν και μετά στην ομάδα ελέγχου.....	143
Διάγραμμα 7.15: Boxplots των Στάσεων για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά στην ομάδα ελέγχου.....	143
Διάγραμμα 7.16: Σημασία των ΔτΠ πειραματικής ομάδας και ομάδας ελέγχου στην πριν και μετά μέτρηση.....	146
Διάγραμμα 7.17: Boxplots για τη Σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού πριν και μετά στην πειραματική ομάδα.....	147
Διάγραμμα 7.18: Boxplots για τη Σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού πριν και μετά στην ομάδα ελέγχου.....	147
Διάγραμμα 7.19: Γνώσεις για τα Δικαιώματα του Παιδιού πειραματικής ομάδας και ομάδας ελέγχου στην πριν και μετά μέτρηση.....	157
Διάγραμμα 7.20: Boxplots για τις Γνώσεις των Δικαιωμάτων του Παιδιού πριν και μετά στην πειραματική ομάδα (N=27).....	158
Διάγραμμα 7.21: Boxplots για τις Γνώσεις των Δικαιωμάτων του Παιδιού πριν και μετά στην ομάδα ελέγχου (N=30).....	158
Διάγραμμα 7.22: Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πειραματικής ομάδας και ομάδας ελέγχου στην πριν και μετά μέτρηση.....	161
Διάγραμμα 7.23: Boxplots για τη Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά στην πειραματική ομάδα (N=27).....	162
Διάγραμμα 7.24: Boxplots για τη Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά στην ομάδα ελέγχου (N=30).....	162

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 2.1: Παράγοντες που εμπλέκονται σε κάθε δραστηριότητα της Εκπαίδευσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.....	41
Σχήμα 2.2.: «Η γνωστική πυραμίδα».....	43
Σχήμα 2.3: Ανθρώπινα Δικαιώματα και άλλα Εκπαιδευτικά Παιδεία.....	48

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Ε.Α.Δ.	Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα
Α.Δ.	Ανθρώπινα Δικαιώματα
ΔτΠ	Δικαιώματα του Παιδιού
ΣΔΠ	Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού
ΟΔΔΑ	Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΔΣΑΠΔ	Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
ΔΣΟΚΠΑ	Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΔΠΔΠ	Δίκτυο Πληροφοριών για τα Δικαιώματα του Παιδιού
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Η.Ε.	Ηνωμένα Έθνη
UNHCR	Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες
OHCHR	Γραφείο Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Α.Δ.
UNESCO	Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός & Πολιτισμικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών
UNICEF	Η οργάνωση των Η.Ε. για τα Παιδιά
WHO	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
ΣτΠ	Συνήγορος του Παιδιού
Μ.Ο.	Μέσος Όρος
Τ.Α.	Τυπική Απόκλιση

**«Όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι. Δεν
είναι η καταγωγή αλλά η αρετή
μόνο που τους κάνει να
διαφέρουν».**

Βολτέρος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία αποτελεί ένα ερευνητικό εγχείρημα στο πεδίο των ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων για παιδιά, όπου επιχειρήθηκε να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα τέτοιων ομάδων όσον αφορά την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΑΔ) για παιδιά. Η ΕΑΔ για παιδιά έχει αποδεικτεί απαραίτητη στις μέρες μας, καθώς εκατομμύρια παιδιά στο κόσμο στερούνται βασικά αγαθά και υπηρεσίες, που σχετίζονται με την ανάπτυξή τους, αλλά ακόμα και με την επιβίωσή τους. Χωρίς την διασφάλιση των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (ΑΔ) στην παιδική ηλικία, το άτομο θα μειονεκτήσει και ως ενήλικος πολίτης, καθώς δεν θα απολαμβάνει τα δικαιώματά του και δεν θα αξιοποιεί τις ευκαιρίες ως ισότιμο μέλος της κοινωνίας. Το παιδί που στερήθηκε τα δικαιώματά του, ως ενήλικος γονέας θα αναπαράγει καταστάσεις αρνητικές για τα δικαιώματα και την υγιή ανάπτυξη της προσωπικότητας των δικών του παιδιών, με αποτέλεσμα να διαιωνίζεται ο κοινωνικός αποκλεισμός και η περιθωριοποίηση. Αυτή η παραβίαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού (ΔτΠ) προέρχεται από την άποψη ότι τα παιδιά συνήθως θεωρούνται άτομα που ακόμη «δεν είναι ενήλικες» και για αυτό αντιμετωπίζονται ως εξαρτημένα, με την ανάγκη της πειθαρχίας ή καθοδήγησης από τους ενήλικες (Compasito, 2012).

Ένας από τους πρώτους που αναφέρθηκε στα ΔτΠ ήταν ο Janusz Korczak, ο οποίος ανέφερε ότι οι ενήλικες παραβιάζουν βασικά δικαιώματα των παιδιών, τα οποία δεν θεωρούνται ολοκληρωμένα πρόσωπα και ισάξια με τους ενήλικες. Ο ίδιος διακηρύσσει το 1919 το Μεγάλο Χάρτη των Ελευθεριών του παιδιού. Ως υπαρκτικό δικαίωμα του παιδιού θεωρείται το «δικαίωμα στο σεβασμό», όπου από αυτό πηγάζουν τα άλλα δικαιώματα. Ο σεβασμός προς το παιδί προϋποθέτει την ανεπιφύλακτη αποδοχή της προσωπικότητας του παιδιού, ως ξεχωριστής και ανεπανάληπτης οντότητας, δηλαδή την καλλιέργεια της ατομικότητας και της ταυτότητας του. Το παιδί, για να ενδυναμώσει την προσωπικότητα του, χρειάζεται ενσυναίσθηση, αποδοχή και σεβασμό. Σημαντικό είναι να καλλιεργηθεί η αυτονομία και η αυτοδιάθεση του παιδιού, ώστε να μπορεί το ίδιο να αναπτύξει το δυναμικό του. Απαραίτητο είναι να αναγνωριστούν οι ειδικές ανάγκες και επιθυμίες του παιδιού στο παρόν, αλλά και η αναγνώριση των ηλικιακά προσαρμοσμένων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του παιδιού [Μπρούζος, 2015, στο Πυργιωτάκης (Επιμ.)].

Στην ανθρωπιστική, επίσης, προσέγγιση, κάθε παιδί χρειάζεται το σεβασμό από τους άλλους, την αποδοχή από τον κοινωνικό περίγυρο, την αγάπη των σημαντικών άλλων και την ικανοποίηση των αναγκών του, ώστε να αισθάνεται σημαντικό (Prochaska & Norcross, 1994, όπ. αναφ. στο Χατζηχρήστου, 2011). Σύμφωνα με τον Rogers, οι γονείς έχουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των παιδιών, τα οποία χρειάζονται αποδοχή, σεβασμό, ζεστασία και αγάπη χωρίς όρους, ώστε να αγαπήσουν και να αποδεχτούν τον εαυτό τους (Χατζηχρήστου, 2011).

Όλες αυτές οι παραπάνω ανάγκες του παιδιού είναι οικουμενικές και η εκπλήρωσή τους είναι απαραίτητη για τη καλύτερη δυνατή υγεία και ανάπτυξη των παιδιών. Η Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού (ΣΔΠ) θεωρεί το παιδί ως υποκείμενο δικαιωμάτων και το αναγνωρίζει ως αυτόνομη και ξεχωριστή οντότητα. Τα παιδιά έχουν δικαιώματα. Πόσοι, όμως, από εμάς το γνωρίζουν και το ενστερνίζονται; Και αν υποθέσουμε ότι κάποιοι αναγνωρίζουν τα ΔτΠ, τι κάνουν για αυτό; Κάθε γενιά χρειάζεται να συμβάλλει στην ανάπτυξη των Α.Δ., όπως και στον αγώνα για τη τήρηση των Α.Δ. και των ΔτΠ στο μέλλον (Gollob & Krafp, 2007). Όλα τα παραπάνω μπορούν να συμβούν μέσω της Εκπαίδευσης για τα Α.Δ. Τι σημαίνει όμως «Μαθαίνω τα δικαιώματά μου»; Όταν μπορώ, ως παιδί ή ενήλικας, να απολαμβάνω καθημερινά στην πράξη τα δικαιώματά μου, όταν προασπίζομαι τα δικαιώματα του άλλου με το να τα αναγνωρίζω και να τα σέβομαι, αυτό σημαίνει «Μαθαίνω τα δικαιώματά μου» (Επίτροπος Προστασίας Δικαιωμάτων Παιδιού, χ.χ.).

Στην παρούσα εργασία θα γίνει αναφορά στην εφαρμογή ενός ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος Ε.Α.Δ. για παιδιά. Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί αύξηση των ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων, που στοχεύουν στην πρόληψη, στην αντιμετώπιση προβλημάτων, στην εκπαίδευση και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων (Furr, 2000). Η παρούσα έρευνα αποτελεί έρευνα έκβασης. Σκοπός της έρευνας είναι να διαπιστωθεί η αποτελεσματικότητα ενός ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος Εκπαίδευσης για τα ΔτΠ, που στοχεύει να βοηθήσει τα παιδιά Δημοτικού να βελτιώσουν τις στάσεις τους για τα ΔτΠ και τη σπουδαιότητα των ΔτΠ και να αυξήσουν τις γνώσεις τους για τα ΔτΠ και την κατανόηση τους για τα ΔτΠ. Για την παρούσα μελέτη διατυπώθηκαν τα παρακάτω ερωτήματα, τα οποία χρειάστηκε να διερευνηθούν: ένα ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα για παιδιά δημοτικού μπορεί να συμβάλλει στην βελτίωση των στάσεων και της σπουδαιότητας για τα ΔτΠ; Ακόμα, οι γνώσεις για τα ΔτΠ και η κατανόηση των δικαιωμάτων του παιδιού αυξάνονται μετά την συμμετοχή τους σε ένα τέτοιο

πρόγραμμα; Η επίδραση του προγράμματος θα έχει το ίδιο μέγεθος σε όλες τις ηλικίες των παιδιών και τα δύο φύλα;

Το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια: Το πρώτο αποτελεί εισαγωγή στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΑΔ) και τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔτΠ), με αναφορά στον ορισμό των δικαιωμάτων και στη παρουσίαση της Σύμβασης. Το δεύτερο αναφέρεται στην Εκπαίδευση στα Α.Δ. (ΕΑΔ) για παιδιά και το τρίτο είναι αφιερωμένο στην εφαρμογή προγραμμάτων ΕΑΔ στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει έρευνες για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων ΕΑΔ και έρευνες για τη μέτρηση των ΔτΠ. Τέλος, το πέμπτο κεφάλαιο ασχολείται με τις ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες. Το θεωρητικό μέρος κλείνει παρουσιάζοντας τον σκοπό και τους στόχους της παρούσας έρευνας και των ερευνητικών της υποθέσεων.

Το ερευνητικό μέρος της εργασίας περιλαμβάνει τρία κεφάλαια: το έκτο κεφάλαιο, στο οποίο αναφέρονται τα ψυχομετρικά εργαλεία, η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε, το δείγμα, το ερευνητικό πρόγραμμα και η δομή του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, με την παρουσίαση των συναντήσεων. Στο έβδομο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση, ερμηνεία και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Το ερευνητικό μέρος ολοκληρώνεται με συζήτηση για τα αποτελέσματα που προέκυψαν, παράθεση ορισμένων περιορισμών της έρευνας και κάποιες προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Μέσω των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (Α.Δ.) και των θεμελειωδών ελευθεριών μας, μπορούμε να αναπτυχθούμε πλήρως, να χρησιμοποιήσουμε τις ανθρώπινες αρετές μας, τη νοημοσύνη μας, τα ταλέντα μας, τη συνείδησή μας καθώς και να ικανοποιήσουμε τις πνευματικές και άλλες ανάγκες μας (Σύμπραξη Νέων & Κοινωνίας των Πολιτών Εν Δράση, 2016). Τα Α.Δ. στηρίζονται στην εναρμόνιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας με το σεβασμό και την προστασία κάθε ανθρώπου (Ηνωμένα Έθνη, 2013). Όταν τα Α.Δ. και οι θεμελειώδεις ελευθερίες δεν γίνονται αποδεκτά και αποστερούνται, τότε, εκτός από προσωπική τραγωδία, δημιουργούνται κοινωνική και πολιτική αναταραχή, με συγκρούσεις και βία ανάμεσα στις κοινωνίες και τα έθνη. Όλες οι παραβιάσεις των Α.Δ. προκύπτουν όταν οι άνθρωποι δεν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους (Συ.Ν.Κοινωνίας Εν Δράση, 2016· Ηνωμένα Έθνη, 2013).

Τα Α.Δ. αναγνωρίζονται από συμβάσεις, όπου καθορίζεται με αντικειμενικά κριτήρια ο τρόπος αντιμετώπισης διαφόρων καταστάσεων από τα κράτη, επιβάλλοντας ορισμένες υποχρεώσεις προς τα άτομα. Αυτές οι συμβάσεις μπορεί να είναι δύο ειδών: νομικά δεσμευτικές, δηλαδή μια Συνθήκη ή Σύμφωνο που αντιπροσωπεύει μια δέσμευση κρατών όσον αφορά την υλοποίηση των δικαιωμάτων σε εθνικό επίπεδο και ή μη δεσμευτικές. Υπάρχουν τρεις βασικές κατηγορίες που αφορούν τα κείμενα των Α.Δ.: 1. βάσει γεωγραφικής εμβέλειας, 2. βάσει κατηγορίας δικαιωμάτων που προβλέπουν και 3. βάσει ειδικής κατηγορίας ατόμων ή ομάδων τους οποίους προστατεύουν (Compass, 2010).

Παράλληλα με την αναγνώριση των θεμελειωδών ελευθεριών, κάποια κείμενα Α.Δ. αναγνωρίζουν και ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Με αφορμή παλιότερες περιπτώσεις διακρίσεων σε βάρος ομάδων και λόγω της μειονεκτικής και ευάλωτης θέσης ορισμένων ομάδων της κοινωνίας, καθώς και της περιορισμένης πολιτικής ισχύς, παρέχεται αυτή η ειδική προστασία. Μία τέτοια ομάδα που έχει λάβει ειδική προστασία είναι τα παιδιά, όπου η βασική προστασία τους παρέχεται σε επίπεδο Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) με τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού (ΣΔΠ) του 1989, όπου αποτελεί ένα διεθνές

νομικό κείμενο για τα ανθρώπινα δικαιώματα που ρυθμίζει τα δικαιώματα των παιδιών (Compass, 2010· Gollob & Krafp, 2007).

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στον ορισμό, τα χαρακτηριστικά και τις κατηγορίες των Α.Δ., καθώς και στη ΣΔΠ, που θεωρείται ως το σημαντικότερο κείμενο που δίνει έμφαση στα Α.Δ. που σχετίζονται με παιδιά και αποτελεί ένα ανεκτίμητο εργαλείο για την εισαγωγή των παιδιών στα Α.Δ. Επίσης, στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στα μέρη της Σύμβασης και στους διάφορους τύπους ανθρωπίνων δικαιωμάτων για παιδιά που, λόγω της φυσικής και πνευματικής του ανωριμότητας, χρειάζεται να προστατεύονται με κατάλληλη νομοθεσία από το διεθνές δίκαιο. Τέλος, θα γνωρίσουμε τις υποχρεώσεις των κυβερνήσεων που υπάγονται στο σώμα διεθνούς νομοθεσίας.

1.1. Ορισμός των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων

Τα ανθρώπινα δικαιώματα ορίζονται ως τα βασικά κριτήρια, χωρίς τα οποία οι άνθρωποι δεν μπορούν να ζήσουν με αξιοπρέπεια. Ο σεβασμός αυτών των δικαιωμάτων επιτρέπει την πλήρη ανάπτυξη του ατόμου και της κοινωνίας (Διεθνής Αμνηστία, 1996). Τα δικαιώματα είναι οι ελευθερίες και οι εξουσίες, οι οποίες παρέχονται από το Δίκαιο στα πρόσωπα προς επιδίωξη και πραγματοποίηση των βασικών αναγκών τους και προστατεύονται από το νόμο μέσω κυρώσεων. Τα Α.Δ. κατανοούνται με την έννοια που έχουν στην Οικουμενική Διακήρυξη τους από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) στις 10/12/1948, δηλαδή ως το «κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη» (Δεληκωνσταντής, 1995).

Η ιδέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εμπεριέχει δύο αξίες-κλειδιά: την αξιοπρέπεια και την ισότητα. Τα Α.Δ. προσδιορίζουν όλα όσα είναι θεμελειακά και απαραίτητα για μια ζωή με αξιοπρέπεια, η οποία αποτελεί τον θεμελειώδη λίθο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο (Ηνωμένα Έθνη, 2013· Compass, 2010). Δεδομένου ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι, για αυτό και τα Α.Δ. είναι καθολικά. Από αυτές τις δύο θεμελειακές αξίες μπορούν να αντληθούν και άλλες αξίες, υπογραμμίζοντας τον τρόπο συνύπαρξης των ανθρώπων και των

κοινωνιών στη πράξη. Αυτές είναι: 1. η ελευθερία, όπου η ανθρώπινη βούληση αποτελεί σημαντικό μέρος της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, 2. ο σεβασμός για τους άλλους, καθώς η έλλειψή του δηλώνει τη μη εκτίμηση της ατομικής αξιοπρέπειας, 3. η μη διάκριση, καθώς ισότητα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια σημαίνει να μην γίνονται διακρίσεις, 4. η ανεκτικότητα, διότι η απουσία της δείχνει έλλειψη σεβασμού στη διαφορετικότητα, 5. η δικαιοσύνη, επειδή οι άνθρωποι είναι ίσοι μεταξύ τους και δικαιούνται δίκαιη αντιμετώπιση και 6. η υπευθυνότητα, αφού ο σεβασμός των δικαιωμάτων των άλλων εμπεριέχει την υπευθυνότητα του καθενός για τις πράξεις του (Compass, 2010).

Ο ορισμός του δικαιώματος είναι αντίθετος με τον ορισμό της «επιθυμίας» και των «υποχρεώσεων», ενώ μπορεί να συσχετιστεί με την έννοια της «ανάγκης». Συγκεκριμένα, η έννοια του δικαιώματος είναι κάτι παραπάνω από την έννοια της επιθυμίας, καθώς ένα δικαίωμα είναι κάτι που χρειάζομαι και χωρίς αυτό δεν μπορώ να ζήσω αξιοπρεπώς, ενώ οι επιθυμίες είναι κάτι που θέλω, αλλά και χωρίς αυτές μπορώ να ζήσω. Όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, τα δικαιώματα αναφέρονται στις απαιτήσεις μας προς τους άλλους να ικανοποιήσουν και να σεβαστούν τις ανάγκες μας, ενώ οι υποχρεώσεις αναφέρονται στα αιτήματα που απευθύνουμε μεταξύ μας, όσον αφορά το σεβασμό, την προστασία και την εκπλήρωση των δικαιωμάτων των άλλων (Διεθνής Αμνηστία, χ.χ.). Επιπλέον, σχετικά με τα δικαιώματα και τις ανάγκες, όλες οι ανάγκες ενός παιδιού, όπως υλικές, πνευματικές, συναισθηματικές, κοινωνικο-πολιτισμικές, είναι ουσιώδεις για να μπορέσει ένα παιδί να ζήσει μια καλή ζωή. Όλες αυτές οι ανάγκες ενός παιδιού, που είναι αλληλένδετες και έχουν ίση αξία μεταξύ τους, θα πρέπει να εξετάζονται συνολικά και να ικανοποιούνται ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξης του παιδιού και τις διαφορετικές συνθήκες που επικρατούν. Οι ενήλικοι οφείλουν να δημιουργούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις, ώστε να εκπληρώνουν τις ανάγκες αυτές των παιδιών. Η αποδοχή ότι οι ενήλικες έχουν ευθύνη να ικανοποιήσουν αυτές τις ανάγκες των παιδιών, έχει οδηγήσει στην αποδοχή ότι τα παιδιά πρέπει να έχουν την ικανότητα να ικανοποιούν τις ανάγκες τους, δηλαδή, με άλλα λόγια, ότι έχουν δικαιώματα. Παράλληλα, το «δικαίωμα» ορίζεται ως η ηθική ή νομική δυνατότητα κάποιου να έχει ή να κάνει κάτι. Η διαφορά ανάμεσα σε μια ανάγκη και ένα δικαίωμα είναι ότι οι προϋποθέσεις ανάπτυξης ενός παιδιού έχουν να κάνουν με τις ανάγκες του, ενώ το δικαίωμα είναι η αναγνώριση της δυνατότητας του παιδιού να ικανοποιήσει αυτές τις ανάγκες. Στον παρακάτω πίνακα εξηγούνται οι διαφορές μεταξύ των δύο προσεγγίσεων που

χρησιμοποιούνται για την εξέταση των ΔτΠ: της προσέγγισης σε σχέση με τις ανάγκες και της προσέγγισης σε σχέση με τα Α.Δ. (E.U., Rights, Equality & Citizenship Programme, χ.χ.).

Πίνακας 1.1: Προσέγγιση σε σχέση με τις ανάγκες και σε σχέση με τα Α.Δ. για την εξέταση ΔτΠ (E.U., Rights, Equality & Citizenship Programme, χ.χ.)

Προσέγγιση Βασικών Αναγκών	Προσέγγιση Ανθρώπινων Δικαιωμάτων
Οι ανάγκες ικανοποιούνται	Τα δικαιώματα πραγματοποιούνται (σεβασμός, προστασία, τήρηση)
Οι ανάγκες δεν υπονοούν καθήκοντα ή υποχρεώσεις	Τα δικαιώματα πάντα υπονοούν αντίστοιχα καθήκοντα ή υποχρεώσεις
Οι ανάγκες δεν είναι απαραίτητα οικουμενικές	Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι πάντα οικουμενικά
Οι βασικές ανάγκες μπορούν να ικανοποιηθούν αν επικεντρωθεί κανείς σε στόχους ή αποτελέσματα	Τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να πραγματοποιηθούν με προσοχή στα αποτελέσματα και τη διαδικασία τήρησης τους
Οι ανάγκες μπορούν να ιεραρχηθούν βάζοντας προτεραιότητες	Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αλληλεξαρτώμενα

1.2. Αξίες και κατηγορίες των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι συνυφασμένα με την εγγενή ανθρώπινη αξιοπρέπεια και επομένως είναι αδιαπραγμάτευτα και αναπαλλοτρίωτα και έχουν αξίες και χαρακτηριστικά, όπως (Συν.Ν.Κοινωνία Εν Δράση, 2016· UNHCR, 2014· Compasito, 2012· Compass, 2010· Διεθνής Αμνηστία, 1996):

- Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι έμφυτα σε κάθε άνθρωπο, ανήκουν στους ανθρώπους απλώς και μόνο επειδή είναι άνθρωπινα.
- Όλα τα άτομα έχουν δικαιώματα για πάντα, ισότιμα και οικουμενικά (αρχή της ισότητας και της μη-διάκρισης).
- Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι οικουμενικά-καθολικά, δηλαδή είναι τα ίδια για όλους τους ανθρώπους παντού στον κόσμο. Καθένας δικαιούται να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματά του χωρίς διακρίσεις.
- Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αναφαίρετα, δηλαδή δεν μπορείς να χάσεις αυτά τα δικαιώματα γιατί κανείς δεν μπορεί να τα στερήσει/αφαιρέσει από έναν άλλον

άνθρωπο για κανέναν λόγο, ακόμα και όταν δεν αναγνωρίζονται ή παραβιάζονται από τους νόμους των κρατών, καθώς τα δικαιώματα σχετίζονται με την ίδια την ανθρώπινη ύπαρξη. Μόνο σε συγκεκριμένες περιστάσεις, ορισμένα δικαιώματα μπορούν να περιοριστούν για λόγους προστασίας της δημόσιας τάξης και υγείας ή των δικαιωμάτων των άλλων, εκτός από τα απόλυτα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στη ζωή και τη προστασία.

- Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αδιαίρετα, δηλαδή όλα τους συνοδεύονται από ελευθερία, ασφάλεια και αξιοπρεπή επίπεδα διαβίωσης με αποτέλεσμα κανείς να μην μπορεί να αφαιρέσει ένα δικαίωμα επειδή είναι “λιγότερο σημαντικό”.
- Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αλληλοεξαρτώμενα, δηλαδή από κοινού δημιουργούν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο. Η απολαβή ενός δικαιώματος εξαρτάται από την απολαβή πολλών άλλων δικαιωμάτων, ενώ η στέρηση ενός δικαιώματος επηρεάζει αρνητικά και τα υπόλοιπα.
- Τα ανθρώπινα δικαιώματα αντικατοπτρίζουν τις βασικές ανθρώπινες ανάγκες.
- Διεκδικώντας αυτά τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο καθένας αποδέχεται και τις υποχρεώσεις του, δηλαδή το σεβασμό για τα δικαιώματα του άλλου, την προστασία και την υπεράσπιση του άλλου όταν ένα δικαίωμα του παραβιάζεται.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες (Compass, 2010· Διεθνής Αμνηστία, 1996):

- Αστικά και πολιτικά δικαιώματα (δικαιώματα ελευθερίας-δικαιώματα πρώτης γενιάς) που περιλαμβάνουν τα δικαιώματα της ζωής, της ελευθερίας γνώμης, έκφρασης, σκέψης, συνείδησης, θρησκείας και συνεταιρίζεσθαι-συνάθροισης, της πολιτικής συμμετοχής και της ασφάλειας του ατόμου.
- Οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά δικαιώματα (δικαιώματα δεύτερης γενιάς-δικαιώματα ισότητας) που περιλαμβάνουν τα δικαιώματα της εργασίας, της εκπαίδευσης, της οικογένειας, ενός καλού βιοτικού επιπέδου (στέγη, τροφή, υγεία) και της ελεύθερης συμμετοχής στην πολιτισμική ζωή της κοινότητας.
- Περιβαλλοντικά, πολιτιστικά και αναπτυξιακά δικαιώματα (δικαιώματα τρίτης γενιάς-δικαιώματα αλληλεγγύης), που περιλαμβάνουν τα δικαιώματα ενός καθαρού περιβάλλοντος και τα δικαιώματα για πολιτισμική, πολιτική και οικονομική (βιώσιμη) ανάπτυξη, ειρήνη, επικοινωνία και ανθρωπιστική βοήθεια.

1.3. Διεθνής καταστατικός χάρτης των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων

Τα Α.Δ. διατυπώθηκαν στην Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΟΔΔΑ), όπου υιοθετήθηκε ομόφωνα στις 10 Δεκεμβρίου 1948 από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η πρώτη πρόταση της ΟΔΔΑ αναφέρει ότι: «ο σεβασμός των Α.Δ. και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας είναι το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο» (UNHCR, 2014). Τα τριάντα άρθρα που περιλαμβάνονται στη Διακήρυξη αναφέρονται σε οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά και αστικά δικαιώματα. Έπειτα, τα δικαιώματα της Διακήρυξης κωδικοποιήθηκαν σε μια νομικά δεσμευτική Σύμβαση, όπου και διαχωρίζονται μεταξύ δύο Διακριτών Συμφώνων που τέθηκαν σε ισχύ το 1996: 1. το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), που αναφέρεται στα ειδικά δικαιώματα ελευθερίας και 2. το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ΔΣΟΚΠΔ), που έχει να κάνει με τα δικαιώματα του ατόμου στον αυτοπροσδιορισμό (Compasito, 2012· Διεθνής Αμνηστεία, 1996). Το ΔΣΑΠΔ, το ΔΣΟΚΠΔ και το ΟΔΔΑ αποτελούν τον Διεθνή Καταστατικό Χάρτη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπου καθένα από αυτά κατοχυρώνει διαφορετική κατηγορία δικαιωμάτων (Compass, 2010).

Πίνακας 1.2: Βασικές Συμβάσεις Ανθρώπινων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (Η.Ε., 2013, σελ. 17).

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (ΟΔΔΑ), 1948 Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), 1966 Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτισμικά Δικαιώματα (ΔΣΟΚΠΔ), 1966				
Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων (1951)	Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών των Φυλετικών Διακρίσεων (1965)	Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (1979)	Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (1984)	Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989)

Η Σύμβαση περιέχει άρθρα που παρακολουθούν αν οι κυβερνήσεις συμμορφώνονται με αυτήν και τηρούν τις υποχρεώσεις τους, όπως είναι η εφαρμογή των δικαιωμάτων, η τροποποίηση νόμων ώστε να μην παραβιάζονται τα δικαιώματα, η παρακολούθηση από ειδική αρχή για την τήρηση των υποχρεώσεων τους και η τακτική αναφορά για την πρόοδο στην κατοχύρωση των δικαιωμάτων στη ζωή των πολιτών (Compasito, 2012). Τα βασικά όργανα που παρακολουθούν αν εφαρμόζονται τα Α.Δ. είναι επιτροπές και δικαστήρια, που αποτελούνται από ανεξάρτητα μέλη και οι βασικοί μηχανισμοί που χρησιμοποιούν είναι οι εξής: 1. προσφυγές που υποβάλλονται από άτομα, ομάδες ή κράτη, 2. υποθέσεις ενώπιον δικαστηρίου, και 3. διαδικασίες αναφοράς (Compass, 2010).

Για όσους ασχολούνται με την Εκπαίδευση, ιδιαίτερης σημασίας αποτελεί η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ), η οποία προσφέρει εγγυήσεις για την προστασία των παιδιών, προβαίνει σε ειδικές διατάξεις για την επιβίωση και την ευημερία των παιδιών και χορηγεί στα παιδιά το δικαίωμα της κοινωνικής συμμετοχής και της λήψης αποφάσεων για θέματα που τα αφορούν. Πρόσφατα, το 2000, υιοθετήθηκαν δύο Πρωτόκολλα σε σχέση με τη Σύμβαση: 1. το Προαιρετικό Πρωτόκολλο σχετικά με την Εμπορία των Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και Παιδική Πορνογραφία, και 2. το Πρωτόκολλο σχετικά με την Ανάμειξη των Παιδιών σε Ένοπλη Σύρραξη (Ηνωμένα Έθνη, 2013, σελ. 18).

1.4. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ)

Η ΣΔΠ αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για την εισαγωγή στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για παιδιά και αποτελεί την πιο ευρέως αποδεκτή συνθήκη, τη πρώτη οικουμενική και τη πιο εκτενή και περιεκτική συνθήκη Α.Δ. (Compasito, 2012· Aliston & Tobin, 2005 όπ. αναφ. στο Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, χ.χ.). Η ΣΔΠ αναφέρεται συγκεκριμένα στα Ανθρώπινα Δικαιώματα που σχετίζονται με τα παιδιά και θα πρέπει να προσεγγίζεται ενιαία, καθώς όλα τα δικαιώματα βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση (Compasito, 2012· Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, χ.χ.).

Η διαδικασία για την ανάπτυξη και τη δημιουργία της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού ξεκίνησε από το 19^ο αιώνα, με τις προσπάθειες για την προστασία των παιδιών από κακοποίηση και εκμετάλλευση, καθώς τα παιδιά θεωρούνταν τότε ως ιδιοκτησία των γονέων τους μέχρι τα 21 τους χρόνια. Τα κύρια προβλήματα ήταν η παιδική εργασία και η κακομεταχείριση των άστεγων ή ορφανών παιδιών. Το 1923, η Eglantine Jebb συνέταξε τη Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία υιοθετήθηκε από την Κοινωνία των Εθνών το 1924, όπου, όμως, τα παιδιά δεν αναγνωρίστηκαν ως άτομα που φέρουν δικαιώματα, κάτι που δεν θεωρείται λογικό, καθώς κάθε ανθρώπινο ον, έτσι και τα παιδιά έχουν ανθρώπινα δικαιώματα. Το 1959, συντάχθηκαν δέκα αρχές που διατύπωναν τα βασικά δικαιώματα που όλα τα παιδιά θα έπρεπε να κατέχουν (Compasito, 2012).

Ωστόσο, αυτές οι αρχές δεν ήταν νομικά δεσμευτικές για τις κυβερνήσεις. Επομένως, ήταν αναγκαίο να κωδικοποιηθούν σε μια Σύμβαση, όπου χρειάστηκαν εννέα χρόνια κατά τα οποία εκπρόσωποι κυβερνήσεων, διακυβερνητικοί οργανισμοί και μη κυβερνητικές οργανώσεις δημιούργησαν ομόφωνα τη γλώσσα της Σύμβασης των Παιδιών, η οποία υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των ΗΕ το 1989, υπογράφηκε άμεσα και επικυρώθηκε από πολλά κράτη μέλη (μέχρι στιγμής μόνο δύο κράτη δεν την έχουν επικυρώσει). Η Σύμβαση των Παιδιών τέθηκε σε ισχύ ως διεθνές δίκαιο το 1990 και παρέχει σε άτομα, ΜΚΟ και σε διεθνείς οργανισμούς μια νομική βάση για την υπεράσπιση των παιδιών (Compasito, 2012). Στην Ελλάδα, η Σύμβαση επικυρώθηκε και έχει τυπική ισχύ με το νόμο 2101/1992 (Συ.Ν.Κοινωνία Εν Δράση, 2016).

Συνοπτικά, η πρώτη Διακήρυξη των ΔτΠ ψηφίστηκε από την Κοινωνία των Εθνών μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1924), η δεύτερη Διακήρυξη για τα ΔτΠ υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση των Η.Ε. το 1959 και η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ) υιοθετήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 1989 από τα Ηνωμένα Έθνη (Γεωργοπούλου, 2011), ενώ η Ελλάδα επικύρωσε την ΣΔΠ το 1992 (Ν.2101/92 Φ.Ε.Κ. Α΄ 192/ 2.12.1992) (Λυμπέρης, 2012).

Πίνακας 1.3: Χρονολογίες- Σταθμοί για Συμβάσεις (Λυμπέρης, 2012, σελ. 138).

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ – ΣΤΑΘΜΟΙ

- 1924:** «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού», Κοινωνία των Εθνών
- 1948:** «Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (ΟΔΔΑ)», Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών
- 1959:** «Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Παιδιού», Γενική Συνέλευση Ηνωμένων Εθνών
- 1989:** «Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού», Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών
- 1990:** «Η Σύμβαση τίθεται σε ισχύ στον Ο.Η.Ε.
- 1992:** Επικύρωση της Σύμβασης από την Ελλάδα (Ν.2101/1992 ΦΕΚ Α' 192)
- 2002:** Τίθενται σε ισχύ στον ΟΗΕ τα πρωτόκολλα στη ΣΔΠ σχετικά με τη Συμμετοχή των Παιδιών στις Ένοπλες Συρράξεις και την Πώληση Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και Πορνογραφία
- 2002:** Τίθεται σε ισχύ από την Ελλάδα το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη ΣΔΠ σχετικά με τη Συμμετοχή των Παιδιών σε Ένοπλες Συγκρούσεις (Ν. 3080/2002 ΦΕΚ Α' 39)
- 2007:** Τίθεται σε ισχύ στην Ελλάδα το Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη ΣΔΠ αναφορικά με την Πώληση Παιδιών, τη Παιδική Πορνεία και Πορνογραφία (Ν. 3625/2007. ΦΕΚ Α' 290. 24.12.2007)

1.4.1. Οι βασικές αρχές, το περιεχόμενο της σύμβασης και οι κατηγορίες των Δικαιωμάτων του Παιδιού

Η Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Παιδιών και όλα τα άρθρα της υπακούουν σε τέσσερις θεμελιώδεις αρχές, οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στην εφαρμογή κάθε άλλου άρθρου της Σύμβασης ξεχωριστά (Συ.Ν.Κοινωνία Εν Δράση, 2016· Compasito, 2012· Λυμπέρης, 2012):

1. **Η μη-διάκριση** (άρθρο 2): Σε όλα τα παιδιά εφαρμόζονται όλα τα δικαιώματα χωρίς εξαίρεση. Υποχρέωση του κράτους είναι να προστατεύσει τα παιδιά από οποιαδήποτε μορφή διάκρισης.
2. **Το καλύτερο συμφέρον του παιδιού** (άρθρο 3): Για όλες τις ενέργειες αντιμετώπισης ενός παιδιού, καθοριστικός παράγοντας θα πρέπει να είναι το συμφέρον του. Πάντα τα συμφέροντα του παιδιού υπερισχύουν των συμφερόντων των ενδιαφερόμενων ενηλίκων.

3. **Τα δικαιώματα του παιδιού στη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη** (άρθρο 6): το κράτος υποχρεώνεται να διασφαλίζει, λαμβάνοντας όλα τα απαραίτητα μέτρα, την επιβίωση και την ολοκληρωμένη ανάπτυξη του παιδιού-φυσική, πνευματική, ηθική και κοινωνική.
4. **Η αρχή της συμμετοχής, ο σεβασμός των απόψεων του παιδιού** (άρθρο 12): Το παιδί έχει δικαίωμα να λαμβάνει πληροφόρηση ώστε να διαμορφώσει τις δικές του απόψεις, να εκφράζει μια άποψη και να λαμβάνεται υπόψη στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για οποιοδήποτε θέμα τον ή την επηρεάζει.

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού καθορίζει ότι ως παιδί θεωρείται το άτομο από τότε που γεννιέται ως τα δεκαοχτώ του χρόνια και κατοχυρώνει το παιδί ως πλήρη κάτοχο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο σκοπός της ΣΔΠ είναι να θέσει τα πρότυπα για την υπεράσπιση των παιδιών ενάντια στην παραμέληση και την κακομεταχείριση. Η ΣΔΠ έχει συνολικά 54 άρθρα και αποτελείται από τρία μέρη. Το πρώτο μέρος (άρθρα 1-41) αναφέρεται στα Δικαιώματα του παιδιού. Σε αυτό στοιχειοθετούνται οι τέσσερις μεγάλες κατηγορίες των δικαιωμάτων του παιδιού (Λυμπέρης, 2012):

- **Δικαιώματα Επιβίωσης:** Το δικαίωμα στην επιβίωση περιλαμβάνει τις βασικές ανάγκες, όπως την τροφή, το νερό, το βιοτικό επίπεδο και την υγεία, δηλαδή είναι όλα αυτά τα δικαιώματα που εξασφαλίζουν στα παιδιά ό,τι χρειάζονται για να επιβιώσουν.
- **Δικαιώματα Ανάπτυξης:** σημαίνει πως πρέπει να πληρούνται οι κατάλληλες συνθήκες προκειμένου να πραγματοποιηθεί η καλύτερη προσωπική ανάπτυξη, όπως η εκπαίδευση, η οικογένεια, ο πολιτισμός, η διασκέδαση, η ανάπαυση και η ταυτότητα ως σημαντικά μέρη της ζωής μας.
- **Δικαιώματα Συμμετοχής:** Σημαίνει πως τα παιδιά μπορούν να λάβουν μέρος στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, έχουν την ελευθερία να σχηματίζουν ομάδες, την ελευθερία της σκέψης και την ελευθερία να αποκτήσουν πρόσβαση σε πληροφορίες από διάφορες πηγές.
- **Δικαιώματα Προστασίας:** σημαίνει ότι τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία από κακοποίηση, παραμέληση, οικονομική εκμετάλλευση, βασανιστήρια, απαγωγές και πορνεία.

Πίνακας 1.4: Τα άρθρα της ΣΔΠ σε κατηγορίες (Λυμπέρης, 2012, σελ. 141).

1.Ορισμός	21.ΑΝ. Υιοθεσία
2.ΠΡ.Όχι στις διακρίσεις	22.ΠΡ. Παιδιά πρόσφυγες
3.ΠΡ. Φροντίδα	23.ΑΝ. Παιδιά με ειδικές ανάγκες
4.ΠΡ. Το κράτος μέλος	24.ΕΠ. Υγεία
5.ΑΝ. Γονική καθοδήγηση	25.ΕΠ. Επανεξέταση φροντίδας
6.ΕΠ. Επιβίωση & Ανάπτυξη	26.ΕΠ. Κοινωνική πρόνοια
7.ΣΥΜ. Όνομα & Εθνικότητα	27.ΕΠ. Κατάλληλο επίπεδο ζωής
8.ΣΥΜ. Ταυτότητα	28.ΑΝ. Εκπαίδευση
9.ΑΝ. Ζωή με τους γονείς	29.ΑΝ. Στόχοι της εκπαίδευσης
10.ΑΝ. Επανένωση με την οικογένεια	30.ΑΝ. Παιδιά μειονότητες
11.ΠΡ. Απαγωγή και κράτηση	31.ΣΥΜ. Παιχνίδι & ψυχαγωγία
12.ΣΥΜ. Ελευθερία γνώμης	32.ΠΡ. Παιδική εργασία
13. ΣΥΜ. Ελευθερία έκφρασης	33.ΠΡ. Προστασία από ναρκωτικά
14.ΑΝ. Ελευθερία σκέψης-συνείδησης	34.ΠΡ. Σεξουαλική εκμετάλλευση
15.ΣΥΜ. Ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι	35.ΠΡ. Εμπορία παιδιών
16.ΠΡ. Προσωπική ζωή	36.ΠΡ. Άλλες μορφές εκμετάλλευσης
17.ΑΝ. Πρόσβαση σε πληροφορία	37.ΠΡ. Βασανιστήρια & στέρηση ελευθερίας
18.ΑΝ. Γονική ευθύνη	38.ΠΡ. Ένοπλες συρράξεις
19.ΠΡ. Κακομεταχείριση-Παραμέληση	39.ΑΝ. Επανάταξη-Αποκατάσταση
20.ΠΡ. Προστασία	40. ΠΡ. Αντιμετώπιση από τη Δικαιοσύνη
	41.Σεβασμός σε ευνοϊκότερες ρυθμίσεις

Συντομώσεις

ΕΠ.	Επιβίωση
ΑΝ.	Ανάπτυξη
ΠΡ.	Προστασία
ΣΥΜ.	Συμμετοχή

Το δεύτερο μέρος της Σύμβασης (άρθρα 42-45) αναφέρεται στην εφαρμογή και τον έλεγχο της Σύμβασης με τα άρθρα να αναπτύσσουν τον μηχανισμό ελέγχου της εφαρμογής της Σύμβασης και τη θεσμοθέτηση του οργάνου που θα ασκεί αυτό το ρόλο, δηλαδή την Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Για την παρακολούθηση της εφαρμογής των δικαιωμάτων των παιδιών, εκτός του ότι τα ΗΕ διορίζουν έναν εμπειρογνώμονα ως ειδικό εισηγητή, ο οποίος συγκεντρώνει πληροφορίες για ένα κρίσιμο θέμα, υπάρχουν και πολλές μη κυβερνητικές οργανώσεις, όπως το Δίκτυο Πληροφοριών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΠΔΠ). Για την προώθηση της ΣΔΠ, σημαντική είναι η συστηματική εκπαίδευση στα Α.Δ. από τα πρώτα χρόνια της σχολικής ηλικίας. Για τον έλεγχο της Σύμβασης, η ΣΔΠ περιέχει άρθρα που καθορίζουν την παρακολούθηση της συμμόρφωσης μιας κυβέρνησης με την Συνθήκη. Συγκεκριμένα (Compasito, 2012):

- **Άρθρο 42:** Οι κυβερνήσεις πρέπει να καθιστούν τα δικαιώματα της Σύμβασης ευρέως γνωστά τόσο στους ενήλικες, όσο και στα παιδιά.

- **Άρθρο 43:** Αναγκαία η ίδρυση της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπου είναι ένα σώμα που θα παρακολουθεί την εφαρμογή της ΣΔΠ από τα κράτη μέλη.
- **Άρθρο 44:** Τα κράτη να δίνουν αναφορά κάθε πέντε χρόνια για τις προσπάθειες εφαρμογής της Σύμβασης. Οι αναφορές γίνονται από ένα κυβερνητικό οργανισμό εξειδικευμένο σε θέματα παιδιού. Οι αναφορές υποδεικνύουν τυχόν παραβιάσεις δικαιωμάτων, περιορισμούς και εμπόδια στην συνειδητοποίηση των δικαιωμάτων και στους τρόπους αντιμετώπισης από την κυβέρνηση. Η αναφορά παρουσιάζεται στην Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Γενεύη και ο Ύπατος Αρμοστής των ΗΕ για τα Α.Δ. προβαίνει σε αναθεώρηση και εισηγήσεις για μελλοντικές ενέργειες.
- **Άρθρο 45:** Αναγκαία η ενθάρρυνση για διεθνή συνεργασία για την εφαρμογή της Σύμβασης, με ειδικευμένους οργανισμούς των ΗΕ όπως η UNICEF.

Το τρίτο μέρος της ΣΔΠ (άρθρα 46-54) περιλαμβάνει τρόπους ενδεχόμενης τροποποίησης σε άρθρα της Σύμβασης, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές συνθήκες που επικρατούν σε διάφορες χώρες. Τα κράτη που έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση είναι υποχρεωμένα να αναθεωρούν τους εθνικούς τους νόμους, ώστε να συμμορφώνονται πλήρως με τα άρθρα της. Τα συγκεκριμένα άρθρα της Σύμβασης αναφέρουν, εν συντομία, τα εξής (Λυμπέρης, 2012):

- **Άρθρο 46:** Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για υπογραφή σε όλα τα Κράτη.
- **Άρθρο 47:** Η παρούσα Σύμβαση υποβάλλεται σε επικύρωση.
- **Άρθρο 48:** Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για προσχώρηση οποιουδήποτε Κράτους.
- **Άρθρο 49:** Η παρούσα Σύμβαση θα ισχύει την 30^η ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης του 20^{ου} εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.
- **Άρθρο 50:** Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να προτείνει μια τροπολογία και να καταθέσει το κείμενο της.
- **Άρθρο 51:** Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ θα δεχτεί και θα διαβιβάσει σε όλα τα Κράτη το κείμενο των επιφυλάξεων που έκαναν τα Κράτη κατά το χρόνο της επικύρωσης ή της προσχώρησης.
- **Άρθρο 52:** Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να καταγγέλει την παρούσα Σύμβαση με γραπτή γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ.

- **Άρθρο 53:** Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ ορίζεται θεματοφύλακας της παρούσας Σύμβασης.
- **Άρθρο 54:** Το πρωτότυπο της παρούσας Σύμβασης θα κατατεθεί στο Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ.

Η ΣΔΠ χρησιμοποιείται ως βάση για τη δημιουργία δραστηριοτήτων που αφορούν την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα για παιδιά. Κάποιες δραστηριότητες εισάγουν τα παιδιά στο έγγραφο, άλλες, μέσω αυτής της εισαγωγής, προχωρούν στην εξοικείωση των παιδιών με τα δικαιώματά τους, ενώ κάποιες άλλες ζητούν από τα παιδιά να αποφασίσουν ή και να ονομάσουν συγκεκριμένα ποιο είναι ή δεν είναι ανθρώπινο δικαίωμά τους (Compasito, 2012).

1.4.2. Λειτουργία και οφέλη από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ)

Η ΣΔΠ υποστηρίζει πώς όλα τα παιδιά έχουν βασικές ελευθερίες και μέσω αυτής της σύμβασης θέτονται οι στοιχειώδεις αρχές για την ευημερία των παιδιών στα διάφορα στάδια εξέλιξης τους, ρυθμίζονται οι υποχρεώσεις των κρατών για τη προστασία και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού και καθορίζεται το εύρος των δικαιωμάτων που πρέπει να απολαμβάνουν τα παιδιά όλου του κόσμου (Λυμπέρης, 2012· Συ.Ν.Κοινωνία Εν Δράση, 2016). Η ΣΔΠ παρέχει βοήθεια στα παιδιά όσον αφορά την εξέταση των δικών τους δικαιωμάτων, αλλά και στην αναγνώριση των υποχρεώσεων τους για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους. Χρησιμοποιώντας την Σύμβαση, τα παιδιά διδάσκονται πώς να υπερασπίζονται τον εαυτό τους (Compasito, 2012). Με την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τα παιδιά αναγνωρίστηκαν ως μοναδικές και αυτόνομες προσωπικότητες, ξεχωριστές από τους γονείς τους, με εγγενή αξιοπρέπεια, και ως υποκείμενα δικαιωμάτων και όχι μόνο αντικείμενα υπό προστασία. Η ΣΔΠ προσεγγίζει τα δικαιώματα του παιδιού ως αναπόσπαστο κομμάτι των Α.Δ. (Mason & Cohen, 2001 όπ. αναφ. στο Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, χ.χ.).

Η ΣΔΠ έχει επιφέρει αλλαγές στη προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού καθώς: 1. είναι ευρύτερα το πιο εγκεκριμένο κείμενο Α.Δ. στον κόσμο, 2. προάγει τη

συμμετοχή των παιδιών σύμφωνα με την ηλικία τους και την ωριμότητά τους για θέματα που τα αφορούν, τη προστασία τους από διάφορες μορφές κακοποίησης και τη πρόληψη έναντι ενδεχόμενων παραβιάσεων, 3. το παιδί γίνεται αντιληπτό ως νομικό υποκείμενο, ότι δηλαδή τα παιδιά είναι άνθρωποι με δικαιώματα και δικαιούνται το σεβασμό και την αξιοπρεπή αντιμετώπιση, 4. γνώμονας όλων των αποφάσεων πρέπει να είναι το καλύτερο συμφέρον του παιδιού και τέλος 5. αναφέρεται σε ένα ευρύ φάσμα πεδίων (διοικητικών, δικαστικών, εκπαιδευτικών κ.ά.) στα οποία τίθεται θέμα σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού (Compass, 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

Η εκπαίδευση του παιδιού θα πρέπει να κατευθύνεται:

- α) στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού, των ταλέντων και των διανοητικών και σωματικών ικανοτήτων του στο έπακρο των δυνατοτήτων του*
- β) στην ανάπτυξη σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών..*

Άρθρο 29, Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 1989

Στις μέρες μας, έχει αναγνωρισθεί ως επιβεβλημένη, στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες, αλλά και σε όλο τον κόσμο, η ανάγκη καλλιέργειας μιας ηθικής των Α.Δ. μέσω της εκπαίδευσης, που θα προωθεί το σεβασμό τους, ώστε να εφαρμόζονται στην καθημερινότητα (Μπάλιας, 2011). Η εκπαίδευση των παιδιών και η ευαισθητοποίηση τους στα Α.Δ. και υπέρ των Α.Δ., αποτελεί μια απαραίτητη και επιτακτική ανάγκη καθώς «μόνο αν τα παιδιά από τις πρώτες τάξεις τις σχολικής τους ζωής αποκτήσουν γνώσεις, βιώσουν συμπεριφορές και οικοδομήσουν κοινωνικές δεξιότητες με στόχο την ανάπτυξη συνείδησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, θα μπορούν και ως ενήλικες να διαμορφώσουν στάσεις με τις οποίες θα αντιλαμβάνονται και θα απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους, αλλά και θα αποδέχονται τα όρια και τις υποχρεώσεις τους» (Πλιόγκου, 2011, σελ. 13).

Τα παιδιά είναι οι πρώτοι δέκτες της παιδείας για τα Α.Δ., οι πρώτοι φορείς των Α.Δ. και τα περισσότερο ευάλωτα θύματα των παραβιάσεων των Α.Δ. (Fritzsche, 2004, όπ. αναφ. στο Πανταζής, 2011). Αν τα παιδιά συνειδητοποιήσουν τα δικαιώματα του ανθρώπου και αντιληφθούν ότι τα δικαιώματά τους συνορεύουν με τα δικαιώματα των άλλων, τότε ως ενήλικες θα αντιλαμβάνονται σε επαρκή βαθμό τα Α.Δ. τους και θα σέβονται και τα δικαιώματα των άλλων. Τα παιδιά χρειάζεται να έρχονται σε επαφή με τα Α.Δ. όσο νωρίτερα γίνεται και ανάλογα με την ηλικία τους, με το πιο κατάλληλο μαθησιακό αντικείμενο να αποτελούν τα δικαιώματα του παιδιού (Πανταζής, 2011).

Τα παιδιά πρέπει, όχι μόνο να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους, αλλά να μάθουν να τα εκτιμούν και να τα χρησιμοποιούν στην καθημερινή τους ζωή. Το σχολείο, για να

συμβάλλει προς αυτή την κατεύθυνση, χρειάζεται να προσφέρει ένα πλαίσιο που παρέχει στους μαθητές ένα ευρύ φάσμα μαθησιακών εμπειριών και βιωμάτων στην εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού (Gollob & Krafp, 2007). Η εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα είναι μια διαδικασία που έχει ως στόχο τα παιδιά, μέσω της ενεργούς συμμετοχής τους, να γνωρίσουν και να κατανοήσουν θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, ώστε να γίνουν ικανοί να υπερασπίσουν τα δικαιώματά τους και να συμπεριφέρονται με σεβασμό προς την ισότητα και την αξιοπρέπεια. Οι βασικοί στόχοι της εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα για παιδιά είναι η κατανόηση της σημασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η συνειδητοποίηση πως έχουν και τα παιδιά τα ίδια δικαιώματα, και η προσαρμογή καθώς και η εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων σε προσωπικό επίπεδο (Compasito, 2012).

Σε αυτό το κεφάλαιο θα δούμε πόσο σημαντικό είναι να γνωρίζει ο καθένας μας τα δικαιώματά του, καθώς μέσω της εκπαίδευσής του στα Α.Δ. καλλιεργεί το σεβασμό και την υπευθυνότητα απέναντι σε αυτά, και ενθαρρύνεται ώστε να τα διεκδικεί και να τα προστατεύει στην πράξη (UNHCR, 2014). Επιπλέον, στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει αναφορά για τον ορισμό, τους στόχους και τη μεθοδολογία της εκπαίδευσης στα Α.Δ. και θα παρουσιασθούν διάφορα μοντέλα εκπαίδευσης στα Α.Δ., καθώς επίσης και τρόποι σύνδεσης πολλών ζητημάτων των Α.Δ. και με άλλα πεδία της εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση των Α.Δ. στα σχολεία βασίζεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΟΔΔΑ) και στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ) που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Αυτά τα έγγραφα παρέχουν αρχές και ιδέες, βάσει των οποίων χτίζεται μια σχολική κουλτούρα που δίνει αξία στα Α.Δ., μέσω της καθημερινής εμπειρίας και συμμετοχής των μαθητών με αυτά (Ηνωμένα Έθνη, 2013).

2.1. Ο ορισμός της εκπαίδευσης στα Α.Δ. και τα ΔτΠ

Υπάρχουν αρκετοί ορισμοί για την εκπαίδευση στα Α.Δ. από διάφορους οργανισμούς, φορείς και ομάδες, ανάλογα με το σκοπό, τη δράση και τη δομή τους (UNHCR, 2014). Η εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για το πρόγραμμα νεολαίας του Συμβουλίου της Ευρώπης ορίζεται επίσημα ως: *«τα εκπαιδευτικά προγράμματα και δραστηριότητες που εστιάζουν στην προαγωγή της ισότητας σε ό,τι*

αφορά την ανθρώπινη αξιοπρέπεια σε συνάρτηση με άλλα προγράμματα που προάγουν την διαπολιτισμική μάθηση, τη συμμετοχή και την ενδυνάμωση των μειονοτήτων» (Compass, 2010, σελ. 17).

Ο ορισμός της εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα από τα Η.Ε., προκύπτει από το βασικό σκοπό αυτής της εκπαίδευσης, που είναι η ανάπτυξη, καλλιέργεια και διάδοση μιας κουλτούρας ανθρώπινων δικαιωμάτων, μέσω της μετάδοσης γνώσεων, δεξιοτήτων και μέσω της διαμόρφωσης στάσεων (Compasito, 2012). Η εκπαίδευση στα Α.Δ. αποτελεί μια συνολική, ευέλικτη, και στοχοθετημένη παρέμβαση, με στόχο την ενδυνάμωση και ευαισθητοποίηση των παιδιών, από την πρώτη κιόλας σχολική ηλικία, και είναι κάθε ενέργεια ενημέρωσης, πληροφόρησης και διδασκαλίας με στόχο τη δημιουργία μιας παγκόσμιας κουλτούρας των Α.Δ. (Βαρουξή, 2003, όπ. αναφ. στο Πλιόγκου, 2011). Η μορφή της εκπαίδευσης για τα Α.Δ. προσδιορίζεται, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις, ως *«επιμόρφωση, διάδοση και πληροφόρηση με στόχο την ανοικοδόμηση μιας οικουμενικής κουλτούρας γύρω από τα Α.Δ., μέσω της μετάδοσης γνώσεων, δεξιοτήτων και τη διαμόρφωση και διάπλαση νοοτροπίας και συμπεριφοράς»* (Ηνωμένα Έθνη, 2013, σελ. 20-21).

Αυτή η κουλτούρα των Α.Δ. αποτελείται από ένα δίκτυο αλληλοεξαρτώμενων στάσεων, πεποιθήσεων, συμπεριφορών, κανόνων και κανονιστικών ρυθμίσεων (Compass, 2010). Τα στοιχεία που συνθέτουν αυτή την κουλτούρα των Α.Δ. και χαρακτηρίζονται ως άμεσοι μαθησιακοί στόχοι στην εκπαιδευτική διαδικασία, είναι τα εξής: 1. Η αναγνώριση της αξίας της ανθρώπινης ύπαρξης και αξιοπρέπειας, 2. η κατανόηση και ο σεβασμός της πολιτισμικής διαφορετικότητας, 3. Η ελευθερία έκφρασης και η διασφάλιση της ισότητας, 4. Η προαγωγή της δημοκρατίας και 6. Η καλλιέργεια του αισθήματος των ενεργών πολιτών σε πνεύμα αλληλεγγύης και κοινωνικής δικαιοσύνης (Πλιόγκου, 2011, σελ.2.).

Υπάρχουν τρεις διαστάσεις της εκπαίδευσης στα Α.Δ., όπου γίνονται κοινά αποδεκτές και επαναλαμβάνονται από την Διακήρυξη των ΗΕ για την Εκπαίδευση και Κατάρτιση στα Α.Δ. του 2012, σύμφωνα με τις οποίες η εκπαίδευση στα Α.Δ. περιλαμβάνει (UNHCR, 2014, σελ. 18):

- την εκπαίδευση πάνω στα/ **περί** των Α.Δ., με τη μετάδοση γνώσης και κατανόησης σχετικά με το τι και ποια είναι τα Α.Δ., τους κανόνες, τις αρχές, τις αξίες στήριξης καθώς και τους μηχανισμούς προστασίας των Α.Δ.

- την εκπαίδευση **μέσα** από τα Α.Δ., με τη μάθηση και τη διδασκαλία μέσα σε ένα πλαίσιο με μεθόδους και τρόπους που σέβονται τα δικαιώματα. Κατά συνέπεια, η εκπαίδευση των Α.Δ. πρέπει να γίνεται μέσα σε ένα περιβάλλον με ευαισθησία και ενδιαφέρον για τα ιδεώδη των Α.Δ.
- Την εκπαίδευση **για** τα Α.Δ., με την ενδυνάμωση των ανθρώπων για να απολαμβάνουν και να ασκούν τα δικαιώματά τους, αλλά και να σέβονται και να υπερασπίζονται τα δικαιώματα των άλλων.

Η εκπαίδευση για τα Α.Δ. είναι η εκπαίδευση σχετικά με τα Α.Δ. (π.χ. η διδασκαλία ανθρώπων σχετικά με την διεθνή νομοθεσία ή για παραβιάσεις των Α.Δ.) και η υπεράσπιση αυτών, δηλαδή η διδασκαλία για την προάσπιση των Α.Δ. υπέρ αυτών (π.χ. η διδασκαλία ανθρώπων για το πώς να σέβονται και να προστατεύουν τα δικαιώματα), (Συ.Ν. Κοινωνία Εν Δράση, 2016· Διεθνής Αμνηστία, 1996). Τέτοια προγράμματα στοχεύουν μακροπρόθεσμα στη θεμελίωση ενός πολιτισμού, όπου τα Ανθρώπινα Δικαιώματα κατανοούνται και γίνονται αντικείμενο υπεράσπισης και σεβασμού (Compass, 2010).

Για τη διδασκαλία σχετικά με και υπέρ των Α.Δ., χρειάζεται, αρχικά η διδαχή της αυτοπεποίθησης και ανεκτικότητας αρχικά, ειδικά σε μαθητές των ανώτερων τάξεων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στην δημιουργία ενός καλού κλίματος μέσα από ασκήσεις εμπιστοσύνης και η ενθάρρυνση για συμπόνια. Σημαντική είναι η διδασκαλία υπέρ των Α.Δ. όπου, μέσω δραστηριοτήτων, οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί αρχικά εξετάζουν τα βασικά στοιχεία των Α.Δ. και τα καταστροφικά στοιχεία της στέρησης τους και έπειτα επεξεργάζονται τα Α.Δ. σε σχέση με ένα ευρύ φάσμα πραγματικών παγκόσμιων θεμάτων. Προκειμένου να οφεληθούν οι μαθητές πρέπει όχι μόνο να διδαχθούν για τα Α.Δ., αλλά και να αλληλεπιδράσουν μέσα σε ένα περιβάλλον πρότυπο, όπου οι εκπαιδευτικοί σέβονται τα Α.Δ. στη σχολική αίθουσα αλλά και στο ίδιο το σχολικό περιβάλλον. Επίσης, η διδασκαλία υπέρ των Α.Δ. είναι ανάγκη να επεκταθεί από τη σχολική αίθουσα στην κοινότητα, προς κοινό όφελος (Ηνωμένα Έθνη, 2013).

2.2. Οι στόχοι της Εκπαίδευσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Η Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΑΔ) παρέχει τη δυνατότητα να γνωρίσουμε τα δικαιώματά μας, να κατανοήσουμε τον τρόπο σύνδεσης μεταξύ τους και με όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες, να καταλάβουμε ποιες είναι οι ιδέες, οι αξίες, οι στάσεις και οι συμπεριφορές που τα αναπτύσσουν, πότε και γιατί παραβιάζονται και ποια είναι η κατάσταση των Α.Δ. στον κόσμο (Επίτροπος Προστασία για τα Δικαιώματα του Παιδιού, χ.χ.). Στο άρθρο 26 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Α.Δ., αναφέρεται ότι *«η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει (..) στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιακών ελευθεριών»*, και *«να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα, και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη και σε όλες τις φυλές και τις θρησκευτικές ομάδες και να ευνοεί την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των Η.Ε. για τη διατήρηση της ειρήνης»*. Επίσης, στο άρθρο 29 της ΣΔΠ αναφέρεται ότι σκοπός της εκπαίδευσης είναι η *«ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες..»* και η *«προετοιμασία του παιδιού για μία υπεύθυνη ζωή σε μια ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνοτικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής»* (Μπάλιας, 2011, σελ. 144).

Η Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΑΔ) είναι ένα πεδίο από δραστηριότητες που σχεδιάζονται, ώστε να καταστήσουν το άτομο ικανό να αποκτήσει γνώσεις και να μπορεί να κατανοήσει τα εξής θέματα: 1.θεωρίες Α.Δ. και αξίες και στάσεις που οδηγούν στο σεβασμό τους, 2.μέσα καταγραφής και προστασίας των Α.Δ., 3.δεξιότητες απαραίτητες για την τήρηση των Α.Δ., την καλλιέργεια των αξιών και των στάσεων και την ενθάρρυνση ενεργητικής προστασίας των Α.Δ. (Διεθνής Αμνηστία, χ.χ., όπ. αναφ. στο Lenhart, 2006). Η Εκπαίδευση για τα Α.Δ. (ΕΑΔ) στοχεύει να βοηθήσει τους ανθρώπους να αναπτύξουν την γνώση τους, ώστε να κατανοούν τα Α.Δ. και να καλλιεργήσουν την αίσθηση τους για τη σημασία των δικαιωμάτων, ώστε να τα σέβονται και να τα υπερασπίζονται (Διεθνής Αμνηστία, 1996). Ο πρωταρχικός στόχος της εκπαίδευσης στα Α.Δ. είναι η δράση υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επίσης, η εκπαίδευση στα Α.Δ. αναγνωρίζεται ως μια αποτελεσματική στρατηγική για την καταπολέμηση της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Compasito, 2012). Απώτερο σκοπό της ΕΑΔ είναι να

εισάγει και να ενσωματώσει κριτήρια και πρακτικές σχετικά με τα Α.Δ. στην καθημερινότητα των ανθρώπων και οι άνθρωποι να κατανοήσουν την κοινή ευθύνη τους, συμβάλλοντας έτσι στην πρόληψη των παραβιάσεων, στην προώθηση της ισότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης και στην ενίσχυση της συμμετοχής των ανθρώπων στις λήψεις αποφάσεων (United Nations General Assembly, 2005-2007 όπ. αναφ. στο Επίτροπος για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού, χ.χ.).

Στο Συνέδριο της Βιέννης το 1993, διακηρύχθηκαν οι εξειδικευμένοι στόχοι της εκπαίδευσης για τα Α.Δ., που είναι η καθιέρωση και προώθηση σταθερών και αρμονικών σχέσεων μεταξύ των κοινοτήτων καθώς και η αμοιβαία κατανόηση, η ανεκτικότητα και η ειρήνη. Το 1997, η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τα Α.Δ. χαρακτήρισε την εκπαίδευση για τα Α.Δ. *«ως μια προσπάθεια άσκησης πληροφόρησης και μετάδοσης, ώστε να οικοδομηθεί μια παγκόσμια κουλτούρα των Α.Δ. μέσα από τη μετάδοση γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων»* (Μπάλιας, 2011, σελ. 144). Οι γενικοί στόχοι της εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα που προκύπτουν από τα βασικά μέρη μιας τέτοιας κουλτούρας, είναι οι εξής (Compasito, 2012· Compass, 2010):

- Η ενδυνάμωση του σεβασμού προς τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του ανθρώπου.
- Η εκτίμηση στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου και στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, του αυτοσεβασμού και του σεβασμού προς τους άλλους ανθρώπους.
- Η βελτίωση στάσεων και η ανάπτυξη συμπεριφορών για σεβασμό προς τα δικαιώματα των άλλων.
- Η διασφάλιση της ισότητας και των ίσων ευκαιριών των φύλων.
- Η προώθηση του σεβασμού, της κατανόησης και της εκτίμησης για την πολιτισμική ποικιλομορφία.
- Η ενδυνάμωση των ανθρώπων για πολιτότητα, δηλαδή την ανάληψη των ρόλων ενός ενεργού πολίτη.
- Η προώθηση της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και αρμόνιας και της ανθρώπινης αλληλεγγύης μεταξύ ανθρώπων και εθνών.
- Η καλλιέργεια μιας ειρηνικής κουλτούρας βασισμένη στις οικουμενικές αξίες του ανθρώπου.

Όσον αφορά την εκπαίδευση στα Α.Δ. για παιδιά, βασικός στόχος της αποτελεί η εκμάθηση και η πρακτική των δικαιωμάτων των παιδιών από τα ίδια, ώστε να καταλάβουν τη σημασία των δικαιωμάτων τους και ότι είναι και αυτά κάτοχοι δικαιωμάτων, τα οποία μπορούν να τα προσαρμόζουν και να τα εφαρμόζουν σε προσωπικό επίπεδο (Συ.Ν. Κοινωνία Εν Δράση, 2016). Ιδανική στιγμή για να ξεκινήσει κανείς την δια βίου μάθηση στα Α.Δ. αποτελεί η παιδική ηλικία. Οι στόχοι της γενικής εκπαίδευσης στα Α.Δ. ταιριάζουν στο περιβάλλον του παιδιού για συγκεκριμένους στόχους, καθώς στοχεύουν στην καλλιέργεια της αυτοπεποίθησης και της κοινωνικής ανοχής για μια ολοκληρωμένη κουλτούρα των Α.Δ. που θα περιλαμβάνει (Compasito, 2012, σελ. 30-31):

- την εκτίμηση προς τον εαυτό και τους άλλους.
- την αναγνώριση και τον σεβασμό των Α.Δ. στην καθημερινή ζωή
- την κατανόηση των βασικών δικαιωμάτων του παιδιού και την δυνατότητα έκφρασής τους
- την εκτίμηση και το σεβασμό της διαφορετικότητας
- την απόκτηση συμπεριφορών για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων με σεβασμό προς τα δικαιώματα των άλλων
- την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης στα παιδιά, ώστε να αναλάβουν δράσεις στην άμυνα και την προώθηση των Α.Δ.

Για την εκπαίδευση των παιδιών πάνω στα Α.Δ. για παιδιά, σημαντική είναι η κατάκτηση γνώσεων για την κατανόηση αυτών των δικαιωμάτων, καθώς και η καλλιέργεια δεξιοτήτων και συμπεριφορών για την ανάπτυξη και διατήρηση μιας καθημερινής κουλτούρας Α.Δ. (Compasito, 2012). Για την μάθηση των παιδιών περί των Α.Δ. αναπτύσσεται μια ολιστική προσέγγιση που περιλαμβάνει τη μάθηση περί Α.Δ., την μάθηση για τα Α.Δ. και τη μάθηση μέσα από τα Α.Δ. (Compasito, 2012). Οι μαθησιακοί στόχοι της παιδείας για τα Α.Δ. στο σχολείο είναι: 1.η επίγνωση και ικανότητα προάσπισης των προσωπικών Α.Δ., 2.η επίγνωση των Α.Δ. των άλλων και προσωπική κινητοποίηση για τη διατήρησή τους και 3.η αναγνώριση των Α.Δ. ως αξιών της προσωπικής ηθικής με καθοδηγητικό χαρακτήρα για την προσωπική δράση (Lenhart, 2006).

Οι παράγοντες που εμπλέκονται σε κάθε δραστηριότητα της εκπαίδευσης για τα Α.Δ. είναι οι δεξιότητες, οι γνώσεις και οι στάσεις, όπου επιδρούν τριγωνικά και αποτελούν τη μεθοδολογία για την εκπαίδευση πάνω στα Α.Δ. (Διεθνής Αμνηστία,

1996). Οι γνώσεις για τα Α.Δ. περιλαμβάνουν τη γνώση για την ύπαρξη εγγράφων για τα Α.Δ. και τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται καθώς και τις αρχές των δικαιωμάτων αυτών και τη γνώση για τις συνέπειες της παραβίασης τους, ώστε να βοηθηθούν τα παιδιά στη προστασία των δικαιωμάτων (Διεθνής Αμνηστία, 1996). Η γνώση περί των Α.Δ. περιλαμβάνει τις εξής βασικές έννοιες (Compasito, 2012): 1. τα Α.Δ. παρέχουν πρότυπα συμπεριφοράς, 2. τα πρότυπα των Α.Δ. είναι οικουμενικά καθώς και ότι 3. κάθε παιδί έχει Α.Δ., όπως και την υποχρέωση να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων. Πιο συγκεκριμένα, η γνώση και η κατανόηση των Α.Δ. περιλαμβάνει τα εξής (Compass, 2010):

- γνώση και κατανόηση θεμελιωδών εννοιών, όπως: ελευθερία, δικαιοσύνη, ισότητα, ανθρώπινη αξιοπρέπεια, οικουμενικότητα, δικαιώματα, ευθύνες-υποχρεώσεις και επιθυμίες κ.ά.
- γνώση και κατανόηση του πλαισίου διαπραγμάτευσης και επίτευξης συναίνεσης που παρέχουν τα Α.Δ. σχετικά με επιθυμητές συμπεριφορές στην κοινωνία γενικά.
- γνώση και κατανόηση του ρόλου των Α.Δ. στη ζωή των κοινοτήτων αλλά και των άλλων ανθρώπων σε όλο τον κόσμο.
- γνώση και κατανόηση της διάκρισης ανάμεσα στις κατηγορίες των δικαιωμάτων (αστικά/πολιτικά, κοινωνικά/οικονομικά).
- γνώση και κατανόηση των διαφορετικών τρόπων αντίληψης και βίωσης των Α.Δ. σε διαφορετικές κοινωνίες και ομάδες μέσα στην ίδια κοινωνία.
- γνώση και κατανόηση των κοινωνικών αλλαγών, των ιστορικών γεγονότων και των αιτιών που οδήγησαν στην αναγνώριση των Α.Δ.
- γνώση και κατανόηση των σημαντικών διεθνών οργάνων που υπάρχουν για την εφαρμογή της προστασίας των Α.Δ. (όπως Διακηρύξεις και Συμβάσεις).
- γνώση και κατανόηση των τοπικών και διεθνών οργανισμών, μη κυβερνητικών οργανώσεων και των ατόμων που εργάζονται για την υπεράσπιση και προστασία των Α.Δ.

Για να συμμετέχουν τα παιδιά σε μια δημοκρατία και να δημιουργήσουν μια κουλτούρα Α.Δ., σημαντική είναι η απόκτηση συγκεκριμένων δεξιοτήτων, όπου με αυτές τις δεξιότητες, τα παιδιά θα μπορέσουν να αναλύσουν τον κόσμο γύρω τους, να καταλάβουν ότι μέσω των Α.Δ. μπορούν να βελτιώσουν τόσο τις ζωές τους, όσο και

των άλλων, καθώς και να λάβουν δράση για την προστασία των δικαιωμάτων τους (Διεθνής Αμνηστία, 1996). Οι δεξιότητες αυτές είναι οι εξής (Compasito, 2012, σελ.31· Compass, 2010):

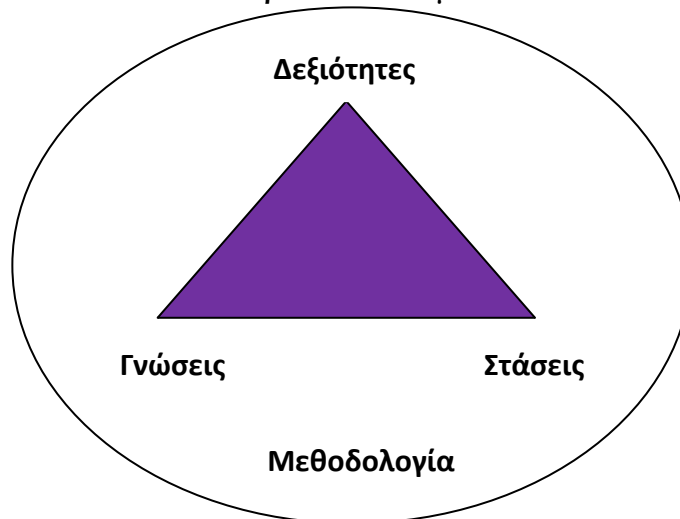
- Ενεργητική ακρόαση και επικοινωνία, δηλαδή η ικανότητα ακρόασης διαφορετικών απόψεων, υπεράσπισης των δικαιωμάτων των ίδιων και των άλλων.
- Κριτική σκέψη, δηλαδή η εύρεση πληροφοριών, η εκτίμηση στοιχείων με κριτικό τρόπο, η επίγνωση προκαταλήψεων, η ανίχνευση μορφών χειριστικής συμπεριφοράς και η λήψη αποφάσεων με ορθολογικά κριτήρια.
- Ομαδική συνεργασία και θετική αντιμετώπιση των συγκρούσεων-συναίνεση.
- Δυνατότητα συμμετοχής και οργάνωσης κοινωνικών ομάδων.
- Δημοκρατική συμμετοχή στις δραστηριότητες με τους συνομηλίκους για προαγωγή και περιφρούρηση των Α.Δ. σε τοπικό και οικουμενικό επίπεδο.
- Προσωπική έκφραση με αυτοπεποίθηση.
- Επίλυση προβλημάτων.

Τα Α.Δ. αποτελούν αρχές και αξίες για το πώς πρέπει να συμπεριφέρονται μεταξύ τους οι άνθρωποι. Ως στάσεις απέναντι στα Α.Δ. μπορούν να θεωρηθούν η κατανόηση της σημασίας των Α.Δ., η γνώση ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι έμφυτη, ο σεβασμός των Α.Δ., η υπευθυνότητα και η ανάγκη για συνεργασία. Με όλες αυτές τις στάσεις, τα παιδιά αναπτύσσονται ηθικά και προετοιμάζονται για μια θετική συμμετοχή στην κοινωνία (Συ.Ν.Κοινωνία Εν Δράση, 2016· Διεθνής Αμνηστία, 1996). Οι στάσεις και οι αξίες που πρέπει να διδάσκονται για τα Α.Δ. περιλαμβάνουν (Compasito, 2012, σελ.31· Compass, 2010):

- το σεβασμό για τον εαυτό και τους άλλους.
- τη προσωπική αίσθηση ευθύνης για τις ενέργειές τους και την αφοσίωση στη προσωπική ανάπτυξη και την κοινωνική αλλαγή.
- την εκτίμηση για την διαφορετικότητα, τη περιέργεια και το ανοιχτό μυαλό.
- την ενσυναίσθηση και την αλληλεγγύη για τους άλλους, τη συμπαράσταση και την προσωπική δέσμευση για την υποστήριξη όσων τα Α.Δ. απειλούνται.
- την αίσθηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ανεξάρτητα από κοινωνικές, πολιτισμικές κ.ά. διαφορές.
- την αίσθηση της δικαιοσύνης και της κοινωνικής υποχρέωσης για δίκαιη αντιμετώπιση όλων.

- την επιθυμία για καλυτέρευση του περιβάλλοντος που ζουν.
- την αυτοπεποίθηση για την προώθηση των Α.Δ.

Σχήμα 2.1: Παράγοντες που εμπλέκονται σε κάθε δραστηριότητα της Εκπαίδευσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

2.3. Μοντέλα εκπαίδευσης και μεθοδολογία για την ΕΑΔ

Η Felisa Tibbitts (2002) κατασκεύασε μια σειρά εργαλείων πλαισιωμένα μέσα από τρεις μεθόδους προώθησης και διδασκαλίας των Α.Δ., οι οποίες μπορούν να αποβούν αποτελεσματικές μόνο κάτω από μια συνδυαστική προοπτική, όπου κάθε μοντέλο συνδέεται με συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, στρατηγικές και περιεχόμενα εκπαίδευσης (Μπάλιας, 2011· Πανταζής, 2011· Πλιόγκου, 2011):

- **Το μοντέλο αξιών και συνειδητοποίησης:** σχετικά με τη σημασία και την ηθική αξία των Α.Δ., αυτό το μοντέλο εστιάζει στη μετάδοση βασικών γνώσεων για τα Α.Δ. και τις οικουμενικές αξίες μέσα από τη χρήση της ιστορίας των Α.Δ., των διεθνών κειμένων, των μορφών παραβίασης τους κ.λ.π. Συμβάλλει στη δημιουργία ενός κόσμου με σεβασμό προς τα Α.Δ., μέσω της συνειδητοποίησης και δέσμευσης στις αρχές των Α.Δ. Θέματα συζήτησης είναι η ιστορία των Α.Δ., οι μηχανισμοί προστασίας των πολιτών και οι διεθνείς παραβιάσεις των Α.Δ. και ως βασική παιδαγωγική στρατηγική είναι η πρόκληση του ενδιαφέροντος του ατόμου.

- **Το μοντέλο της υπευθυνότητας:** που ενισχύεται μεταξύ των επαγγελματικών ομάδων (στο πλαίσιο των επαγγελματικών ρόλων των επιστημών, ιδιαίτερα του ιατρικού προσωπικού) και αναφέρεται στην ανάπτυξη της ευθύνης των εμπλεκόμενων ατόμων απέναντι σε παραβιάσεις των Α.Δ. Βασίζεται στην κοινωνική δικαιοσύνη και την κοινωνική αλλαγή, η οποία θεωρείται απαραίτητη σε κοινοτικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Το μοντέλο ενθαρρύνει και ενισχύει τη συνεργασία μέσα σε συγκεκριμένες επαγγελματικές ομάδες.
- **Το μοντέλο του κοινωνικού μετασχηματισμού:** που εστιάζει στην συνειδητή προσχώρηση στις αξίες των Α.Δ. μέσα από την προσωπική εμπλοκή των εκπαιδευ-τών και εκπαιδευομένων, τον ακτιβισμό και την δραστηριοποίηση για την επίλυση κοινωνικών ζητημάτων.

Πίνακας 2.5: Μοντέλα παιδείας για Α. Δ. (Πανταζής 2011, σελ. 172-174).

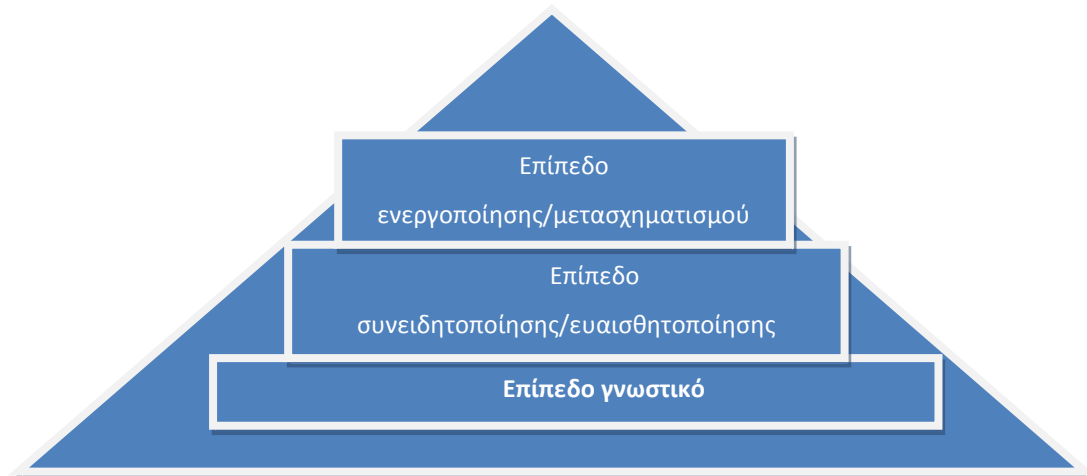
	ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΞΙΩΝ & ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΜΟΝΤΕΛΟ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑΣ	ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ:	Φιλοσοφική-ιστορική	Νομική & πολιτική	Ψυχολογική-κοινωνιολογική
ΜΟΡΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ:	Τυπική & εκστρατείες δημόσιας ευαισθητοποίησης	Εκπαίδευση & Επιμόρφωση	Τυπικές & μη τυπικές λαϊκή, αυτοβοήθεια
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ:	Πληροφορίες για ιστορία & περιεχόμενο Α.Δ., διεθνές σύστημα δικαστηρίων, παγκόσμιες εκδόσεις για Α.Δ.	Διαδικασίες τήρησης Α.Δ., δικαστικές υποθέσεις, κώδικες ηθικής, κανόνες συμπεριφοράς, δημόσια ευαισθητοποίηση	Α.Δ. γυναικών, μειονοτήτων κοινωνικής & οικονομικής ανάπτυξης
ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ:	Ευρύ κοινό, σχολεία	Δικηγόροι, συνήγοροι Α.Δ. & όργανα ελέγχου, επαγγελματικές ομάδες ευάλωτων πληθυσμών, δημόσιοι υπάλληλοι, αστυνομικοί, ιατρικό προσωπικό, δημοσιογράφοι	Ευάλωτες ομάδες, θύματα παραβίασης Α.Δ., κοινωνίες μετά από συγκρούσεις
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ:	Κοινωνικοποίηση, πολιτισμική συναίνεση, κοινωνική αλλαγή, αναγνώριση Α.Δ.	Αρχές Α.Δ. ως εργαλεία για κοινωνική δικαιοσύνη & κοινωνική αλλαγή, ενθάρρυνση & ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ διαφόρων επαγγελματικών ομάδων	Προσωπική ενδυνάμωση προς ακτιβισμό για την αλλαγή (προσωπική, κοινοτική, κοινωνική), δημιουργία ενεργών στελεχών

Τα παραπάνω μοντέλα της παιδείας για τα Α.Δ. μπορούν να παρουσιαστούν ως μια «πυραμίδα μάθησης/το μοντέλο της γνωστικής πυραμίδας», ένα εκπαιδευτικό μοντέλο για την εφαρμογή της ΕΑΔ, όπου στη βάση του βρίσκεται το γνωστικό επίπεδο, στο οποίο παρέχονται γνώσεις για τις κυριότερες ιστορικές στιγμές στην εξέλιξη των Α.Δ., στη μέση υπάρχει το επίπεδο συνειδητοποίησης/ευαισθητοποίησης,

όπου αναπτύσσεται το αίσθημα της ευθύνης απέναντι στις παραβιάσεις των Α.Δ. από μια διαδικασία συνειδητοποίησης μέσα από προσωπική βίωση παραβιάσεων και στην κορυφή είναι το επίπεδο ενεργοποίησης/μετασχηματισμού, με την κινητοποίηση για την προώθηση των Α.Δ. στην πράξη (Tibbits, 2002). Από τη συγκεκριμένη τοποθέτηση φίνεται, όχι μόνο η ευρύτητα των στόχων που το κάθε μοντέλο εξετάζει, αλλά και ο βαθμός δυσκολίας για καθένα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα (Tibbits, 2002, όπ. αναφ. στο Πανταζής, 2011). Οι σκοποί των υφιστάμενων μοντέλων Εκπαίδευσης στα Α.Δ. διακρίνονται σε τρεις βασικές ενότητες (Compass, 2010):

- συνειδητοποίηση και κατανόηση ζητημάτων για τα Α.Δ., ώστε οι άνθρωποι να μπορούν να αναγνωρίζουν τις παραβιάσεις τους.
- ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων για την υπεράσπιση των Α.Δ.
- ανάπτυξη στάσεων σεβασμού προς τα Α.Δ., ώστε να μην προβαίνουν οι άνθρωποι σε παραβάσεις.

Σχήμα 2.2: «Η γνωστική πυραμίδα», (Tibbits, 2002).

Όσον αφορά τις μεθόδους διδασκαλίας, στην Εκπαίδευση στα Α.Δ. εφαρμόζονται μέθοδοι που καλλιεργούν μία ενεργητική στάση ζωής, όπως: 1.η ομαδική διδασκαλία/εργασία με εκτέλεση ομαδικών δραστηριοτήτων, παρουσίαση αποτελεσμάτων, συζήτηση και αξιολόγηση εργασίας, 2.η προσομοίωση/το παιχνίδι ρόλων, με ανάληψη ρόλων από μαθητές σε υποθετικές καταστάσεις, 3.το μαθησιακό project, με εφαρμογή γνώσης στο πλαίσιο ρεαλιστικών καταστάσεων, 4.το μαθησιακό δίκτυο, με

εξοικείωση των μαθητών σε τεχνικές δυνατοτήτων πρόσβασης σε πληροφορίες μέσω διαδικτύου, 5.ο μαθησιακός διάλογος σε μικρές ομάδες ανταλλαγής πληροφοριών εστιασμένων σε προσωπικές εμπειρίες των μαθητών, 6.η λογομαχία, όπου οι μαθητές κατακτούν την ικανότητα της επιχειρηματολογίας και της εκφοράς κρίσεων και, 6.η μελέτη νομικών υποθέσεων, μέσω του μαθήματος του Δικαίου για θέματα σχετικά με το δίκαιο, όπου οι μαθητές διαπραγματεύονται πραγματικές υποθέσεις, ώστε να αποκτήσουν γνώσεις γύρω από σχετικές πρακτικές, αναπτύσσοντας την ικανότητα εκφοράς κρίσεων και λήψης αποφάσεων (Flechsigt, 1996, όπ. αναφ. στο Lenhart, 2006).

Σύμφωνα με τους εκπαιδευτές των ανθρώπινων δικαιωμάτων, η συμμετοχική μεθοδολογία αποτελεί τον πιο αποτελεσματικό και ισχυρό τρόπο για την ανάπτυξη δεξιοτήτων, στάσεων και γνώσεων, τόσο στα παιδιά, όσο και στους ενήλικες (Συ.Ν.Κοινωνία Εν Δράση, 2016· Διεθνής Αμνηστία, 1996). Μέσω της συμμετοχικής εκπαιδευτικής διαδικασίας, ενθαρρύνεται ο διάλογος, η ελευθερία έκφρασης, ιδεών και συναισθημάτων, η κριτική και η ανταλλαγή απόψεων. Για την προσέγγιση σχετικών εννοιών για τα Α.Δ., μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι εξής παιδαγωγικές τεχνικές: η ιδεοθύελλα, η μελέτη περίπτωσης, οι επισκέψεις πεδίου, οι συνεντεύξεις, οι συζητήσεις, τα ερευνητικά σχέδια εργασίας, τα παιχνίδια ρόλων και οι χρήσεις οπτικοακουστικού υλικού (Πλιόγκου, 2011).

Για την εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα ακολουθούνται μη τυπικές εκπαιδευτικές μεθοδολογίες, που βασίζονται στην ενεργή συμμετοχή και τις προσωπικές εμπειρίες των παιδιών. Τα παιδιά συμμετέχουν και συνεργάζονται και έτσι δημιουργούν μια ομαδική συνοχή. Οι προκαταλήψεις μειώνονται καθώς μαθαίνουν πώς δημιουργούνται και ποιες είναι οι επιπτώσεις τους, κατανοούνται πολύπλοκες έννοιες, βελτιώνονται οι δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, καθιστώντας τους συμμετέχοντες ικανούς στην επεξεργασία αποτελεσματικών και πρακτικών λύσεων, ενώ παράλληλα, διευκολύνονται η δημιουργικότητα και η πρακτικότητα. Χρησιμοποιείται, λοιπόν, μια διαπολιτισμική και συμμετοχική προσέγγιση, ώστε τα παιδιά να αναπτύξουν ενσυναίσθηση και αλληλεγγύη. Όλα τα παραπάνω αποτελούν σημαντικούς στόχους της εκπαίδευσης στα Α.Δ. (Compasito, 2012· Πλιόγκου 2011· Compass, 2010).

Επιπλέον, μέσω της ομαδικής συνεργασίας, τα παιδιά ανταλλάσσουν βιώματα, επεξεργάζονται τις αντιδράσεις τους, θέτουν τους δικούς τους στόχους, εκφράζονται και δημιουργούν. Επιπρόσθετα, μέσα στην ομάδα τα παιδιά προβληματίζονται και

αναρωτιούνται για τις εμπειρίες τους, όπως επίσης αναπτύσσουν κριτική ικανότητα για το ποιες ενέργειες θα κάνουν (Συ.Ν.Κοινωνία Εν Δράση, 2016). Τα παιδιά με την ομαδική συνεργασία μπορούν να παρατηρήσουν, να αναγνωρίσουν και να μάθουν τα δικαιώματά τους, καθώς και τις ευθύνες τους για αυτά. Επίσης, μέσα από τη διαδικασία, τα παιδιά μαθαίνουν να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων, καθώς μοιράζονται πράγματα, περιμένουν τη σειρά τους, ακούνε τους άλλους και ακούγονται, μαθαίνουν να λύνουν τις διαφορές τους (Επίτροπος για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού, χ.χ.).

Η μεθοδολογία της βιωματικής μάθησης, επίσης, είναι κατάλληλη σε ζητήματα Α.Δ., καθώς υπάρχουν συχνά πολλές διαφορετικές απόψεις πάνω σε ένα θέμα. Έτσι, μέσω της βιωματικής μάθησης, τα παιδιά έρχονται σε άμεση επαφή με την πραγματικότητα που καλούνται να μελετήσουν, επιδιώκεται η ενεργός συμμετοχή τους στη μάθηση μέσω των συζητήσεων, των συναισθηματικών αντιδράσεων και των αποριών τους που συζητιούνται ελεύθερα (Συ.Ν.Κοινωνία Εν Δράση, 2016). Ερευνητές επικεντρώθηκαν στο επίπεδο της σχολικής τάξης και στην επιλογή κατάλληλων παιδαγωγικών μεθόδων με στόχο τη βιωματική μάθηση μέσω παιχνιδιών ρόλων, διαθεματικών σχεδίων δράσης, μελετών περίπτωσης κ.ά. και την οικοδόμηση, απόρριψη ή αποδοχή αξιών και ηθικών δεξιοτήτων που εντοπίζονται στην ιδιότητα του πολίτη (Covell et al. 2008, οπ. αναφ. στο Πλιούγκου, 2011).

Η εκπαιδευτική προσέγγιση για τη διδασκαλία των Α.Δ. χρειάζεται να έχει ως επίκεντρο τον εκπαιδευόμενο, δηλαδή τις ανάγκες, τις επιθυμίες και τις ικανότητές του, αναγνωρίζοντας έτσι την αξία της προσωπικής δράσης και αλλαγής και λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο (Compass, 2010). Για τις πιο ισχυρές και αποτελεσματικές μαθησιακές διαδικασίες, χρειάζεται οι μαθητές να γνωρίζουν για ποιο λόγο μαθαίνουν συγκεκριμένες πληροφορίες, έννοιες και κατηγορίες, δεξιότητες ή τρόπους και αρχές συμπεριφοράς στις δημοκρατικές κοινότητες. Για αυτό, σημαντικές είναι οι φάσεις συζήτησης και αναστοχασμού που θα απευθύνονται σε μια ολοκληρωμένη διαδικασία μάθησης (Gollob & Krafp, 2007). Κατάλληλες μεθοδολογίες για όλα τα άτομα όλων των ηλικιών που θέλουν να μάθουν για τα Α.Δ. είναι όσες έχουν τα εξής κοινά χαρακτηριστικά (Compasito, 2012, σελ.32):

- το σεβασμό για την εμπειρία των παιδιών και τις διαφορετικές απόψεις τους.
- την προώθηση της αυτοεκτίμησης και του σεβασμού για το κάθε παιδί.

- την ενδυνάμωση των παιδιών στο να καθορίζουν τι θέλουν και να μαθαίνουν να ζητούν πληροφορίες.
- την ενεργή συμμετοχή των παιδιών στην εκμάθηση.
- την ενθάρρυνση δημοκρατικού περιβάλλοντος, σε συνεργασία εκμάθησης.
- την ενθάρρυνση του συλλογισμού και της κριτικής σκέψης.
- την εμπλοκή υποκειμενικών και συναισθηματικών αντιδράσεων, καθώς και της νοητικής μάθησης.
- την ενθάρρυνση της αλλαγής στη συμπεριφορά και το χαρακτήρα.
- την έμφαση στην απόκτηση δεξιοτήτων και στην πρακτική εφαρμογή της γνώσης.
- την αναγνώριση της σημαντικότητας του χιούμορ, της διασκέδασης και του δημιουργικού παιχνιδιού στη μάθηση.

Κάθε μορφή μάθησης και διδασκαλίας των Α.Δ. έχει ορισμένες βασικές αρχές, όπως (Πανταζής, 2011, σελ.176-177):

- ο αυτοκαθορισμός και η αυτοοργάνωση των μορφών μάθησης (διάφορες προοπτικές, αναζήτηση, ανακάλυψη),
- η γνώση και η εμπειρία των μαθητών ως πόροι μάθησης, η ενεργοποίηση των μαθητών για έρευνα και ανακάλυψη μέσα από ερωτήσεις,
- η ενθάρρυνση για αλλαγή προοπτικής και ανάπτυξη κριτικής σκέψης,
- η εργασία με μικρές ομάδες,
- η αλλαγή ρόλου, με τον εκπαιδευτικό να αναλαμβάνει ρόλο συντονιστή της συζήτησης,
- η σφαιρική θεώρηση των γεγονότων και
- η αποφυγή μη θετικών εκπαιδευτικών διαδικασιών.

Για την κινητοποίηση της ενσυναίσθησης και ηθικής των μαθητών, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν παιδαγωγικές τεχνικές με στόχο την εκπαίδευση των Α.Δ. Οι τεχνικές αυτές έχουν αποδειχθεί κατάλληλες για την εκπαίδευση των Α.Δ., καθώς ενθαρρύνουν την κριτική σκέψη, τη γνωστική και συναισθηματική μόρφωση, το σεβασμό στις διαφορετικές απόψεις και την ενεργή συμμετοχή όλων. Οι τεχνικές αυτές είναι: 1. Ομαδικός προβληματισμός, 2.Μελέτες περίπτωσης, 3.Δημιουργική έκφραση, 4.Συζήτηση, 5.Εκπαιδευτικές εκδρομές/ επισκέψεις στην

πόλη, 6.Συνεντεύξεις, 7.Ερευνητικά προγράμματα, 8.Αναπαράσταση/προσομοίωση και 9.Οπτικά βοηθήματα (Ηνωμένα Έθνη, 2013, σελ. 31-37).

2.4. Θεματολογία της Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα και άλλα Εκπαιδευτικά Πεδία

Υπάρχουν αρκετά θέματα που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπου κάθε ένα έχει σχέση άμεσα με ένα ή περισσότερα συγκεκριμένα ανθρώπινα δικαιώματα. Όλες αυτές οι θεματικές ενότητες διαπλέκονται μεταξύ τους, ως συνέπεια της αλληλεξάρτησης των Α.Δ., είναι εξίσου σημαντικές και είναι οι εξής: α.Γενικά Ανθρώπινα Δικαιώματα, β.Παιδιά, γ.Πολιτότητα/Ιδιότητα του πολίτη, δ.Δημοκρατία, ε.Διακρίσεις και ξενοφοβία, στ.Εκπαίδευση και αναγνυχή, ζ.Περιβάλλον, η.Οικογένεια και εναλλακτική φροντίδα, θ.Ισότητα μεταξύ των φύλων, ι.Υγεία και πρόνοια, κ.Μέσα ενημέρωσης και το διαδίκτυο, λ.Συμμετοχή, μ.Ειρήνη και ανθρώπινη ασφάλεια, ν.Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός-κοινωνικά δικαιώματα, ξ.Βία, ο.Παγκοσμιοποίηση, π.Αθλητισμός (Compasito, 2012· Compass, 2010). Τα παραπάνω θέματα σχετίζονται με πολλούς από τους σημερινούς εκπαιδευτικούς τομείς, όπου όλοι αυτοί οι τομείς επικαλύπτουν ο ένας τον άλλον: 1. Εκπαίδευση για τα φύλα, 2. Διαπολιτισμική/αντιρατσιστική εκπαίδευση, 3. Παγκόσμια εκπαίδευση, 4. Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη, 5. Εκπαίδευση για την ειρήνη, 6. Αγωγή του πολίτη, 7.Εκπαίδευση για την πολιτότητα, 8. Εκπαίδευση για τις προσωπικές και κοινωνικές αξίες (Compasito, 2012).

Η Παιδαγωγική των Α.Δ. μπορεί να συνδεθεί με ειδικές διδακτικές της Πολιτικής Αγωγής και της Νομομάθειας, καθώς και με τη γενική επιστήμη της Αγωγής και συγκεκριμένα με τη θεωρία της Εκπαίδευσης στις Αξίες, αλλά και με την Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και την Παιδαγωγική της Ειρήνης (Lenhart, 2006). Η εκπαίδευση για τα Α.Δ., η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή και η Εκπαίδευση για Ειρήνη/Διαπολιτισμική εκπαίδευση καλύπτουν ελαφρώς διαφορετικά θέματα που συμπίπτουν κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, αλλά η μεθοδολογία τους συμπίπτει σχεδόν πλήρως (Διεθνής Αμνηστία, 1996).

Σχήμα 2.3: Ανθρώπινα Δικαιώματα και άλλα Εκπαιδευτικά Παιδεία (Compasito, 2012,σελ. 35).

Τα Α.Δ. και η Δημοκρατία θεματικά μερικώς αλληλοεπικαλύπτονται και η μάθηση των αρχών της δημοκρατίας περικλείει εν μέρει τη μάθηση των αρχών των Α.Δ. Η Δημοκρατία είναι μια θεσμοποίηση των συμμετοχικών δικαιωμάτων και η μορφή εξουσίας μέσα στην οποία τα Α.Δ. εφαρμόζονται (Πανταζής, 2011). Συγκεκριμένα, η εκπαίδευση για την Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη, περιλαμβάνει τρεις βασικές κατηγορίες εκπαίδευσης, όπου αυτές οι τρεις διαστάσεις της μάθησης υποστηρίζουν και συμπληρώνουν η μία την άλλη (Gollob & Krafr, 2007):

- Βιώνουμε τα δικαιώματα του παιδιού (μάθηση μέσω): Τα δικαιώματα του παιδιού βιώνονται ως αρχές που διέπουν τη κοινότητα και υπάρχει άμεσος αντίκτυπος. Τα παιδιά πρέπει να αισθάνονται ότι τα σέβονται ως άτομα και πως η γνώμη τους ακούγεται και λαμβάνεται υπόψη. Δίνεται χώρος και χρόνος στους μαθητές να μαθαίνουν ανάλογα με τις ανάγκες τους. Ο εκπαιδευτικός

χρειάζεται να αναστοχάζεται πάνω στη συμπεριφορά και την προσωπικότητά του, ως πρότυπο. Η κατηγορία αυτή έχει να κάνει με την ανάπτυξη στάσεων, αξιών και δεξιοτήτων.

- Μαθαίνουμε τα Δικαιώματα του Παιδιού (μάθηση περί): Τα παιδιά γνωρίζουν και αντιλαμβάνονται τι δικαιώματα έχουν. Στο επίκεντρο βρίσκεται η γνώση και κατανόηση και χρειάζεται μια στοχευμένη και προσεκτικά σχεδιασμένη διδασκαλία που αντιστοιχεί στην κλασσική λειτουργία της οδηγίας και πληροφoρίας.
- Εφαρμόζουμε τα Δικαιώματα του παιδιού (μάθηση για): Οι μαθητές ενθαρρύνονται να σέβονται και να κάνουν χρήση των δικαιωμάτων τους και εκπαιδεύονται ώστε στο μέλλον να συμμετέχουν ενεργά ως ενημερωμένοι πολίτες. Και εδώ ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να αναστοχάζεται πάνω στη συμπεριφορά και την προσωπικότητά του, ως πρότυπο.

Η εκπαίδευση των Α.Δ. στη σχολική αίθουσα θα πρέπει να αναπτύσσεται ως προς το μαθησιακό επίπεδο των παιδιών, καθώς και το κοινωνικό και πολιτιστικό τους περιβάλλον για να υπάρχει νόημα στην απόκτηση των βασικών αρχών των Α.Δ. Συγκεκριμένα, τα μικρότερα παιδιά μπορούν να αντιληφθούν τις βασικές αρχές των Α.Δ., τα πιο σύνθετα κείμενα για τα Α.Δ. ίσως ταιριάζουν περισσότερο σε μεγαλύτερους μαθητές, οι οποίοι έχουν περισσότερο αναπτυγμένες τις δεξιότητες για την κατανόηση των εννοιών, καθώς και την αναλυτική λογική. Στον παρακάτω πίνακα, ο οποίος λειτουργεί ως υπόδειγμα, προτείνεται η σταδιακή εισαγωγή των παιδιών στις έννοιες των Α.Δ., ανάλογα με την ηλικία τους (Ηνωμένα Έθνη, 2013).

Πίνακας 2.6: Η εξοικείωση των παιδιών με τα Α.Δ. μέσω του οδηγού ΟΗCHR, (2004), (Ηνωμένα Έθνη, 2013, σελ. 23).

ΕΠΙΠΕΔΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΝΟΙΕΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ	ΕΙΔΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ Α.Δ.	ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΥΠΑ & ΣΥΝΘΗΚΕΣ Α.Δ.
Νηπιακή & πρώιμη παιδική ηλικία					
Ηλικίες: 3-7	Σεβασμός του εαυτού, των γονέων, των δασκάλων, των άλλων γενικότερα	Εαυτός, Κοινότητα Προσωπική υπευθυνότητα	Υποχρέωση Δικαιοσύνη Αυτοέκφραση, Συνεργασία Ομαδική-ατομική εργασία Κατανόηση αιτίας-αιτιατού Ενσυναίσθηση Δημοκρατία Επίλυση συγκρούσεων	Ρατσισμός, Διάκριση φύλου Αδικία Προσβολή άλλων	Κανόνες τάξης, Οικογενειακή ζωή, Κοινωνικά πρότυπα, Διακήρυξη Δικαιωμάτων Ανθρώπου-Σύμβαση Δικαιωμάτων Παιδιού
Παιδική Ηλικία (Όλα τα παραπάνω συν)					
Ηλικίες: 8-11	Κοινωνική υπευθυνότητα Έννοια του Πολίτη Διάκριση δικαιώματος – επιθυμίας	Ατομικά δικαιώματα Συλλογικά δικαιώματα Ελευθερία-ισότητα-δικαιοσύνη Νόμος-Κυβέρνηση-Ασφάλεια	Εκτίμηση διαφορετικότητας Δικαιοσύνη Διάκριση γνώμης-πράξης Δημοκρατική ζωή στο σχολείο Συμμετοχικότητα	Διάκριση/ Προκατάληψη Φτώχεια/Πείνα Αδικία Εθνικισμός Εγωκεντρισμός Παθητικότητα/ αδράνεια	Ιστορία Ανθρώπινων Δικαιωμάτων Εθνικό Δίκαιο Τοπική και εθνική ιστορία Για τα Α.Δ. UNESCO-UNICEF-MKO

ΕΠΙΠΕΔΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΝΟΙΕΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ	ΕΙΔΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ Α.Δ.	ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΥΠΑ & ΣΥΝΘΗΚΕΣ Α.Δ.
---------	--------	-----------------	-----------	------------------------	-----------------------------------

Εφηβεία (Όλα τα παραπάνω συν)

Ηλικίες: 12-14	Γνώση ειδικότερων δικαιωμάτων	Διεθνές Δίκαιο Παγκόσμια ειρήνη, ανάπτυξη, οικολογία & πολιτική οικονομία	Κατανόηση διαφορετικών απόψεων Ανάπτυξη επιχειρηματολογίας για την υποστήριξη ιδεών Έρευνα/συγκέντρωση πληροφοριών-Ανταλλαγή πληροφοριών	Άγνοια Απάθεια Κυνισμός Πολιτική καταπίεση Αποικισμός/Ιμπεριαλισμός Οικονομική παγκοσμιοποίηση Υποβάθμιση περιβάλλοντος	Σύμφωνα Η.Ε. Εξάλειψη φυλετικού ρατσισμού & διάκρισης φύλου Ύπατος Αρμοστής Η.Ε. για τους πρόσφυγες Εθνικές Συμβάσεις για τα Α.Δ.
----------------	-------------------------------	--	--	---	--

Νεότητα (Όλα τα παραπάνω συν)

Ηλικίες: 15-17	Γνώση για τα Α.Δ. σε διεθνές επίπεδο, Ένταξη των Α.Δ. στην προσωπική στάση και συμπεριφορά	Ηθικές επιλογές Ηθική υπευθυνότητα και παιδεία	Συμμετοχή σε κοινωνικούς οργανισμούς Εκπλήρωση πιθανών κοινωνικών καθηκόντων	Γενοκτονία Εγκλήματα πολέμου Βασανιστήρια	Ειδικές Συμβάσεις-Συμβάσεις Γενεύης Ανάπτυξη αρχών Α.Δ.
----------------	--	---	---	---	--

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΑ Α.Δ. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

*«κάθε παιδί έχει δικαίωμα σε μια εκπαίδευση η οποία να είναι
σχεδιασμένη κατά τέτοιον τρόπο ώστε, να του παρέχει δεξιότητες
ζωής, να ενισχύει την ικανότητά του να απολαμβάνει το πλήρες
εύρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να προωθεί μια κουλτούρα
εμπιστευμένη με τις σχετικές με τα ανθρώπινα δικαιώματα αξίες».*

Επιτροπή Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Υπ. Αρ. 16

3.1. Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος

Ο τρόπος που διαμορφώνεται αυτή η διαδικασία εκπαίδευσης των Α.Δ. στα σχολεία σε κάθε χώρα εξαρτάται από τα εκπαιδευτικά συστήματα και από την ευχέρεια που έχουν οι εκπαιδευτικοί να θέτουν τους διδακτικούς στόχους και να τους πετυχαίνουν. Οι αρχές των Α.Δ. μπορούν είτε να ενσωματωθούν στα ήδη υπάρχοντα σχολικά μαθήματα, όπως ιστορία, κοινωνική και πολιτική αγωγή, λογοτεχνία, γεωγραφία, γλώσσες και φυσικές επιστήμες, είτε να ενταχθούν ως ένα συγκεκριμένο μάθημα, είτε ακόμα μπορεί να επιδιωχθεί η εκπαίδευση τους σε μη τυπικά εκπαιδευτικά πλαίσια, όπως δραστηριότητες μετά το σχολείο. Ιδανικά, όμως, η κουλτούρα των Α.Δ. θα πρέπει να ενσωματώνεται στο πρόγραμμα σπουδών ανάλογα με το μαθησιακό επίπεδο των μαθητών και το κοινωνικό και πολιτισμικό τους περιβάλλον (Ηνωμένα Έθνη, 2013).

Έχουν ταυτοποιηθεί τρεις διακριτές προσεγγίσεις στην ενσωμάτωση των Α.Δ. στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών: 1. προσφέροντας ένα αυτόνομο μάθημα επιλογής Α.Δ., 2. ενσωματώνοντας θεματικές Α.Δ., θέματα, προοπτικές και προσεγγίσεις μέσα σε ένα μικρό αριθμό των υφιστάμενων θεμάτων/ενοτήτων ή 3. ενσωματώνοντας θεματικές Α.Δ., θέματα, προοπτικές και προσεγγίσεις ευρύτερα σε όλο το πρόγραμμα σπουδών (Διεθνής Αμνηστία, 2012: 52-53 όπ. αναφ. στο Burridge et al. 2007). Για την βιώσιμη, ενιαία και αποτελεσματική ενσωμάτωση της εκπαίδευσης των Α.Δ. σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα σε εθνικό επίπεδο, χρειάζεται να συμβούν οι παρακάτω δράσεις (Ηνωμένα Έθνη, 2013, σελ. 21-22):

- Ενσωμάτωση της ΕΑΔ στην εθνική νομοθεσία, η οποία ρυθμίζει την εκπαίδευση στα σχολεία.

- Αναθεώρηση του Προγράμματος Σπουδών και των σχολικών βιβλίων.
- Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε μεθοδολογίες σχετικές με τα Α.Δ. και την εκπαίδευσή τους.
- Διοργάνωση εξωσχολικών δραστηριοτήτων, με έδρα το σχολείο, που θα απευθύνονται στην προσέγγιση της οικογένειας και της τοπικής κοινωνίας.
- Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού.
- Ίδρυση δικτύων υποστήριξης δασκάλων και άλλων επαγγελματιών που ασχολούνται με τα Α.Δ.

Σχετικά με το σωστό τρόπο παρουσίασης των Α.Δ. στα σχολικά εγχειρίδια, διαμορφώθηκε ένας κατάλογος με τα εξής δέκα κριτήρια: 1.ιστορία Α.Δ. ως μια πορεία με συγκρούσεις, 2.ανάπτυξη «γενεών»/κατηγοριών των Α.Δ., 3.αναγνώριση δικαιωμάτων των άλλων, 4.τα Α.Δ. σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, 5.διεθνείς και εθνικές διαστάσεις των παραβιάσεων των Α.Δ., 6.διεθνείς και εθνικοί οργανισμοί και οργανώσεις προστασίας των Α.Δ., 7.κατανόηση αντιπαραθέσεων για την οικουμενικότητα των Α.Δ., 8.ιδεολογική κατάχρηση των Α.Δ., 9.εξηγήσεις για τα εμπόδια στην πραγμάτωση των Α.Δ. και 10.ευθύνες πολιτών για την εφαρμογή και προστασία των Α.Δ. Η παρουσίαση των Α.Δ. στα σχολικά εγχειρίδια και στη διδασκαλία πρέπει να γίνεται σε τρία επίπεδα: 1.παρουσίαση ιστορίας Α.Δ., διακηρύξεων και διεθνών οργανισμών και οργανώσεων για τη προάσπιση τους (ιστορικό και αξιολογικό επίπεδο), 2.περιγραφή της σημερινής κατάστασης των Α.Δ., των προόδων στην πραγμάτωση τους και των καταπατήσεων τους (εμπειρικό ή πραγματικό επίπεδο) και 3.συζήτηση συγκεκριμένων δυνατοτήτων για ευαισθητοποίηση και επιστράτευση όλων στον αγώνα για τα Α.Δ., ξεκινώντας από τα ίδια τα μέλη της σχολικής κοινότητας (πολιτικό επίπεδο ή επίπεδο δράσης), (Georg-Eckert-Institut, διεθνής έρευνα σχολικών εγχειριδίων).

Ως περιεχόμενα μάθησης της παιδείας για τα Α.Δ. αποτελούν τα εξής: 1.ιστορική εξέλιξη Α.Δ. και τωρινή σημασία τους, 2.σημασία Α.Δ. τόσο για το κάθε άτομο όσο και για τις αρχές διαμόρφωσης της κοινωνικής ζωής, 3.σχέση ανάμεσα στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα στο σύνταγμα του κάθε κράτους και τις διεθνείς συμβάσεις, 4.διαφορετική αντίληψη και εξασφάλιση των Α.Δ. σε διαφορετικά πολιτικά και πολιτισμικά πλαίσια, 5.τη σημασία των Α.Δ. για τη δημιουργία του τωρινού συνταγματικού κράτους, 6.ανάγκη συμπερίληψης της προστασίας των Α.Δ. σε ατομικό

επίπεδο στο διεθνές δίκαιο, 7. διεθνή συνεργασία για την εφαρμογή των Α.Δ. και την εξασφάλιση της ειρήνης και 8. βαθμό και κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά αίτια των παραβιάσεων των Α.Δ. σε παγκόσμιο επίπεδο (Empfehlung 2000, σ.2., όπ. αναφ. στο Lenhart, 2006).

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει αναφορά των Προγραμμάτων Σπουδών τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό και της σύνδεσής τους με τα Α.Δ. και την εκπαίδευση τους. Επίσης, θα αναλυθούν κάποιοι εξιδεικευμένοι οργανισμοί των Η.Ε. και Μ.Κ.Ο. που συμβάλλουν ενεργά στη προώθηση της Εκπαίδευσης των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (ΕΑΔ) σε διεθνές επίπεδο, αλλά και Ανεξάρτητες Αρχές που ενισχύουν την ΕΑΔ σε εθνικό επίπεδο. Τέλος, θα παρουσιασθούν κάποια από τα εγχειρίδια εκπαίδευσης που έχουν γραφτεί για τα Α.Δ. και τα διεθνή κείμενα που έχουν συνταχθεί για τη παιδεία στα Α.Δ.

3.1.1. Σύνδεση Α.Δ. και ΔτΠ με Πρόγραμμα Σπουδών στην Ελλάδα

Τα ελληνικά σχολικά εγχειρίδια υπογραμμίζουν και προβάλλουν τη σύνδεση των Α.Δ. με την ειρήνη και την συνάφειά τους με τη διαπολιτισμικότητα και τη συλλογική προσπάθεια όλων για τη λύση παγκόσμιων προβλημάτων. Άξονας παρουσίασης των Α.Δ. στα ελληνικά σχολικά εγχειρίδια είναι η Οικουμενική Διακήρυξη του 1948, η οποία εμφανίζεται αρκετές φορές και παρουσιάζεται επίσης και η ίδρυση του Ο.Η.Ε., η δομή και οι ευθύνες του. Επιπλέον, περιγράφονται καταστάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου στον κόσμο σήμερα, αναφορές στις παραβιάσεις τους και στις προσπάθειες για διεκδίκηση και πραγμάτωση τους, στις προόδους και τις μεταπτώσεις. Στα ελληνικά σχολικά εγχειρίδια, όμως, υστερεί η αναφορά στο επίπεδο δράσης και συμβολής των ίδιων των μαθητών στην προώθηση των Α.Δ. Για τη βελτίωση της εκπαίδευσης των Α.Δ. χρειάζεται ο συνδυασμός της διδασκαλίας με την αποσαφήνιση του ουσιαστικού περιεχομένου και των ορίων των Α.Δ. και της δραστηριοποίησης των μαθητών για τη προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Πιθανώς, στα εγχειρίδια Αγωγής του Πολίτη θα πρέπει να προστεθούν σχετικά κεφάλαια για συζήτηση προβλημάτων ορθής κατανόησης και παρερμηνειών. Σημαντικό είναι ότι στα εγχειρίδια προβάλλεται η σύνδεση των δικαιωμάτων με αντίστοιχα καθήκοντα, υπενθυμίζοντας την ατομική ευθύνη στην ανθρώπινη ελευθερία (Δελικωνσταντής, 1995).

Πιο συγκεκριμένα, στο Πρόγραμμα Σπουδών για το Δημοτικό σχολείο, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τα Δικαιώματα του Παιδιού αναφέρονται στα εξής μαθήματα: 1.Μελέτη Περιβάλλοντος Β΄ Δημοτικού «Οι ανάγκες και τα Δικαιώματά μου», 2.Γλώσσα, Δ΄ Δημοτικού, τεύχος Γ΄, «Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι», 3.Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή, Ε΄ Δημοτικού, «Έχουμε Δικαιώματα & Υποχρεώσεις» και 4.Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή, Στ΄ Δημοτικού, «Το άτομο και η Διεθνής Κοινότητα». Τα παραπάνω μαθήματα και ο τρόπος που συνδέονται με τα Α.Δ. και τα ΔτΠ αναλύεται στο παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.7: Α.Δ. και ΔτΠ στο Πρόγραμμα Σπουδών του Δημοτικού σχολείου στην Ελλάδα

Τάξη	Μάθημα/Τομέας	Ενότητα	Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
Β΄ Δημοτικού	Μελέτη Περιβάλλοντος Κοινωνικές Επιστήμες	Το άτομο και οι ανάγκες του	Οι μαθητές: 1.Παρατηρούν. 2.Εξηγούν. Γνωρίζουν. 3.Ταξινομούν και αναλύουν κριτικά τα δεδομένα. 4.Διαμορφώνουν θετικές στάσεις & συμπεριφορές προς τους συμμαθητές τους. 5.Αποτιμούν τη σημασία της πολύπολιτισμικής ομάδας.	Ανάγκες και δικαιώματα Όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί	Συζήτηση σε ομάδες-στο πεδίο Τρόποι έκφρασης των αναγκών	Σχολικό βιβλίο μελέτης Περιβάλλοντος Β΄ Δημοτικού, ΠΙ και ΟΕΔΒ, σελ. 48-50 Λογισμικό Μελέτης Περιβάλλοντος
Δ΄ Δημοτικού	Γλώσσα	Όλοι διαφορετικοί-όλοι ίδιοι	Οι μαθητές: 1.Θα γνωρίσουν τα δικαιώματα των παιδιών. 2.Θα γνωρίσουν τι είναι ένα διαπολιτισμικό σχολείο. 3.Θα συμπληρώσουν μια αίτηση για να γίνουν υποστηρικτές της unicef. 4.Θα φτιάξουν μια αφίσα με θέμα τα ΔτΠ.	Όλου του κόσμου τα παιδιά Το σχολείο του κόσμου Τα δικαιώματα των παιδιών Η 5 ^η Βασική Αρχή των Δικαιωμάτων των Παιδιών	Ανάγνωση ποιήματος και κειμένων Απαντήσεις σε ερωτήσεις κατανόησης κειμένου Επεξεργασία αφίσας unicef σε ομάδες Επίσκεψη της σελίδας της unicef	Σχολικό βιβλίο γλώσσας Δ΄ Δημοτικού. Πετώντας με τις λέξεις. Γ΄ Τεύχος. Π.Ι. και ΟΕΔΒ, σελ. 33-48

Ε΄ Δημο- τικού	Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή	Έχουμε δικαιώματα & υποχρεώσεις	Οι μαθητές: 1.Να γνωρίσουν τις έννοιες δικαιώμα- επιθυμία-υποχρέωση. 2.Να μάθουν για την ύπαρξη συμβάσεων και διακηρύξεων για τα Α.Δ. 3.Να κατανοήσουν τις κατηγορίες δικαιωμάτων. 4.Να συνηδείο- ποιήσουν ότι σε περίπτωση παραβίασης δικαιωμάτων, μπορούν να ζητήσουν βοήθεια από τη νομοθεσία ή τις ανεξάρτητες αρχές.	Δικαιώματα & υποχρεώσεις Υπεράσπιση δικαιωμάτων Προστασία δικαιωμάτων & ελληνική πολιτεία	Συζήτηση Μελέτη περίπτωσης Παιχνίδι ρόλων	Σχολικό βιβλίο Κοινωνικής & Πολιτικής Αγωγής Ε΄ Δημοτικού. Π.Ι. και ΟΕΔΒ, σελ. 45-60.
ΣΤ΄ Δημο- τικού	Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή	Το άτομο και η διεθνής κοινότητα	Οι μαθητές: 1.Να γνωρίσουν τα παγκόσμια προβλή- ματα ως ζητήματα που αφορούν όλους τους ανθρώπους και να ευαισθητοποιη- θούν πάνω σε αυτά. 2.Να κατανοήσουν το ρόλο, το σκοπό και τη χρησιμότητα Διεθνών Οργανισμών & Οργανώσεων. 3.Να συνειδητοποιή- σουν τις αρχές των Α.Δ. 4.Να γνωρίσουν την ύπαρξη της ΣτΠ και των βασικών ΔτΠ και να ευαισθητοποιη- θούν απέναντι σε παραβιάσεις τους.	Παγκόσμια προβλήματα Ρόλος Διεθνών Οργανισμών Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Τα Δικαιώματα του Παιδιού	Συζήτηση Παιχνίδι ρόλων Αναζήτηση πληροφοριών Επίσκεψη σχετικών ιστοσελίδων Παρατήρηση εικόνων και σχολιασμός Διάβασμα κειμένων και σχολιασμός	Σχολικό βιβλίο Κοινωνικής & Πολιτικής Αγωγής ΣΤ΄ Δημοτικού. Π.Ι. και ΟΕΔΒ. Σελ. 80-95.

3.1.2. Σύνδεση Α.Δ. και ΔτΠ με Πρόγραμμα Σπουδών στο Εξωτερικό

Πολλά κράτη μέλη δεν έχουν επαρκή νομοθεσία ή πολιτικά πλαίσια σε ισχύ για να θεσπίσουν την εκπαίδευση των ΔτΠ. Η ΣΔΠ μπορεί να αλλάξει σε συνδυασμό με άλλες εκπαιδευτικές ημερησιακές διατάξεις και αντίστροφα, δηλαδή οι εκπαιδευτικοί και οι φορείς χάραξης πολιτικής χρειάζεται να έχουν υπόψη τους πώς τα ΔτΠ ενσωματώνονται σε άλλα μαθήματα ή/και σχέδια μαθημάτων. Η ΣΔΠ παίρνει διαφορε-

τικές επισημάνσεις σε διαφορετικά περιβάλλοντα, και αυτό αντανακλά μια διαδικασία ερμηνείας και εφαρμογής που έχει μία ιδεολογική διάσταση (Qub & Unicef, 2015) (Jerome, Amerson, Lundy, Orr, 2015).

Σε μία έρευνα για τη διδασκαλία και μάθηση των ΔτΠ σε 26 χώρες, ένα από τα τέσσερα ερευνητικά θέματα που εξετάστηκαν ήταν «η μάθηση σχετικά με, δια μέσου και για τα δικαιώματα», που αναφέρεται στα Προγράμματα Σπουδών των χωρών. Από την έρευνα φάνηκε ότι σε 15 χώρες δεν υπάρχει κανένας δικαιωματικός τίτλος στο επίσημο πρόγραμμα σπουδών για όλα τα παιδιά, ώστε να μάθουν για τα ΔτΠ (π.χ. Αυστραλία, Δανία, Χονγκ Κονγκ, Ιρλανδία, Νέα Ζηλανδία, Σκωτία, Ισπανία, Ολλανδία). Γενικά, σε 11 χώρες υπάρχει ένα δικαίωμα διδασκαλίας για τη μάθηση σχετικά με τα ΔτΠ (π.χ. Φιλανδία, Γαλλία, Ουγγαρία, Ισλανδία, Νορβηγία, Πολωνία, Κορέα, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Ελβετία) και σε άλλες 7 χώρες τα ΔτΠ μπορούν να συμπεριληφθούν στο πρόγραμμα σπουδών, σε μερικά μόνο μέρη της χώρας (π.χ. Αυστρία, Βέλγιο, Καναδάς, Γερμανία, ΗΠΑ). Σε 15 χώρες όπου δεν υπήρχε ένα εθνικό δικαίωμα σπουδών για όλα τα παιδιά ώστε να ενημερωθούν σχετικά με τα ΔτΠ, δεν βρέθηκαν στοιχεία ότι οι κυβερνήσεις αυτές χρησιμοποιούν πρόσθετη νομοθεσία για να εξασφαλίζει ότι τα σχολεία μεριμνούν στη διδασκαλία των ΔτΠ. Όπου υπάρχει ένα δικαίωμα διδασκαλίας, είναι κοινό στο πρόγραμμα σπουδών να συνδέονται τα δικαιώματα με ευθύνες, και όχι πάντα με τη ΣΔΠ, δηλαδή ακόμα και όπου τα παιδιά μαθαίνουν σχετικά με τα ΔτΠ, τα παιδιά ίσως δεν μάθουν για τη ΣΔΠ, ούτε για το τι σημαίνει να είσαι κάτοχος δικαιωμάτων ή ευθυνών, διευκρινίζοντας έτσι ότι τα δικαιώματα εξαρτώνται απευθείας από τα άτομα, εκπληρώνοντας ειδικές ευθύνες (Jerome et al., 2015).

Πρόσφατες μεταρρυθμίσεις του προγράμματος σπουδών δείχνουν μια ποικίλη προσέγγιση για την ενσωμάτωση της ΣΔΠ: ενώ κάποιες χώρες έχουν εξασφαλίσει μία ουσιαστική δέσμευση για τη ΣΔΠ ως ένα δικαίωμα για όλους, άλλες έχουν αποτύχει ή υποχωρήσει στο να εξασφαλίσουν μία πρόοδο. Ένα παράδειγμα προόδου αποτελεί το πρόγραμμα σπουδών της Ισλανδίας, όπου καθορίζει τα Α.Δ. και τη Δημοκρατία ως μία από τις έξι θεμελιώδεις αρχές και περιλαμβάνει εξοικείωση με τη ΣΔΠ ως ένα συγκεκριμένο μαθησιακό αποτέλεσμα σε δημοτικά σχολεία. Παρομοίως, το νέο πρόγραμμα σπουδών στη Γαλλία για το δημοτικό περιλαμβάνει αναφορά στα ΔτΠ. Ένα παράδειγμα αποτυχίας μεταρρύθμισης της ΣΔΠ είναι η Αυστραλία, όπου βρίσκεται σε διαδικασία μετάβασης προς ένα εθνικό πλαίσιο σπουδών αλλά, έχει παραλήψει τη ΣΔΠ, ενώ στη καθοδήγηση του προγράμματος σπουδών, η Σκωτία

προάγει τη ΣΔΠ αλλά αυτή δεν είναι προσδιορισμένη ως μία απαίτηση. Συγκεκριμένα για την Αυστραλία, τα κύρια ευρήματα από την εκπαίδευση των Α.Δ. στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών στη πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι: 1. τα Α.Δ. δεν φάνηκαν να αναφέρονται ρητά στα χρόνια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς βρέθηκαν σιωπηρές ευκαιρίες κυρίως στην μάθηση Ανθρώπινης Κοινωνίας και του Περιβάλ-λοντός της (HSIE ή στο ισοδύναμό της) και 2. στα κυριότερα σχετικά μαθήματα περιλαμβάνονται η Ιστορία, η Γεωγραφία, η Αγγλική Γλώσσα, Φυσική Ανάπτυξη Υγεία και Φυσική Αγωγή και οι ενότητες Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής (Burrigde et al. 2007,σελ. 7). Ένα παράδειγμα οπισθοδρόμησης είναι η Ιρλανδία, όπου το μάθημα δευτεροβάθμιας, στο οποίο η εκπαίδευση για τα δικαιώματα καθορίζεται (αστική, κοινωνική, πολιτική εκπαίδευση) έχει υποβαθμιστεί από υποχρεωτικό σε προαιρετικό μάθημα. Στην Ισπανία του 2006 η διασφάλιση του νόμου του 2006 για την Εκπαίδευση σε σχέση με την ιθαγένεια και τα Α.Δ. σε σχολεία δευτεροβάθμιας έχει καταργηθεί το 2013 (Jerome et al., 2015).

Σε μερικές χώρες με ομοσπονδιακές κυβερνητικές δομές και τις σχετιζόμενες αρχές της εκπαιδευτικής μεταβίβασης, η κεντρική κυβέρνηση έχει πολύ λίγες δυνάμεις να δημιουργήσει ένα εθνικό δικαίωμα/τίτλο σπουδών σε όλους. Έτσι, η πρόοδος παραμένει ανομοιόμορφη και φαίνεται να μην συντονίζεται. Για παράδειγμα, στο Καναδά, το Βέλγιο, την Ελβετία και τις ΗΠΑ φάνηκε μία έλλειψη συντονισμού, η οποία θεωρήθηκε ως ένα πρόβλημα, καθώς λειτουργεί ενάντια στον προγραμματισμό εφαρμογής από τη κορυφή προς τα κάτω και εγείρει μία σημαντική πρόκληση για τα συμβαλλόμενα μέρη, σκεπτόμενοι το πώς να εφαρμόσουν το άρθρο 42 της ΣΔΠ μέσα στο σχολικό σύστημα (Jerome et al., 2015).

Όσον αφορά τα δικαιώματα των παιδιών και την εκπαιδευτική πολιτική στην Ευρώπη, οι πολιτικές συστάσεις των επιτροπών αναφέρονται σε μια επαρκή και συστηματική εκπαίδευση πάνω στη ΣΔΠ για το προσωπικό και τους μαθητές με υλικό φιλικό προς το παιδί και πρωτοβουλίες για να φτάσει τις περιθωριοποιημένες ομάδες, συμπερίληψη της ΣΔΠ στα προγράμματα σπουδών και οι αρχές της ΣΔΠ ενσωματωμένα στη δομή και τη πρακτική των σχολείων, δέσμευση των παιδιών σε σχέδια δράσης όπου τα πρότυπα των Α.Δ. εφαρμόζονται στη πράξη (Lundy, 2012).

3.2. Η εκπαίδευση στα Α.Δ. σε εθνικό και διεθνές πλαίσιο

Καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη πιο αποτελεσματικών και σταθερών στρατηγικών για την εκπαίδευση στα Α.Δ. σε διεθνές, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο έχουν παίξει οι εξειδικευμένοι οργανισμοί των Η.Ε. και διεθνείς, περιφερειακοί και εθνικοί οργανισμοί, όπως κυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις που εργάζονται για τη προώθηση των Α.Δ. και ωθούν σημαντικά το κίνημα της εκπαίδευσης για τα Α.Δ. (Compasito, 2012· United Nations, 2013). Στους διεθνείς οργανισμούς συμμετέχουν κράτη/μέλη, ενώ στις διεθνείς οργανώσεις συμμετέχουν ομάδες πολιτών που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε όσους έχουν ανάγκη. Διάφοροι ερευνητές έδωσαν έμφαση στο επίπεδο της σχολικής τάξης και στις παιδαγωγικές μεθόδους, όπως στην ανάπτυξη συγκεκριμένων τεχνικών (παιχνίδια ρόλων, μελέτες περίπτωσης) με σκοπό την βιωματική γνώση προβλημάτων σχετικών με τα Α.Δ. και στην καλλιέργεια ηθικών δεξιοτήτων και αξιών που ενυπάρχουν στην ιδιότητα του πολίτη. Τόσο τα Η.Ε. όσο και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, που αποσκοπούν κυρίως στην παροχή γνώσεων, στην εξοικείωση με τα Α.Δ. ως ηθικές αξίες και στην ευαισθητοποίηση σε σχετιζόμενα με τα Α.Δ. προβλήματα, ανέπτυξαν αντίστοιχες μεθόδους και στρατηγικές (Lenhart, 2006, όπ. αναφ. στο Μπάλιας, 2011).

Στη παγκόσμια Συνδιάσκεψη για τα Α.Δ. στη Βιέννη το 1993, 171 χώρες δεσμεύτηκαν στην ΟΔΔΑ και υιοθέτησαν τη Διακήρυξη της Βιέννης και το Πρόγραμμα Δράσης, που παρέχει το νέο «πλαίσιο σχεδιασμού, διαλόγου και συνεργασίας» για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την προώθηση των Α.Δ. και τη συμμετοχή ενεργών πολιτών σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Σε αυτήν την Συνδιάσκεψη τονίστηκε η σπουδαιότητα της εκπαίδευσης, της επιμόρφωσης και της δημόσιας πληροφόρησης (United Nations, 2013).

3.2.1. Ηνωμένα Έθνη

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, μέσα στο πλαίσιο της προώθησης και της προστασίας των Α.Δ., προάγει προγράμματα και δραστηριότητες για την έρευνα, τη διδασκαλία και τη διάδοσή τους, μέσω ειδικευμένων φορέων όπως η UNESCO (Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτισμικός Οργανισμός των Ηνωμένων

Εθνών), η UNICEF (Η οργάνωση των Η.Ε. για τα Παιδιά), ο WHO (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας), το OHCHR (Γραφείο Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Α.Δ.), το UNHCR (η Ύπατη Αρμοστεία των Η.Ε. για τους πρόσφυγες), το UNDP (το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Η.Ε.), το ILO (ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας) κ.ά. (United Nations, 2013· Γεωργοπούλου, 2011, στο Επιμ. Οικονομίδης & Ελευθεράκης, 2011). Κάποια από τα έργα των Η.Ε. που θα αναλυθούν παρακάτω είναι τα εξής (Compasito, 2012): 1. το Παγκόσμιο Πρόγραμμα για την Εκπαίδευση στα Α.Δ., 2. η Δεκαετία για την Εκπαίδευση στην Αειφόρο Ανάπτυξη και 3. η Δικτυακή Εκπαιδευτική Πύλη (CyberSchoolBus) για τα παιδιά.

Με την απόφαση 49/184 της 23/12/1994, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ανακήρυξε τη δεκαετία 1995-2005 ως τη Δεκαετία για την «Εκπαίδευση στα Α.Δ.», με την εκπόνηση πλάνου δράσης με στόχο τη διδασκαλία, την ενημέρωση και τη πληροφόρηση για τα Α.Δ. από τα κράτη μέλη. Από τη σύσταση αναγνωρίζεται η κύρια συμβολή της εκπαίδευσης στα Α.Δ. για την προώθηση και την επίτευξη σταθερών και αρμονικών σχέσεων, καθώς και για την καλλιέργεια της αμοιβαίας κατανόησης, της ανεκτικότητας και της ειρήνης μεταξύ των κοινοτήτων. Αυτό το πλάνο δράσης ορίζει το ανθρωπιστικό δίκαιο, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου ως θέματα της διδακτέας ύλης όλων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε τυπικά και μη τυπικά πλαίσια (Compasito, 2012).

Στον τομέα σχεδιασμού θεωρίας και πράξης της παιδείας για τα Α.Δ. σημαντική αλλαγή αποτελεί η ψήφιση του Παγκόσμιου Προγράμματος Δράσης για την παιδεία για τα Α.Δ. από τη Γενική Συνέλευση των Η.Ε., της οποίας η πρώτη φάση, 2005/2007, αναφέρεται στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Πανταζής, 2011, στο Επιμ. Οικονομίδης & Ελευθεράκης, 2011). Σε αυτήν την θεωρητικά θεμελιωμένη παραγωγή υλικού για την Παιδεία για τα Α.Δ. σε μη τυπικές μορφές μάθησης, δημιουργήθηκαν διάφορα εγχειρίδια εκπαίδευσης των Α.Δ. όπου παρακάτω θα αναφερθούν η δομή και το περιεχόμενο μερικών από αυτά. Η Ύπατη Αρμοστεία για τα Α.Δ. συνέταξε το σχέδιο δράσης για την εκπαίδευση στα Α.Δ., που υλοποιήθηκε το 2005, με στόχο την προώθηση των Α.Δ. στο σύνολό τους και την εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή των μαθητών και μαθητριών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ώστε να καταστεί βίωμα των μαθητών. Το Σχέδιο δράσης του Παγκόσμιου Προγράμματος για το 2005-2007 απευθύνεται σε παιδιά τέτοιας ηλικίας, καθώς θεωρεί ότι σε αυτές τις ηλικίες τα Α.Δ. γίνονται πιο εύκολα αποδεκτά και να ενσωματωθούν πρακτικά στην ζωή των νέων. Το πρόγραμμα

προτείνει συγκεκριμένες τεχνικές και ιδέες για την εφαρμογή της εκπαίδευσης στα Α.Δ. σε διεθνές επίπεδο (Compasito, 2012· United Nations, 2005, όπ. αναφ. στο Πιλόγκου, 2011· Μπάλιας, 2011, σελ. 145). Τον Οκτώβρη του 2007, έγινε συνάντηση σχολικών μονάδων από όλη την Ελλάδα που συμμετείχαν στο πλαίσιο προγράμματος του Συμβουλίου της Ευρώπης «Παιδεία της Δημοκρατίας. Προσανατολισμός στη διάσταση των Α.Δ.», όπου κύριος στόχος αποτελεί η δημιουργία ενός πολίτη ενεργού, δημοκρατικού και ευαισθητοποιημένου για τα ζητήματα των Α.Δ. και η σύνταξη μιας Διακήρυξης για το σεβασμό, την ανεκτικότητα και τα δικαιώματα του ανθρώπου (Σταματάκη, 2011).

Σύμφωνα και με το Σχέδιο Δράσης του Ο.Η.Ε. (2005-2009) για την εκπαίδευση στα Α.Δ., σκοπός είναι οι εκπαιδευτικοί να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες και να δημιουργηθεί ένα κατάλληλο κοινωνικό και σχολικό περιβάλλον (π.χ. με την ένταξη Α.Δ. σε αναλυτικά προγράμματα σπουδών, με την επεξεργασία κατάλληλων παιδαγωγικών θεωριών και μεθόδων, με την συνεργασία δασκάλων με γονείς, με τη δράση Μ.Κ.Ο. για τα Α.Δ. κ.λ.π.) για την νομιμοποίηση των Α.Δ. ως δημοκρατικών αξιών και την οικοδόμηση μιας κοινής συνείδησης για την υποστήριξη της διάδοσης και της υλοποίησης τους στην δημοκρατική κοινωνία, καθώς και την πραγματοποίηση των επιθυμητών κοινωνικών αλλαγών (United Nations 2005, όπ. αναφ στο Μπάλιας, 2011). Σύμφωνα με την Επιτροπή Ηνωμένων Εθνών, για να απολαύσουν τα παιδιά πλήρως τα δικαιώματά τους στο σχολικό πλαίσιο, χρειάζεται η ενίσχυση αξιών που θα ενσωματωθούν στις εκπαιδευτικές διαδικασίες. Η ΕΑΔ σχετίζεται όχι μόνο με το περιεχόμενο από το Α.Π., αλλά και με το σύνολο των εκπαιδευτικών διαδικασιών που συμβαίνουν στο σχολικό περιβάλλον. Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Πρόγραμμα για την ΕΑΔ από τον ΟΗΕ, από το 2005, η ΕΑΔ προωθεί μια εκπαίδευση βασισμένη στα Α.Δ., κατανοητή ως μια διαδικασία που περιλαμβάνει (United Nations High Commissioner for Human Rights, όπ. αναφ. Επίτροπος Προστασίας για τα Δικαιώματα του Παιδιού, χ.χ.):

1. Την προώθηση των Α.Δ. μέσα από την εκπαίδευση, δηλαδή, το Α.Π., τα υλικά και τα μέσα διδασκαλίας, τις μεθόδους και τις πρακτικές που συμβάλλουν στην εκμάθηση των Α.Δ.
2. Τη διασφάλιση του σεβασμού και της προώθησης σε πρακτικό επίπεδο των Α.Δ. όλων όσων συντελούν στο εσωτερικό του εκπαιδευτικού συστήματος.

Σημαντική είναι η έμφαση που δίνει το συγκεκριμένο Σχέδιο στην ιδέα μιας οικουμενικής ιδιότητας του πολίτη, όπου οι άνθρωποι ενεργούν, έχοντας υιοθετήσει τις αξίες των Α.Δ., ώστε να γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα το καθενός και να αποφεύγονται οι συγκρούσεις (Μπάλιας, 2011). Η Συνέλευση αποφάσισε ότι η εκπαίδευση των Α.Δ. δεν πρέπει να περιλαμβάνει μόνο την απλή παροχή πληροφοριών, αλλά και την υποστήριξη μιας διεξοδικής και διαρκούς διαδικασίας, μέσω της οποίας οι άνθρωποι, σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και τα επίπεδα ανάπτυξης, θα μαθαίνουν πώς να σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια (Ηνωμένα Έθνη, 2013). Το σχέδιο δράσης της Δεκαετίας προσφέρει μια στρατηγική για την προώθηση της εκπαίδευσης των Α.Δ. μέσω (Ηνωμένα Έθνη, 2013, σελ. 21): 1.αξιολόγησης των αναγκών και διαμόρφωσης αποτελεσματικών τακτικών, 2.επεξεργασίας και ενίσχυσης προγραμμάτων και δυνατοτήτων σε διεθνές, περιφερειακό, εθνικό και τοπικό επίπεδο, 3.συντονισμένης ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού, 4.ενίσχυσης των ρόλων των ΜΜΕ και 5.παγκόσμιας διάδοσης της Οικουμενικής Διακήρυξης Ανθρώπινων Δικαιωμάτων.

Η Δεκαετία για την Εκπαίδευση στην Αειφόρο Ανάπτυξη (2005-2014) συνδέει την περιβαλλοντική ανάπτυξη με την εκπαίδευση στα Α.Δ., τονίζοντας την αναγκαιότητα της εκπαίδευσης για να αποκτήσουν οι άνθρωποι ικανότητες και δεξιότητες χρήσιμες για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών θεμάτων (Compasito, 2012). Το σχολικό έτος 2010-2011 ήταν αφιερωμένο στην εκπαίδευση για τα Α.Δ., σύμφωνα με το πλαίσιο της Δεκαετίας της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη της UNESCO, με την σύνδεση του ατομικού ευ ζην, την αποτελεσματική συλλογική συμμετοχή σε μια ελεύθερη κοινωνία και την απόδοση στην εκπαίδευση του θεμελιώδους Α.Δ., με την εκπαίδευση να συνιστά όρο για την άσκηση όλων των δικαιωμάτων και για την αντιμετώπιση της φτώχειας κυρίως (Daudet & Singh, 2001, όπ. αναφ. στο Πλιόγκου, 2011).

Η Δικτυακή Εκπαιδευτική Πύλη είναι ένα παγκόσμιο δικτυακό έργο διδασκαλίας και μάθησης των Η.Ε., που συλλέγει ιστορίες από τάξεις και σχολεία που προωθούν και αμύνονται υπέρ των Α.Δ. στις δικές τους κοινωνίες, με στόχο στην εμπλοκή των παιδιών σε θέματα σχετικά με τα Α.Δ. Αυτές οι ιστορίες συγκεντρώνονται και δημοσιεύονται στο Διαδίκτυο, σε ένα παγκόσμιο άτλαντα με μαθησιακές ενέργειες, από την Διαδικτυακή Εκπαιδευτική Πύλη (Compasito, 2012).

3.2.2.UNESCO

Η UNESCO, ο Εκπαιδευτικός Επιστημονικός και Πολιτισμικός Οργανισμός των Η.Ε., συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών και εκπαιδευτικών υλικών για την εκπαίδευση στα Α.Δ., στην εφαρμογή και την αξιολόγηση των έργων της Δεκαετίας της Εκπαίδευσης στα Α.Δ. των Η.Ε. καθώς και στην υπεράσπιση και την δικτύωση των Α.Δ. Η εργασία της UNESCO για την εκπαίδευση στα Α.Δ. φαίνεται στο Πλαίσιο Δράσης του Ντακάρ (2000-2005), ένα νέο παγκόσμιο πρόγραμμα που επικυρώνει την ανάγκη για τη διεθνή εφαρμογή της «ποιοτικής εκπαίδευσης», δηλαδή μια εκπαίδευση που περιλαμβάνει θέματα πέρα από την παραδοσιακή διδακτέα ύλη, ώστε να προσεγγίσει τα Α.Δ. και να ασχολείται με καινούργιους τομείς, όπως η πολιτισμική διαφορετικότητα, η πολυγλωσσία στην εκπαίδευση, η ειρήνη, η απουσία βίας, η αειφόρος ανάπτυξη και οι δεξιότητες ζωής (Compasito, 2012).

Στο Διεθνές Συνέδριο Εκπαίδευσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Δημοκρατία, που διοργάνωσε η UNESCO το 1993 στο Μόντρεαλ, το Σχέδιο Δράσης για την εκπαίδευση στα και για τα Α.Δ. αναφερόταν σε τρία επίπεδα δράσης για την ευρύτερη εφαρμογή της εκπαίδευσης για τα δικαιώματα του ανθρώπου και την δημοκρατία (Γεωργοπούλου, 2011):

- i. Διδασκαλία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της δημοκρατίας στα αναλυτικά προγράμματα όλων των βαθμίδων του εκπαιδευτικού συστήματος.
- ii. Εκπαίδευση για τα δικαιώματα του ανθρώπου και της δημοκρατίας στα πλαίσια της μη τυπικής εκπαίδευσης.
- iii. Εκπαίδευση για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τη δημοκρατία σε ειδικά πλαίσια και δύσκολες συνθήκες.

3.2.3.UNICEF

Η UNICEF αποτελεί μια διεθνής οργάνωση των Η.Ε. για τα παιδιά, ιδρύθηκε στις 11 Δεκεμβρίου 1946, με σκοπό να βοηθήσει τα παιδιά της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Κίνας μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Στη δεκαετία του '50, η UNICEF συμμετείχε σε διεθνείς εκστρατείες εξάλειψης των επιδημικών ασθενειών, το '80 ήταν η εκστρατεία για την επιβίωση των παιδιών, το '90 η δεκαε-

τία των δικαιωμάτων των παιδιών, ενώ και μέχρι σήμερα η UNICEF αγωνίζεται να βοηθήσει τα παιδιά όλου του κόσμου που στερούνται τα βασικά τους δικαιώματα (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Στ' Δημοτικού). Η UNICEF συνεργάζεται με οργανισμούς των Η.Ε., κυβερνήσεις, Μ.Κ.Ο. και τοπικούς βασικούς οργανισμούς με στόχο τη δημιουργία ενός κόσμου, όπου τα δικαιώματα κάθε παιδιού αναγνωρίζονται, μέσω της καθοδήγησης από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Το Μάιο του 2002, σε μια ειδική σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε., δημιουργήθηκε, για την επόμενη δεκαετία, μια νέα ατζέντα για τα παιδιά του κόσμου, η οποία αναγνωρίζει ότι για να απολαμβάνουν όλα τα παιδιά του κόσμου τα δικαιώματά που τους εγγυάται η ΣΔΠ, όλοι παίζουν καθοριστικό ρόλο, από τις κυβερνήσεις, τις Μ.Κ.Ο. μέχρι τα ίδια τα παιδιά και τους ενήλικες. Για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού, χρειάζεται τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα υλικά αλλά και το ίδιο το περιβάλλον μάθησης να αντικατοπτρίζουν απόλυτα την προστασία και την προώθηση των Α.Δ. και τις αξίες της ειρήνης, της ανοχής και της ισότητας μεταξύ των φύλων (Compasito, 2012).

Το 1977 ιδρύθηκε η Ελληνική Επιτροπή της UNICEF, με σκοπό την πληροφόρηση των Ελλήνων για την κατάσταση των παιδιών και των μητέρων τους σε όλο τον κόσμο, την εκπαίδευση για την ανάπτυξη, την πώληση προϊόντων και τη συλλογή πόρων μέσω δωρεών για τη χρηματοδότηση προγραμμάτων ανάπτυξης ή επείγουσας κατάστασης σε 160 χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου και της Ανατολικής Ευρώπης (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Στ' Δημοτικού). Η Ελληνική Επιτροπή της UNICEF προωθεί τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού μέσα από μια σειρά συντονισμένων δραστηριοτήτων. Το 1993, η UNICEF δημιούργησε ένα εγχειρίδιο εκπαίδευσης για την Ανάπτυξη με τίτλο «Τα Δικαιώματα των Παιδιών του κόσμου», με 8 κεφάλαια-θεματικές ενότητες για τα δικαιώματα, όπου στο κάθε κεφάλαιο αναγράφονται τα σχετικά άρθρα από τη ΣΔΠ, κείμενα και υποδείξεις για τον εκπαιδευτικό, κείμενα για τον μαθητή και δραστηριότητες. Το 1994, δημιουργήθηκε ένας ειδικός εκπαιδευτικός φάκελος με τίτλο «Δικαίωμά μου. Ένας πρακτικός οδηγός για να μάθουμε τη σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού», με σκοπό την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των μαθητών για τα δικαιώματά τους. Αυτός ο χρήσιμος οδηγός για τον εκπαιδευτικό περιλαμβάνει: 1.πληροφορίες για το ιστορικό και το περιεχόμενο της Σύμβασης, 2.εννέα δραστηριότητες στηριγμένες σε εκπαιδευτικές προτάσεις της UNICEF, κατάλληλες για όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης (π.χ. Επιθυμίες και Ανάγκες, Τα

Δικαιώματα του Παιδιού, Αλληλένδετα Δικαιώματα, Διαφορές Αντίληψης, Δικαιώματα και Υποχρεώσεις, Σχέδιο Δράσης), αφίσα με τα δικαιώματα του παιδιού και οπτικό υλικό για την καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου της Σύμβασης (Λυμπέρης, 2012· Fountain, 1994).

Η Ελληνική Επιτροπή της UNICEF σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας υλοποιεί και εκπαιδευτικά προγράμματα, όπως «ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ» και «ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΖΩΓΡΑΦΙΖΟΥΝ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥΣ», τα οποία ενημερώνουν τα παιδιά για τα δικαιώματα των παιδιών σε όλο τον κόσμο ώστε τα ίδια να συμβάλλουν ενεργά στην προώθηση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Πιο συγκεκριμένα το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ» ενημερώνει τους μαθητές για την κατάσταση των παιδιών σε όλο τον κόσμο, ώστε τα ίδια να συμβάλλουν στην ενίσχυση των προγραμμάτων της UNICEF μέσα από τη διοργάνωση εκδηλώσεων, την οικονομική ενίσχυση και την εφαρμογή προτεινόμενων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Στο πρόγραμμα «ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΡΑΦΟΥΝ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΖΟΥΝ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥΣ», τα παιδιά αφού ενημερωθούν για τα δικαιώματά τους, εκφράζουν οι ίδιοι τις απόψεις τους μέσα από τη δημιουργία έργων-αφίσα για τα νηπιαγωγεία και 24σέλιδο βιβλίο με λόγια και εικόνες για την Ε΄ τάξη Δημοτικού (Λυμπέρης, 2012).

Το 2016 υλοποιήθηκε το συγκεκριμένο πρόγραμμα στο 18^ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα για τα Δικαιώματα των Παιδιών», που είχε ως θέμα «ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ, ΠΑΙΔΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ, ΜΑ ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ». Η πρώτη φάση του Προγράμματος περιελάμβανε την ενημέρωση των μαθητών για τη ΣτΠ και έπειτα την δημιουργία μιας ομαδικής αφίσας για μαθητές νηπιαγωγείου και Α-Β τάξης Δημοτικού, ενός παραμυθιού για Γ-Δ τάξης Δημοτικού και μιας εφημερίδας ή ενός βιβλίου για Ε-ΣΤ Δημοτικού. Στην δεύτερη φάση όλα τα σχολεία βραβεύτηκαν από την UNICEF και το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, με ειδικό έπαινο συμμετοχής. Στην τρίτη φάση, σε έκθεση της UNICEF παρουσιάστηκαν οι ομαδικές εργασίες των σχολείων με ειδική επιτροπή αξιολόγησης από το χώρο των τεχνών και των γραμμάτων και τη συμμετοχή του ΥΠΠΕΘ, όπου βράβευσε τις καλύτερες εργασίες και με δελτία τύπου έγινε δημοσίευση των ονομάτων των σχολείων.

3.2.4. Ο Συνήγορος του Παιδιού

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι μια Ανεξάρτητη Αρχή που δημιουργήθηκε το 1997 για να προστατεύει τα Δικαιώματα των πολιτών. Ελέγχεται από τη Βουλή των Ελλήνων και οι υπηρεσίες του είναι δωρεάν. Ένα από τα τμήματα του Συνήγορου του Πολίτη είναι και ο Συνήγορος του Παιδιού στην Ελλάδα, που λειτουργεί από τον Ιούλιο του 2003 και αποστολή του είναι η υπεράσπιση και η προαγωγή των δικαιωμάτων των ανηλίκων. Ο Συνήγορος του Παιδιού εξετάζει καταγγελίες παιδιών και ενηλίκων για παραβιάσεις ΔτΠ, επισκέπτεται σχολεία και ιδρύματα όπου συναντά τα παιδιά εκεί, ακούει τις απόψεις τους και προσπαθεί να κάνει γνωστά στα παιδιά τα δικαιώματά τους καθώς και ενημερώνει, ευαισθητοποιεί και εκπαιδεύει γονείς και επαγγελματίες που εργάζονται με το παιδί. Επιπλέον, ο Συνήγορος του Παιδιού παρακολουθεί την εφαρμογή των νόμων για τα παιδιά και κάνει προτάσεις προς την Πολιτεία για να λάβει μέτρα προς το συμφέρον τους. Όταν τα ΔτΠ παραβιάζονται, ο Συνήγορος του Παιδιού προτείνει μέτρα για την προστασία των ΔτΠ στα αρμόδια υπουργεία και τη διοίκηση. Για την διερεύνηση και την επίλυση των προβλημάτων, καθώς και για την προάσπιση των ΔτΠ, ο Συνήγορος του Παιδιού συνεργάζεται και επικοινωνεί με δημόσιες υπηρεσίες, μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλους φορείς που ασχολούνται με το παιδί, ή ζητά την παρέμβαση της αρμόδιας δικαστικής αρχής. Ο συνήγορος του Παιδιού, επίσης, συμμετέχει σε συναφείς επιστημονικές συναντήσεις, συνέδρια, επιτροπές και δίκτυα.

Ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού είναι ένας από τους πέντε κύκλους δραστηριότητας του Συνηγόρου του Πολίτη, ο οποίος έχει αναλάβει την άσκηση των καθηκόντων του Συνηγόρου του Παιδιού σε προγράμματα όπως: 1.«ΣΥΖΗΤΑΜΕ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΑΣ», με προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την αξιοποίηση του εντύπου «υπερασπίζοντας τα δικαιώματα των ανηλίκων» και 2. το πρόγραμμα «ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΥΝΑΝΤΟΥΝ ΤΟΝ ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥΣ». Το ενημερωτικό έντυπο με τίτλο «Υπερασπίζοντας τα δικαιώματα των ανηλίκων», πρόσφατη έκδοση του Συνηγόρου του Πολίτη, αποτελεί αφενός ένα υλικό ενημέρωσης για την αποστολή του Συνηγόρου του Πολίτη ως προς την προάσπιση και την προαγωγή των ΔτΠ και, αφετέρου, ένα έναυσμα ενασχόλησης/ δραστηριοποίησης των παιδιών σε θέματα που σχετίζονται με τα δικαιώματά τους. Το έντυπο αναφέρεται στην έννοια του Συνηγόρου του Πολίτη και στο ρόλο του Συνηγόρου του Παιδιού. Επίσης, το έντυπο έχει λίγα λόγια για τα ΔτΠ και τη Διεθνή Σύμβαση και

δίνει πληροφορίες για ορισμένα από τα δικαιώματα της Σύμβασης. Επιπλέον, υπάρχουν σχετικές ερωτήσεις και απαντήσεις, τρόποι επικοινωνίας με τον Συνήγορο, εξήγηση της έννοιας της αναφοράς καθώς και ένα έντυπο αναφοράς.

Αρχικά, στο πρόγραμμα «συζητάμε για τα δικαιώματά μας», αποστέλλεται και διανέμεται στα σχολεία ή/και στις οργανωμένες ομάδες μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης το παραπάνω έντυπο, ώστε με την επεξεργασία του φυλλαδίου να γίνει γνωστός ο ρόλος του ΣτΠ, να ενισχυθούν οι μαθητές στην αναζήτηση υποστήριξης και αντιμετώπισης στη παραβίαση ενός δικαιώματος, να αναδειχθούν τα σημαντικότερα προβλήματα κάθε ομάδας παιδιών μέσα από συζήτηση και δράσεις, να ενθαρρυνθούν οι μαθητές για ενεργή συμμετοχή τους σε δράσεις για την προώθηση των δικαιωμάτων και να πληροφορηθεί ο ΣτΠ σχετικά με τα πιο βασικά θέματα κάθε ομάδας, τα συμπεράσματα και τις προτάσεις τους. Προτεινόμενες ενέργειες είναι η διεξαγωγή ενημερωτικής συζήτησης σχετικά με τα ΔτΠ, με συντονιστή έναν εκπαιδευτικό στο πλαίσιο κάποιου μαθήματος, κατά τη διάρκεια μιας συνάντησης της ομάδας Αγωγής Υγείας, κ.λ.π. Στο πρώτο μέρος τίθενται ερωτήσεις όπως: «τι εννοούμε με τον όρο ΔτΠ;», «ποιες ηλικίες αφορούν;», «τι ξέρετε για τη ΣΔΠ;», καθώς και για θέματα παραβίασης και προστασίας των δικαιωμάτων. Στη συνέχεια διανέμεται το φυλλάδιο, το οποίο γίνεται αντικείμενο μελέτης και συζήτησης σε μικρές ομάδες ως προς το ρόλο του ΣτΠ, την ανταλλαγή απόψεων για θέματα που τους ενδιαφέρουν και για τους προβληματισμούς τους. Έπειτα, μια ακόμη ενέργεια αποτελεί η δραστηριοποίηση των παιδιών σχετικά με τα δικαιώματά τους με την ανάληψη πρωτοβουλιών και την διοργάνωση εκδηλώσεων στο χώρο του σχολείου για τα ΔτΠ, επισκέψεων σε σχετικούς φορείς και οργανώσεις, καταγραφή προβληματισμών και ιδεών για το ΣτΠ, σε Υπουργούς, την τοπική αυτοδιοίκηση κ.λ.π.

Όσον αφορά το πρόγραμμα «τα παιδιά συναντούν τον συνήγορό τους», ο Συνήγορος του Παιδιού στο πλαίσιο της προάσπισης και της προαγωγής των ΔτΠ ακολουθεί τα πρότυπα και τις προδιαγραφές του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού, όπου η άμεση επικοινωνία με τα παιδιά αποτελεί πρακτική τους, ώστε να ακούγονται οι απόψεις των παιδιών σχετικά με τα θέματα που τα απασχολούν, με απώτερο στόχο την ανάδειξή τους και την προώθησή τους προς την Πολιτεία. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ο ΣτΠ επιδιώκει τον έλεγχο της εφαρμογής και της διάδοσης της ΣΔΠ και την προώθηση της εκπαίδευσης για τα ΔτΠ στη χώρα μας. Ο ΣτΠ πραγματοποιεί επισκέψεις με μαθητές και εκπαιδευτικούς σε σχολεία της χώρας μας με κύριους στόχους την ενημέρωση της σχολικής κοινότητας για τη λειτουργία και

τις αρμοδιότητες του ΣτΠ σχετικά με θέματα ΔτΠ, την ευαισθητοποίηση παιδιών και εκπαιδευτικών σχετικά με τη ΣΔΠ, την ανάδειξη της φωνής των παιδιών και την καταγραφή των απόψεων, των προτάσεων και των προβληματισμών τους. Οι παρεμβάσεις του ΣτΠ απευθύνονται σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και πραγματοποιούνται στο χώρο του σχολείου. Η διάρκεια των συναντήσεων με τους μαθητές είναι δύο διδακτικές ώρες με παράλληλη ενημέρωση/συζήτηση με το σύλλογο διδασκόντων για θέματα που αφορούν την προάσπιση των ΔτΠ. Οι συναντήσεις με τους μαθητές χωρίζονται σε δύο μέρη: 1^ο μέρος αποτελεί η ενημέρωση μαθητών για προαναφερθέντα θέματα και διανομή του ενημερωτικού εντύπου «Συνήγορος του Πολίτη-Υπερασπίζοντας τα Δικαιώματα των Ανηλίκων», ενώ 2^ο μέρος έχει να κάνει με τη συζήτηση και καταγραφή των απόψεων και προβληματισμών των μαθητών για τη προάσπιση διαφόρων ΔτΠ. Αυτές οι συναντήσεις γίνονται έπειτα από γραπτό αίτημα του σχολείου προς τη Γραμματεία του Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού ή ενδέχεται ο ίδιος ο ΣτΠ να προτείνει στη διεύθυνση του σχολείου μια τέτοια συνάντηση.

Ο ΣτΠ έχει εκδόσει και άλλα ενημερωτικά έντυπα όπως το «Έχω, Έχεις, Έχει, ΟΛΟΙ ΕΧΟΥΜΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ!» και «Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού με απλά λόγια». Το έντυπο «Έχω, έχεις, έχει, όλοι έχουμε δικαιώματα» είναι ένα έντυπο για παιδιά δημοτικού, όπου αναφέρει κάποια δικαιώματα της Σύμβασης, δείχνοντάς τα μέσα από εικόνες, ένα τίτλο και μια σύντομη περιγραφή ενώ στο τέλος υπάρχει και μία άσκηση-σταυρόλεξο. Το έντυπο «Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού με απλά λόγια», όπου αναφέρεται αρχικά στην Διεθνή ΣΔΠ και στο θεσμό του ΣτΠ, με στοιχεία επικοινωνίας. Επίσης, αναγράφονται τα άρθρα της Σύμβασης με τον αριθμό του άρθρου, το τίτλο και την περιγραφή.

3.2.5. Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Για τα Κράτη Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα Α.Δ. επιβάλλεται να είναι αναπόσπαστο μέρος της εκπαίδευσης των παιδιών, των νεαρών ατόμων και των ενηλίκων ως μέρος της προετοιμασίας τους για μια ζωή μέσα σε μια πλουραλιστική δημοκρατία. Στην Ευρώπη έχει προταθεί μια σειρά από ενέργειες για την ενδυνάμωση της εκπαίδευσης στα Α.Δ., από τη Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του 1997 για την εκπαίδευση στα Α.Δ. Το Συμβούλιο της Ευρώπης

συνεργάζεται στενά με το Γραφείο των Η.Ε. του Ύπατου Αρμοστή για τα Α.Δ. (OHCHR), την UNESCO, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλους διεθνείς οργανισμούς στο τομέα της εκπαίδευσης στα Α.Δ. και της εκπαίδευσης στην δημοκρατική πολιτότητα. Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει κάνει τα εξής προγράμματα: 1.το Πρόγραμμα για τη Νεολαία σχετικά με την εκπαίδευση στα Α.Δ., 2. Εκπαίδευση στην Αγωγή του Πολίτη (ΕΑΠ) και 3. Το Πρόγραμμα «Χτίζοντας μια Ευρώπη για και με τα Παιδιά» (Compasito, 2012), το οποίο θα αναλυθεί παρακάτω.

Το Πρόγραμμα «Χτίζοντας μια Ευρώπη για και με τα Παιδιά (2006-2008), έχει ως στόχο *«να βοηθήσει τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων και τους ενδιαφερόμενους να καθιερώσουν εθνικές στρατηγικές και πολιτικές για να διασφαλίσουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών και για την προστασία των παιδιών από τις διάφορες μορφές βίας»*. Μέσω του προγράμματος, αναθεωρούνται τα υπάρχοντα νομικά πλαίσια και μέσα από το Συμβούλιο δημιουργούνται νέα πρότυπα για την καλύτερη εξασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού στην Ευρώπη. Επιπλέον, προβαίνει στην έναρξη εκστρατειών επικοινωνίας και εκπαίδευσης και προγραμμάτων κατάρτισης, ώστε να βοηθηθούν οι κυβερνήσεις και οι Μ.Κ.Ο. στην ανάπτυξη πιο αποτελεσματικών πολιτικών για τα παιδιά (Compasito, 2012, σελ. 39).

3.2.6. Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Οι Μ.Κ.Ο., ως ομάδες που έχουν ειδικές γνώσεις, έχουν συνεισφέρει στην ανάπτυξη της νομοθεσίας για τα Α.Δ. και είναι προσεκτικοί φύλακες της εφαρμογής των Α.Δ. στο εθνικό επίπεδο. Μερικοί παγκόσμιοι οργανισμοί για τα Α.Δ., όπως η Διεθνής Αμνηστία, συμβάλλουν στην ευρύτερη ευαισθητοποίηση του κοινού για την εκπαίδευση στα Α.Δ. και υλοποιούν εκπαιδευτικά προγράμματα σε όλο τον κόσμο. Κάποιοι οργανισμοί, όπως για παράδειγμα σε σχέση με την Εκπαίδευση στα Α.Δ. ανά τον κόσμο, την Δημοκρατία και την Εκπαίδευση στα Α.Δ. στην Ευρώπη όπως και πολλοί οργανισμοί νεολαίας παρέχουν υποστήριξη για τη μάθηση των Α.Δ., κατάρτιση των ακτιβιστών και επαγγελματιών, ανάπτυξη εκπαιδευτικών υλικών και αναζήτηση για βελτίωση στον τομέα της εκπαίδευσης για την αγωγή του πολίτη και τα Α.Δ. Άλλοι οργανισμοί εστιάζουν στην εκπαίδευση για τα δικαιώματα των παιδιών, όπως ο οργανισμός «Save the Children» ή «Fondation Terre des Hommes»,

ενώ το «Δίκτυο Πληροφόρησης για τα Δικαιώματα του παιδιού» εξυπηρετεί πολλές Μ.Κ.Ο. που σχετίζονται με τα παιδιά με τη συλλογή και με τη διάδοση πληροφοριών. Πολλές Μ.Κ.Ο. στην Ευρώπη και παγκοσμίως, σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, οργανώνουν εκπαιδευτικά προγράμματα για τα Α.Δ. και εμπλέκουν με έργα τα παιδιά και τα νεαρά άτομα (Compasito, 2012).

Το Νοέμβριο του 2009 συστάθηκε, από αρκετές ΜΚΟ, ένα Δίκτυο ΜΚΟ Παρακολούθησης της Διεθνούς ΣΔΠ, με κύριο στόχο τη συγγραφή και υποβολή προς της Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού στη Γενεύη μιας εναλλακτικής έκθεσης της Ελλάδας σχετικά με τη ΣΔΠ που να προέρχεται από την κοινωνία των πολιτών μέσω των ΜΚΟ που την εκφράζουν. Το Δίκτυο εξέλεξε και την Συντονιστική Επιτροπή που αποτελείται από την Ελληνική Εθνική Επιτροπή της UNICEF, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, τους Γιατρούς του κόσμου, τη Διεθνή Αμνηστία, την Άρσις, το Δίκτυο για τα ΔτΠ, τα Παιδικά Χωριά SOS, το Κέντρο Μέριμνας Παιδιού & Οικογένειας και τη Σχεδία (Λυμπέρης, 2012). Μερικές από τις ΜΚΟ που αναφέρθηκαν και στο ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα ήταν: «Το χαμόγελο του παιδιού», «τα Παιδικά χωριά SOS ΕΛΛΑΔΟΣ», «Save the Children», «ΕΛΙΖΑ», «Action Aid Greece» και «Γιατροί χωρίς Σύνορα».

3.3. Εγχειρίδια εκπαίδευσης των Α.Δ.

Η έκδοση «Compass: Ένα νέο εγχειρίδιο εκπαίδευσης των Α.Δ. για τους νέους» (**Compass: A new manual on human rights education with young people**), κυκλοφόρησε με ευθύνη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου το 2002 και αποτελεί ένα περιεκτικό εγχειρίδιο για την παιδεία για τα Α.Δ.. Το Compass περιέχει πληροφορίες τόσο για τα Α.Δ. (ιστορία, διεθνή πρότυπα και κείμενα, νόμους, ρόλοι Μ.Κ.Ο.), όσο και για θέματα δραστηριοτήτων για την προστασία των Α.Δ. Αναφέρεται σε 49 πρακτικές δραστηριότητες, όπου είναι επεξεργασμένες συστηματικά σε θέματα όπως η φτώχεια, η υγεία, η συμμετοχή, η εκπαίδευση κ.ά. (Compass, 2010· Πανταζής, 2011). Το Compass δίνει μια εκτενή αντίληψη της παιδείας για τα Α.Δ. και ενσωματώνει στις ασκήσεις του διαφορετικά θέματα από διαφορετικές γειτονικές επιστήμες, όπως η Παιδαγωγική της Ειρήνης, η Εκπαίδευση για τη Δημοκρατία ή η

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Πανταζής, 2011). Η δομή του εγχειριδίου είναι η εξής: 1^ο κεφάλαιο-εκπαίδευση στα Α.Δ. και Compass, ένας οδηγός Εφαρμογής, 2^ο κεφάλαιο-49 πρακτικές δραστηριότητες και μέθοδοι για την εκπαίδευση στα Α.Δ., 3^ο κεφάλαιο-αναλαμβάνοντας δράση, 4^ο κεφάλαιο-βασικές πληροφορίες για τα Α.Δ., 5^ο κεφάλαιο-βασικές πληροφορίες για παγκόσμια ζητήματα και τα παρατήματα με τις διεθνείς νομικές συμβάσεις για τα Α.Δ. καθώς και τη φόρμα αξιολόγησης και ανατροφοδότησης για το εκπαιδευτικό υλικό.

Η έκδοση «**Compasito: Ένα εγχειρίδιο για την εκπαίδευση των παιδιών στα Α.Δ.**» κυκλοφόρησε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2009 και είναι εμπνευσμένο από το «Compass, το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο στα Α.Δ. με τους νέους». Το Compasito παρέχει συγκεκριμένο περιεχόμενο σχετικά με την εκπαίδευση στα Α.Δ., με μια μη τυπική εκπαιδευτική μεθοδολογία και μια διαπολιτισμική και συμμετοχική προσέγγιση. Απευθύνεται στους ενήλικες εκπαιδευτικούς που δουλεύουν με τα παιδιά. Οι δραστηριότητες απευθύνονται σε παιδιά 6 έως 13 χρονών και οι δράσεις που εμπεριέχει αυτό το εγχειρίδιο κατανέμονται σε 13 θεματικές. Αυτές οι θεματικές επικεντρώνονται σε αξίες και κοινωνικά ζητήματα σχετικά με τα Α.Δ. και ιδιαίτερα τα ΔτΠ. Επίσης δημιουργήθηκε μια κατηγορία γενικών Α.Δ., ώστε τα παιδιά να κατανοήσουν την έννοια των Α.Δ. και του τρόπου προσαρμογής και εφαρμογής τους στη καθημερινή ζωή τους. Η δομή του Compasito είναι η εξής: 1^ο κεφάλαιο-Α.Δ. και ΔτΠ, 2^ο κεφάλαιο- εκπαίδευση στα Α.Δ., 3^ο κεφάλαιο- πρακτικές συμβουλές για χρήση του εγχειριδίου από τους εκπαιδευτικούς, 4^ο κεφάλαιο-42 πρακτικές δραστηριότητες για διαφορετικές ηλικίες και επίπεδα πολυπλοκότητας σχετικές με θεματικές των Α.Δ., 5^ο κεφάλαιο- πληροφορίες για 13 θεματικές και τα παρατήματα που δίνουν πληροφορίες για νομικά έγγραφα και γλωσσάριο Α.Δ. (Compasito, 2012).

Το γραφείο του Υπατού Αρμοστή των Η.Ε. για τα Α.Δ. (OHCHR, 2004) ετοίμασε ένα οδηγό για τη διδασκαλία των Α.Δ. στα σχολεία. Πρόκειται για το **εγχειρίδιο «A Big Circle: ABC Teaching Human Rights. Practical Activities for Primary and Secondary Schools»**, το οποίο περιλαμβάνει διδακτικές προτάσεις-δραστηριότητες για τη προσέγγιση των Α.Δ., οι οποίες μπορούν να ενσωματωθούν στην κύρια διδακτέα ύλη των επιμέρους μαθημάτων, για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα Α.Δ., δια μέσου όλων των γνωστικών αντικειμένων. Η δομή του συγκεκριμένου εγχειριδίου είναι η εξής: εισαγωγή-χρησιμοποιώντας το «ΑΒΓ: Τα Α.Δ. στο σχολείο», 1^ο κεφάλαιο- θεμελιώδεις αρχές της εκπαίδευσης των Α.Δ., 2^ο κεφάλαιο- θέματα Α.Δ. για νηπιαγωγεία και κατώτερες τάξεις Αβάθμιας εκπαίδευσης, 3^ο

κεφάλαιο-θέματα Α.Δ. για τις ανώτερες τάξεις Αβάθμιας εκπαίδευσης και τη Ββάθμια εκπαίδευση και τα παραρτήματα με νομικές συμβάσεις, ορολογία Α.Δ., οργανισμοί και σχολικά βοηθήματα. Στο εγχειρίδιο αυτό περιγράφονται βασικές έννοιες των Α.Δ., γίνεται αναφορά σε σημαντικές σχετικές διεθνείς συμβάσεις, στο περιεχόμενο της διδασκαλίας των Α.Δ., στην αντιμετώπιση προβλημάτων κατά την προσέγγιση των σχετικών εννοιών, σε συγκεκριμένες παιδαγωγικές τεχνικές και υπάρχουν διδακτικές προτάσεις για τη προσχολική ηλικία, την πρωτοβάθμια και την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με συγκεκριμένα θέματα προς ανάπτυξη σε κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης για μια σταδιακή εξοικείωση των μαθητών με τις έννοιες των Α.Δ. Στο τέλος γίνεται η αξιολόγηση της εξέλιξης και της αλλαγής της συμπεριφοράς των μαθητών κατά τη διάρκεια της εργασίας, καθώς και του κλίματος της τάξης μέσω τεχνικών (Γεωργοπούλου, 2011).

Το «**Εξερευνώντας τα Δικαιώματα των Παιδιών: σειρά μαθημάτων για τα δημοτικά σχολεία**», είναι μια δημοσίευση του Προγράμματος της εκπαίδευσης για την Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Α.Δ. στη σχολική πράξη: Διδακτικές αλληλουχίες, έννοιες, μέθοδοι και μοντέλα (EDC/HRE)-Βιβλία I-VI από το Συμβούλιο της Ευρώπης, που παρέχει συγκεκριμένες ιδέες για τρόπους ενσωμάτωσης των δικαιωμάτων των παιδιών μέσα στην τάξη (Compasito, 2012). Το βιβλίο V, από την σειρά με τίτλο «Εξερευνούμε τα δικαιώματα του παιδιού», περιέχει εννέα μικρά project για το δημοτικό. Μέσα από αυτά τα παραδείγματα/σχέδια μαθημάτων, οι μαθητές μπορούν να καθοδηγηθούν για να γνωρίσουν τα δικαιώματά τους, καθώς και να τα εξερευνήσουν και να τα βιώσουν. Μέσα σε αυτό το βιβλίο αναπτύσσεται ένα σχέδιο δράσης για κάθε σχολικό έτος για τις τάξεις του δημοτικού, με διάρκεια περίπου τέσσερα μαθήματα το καθένα. Για πρώτη φορά, σε αυτό το εγχειρίδιο, παρουσιάζεται ο τρόπος εξοικείωσης των μαθητών με τα δικαιώματά τους βήμα προς βήμα, με τη μορφή ενός σπειροειδούς Α.Π. (Gollob, Weidinger, Krapf, 2014).

Το εγχειρίδιο «Εξερευνούμε τα Δικαιώματα των Παιδιών» είναι χωρισμένο σε τρία μέρη: 1. Σχέδια μαθημάτων, με 9 ενότητες, 2. Γενικές πληροφορίες και 3. Επίσημα κείμενα και διδακτικό υλικό. Στην αρχή γίνεται μια εισαγωγή για το τι έχουν να προσφέρουν οι εννέα ενότητες για τις τάξεις του δημοτικού. Οι εννέα αυτές ενότητες αποτελούν μια σειρά από αλληλουχίες μαθημάτων, με συγκεκριμένα παραδείγματα και προτάσεις για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των παιδιών από το πρώτο έτος του δημοτικού ως το τέλος της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μιλώντας επομένως για ένα μοντέλο σπειροειδούς αναλυτικού προγράμματος. Ως κατευθυ-

ντήρια γραμμή του εγχειριδίου αποτελούν τα εξής στοιχεία: 1.εισαγωγή με εννοιολογικό πλαίσιο και εκμάθηση μέσα από παραδείγματα, 2.εννέα σχέδια εργασίας για κάθε τάξη, 3.λεπτομερή σχέδια μαθήματος, 4.εργασιοκεντρική μάθηση, 5.συνθήκες μάθησης ανοικτές και συνεργατικές και, τέλος, 6. ένα παράρτημα με διάφορα εκπαιδευτικά υλικά και γενικές πληροφορίες σχετικά με τα ΔτΠ. Το εγχειρίδιο λαμβάνει υπόψη και όλες τις πτυχές των δικαιωμάτων των παιδιών, της εμπειρίας, της γνώσης και της εφαρμογής τους (Gollob & Krapf, 2014).

Το εγχειρίδιο «**Right Here, Right Now. Teaching Citizenship through Human Rights**», είναι ένα μέρος του σχεδίου του Βρετανικού Ινστιτούτου Α.Δ. και προορίζεται για όλους τους δασκάλους, που θέλουν να εξερευνήσουν μαζί με τους μαθητές τους τον ρόλο των Α.Δ. στη καθημερινή ζωή τους στο Ηνωμένο Βασίλειο. Αυτό το σχέδιο περιλαμβάνει τρία στοιχεία: την εκπαιδευτική πηγή για τα 3 στάδια-κλειδιά σε συνδυασμό με την πολιτική αγωγή, ένα πρόγραμμα για την εκπαίδευση των δασκάλων στα Α.Δ. και οδηγίες για τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δουλεύοντας το πώς μπορούν να αναπτύξουν μία ολοκληρωτική προσέγγιση για τα Α.Δ. Υπάρχουν 12 σχέδια μαθημάτων και πηγές που συνδέονται με το πρόγραμμα σπουδών στη Βρετανία για την Αγωγή του Πολίτη το οποίο περιλαμβάνει τρεις ιδέες κλειδιά: τη δημοκρατία και δικαιοσύνη, τα δικαιώματα και τις ευθύνες, τις ταυτότητες και τη διαφορετικότητα-ζώντας μαζί στο Ηνωμένο Βασίλειο. Τα μαθήματα 1-7 αναφέρονται στην εξερεύνηση των Α.Δ., με έννοιες & αρχές-κλειδιά και μαθαίνοντας πώς να διατηρούν τα δικαιώματά τους στη ζωή τους. Τα μαθήματα 8-11 περιλαμβάνουν θέματα Α.Δ., όπως ομοφοβία, ταυτότητες και διαφορετικότητα, παιδική φτώχεια, ενώ το 12 μάθημα έχει να κάνει με την ανάληψη ευθύνης και δράσης για τα Α.Δ., μέσω σχεδιασμού δράσεων, χρησιμοποιώντας τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους. Τέλος, αυτό το σχέδιο περιλαμβάνει προτάσεις αξιολόγησης για την μάθηση με μια κλίμακα 8 επιπέδων για την Αγωγή του Πολίτη (British Institute of Human Rights, 2009).

Το εγχειρίδιο «**Όλα τα ανθρώπινα όντα...Εγχειρίδιο της παιδείας για τα ανθρώπινα δικαιώματα**», (**All human beings...Manual for Human rights education, 1998**), αναφέρεται σε 31 πρότυπα μαθήματος με βάση διαφορετικές διαστάσεις των Α.Δ. και προορίζεται για μάθημα στο Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο και σε άτυπα τμήματα διδασκαλίας για τα Α.Δ., που προγραμματίζονται για παιδιά, νέους και ενήλικες. Τα υλικά απευθύνονται στους διδάσκοντες. Αναφέρονται οι γενικοί και κατευθυντήριοι σκοποί της παιδείας για τα Α.Δ., με κεντρική ιδέα να

αποτελεί ότι τα Α.Δ. υποδηλώνουν αρχές ηθικής δράσης. Καλύπτεται όλο το φάσμα των τομέων των μαθησιακών στόχων, γίνεται αναφορά σε ολόκληρη τη θεματολογία της ΟΔΔΑ, του ΣΟΚΠΔ, του ΣΠΑΔ και της ΣΔΠ. Στα σχεδιαγράμματα των μαθημάτων διατυπώνεται ο γενικός στόχος, που περικλείει το γνωστικό, τον ηθικό και τον κοινωνικό μαθησιακό τομέα (Lenhart, 2006).

3.4. Τα Διεθνή Κείμενα της Παιδείας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Κατά τη διάρκεια του 1990 συντάχθηκαν τα κείμενα της παιδείας για τα Α.Δ., τα οποία αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την παγκόσμια εμβέλεια της εκπαιδευτικής σημασιολογίας, που θεμελιώνει την παιδεία σε ένα παγκόσμιο εκπαιδευτικό σύστημα. Τα κείμενα της Παιδείας για τα Α.Δ. έχουν τη μορφή σχεδίων δράσης. Τα κείμενα που έχουν αξιώσεις παγκοσμίου εμβέλειας, είναι τα εξής (Lenhart, 2006):

- 1. World Plan Action on Education for Human Rights and Democracy (1993), (Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης για την Παιδεία στα Α.Δ. και τη Δημοκρατία),** με αναφορά σε θύματα και άτομα θύτες της παραβίασης Α.Δ., σε καταστάσεις παραβιάσεων και σε ομάδες υψηλού κινδύνου. Εδώ ο εναρμονισμός της Παιδείας για τα Α.Δ., την Ειρήνη και τη Δημοκρατία δεν εξετάζεται σε σχέση με το Curriculum.
- 2. Declaration (Γενεύη, Ελβετία 1994) and Integrated Framework of Action on Education for Peace, Human Rights and Democracy (Παρίσι, Γαλλία 1995), (Διακήρυξη και Ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης για την Παιδεία για την Ειρήνη, τα Α.Δ. και τη Δημοκρατία-UNESCO).** Η διασύνδεση των τριών παραπάνω τομέων γίνεται κατανοητή ως μια λεπτομερειακή ένταξη του τομέα της κοινωνικής- πολιτικής- ηθικής παιδείας σε ένα διεθνές σχέδιο δράσης γενικής παιδείας. κύριες δράσεις του προγράμματος αποτελούν η συμπερίληψη μαθημάτων για τα Α.Δ., την ειρήνη και τη Δημοκρατία στο Curricula, η παραγωγή μαθησιακού υλικού, η εκμάθηση ξένων γλωσσών, η παροχή βοήθειας σε ευάλωτες ομάδες κ.ά..

3. **International Plan of Action for the United Nations Decade for Human Rights Education 1995-2004 (1995, δημοσιευμένο το 1998), (Διεθνές Σχέδιο Δράσης για τη Δεκαετία των Ηνωμένων Εθνών με Θέμα τη Παιδεία για τα Α.Δ.).**
Αναφέρεται στην ευρεία θεώρηση της Παιδείας για τα Α.Δ. με τη διάδοση της γνώσης.
4. **Guidelines for National Plans of Action for Human Rights Education (1998), (Κατευθυντήριες Γραμμές για Εθνικά Σχέδια Δράσης σχετικά με την Παιδεία για τα Α.Δ.),** όπου δίνεται έμφαση στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες που αφορούν τη μεθοδολογία της μετάδοσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (ΕΑΔ) ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΑ

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ (ΔτΠ)

Η προώθηση της έρευνας στο τομέα της Εκπαίδευσης για τα Α.Δ. είναι σημαντική, καθώς παρέχει συγκεκριμένες πληροφορίες που συμβάλλουν στη μέτρηση και την αύξηση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας όπως, επίσης, και στη βελτίωση των πρακτικών της. Η έρευνα αυτή, θα μπορούσε να περιλαμβάνει έρευνα στα Αναλυτικά Προγράμματα, τις καινοτόμες πρακτικές, τις μεθόδους διδασκαλίας και την ανάπτυξη συστημάτων αξιολόγησης και δεικτών (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010). Σχετικά με την αξιολόγηση των προγραμμάτων ΕΑΔ, σε αυτά τα προγράμματα, το περιεχόμενο που έχει αφομοιωθεί, καθώς και το επίπεδο κατανόησης των μαθητών για τα Α.Δ., είναι εύκολο να εξεταστούν, όμως η εκτίμηση και η αξιολόγηση της νοοτροπίας και η αλλαγή της συμπεριφοράς είναι δύσκολο να εκτιμηθεί. Εξίσου δύσκολη είναι η αξιολόγηση της βελτίωσης του κλίματος για τα Α.Δ. στη σχολική τάξη (Ηνωμένα Έθνη, 2013).

Για να είναι ουσιαστική και αποτελεσματική η προώθηση των Α.Δ., προϋποθέτει σημαντικές αλλαγές στην κουλτούρα και τις κοινωνικές πρακτικές των ανθρώπων, όπου αποτελούν την πιο μεγάλη δυσκολία στην εκπαίδευση στα Α.Δ. (Μπάλιας, 2011). Για την προώθηση και την θεμελίωση των Α.Δ., ως βασικό μέσο θεωρούνται η παιδεία και η εκπαίδευση. Η προώθηση και πραγμάτωση των Α.Δ. μέσω της παιδείας είναι στενά συνδεδεμένη με την προώθηση των ηθικά θεμελιωμένων στάσεων και τρόπων συμπεριφοράς, δηλαδή μιας σκέψης και δράσης προσανατολισμένης στις αξίες των Α.Δ. (Πανταζής, 2011). Για να καταφέρει ο άνθρωπος να γίνει ικανός να συμμετέχει ενεργά στον αγώνα για τα Α.Δ., προτείνεται μια ολιστική αρχή της παιδείας σε σχέση με τα Α.Δ., που αναφέρεται στην γνώση για τα Α.Δ., τη συναίσθηση, την αντίληψη της αδικίας και των παραβιάσεων των Α.Δ., όπως και την διαμόρφωση μιας από κοινού συνείδησης για τα Α.Δ. (Muller, 2002, όπ. αναφ. στο Πανταζής 2011).

Σε μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σε σχέση με το τι κάνει αποτελεσματικό ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης για τα Α.Δ., αναγνωρίζονται τα ακόλουθα χαρακτηριστικά (Ang, 2010: 11, 17-18, όπ. αναφ. στο Burrell et al., 2007):

- Τα μαθήματα θα πρέπει να είναι συχνά, τρεις ή περισσότερες συνεδρίες απαιτούνται για να παράγουν σημαντικές αλλαγές στις στάσεις των μαθητών,
- Εάν είναι δυνατόν, οι μαθητές θα πρέπει να δεσμευτούν από πρώτο χέρι με τα θέματα της κατάχρησης των Α.Δ.
- Η διδασκαλία διαφόρων μεθόδων όπως: δραματοποίηση, παιχνίδια ρόλων, επίλυση προβλημάτων και διέγερση, που είναι πιο αποτελεσματικές στην δημιουργία θετικής αλλαγής από ότι οι πιο παθητικές μεθόδους διδασκαλία
- Η διδασκαλία των μεθόδων θα πρέπει να απασχολεί τα προβλήματα που παρουσιάζει η εκπαίδευση
- Ένα μείγμα τοπικών, εθνικών και διεθνών θεμάτων Α.Δ. θα πρέπει να καλύπτεται
- Οι δάσκαλοι θα πρέπει να είναι γνώστες και εμπνευσμένοι.

Σημαντικό ρόλο για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης στα Α.Δ. για παιδιά κατέχει και ο εκπαιδευτικός. Μία από τις βασικές αρχές εκπαίδευσης διάφορων επαγγελματικών ομάδων, όπως και του δασκάλου, αποτέλεσε το Εγχειρίδιο της Μεθοδολογίας των Α.Δ. (Manual on Human Rights Training Methodology) (Υπατος Αρμοστής των Α.Δ., 2000), που περιλαμβάνει αρχές και συστατικά στοιχεία της παιδείας για τα Α.Δ., το θεσμικό πλαίσιο, το σχεδιασμό του Curriculum και τις μεθόδους μετάδοσης της γνώσης και τα απαραίτητα προσόντα των εκπαιδευτών (Lenhart, 2006). Στην εκπαίδευση για τα Α.Δ., ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να ακολουθεί κάποια κριτήρια, όπως: α. να δεσμεύεται και να υποστηρίζει την μάθηση όλων των μαθητών σχετικά με τα Α.Δ., β. να δημιουργεί και να διατηρεί αποτελεσματικά περιβάλλοντα, που περιλαμβάνουν τις αρχές και ιδέες των Α.Δ., γ. να καταλαβαίνει και να οργανώνει το μάθημα για να προωθήσει τη μάθηση για τα Α.Δ., δ. να σχεδιάζει οδηγίες και μαθησιακές εμπειρίες για την εκπαίδευση των Α.Δ. σε όλους τους μαθητές, ε. να χρησιμοποιεί στρατηγικές αξιολόγησης που έχουν τις αρχές και τις ιδέες των Α.Δ. και στ. να αναπτύσσεται ως ένας επαγγελματίας εκπαιδευτής των Α.Δ. (Jennings, 2006, βλ. σελ. 292-294).

Εφόσον, όλα τα παραπάνω αποτελούν κρίσιμα σημεία για ένα πρόγραμμα ΕΑΔ, σε αυτό το κεφάλαιο θα συζητηθούν τρόποι αξιολόγησης και έρευνες για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΑΔ). Επιπλέον, στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στη μέτρηση των ΔτΠ σε ερευνητικό επίπεδο και τι ακριβώς μετριέται (π.χ. γνώση, στάσεις, αιτιολόγηση, δικαιολόγηση, σημασία ΔτΠ), με την παρουσίαση διάφορων ερευνητικών ευρημάτων.

4.1. Αξιολόγηση προγραμμάτων Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Η παιδεία για τα Α.Δ. θεωρείται επιτυχής όταν ο καθένας «έχει αναπτύξει συνείδηση για τα Α.Δ. και έχει αποκτήσει τόσες γνώσεις και κατανόηση για αυτά, όσο και ικανότητες και δεξιότητες για να υποστηρίξει τα δικά του δικαιώματα και τα δικαιώματα των άλλων» (Πανταζής, 2011, σελ. 168). Διδακτικά αυτό σχετίζεται με: 1. την απόκτηση γνώσεων για τη γέννηση, τις αρχές, τα πρότυπα και τις νομικές συμβάσεις των Α.Δ., 2. την απελευθέρωση ενός αισθήματος αγανάκτησης και αδικίας για τις παραβιάσεις των Α.Δ. από προσωπική εμπειρία αδικίας, 3. την ενεργό δράση, δηλαδή κινητοποίηση για τα Α.Δ. (Mihl, 2005, όπ. αναφ. στο Πανταζής 2011). Τα βήματα της Εκπαίδευσης των Α.Δ. είναι πρώτα να ενισχύσει την επίγνωση και να εμπλουτίσει τη γνώση των δικαιωμάτων, έπειτα να αναπτύξει την κριτική κατανόηση, στη συνέχεια να διευκρινήσει τις αξίες, να αλλάξει τις γνώμες, ακολούθως να αλλάξει τις στάσεις και τη συμπεριφορά και στο τέλος να επιφέρει θετική αλλαγή στις ζωές των ανθρώπων (Save the Children, 2003).

Για την εκτίμηση των στόχων της εκπαίδευσης των Α.Δ., υπάρχουν κάποιες προσεγγίσεις. Η προσέγγιση περιεχομένου διδάσκει τα δικαιώματα ως ένα σώμα γνώσης, με κανονιστικές λέξεις ως ένα αποτελεσματικό πρώτο βήμα για την κατανόηση των Α.Δ. (Human Rights Commission 1984, 37–38, όπ. αναφ. στο Evans, 2006). Η πνευματική προσέγγιση απαιτεί από τους μαθητές να αντιδράσουν κριτικά στην αντίληψη, το περιεχόμενο και την ερμηνεία των δικαιωμάτων με ένα μάθημα που δείχνει στους μαθητές ότι υπάρχει μια ποικιλία αντιλήψεων σε σχέση με τα δικαιώματα (Evans, 2006). Η μεταμορφωτική προσέγγιση δίνει έμφαση στη σημασία του

μεταμορφωτικού στοιχείου της εκπαίδευσης των Α.Δ., στις αλλαγές στις ζωές των μαθητών, παρά στοχεύοντας στο περιεχόμενο των Α.Δ. πέρα από τη γνώση (Evans, 2006). Η μέτρηση της αλλαγής στις ζωές των ανθρώπων είναι ένα κλειδί στο συντονισμό και την εκτίμηση προγραμμάτων βασισμένων στα Α.Δ. Οι διαστάσεις αυτής της μέτρησης έχουν να κάνουν με αλλαγές στις ζωές των παιδιών και των νέων ανθρώπων, αλλαγές στις πολιτικές και τη πρακτική που επηρεάζουν τα δικαιώματα των παιδιών και των νέων, αλλαγές της συμμετοχής και της ενεργής πολιτικής συμμετοχής των παιδιών και των νέων, αλλαγές στην ισότητα και τη μη διάκριση για τα παιδιά και τους νέους και αλλαγές στην ικανότητα της κοινωνίας και των κοινοτήτων για υποστήριξη των παιδιών και των νέων (Save the Children, 2003).

Για την αξιολόγηση των προγραμμάτων ΕΑΔ χρησιμοποιούνται γνωστές μέθοδοι, όπως το ερωτηματολόγιο και οι συνεντεύξεις. Η συμπλήρωση από τα παιδιά ερωτηματολογίων με ανοικτού τύπου ερωτήσεων σε τακτά χρονικά διαστήματα, είναι ο πιο απλός τρόπος αξιολόγησης αλλά με μια στιγμιαία αποτύπωση (Ηνωμένα Έθνη, 2013). Οι συνεντεύξεις των συμμετεχόντων (κατά προτίμηση πριν και μετά το μάθημα) μπορούν να δώσουν πληροφορίες για την αλλαγή των στάσεων, ίσως δώσουν μία χρήσιμη πρόβλεψη στη σκέψη των μαθητών, αλλά δεν θα αντανakλά απαραίτητα τον τρόπο που αυτοί συμπεριφέρονται έξω από την τάξη ή την αξιολόγηση τους. Μία βελτίωση στην κατανόηση των Α.Δ., που αναδείχθηκε σε συνεντεύξεις πριν και μετά το μάθημα, ίσως δείξει μία προσωπική μεταμόρφωση, αλλά ίσως, μπορεί και να είναι μια αντανάκλαση της ενισχυμένης ικανότητας να μιλήσει για τα δικαιώματα και να πει τι προσδοκά, χωρίς καμία πραγματική μεταμόρφωση συμπεριφοράς ή κουλτούρας. Για την εκτίμηση των επιδράσεων της συμπεριφοράς στον πραγματικό κόσμο, ο αξιολογητής πρέπει να σχεδιάσει ποικίλες μεθοδολογίες για την εκτίμηση της συμβολής των Α.Δ. σε άλλα πεδία (Evans, 2006).

Για να υποβληθούν σε έλεγχο και αξιολόγηση η πρόοδος της ΕΑΔ, σε συνάρτηση με τη γνωστική και κοινωνική διάσταση της παιδείας για τα Α.Δ., είναι ευκολότερο να καταδειχτεί η συνολική μαθησιακή πρόοδος. Για να γίνει αυτό, υπάρχουν ερευνητικοί μηχανισμοί που συμπεριλαμβάνουν τις εξής διαβαθμίσεις: α.Διερεύνηση εξωσχολικής κινητοποίησης, με στοχοθεσία του μαθήματος για τα Α.Δ., β.Σχεδιασμός εξακολουθητικών δραστηριοτήτων εντός σχολικού πλαισίου, γ.Καταγραφή συμμετοχής και δηλώσεων κατά την διάρκεια του μαθήματος, δ.Μέτρηση του επιπέδου της ηθικής κρίσης με βάση τη θεματολογία των Α.Δ., ε.Συλλογή δεδομένων

μαθησιακής προόδου με βάση μία γραπτή παρουσίαση μαθητή, και στ.Έλεγχος στηριζόμενος σε μία άτυπη γνωστική δοκιμασία (Lenhart, 2006:153-154).

Μία ευρωπαϊκή έρευνα πρότεινε ότι μία εκπαιδευτική προσέγγιση βασισμένη στα Α.Δ. σημαίνει πως τα αποτελέσματα συνδέονται ρητά με τις βελτιώσεις στην απόλαυση των Α.Δ., όπως αρθρώνεται στα πρότυπα των Α.Δ. (OSCE/ODIHR, 2012:19). Η σημασία της συναισθηματικής δέσμευσης, ως ένα κλειδί-παράγοντα στην αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης των Α.Δ. βρέθηκε σε 43 σχολεία στην Γερμανία. Αναγκαία είναι η ενίσχυση της επίδρασης στη συμπεριφορά των μαθητών για την αποτελεσματική αντιμετώπιση θεμάτων σχετικών με τα Α.Δ. (Tibbits & Kirchsclaeger, 2010:10). Οι τέσσερις διαστάσεις των απαντήσεων των μαθητών, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως ένα μέτρο της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων εκπαίδευσης των Α.Δ. ήταν (Tibbits & Kirchsclaeger, 2010:12): α.Γνώση θεμάτων των Α.Δ., β.Αντιλήψεις των προσωπικών ικανοτήτων και προτιμήσεων, γ.Δέσμευση σε μη βίαιη επίλυση συγκρούσεων και δ.Προθυμία για να παρέμβουν σε καταστάσεις κατάχρησης και αλληλεγγύη με τα θύματα (όπ. αναφ. στο Burridge et al., 2007).

4.2. Έρευνες για την αποτελεσματικότητα της Εκπαίδευσης στα Α.Δ. για παιδιά

Όσον αφορά τη σημαντικότητα και τα οφέλη από την εκπαίδευση στα Α.Δ., όλοι χρειάζεται να γνωρίζουν και να κατανοούν τα Α.Δ. τους και να αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητά τους. Οι άνθρωποι που κατανοούν τις αρχές και τις διαδικασίες των Α.Δ., είναι ικανοί να συμμετέχουν σε καθοριστικές αποφάσεις για την ζωή τους. Μέσω της παιδείας για τα Α.Δ., επιλύονται οι συγκρούσεις και διασφαλίζεται η ειρήνη, που καθοδηγείται μέσα από τα Α.Δ. και η οποία είναι χρήσιμη στρατηγική για την ατομική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη (Πανταζής, 2011). Μέσω της κινητοποίησης υπέρ των Α.Δ., ο καθένας οδηγείται *«στην προσωπική στράτευση για τα δικαιώματα των άλλων, για την υπεράσπιση των δικών του δικαιωμάτων ή για την περαιτέρω διάδοση και σεβασμό των Α.Δ. στην επαγγελματική και καθημερινή ζωή»* (Πανταζής, 2011, σελ. 168).

Οι στόχοι της εκπαίδευσης στα Α.Δ. συνδέθηκαν από την UNESCO τόσο με το ατομικό ευ ζην ('to the full development of the human personality'), όσο και με

συλλογικές στοχεύσεις ('enabling all persons to participate effectively in a free society'), ενώ η εκπαίδευση θεωρήθηκε ως το θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, καθώς συνιστά προϋπόθεση για την άσκηση όλων των άλλων δικαιωμάτων και κυρίως για την αντιμετώπιση της φτώχειας (Daudet & Singh, 2001, όπ. αναφ. στο Μπάλιας, 2011). Απώτερος στόχος της Εκπαίδευσης για τα Α.Δ. είναι να ενσωματώσει και να εισάγει διεθνή κριτήρια και πρακτικές σχετικά με τα Α.Δ. στην καθημερινότητα των ανθρώπων, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην μακροπρόθεσμη πρόληψη των παραβιάσεων των Α.Δ. και των βίαιων συγκρούσεων, στην προώθηση της ισότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης και της ενίσχυσης της συμμετοχής των ανθρώπων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων στα πλαίσια ενός δημοκρατικού συστήματος (United Nations, 2005).

Η εκπαίδευση στα Δικαιώματα του Παιδιού θα πρέπει να επηρεάζει τον μαθητευόμενο με τρεις τρόπους: 1. στην ενημέρωση για τη φύση των δικαιωμάτων και για τα ειδικά δικαιώματα που έχουν τα παιδιά, 2. στη διδασκαλία του σεβασμού των δικαιωμάτων των άλλων, της δράσης μέσα από ένα κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο και της υποστήριξης της δικαιοσύνης και της ισότητας, μέσα από τον προσδιορισμό των στάσεων και αξιών και τέλος 3. στην ενδυνάμωση των παιδιών, ώστε να δρουν θετικά με στόχο να προστατεύσουν ή να προωθήσουν τα δικαιώματα των άλλων (Tibbits, 1997, όπ. αναφ. στο Covell, Howe & McNeil, 2010). Έχει βρεθεί ότι όταν μαθητές δημοτικού εκπαιδεύονται σχετικά με τα δικαιώματά τους σε μια τάξη που σέβεται τα δικαιώματα, τα παιδιά δείχνουν να κατανοούν, όπως οι ενήλικοι, την φύση των δικαιωμάτων ως προνόμιων για μια δίκαιη μεταχείριση και την ευθύνη να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων, ενώ όταν τα παιδιά δεν μαθαίνουν για τα δικαιώματά τους, τείνουν να καταλαβαίνουν τα δικαιώματα απλά ως ελευθερίες και δεν εκτιμούν ότι τα δικαιώματα και οι ευθύνες/υποχρεώσεις συνδέονται (Covell & Howe, 1999, 2001· Covell et al., 2002, 2008, όπ. αναφ. στο Covell et al., 2010). Επίσης, η εκπαίδευση των ΔτΠ αξίζει όσον αφορά την προώθηση της γνώσης για την σημαντικότητα του σεβασμού των δικαιωμάτων και την προώθηση συμπεριφορών που αντανακλούν στάσεις υποστηρικτικές για την κατοχή των Α.Δ. (Campbell & Covell, 2001, όπ. αναφ. στο Covell et al., 2010). Τα παιδιά που μαθαίνουν σχετικά με τα δικαιώματά τους και τη ΣΔΠ, αναπτύσσουν το σεβασμό τους και τις ψυχοκοινωνικές ικανότητες τους (Tibbits, 2005b, όπ. αναφ. στο Jerome et al., 2015).

Πολλές δημοσιεύσεις από τους Covell και Howe παρέχουν στοιχεία σχετικά με την επίδραση της Εκπαίδευσης των Α.Δ. (Covell, 2010· Covell & Howe, 2011·

Covell, Howe & Polegato, 2011· Howe & Covell, 2005, 2010), εξετάζοντας μία εκπαιδευτική προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα, όπου εστιάζει στα δικαιώματα, το σεβασμό και την ευθύνη (Rights, Respect, Responsibilities), και εφαρμόζεται στα Νότια της Αγγλίας, στο Hampshire. Σε αυτές τις έρευνες, συγκεντρώθηκαν πληροφορίες από παιδιά, δασκάλους και από αποτελέσματα δεδομένων 5 ετών από 16 δημοτικά σχολεία εκτιμώντας ότι αυτά τα σχολεία είχαν τα παρακάτω οφέλη (όπ. αναφ. στο Jerome et al., 2015):

- Προώθηση της δέσμευσης των παιδιών στο σχολείο, που οδήγησε σε μια αύξηση της αίσθησης του παιδιού της ακαδημαϊκής και κοινωνικής αποτελεσματικότητας.
- Βελτίωση σχολικού κλίματος σε ένα πιο θετικό κλίμα με καλύτερες σχέσεις των παιδιών με τους συνομηλίκους τους και με τους εκπαιδευτικούς τους και με μειώσεις του σχολικού εκφοβισμού και της εργασιακής εξουθένωσης των δασκάλων.
- Ενίσχυση αξιών και συμπεριφορές ενός ενεργού πολίτη.
- Ανάπτυξη μιας πιο καθαρής αίσθησης για αμοιβαίες υποχρεώσεις και ηθικές συμπεριφορές, όπου οι δάσκαλοι εστίαζαν αρχικά στα δικαιώματα από ότι στις ευθύνες.
- Βελτίωση του κινήτρου και της επαγγελματικής ικανοποίησης των δασκάλων.

Μια έρευνα της Unicef για το ευ-ζην των παιδιών στην Ισπανία, έδειξε ότι τα παιδιά που έχουν εκπαιδευτεί πάνω στα δικαιώματά τους, εμφάνισαν υψηλά επίπεδα ευ-ζην από εκείνα που δεν τα είχαν διδαχθεί (UNICEF, Spain, 2008, όπ. αναφ. στο Jerome et al., 2015). Σύμφωνα με τον Dunhill (2016), το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Unicef με τίτλο «Rights, Respecting Schools Award» (RRSA) σε δημοτικό σχολείο της Αγγλίας, φάνηκε να ενθαρρύνει τα παιδιά στο να εφαρμόσουν, να προστατεύσουν και να προωθήσουν τα δικαιώματά τα δικά τους αλλά και των άλλων μέσα στο σχολείο, καθώς τα παιδιά μάθαιναν σχετικά με τα δικαιώματά τους και τα δικαιώματα των άλλων. Μέσα από μια εκπαίδευση βασισμένη στα δικαιώματα, άρχισαν να γίνονται ενεργοί στοχαστές και κάτοχοι δικαιωμάτων. Επιπλέον, οι μαθητές έδειξαν να κατανοούν τη διαφορά μεταξύ ανθρώπινων αναγκών και επιθυμιών. Από άλλη έρευνα, φάνηκε ότι το πρόγραμμα «Rights Respecting School

Award» από τη UNICEF, UK, είχε τα ακόλουθα αποτελέσματα (Sebba & Robinson, 2010, όπ. αναφ. στο Jerome et al., 2015):

- Ενίσχυση παιδιών και ενηλίκων για ανάπτυξη κατανόησης δικαιωμάτων σε σχέση με τις καθημερινές τους αντιδράσεις.
- Βελτίωση στις σχέσεις και στις συμπεριφορές.
- Ενίσχυση σεβασμού των παιδιών προς τα δικαιώματα των άλλων, μέσα από εκστρατείες.
- Επίδειξη θετικών συμπεριφορών προς συμπερίληψη και διαφορετικότητα.
- Πιθανή επίγνωση και συμμετοχή σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων στο σχολείο.

Ένα πρόγραμμα βασισμένο στα δικαιώματα μπορεί να συνεισφέρει σε πρόσθετες αξίες όπως (Unicef, 2007):

- Προώθηση κοινωνικής συνοχής, ενσωμάτωσης και σταθερότητας με τη προώθηση της δημοκρατίας και της κοινωνικής προόδου, την εστίαση του σεβασμού της οικογένειας και των αξιών της κοινωνίας και προώθηση της κατανόησης της διαπολιτισμικότητας και διαφορετικότητας.
- Οικοδόμηση σεβασμού ειρήνης και επίλυση συγκρούσεων χωρίς βία.
- Συνεισφορά σε μια θετική κοινωνική μεταμόρφωση με την ύπαρξη κοινωνικής δικαιοσύνης και τη δημιουργία πολιτών που σέβονται τα δικαιώματα.
- Βελτίωση εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων μέσω της μεταχείρισης των παιδιών με αξιοπρέπεια και σεβασμό και χτίζοντας μια συμμετοχική εκπαίδευση που περιλαμβάνει και υπολογίζει όλους.
- Παραγωγή καλύτερων αποτελεσμάτων για την οικονομική ανάπτυξη.
- Οικοδόμηση ικανότητας των κυβερνήσεων να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους και στους ιδιώτες να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους.

Η ενημέρωση των παιδιών στα σχολεία για τα δικαιώματά τους, μέσα από τη διάδοση της Διεθνούς Σύμβασης για τα ΔτΠ αποτελεί, επίσης, ένα από τα προγράμματα που χρησιμοποιούνται για τη πρωτογενή πρόληψη της παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης και έχει ως στόχο την αυτοπροστασία του παιδιού (Μπαλούρδος & Φρονίμου, 2011). Τα δικαιώματα έχουν ιδιαίτερη σπουδαιότητα για τη σχολική ψυχολογία και τους συνηγόρους του παιδιού, καθώς μέσω της ΣΔΠ: α. τα παιδιά προστατεύονται από ανθρώπους και καταστάσεις που ίσως τα βλάψουν ψυχολογικά ή

σωματικά, β. προβλέπονται οι βασικές φυσικές ανάγκες των παιδιών, γ. γίνεται αναφορά σε δικαιώματα συμμετοχής, ώστε να έχουν τα παιδιά πληροφορίες και φωνή για τις αποφάσεις που τα επηρεάζουν και τέλος δ. τα παιδιά υποστηρίζονται, μαθαίνοντας τι είναι σωστό και τι λάθος (Hart, Pavlovic & Zeidner, 2001).

4.3. Έρευνες για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Για να μετρηθούν και να διερευνηθούν οι στάσεις, η γνώση και η αιτιολόγηση των ΔτΠ, τόσο στο πλαίσιο του σπιτιού όσο και στο σχολικό πλαίσιο, στις διάφορες έρευνες που έχουν διεξαχθεί, αναφέρονται δύο τύποι των ΔτΠ, τα δικαιώματα ανατροφής (nurturance rights) και τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού (self-determination rights). Οι Wrightsman και Rogers (1978), περιέγραψαν την ανάπτυξη ενός σχήματος ταξινόμησης που αποτελείται από δύο ιδεολογικές-αντιληπτικές κατευθύνσεις ως προς τα ΔτΠ (ανατροφή, αυτοπροσδιορισμός), οι οποίες αντιβαίνουν σε πέντε διαφορετικές περιοχές περιοχομένου (υγεία & ασφάλεια, φροντίδα, εκπαίδευση & πληροφόρηση, οικονομικά, ηθική-δίκαιο-πολιτική). Η ΣΔΠ διακρίνει τους δύο τύπους των δικαιωμάτων με τα δικαιώματα ανατροφής να αναφέρονται στην υποχρέωση των άλλων -προς την κοινωνία- (π.χ. γονείς) να παρέχουν τα απαραίτητα για τη διασφάλιση της συναισθηματικής, ψυχολογικής και σωματικής ευημερίας των παιδιών (π.χ. παροχή τροφής & ρούχων, συναισθηματική υποστήριξη, προστασία από κακοποίηση και βλάβη), ενώ αντίθετα τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού (ή συμμετοχής) των παιδιών αναταποκρίνονται σε προσωπικά θέματα και ελευθερίες για έλεγχο ή επιλογή πάνω σε θέματα που τα αφορούν (π.χ. το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα, ελευθερία έκφρασης ή θρησκείας, ελευθερία επιλογής φίλων ή δραστηριοτήτων) (Ruck et al., 2014). Για μια αυξημένη δέσμευση των ΔτΠ που αφορά τόσο τα δικαιώματα ανατροφής, όσο και τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού, η ΣΔΠ προσπαθεί να πετύχει μία ισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα προστασίας και συμμετοχής των παιδιών. Ο προσανατολισμός των ΔτΠ φαίνεται να έχει αλλάξει, από θέματα που ασχολούνται με δικαιώματα ανατροφής ή προστασία των παιδιών σε δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού του παιδιού ή δικαιώματα αυτοέκφρασης (Ruck & Horn, 2008). Ωστόσο, για την ψυχολογική υγεία και ευημερία του παιδιού, σημαντικά

είναι τόσο τα δικαιώματα ανατροφής όσο εξίσου και του αυτοπροσδιορισμού (Ruck et al., 2014).

Στις έρευνες περιλαμβάνονται γενικά το επίπεδο της υποστήριξης των ΔτΠ, συγκρίνοντας την υποστήριξη των δικαιωμάτων ανατροφοδότησης και αυτοπροσδιορισμού, εξετάζοντας εάν η υποστήριξη ποικίλει ανάλογα την ηλικία του δείγματος, και εξετάζοντας κοινωνικο-πολιτισμικούς και δημογραφικούς παράγοντες (φύλο, κοινωνικο-οικονομικό στάτους, εθνικό υπόβαθρο) που προβλέπουν τις στάσεις που αναφέρονται στα ΔτΠ (Peterson Badali & Ruck, 2008, όπ.αναφ. στο Ruck et al., 2014). Στη σύγκριση των στάσεων μεταξύ των δύο τύπων των δικαιωμάτων, τόσο οι ενήλικοι (Peterson-Badali et al. 2003· Rogers & Wrightsman, 1978· Ruck et al. 2002), όσο και τα παιδιά (Day et al. 2006· Hart and Zeider 1993· Peterson-Badali et al. 2004· Rogers and Wrightsman 1978· Ruck et al. 1998a), υποστηρίζουν περισσότερο τα δικαιώματα ανατροφής του παιδιού, παρά αυτά του αυτοπροσδιορισμού και της αυτονομίας. Επίσης, φάνηκε ότι η υποστήριξη των ΔτΠ επηρεάζεται από την ηλικία του παιδιού-στόχου, στο οποίο οι συμμετέχοντες απαντούν και συγκεκριμένα τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού υποστηρίζονται περισσότερο από μεγαλύτερα παιδιά και εφήβους (Ruck et al., 2014). Όσον αφορά τις διαφορές του φύλου στην υποστήριξη για τα ΔτΠ, μερικές έρευνες δείχνουν ισχυρή υποστήριξη για τα δικαιώματα ανατροφής από τις γυναίκες και τα κορίτσια παρά από τους άντρες και τα αγόρια (Peterson-Badali et al., 2003· Rogers & Wrightsman, 1978· Covell & Howe, 1995· Day et al., 2006· Hart, Pavlovic, & Zeidner, 2001· Peterson-Badali et al., 2004, όπ. αναφ. στο Peterson-Badali & Ruck, 2008), ενώ άλλες έρευνες δεν φανερώνουν καμία διαφορά (Ruck, Abramovitch, et al., 1998· Ruck et al., 2002, όπ. αναφ. στο Peterson-Badali & Ruck, 2008).

Οι έρευνες έχουν εστιάσει και στη δικαιολόγηση σχετικά με τα ΔτΠ με τη διάκριση ανάμεσα στις διαφορές στους όρους της σκέψης των παιδιών και των εφήβων σχετικά με τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού (Ruck et al., 2014). Από ένα εύρος κοινωνικών θεμάτων και τομέων ανάπτυξης, φαίνεται ότι τα παιδιά και οι έφηβοι χρησιμοποιούν διαφορετικές αιτιολογίες ανάλογα τους τύπους των δικαιωμάτων (ανατροφής ή αυτοπροσδιορισμού) (Helwig, 1995, 1997· Ruck et al., 2002, όπ. αναφ. στο Ruck & Horn, 2008). Τα μεγαλύτερα παιδιά βλέπουν τους δύο τύπους δικαιωμάτων ως όλο και περισσότερο σημαντικά στην καθημερινότητά τους (Ruck & Horn, 2008). Αυτές οι έρευνες οικοδομήθηκαν πάνω σε δύο θεωρητικές γραμμές που εξέταζαν την ανάπτυξη της σύλληψης των προσωπικών

δικαιωμάτων και των πολιτικών ελευθεριών. Συγκεκριμένα, στη μία θεωρία τα νέα παιδιά (ηλικίας 6-8 ετών) αντιλαμβάνονται τα δικαιώματα ως προνόμια μετακλητά από την εξουσία, ενώ αντίθετα τα μεγαλύτερα παιδιά (8-13 ετών) τα όρισαν ως δικαιώματα και όχι ως προνόμια, αλλά λίγα παιδιά υιοθέτησαν την πιο προχωρημένη προοπτική ότι τα δικαιώματα είναι κληροδοτήματα και οικουμενικά (Melton, 1980, 1983, όπ. αναφ. στο Ruck et al., 2014).

Σε άλλες έρευνες, που συγκρίνουν την κοινωνική αιτιολόγηση των παιδιών με αυτή των γονιών τους για τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού των παιδιών, φάνηκε ότι οι γονείς κατανοούν ολοκληρωτικά τα ΔτΠ ως δοσμένα και πιο πιθανό οι γονείς να είναι σε θέση, είτε να εκπληρώσουν, είτε να περιορίσουν τα δικαιώματα αυτά των παιδιών (Cherney et al. 2008· Helwig 1997· Ruck et al. 2002· Ruck et al. 2011, όπ. αναφ. στο Ruck et al., 2014). Άλλη έρευνα που συγκρίνει τη δικαιολόγηση των μητέρων και των εφήβων πάνω σε αυτούς του δύο τύπους ΔτΠ, έδειξε ότι για τα δικαιώματα ανατροφής, τόσο οι έφηβοι όσο και οι μητέρες ήταν πιο πιθανό να εστιάσουν στους οικογενειακούς ρόλους, τις σχέσεις και τα καθήκοντα των μερών που εμπλέκονται (π.χ. γονείς και παιδιά) -και όχι στα δικαιώματα, ενώ με τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού και οι δύο εστίαζαν περισσότερο στα ατομικά δικαιώματα όπως την προσωπική αυτονομία (Helwig, 1997, όπ. αναφ. στο Ruck et al., 2014· Peterson-Badali & Ruck, 2008).

Σε άλλες έρευνες εξετάστηκε επίσης η γνώση των παιδιών σχετικά με το τι σημαίνει να έχεις δικαιώματα, τι σημασία τα παιδιά δίνουν στα δικαιώματα και πώς βλέπουν τα δικαιώματα μέσα στις ζωές τους. Για τη μέτρηση της γνώσης πάνω στα ΔτΠ χρησιμοποιούνται ανοικτού τύπου ερωτήσεις συνέντευξης για να ερευνηθεί η κατανόηση των παιδιών στα κριτικά χαρακτηριστικά των δικαιωμάτων όχι με βάση τις κλίμακες στάσεων (Ruck et al., 2014· Peterson-Badali & Ruck, 2008). Οι έρευνες έδειξαν ότι για έναν σαφή ορισμό του δικαιώματος, φάνηκε ότι τα μικρότερα παιδιά 6-8 ετών δεν ξέρουν ή δυσκολεύονται να δείξουν τι είναι ένα δικαίωμα. Τα παιδιά ηλικίας 12 ετών είναι λιγότερο δυνατόν να εκφράσουν άγνοια ή παρανοήσεις σχετικά με τα δικαιώματα, αλλά ορίζουν τα δικαιώματα ως νόμους ή κανόνες που θεσπίζονται και πιθανώς αλλάζουν από τους ανθρώπους, παρά ότι αποτελούν ένα οικουμενικό ηθικό δικαίωμα. Τα παιδιά της μέσης εφηβείας είναι πιο κοινό να τα κατανοήσουν ως δικαιώματα παρά ως προνόμια, ενώ μία μειονότητα αυτών των παιδιών εξακολουθεί να ορίζει τα δικαιώματα ως προνόμια που κάποιος θέλει ή επιτρέπεται να κάνει κάτι (Melton, 1980· Peterson-Badali & Ruck 2008· Ruck et al. 1998b· Taylor et al. 2001,

όπ. αναφ. στο Ruck et al., 2014). Η κατανόηση των δικαιωμάτων από τα παιδιά διευκολύνεται από τις άμεσες εμπειρίες εκπλήρωσης των δικαιωμάτων τους (Melton, 1980· Melton & Limber, 1992, όπ. αναφ. στο Peterson-Badali & Ruck, 2008).

Για την κατανόηση των ΔτΠ σημαντικό στοιχείο αποτελεί η αμετάκλητη φύση των δικαιωμάτων από την εξουσία, όπου είναι και αυτό που διακρίνει το δικαίωμα από ένα προνόμιο και αυτή η σκέψη εγκαθιδρύεται στη μέση εφηβεία. Όσον αφορά στο τι δικαιώματα έχουν τα παιδιά και σε παραδείγματα δικαιωμάτων που θα πρέπει να έχουν, οι έρευνες έδειξαν ότι τα παιδιά αναφέρουν συνήθως και γενικεύουν μία ποικιλία και έναν αριθμό δικαιωμάτων ανατροφής ή προστασίας και δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού ή συμμετοχής. Τα μικρότερα παιδιά είναι πιο πιθανό να μιλήσουν για το δικαίωμα να παίζουν ή ότι δεν γνωρίζουν τι δικαιώματα έχουν τα παιδιά, ενώ τα μεγαλύτερα παιδιά είναι πιο πιθανόν να αναφερθούν στην εκπαίδευση, την λήψη αποφάσεων και τη φροντίδα και ασφάλεια (Ruck et al., 2014). Σε άλλη έρευνα φάνηκε ότι τα μικρότερα παιδιά, σε αντίθεση με τα μεγαλύτερα ή τους έφηβους, ήταν πιο πιθανό να εκφράσουν παρανόηση ή να αποτύχουν να γενικεύσουν παραδείγματα δικαιωμάτων που ανήκουν στα παιδιά (Ruck, Keating, et al., 1998, όπ. αναφ. στο Peterson-Badali & Ruck, 2008).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΨΥΧΟΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

5.1. Ορισμός, σκοπός και χαρακτηριστικά ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων

Από την Ένωση Ειδικών στην Ομαδική Εργασία ως ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες ορίζονται οι ομάδες που σκοπεύουν στην προαγωγή της προσωπικής και διαπροσωπικής ωρίμανσης/ανάπτυξης και στη πρόσληψη μελλοντικών δυσκολιών, εφαρμόζοντας ομαδικές, εκπαιδευτικές, αναπτυξιακές και συστημικές στρατηγικές στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης στο εδώ και τώρα (Association for Specialists in Group Work, 2000, όπ. αναφ στο Βασιλόπουλος, Κουτσοπούλου & Ρέγκλη, 2011). Οι ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες αποτελούν μία ευρεία γκάμα ομάδων και συνδυάζουν το εκπαιδευτικό στοιχείο με το ψυχολογικό με ποικίλους σκοπούς και επιδιώξεις. Οι ομάδες παιδιών στοχεύουν στην πρόληψη και την αντιμετώπιση προβλημάτων και δυσλειτουργιών, καθώς και στη προώθηση της προσωπικής ανάπτυξης και την καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων στα μέλη τους (Βασιλόπουλος κ. συν. 2011).

Οι σκοποί της ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας, οι οποίοι διατυπώνονται με γνωστικο-συμπεριφορικούς όρους, ταξινομούνται σε τρεις γενικές κατηγορίες, όπως: 1) στην ενημέρωση/εκπαίδευση των μελών, 2) στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και 3) στη προώθηση της αυτογνωσίας (Brown, 2004, όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν. 2011). Οι ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες μπορούν, επίσης, να προλάβουν, μέσω μετάδοσης, συζήτησης και αφομοίωσης κατάλληλων πληροφοριών, εκπαιδευτικά ελλείμματα-δυσκολίες ή ψυχολογικά προβλήματα/προβλήματα ψυχοκοινωνικής προσαρμογής. Οι ομάδες αυτές συμβάλλουν στην πρωτογενή πρόληψη, η οποία πετυχαίνεται μέσω της ενημέρωσης των μελών γύρω από ένα θέμα ψυχολογικού ενδιαφέροντος, αλλά και με την άσκηση των συμμετεχόντων σε νέες δεξιότητες και διαφορετικούς τρόπους σκέψης ή συμπεριφοράς μέσα σε ένα δομημένο και υποστηρικτικό περιβάλλον ομαδικής εργασίας (Βασιλόπουλος κ. συν. 2011).

Κάποια από τα χαρακτηριστικά των ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων, που τις διαφοροποιούν από τις συμβουλευτικές/ψυχοθεραπευτικές ομάδες είναι: α) η έμφαση που δίνεται στη διδασκαλία με τη χρήση οργανωμένων και δομημένων διδακτικών

δραστηριοτήτων, β) ο συντονιστής λειτουργεί ως δάσκαλος-διευκολυντής και ορίζει τους σκοπούς, γ) η εστίαση στην πρόληψη και έμφαση στις προσανατολισμένες στο έργο λειτουργίες της ομάδας, δ) ως προς τα μέλη της ομάδας, η ομάδα μπορεί να είναι πολυμελής, χωρίς όρια ως προς τον αριθμό και χωρίς περιορισμό ως προς την προ-επιλογή τους, ε) η αυτοαποκάλυψη είναι δεκτή και δεν απαιτείται εμπιστευτικότητα και στ) πιθανόν να υπάρξει μία και μοναδική συνάντηση των μελών (Βασιλόπουλος κ. συν. 2011).

Οι ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες είναι δομημένες ομάδες περιορισμένου χρόνου, με περιορισμένο αριθμό συναντήσεων και ένα προαποφασισμένο αριθμό ομαδικών δραστηριοτήτων για την υλοποίηση συγκεκριμένων στόχων ακαδημαϊκής μάθησης και κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξης. Κάθε συνάντηση περιστρέφεται γύρω από μία θεματική ενότητα, όπου αποτελεί και το κεντρικό της άξονα. Οι συναντήσεις των μελών διαρκούν από 30-45 λεπτά και δεν ξεπερνούν τις 15-20 συναντήσεις (Βασιλόπουλος κ. συν., 2011).

5.2. Κατηγορίες ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων και τύποι για παιδιά

Με βάση τους σκοπούς που εκπληρώνουν οι ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες, διακρίνονται οι εξής κατηγορίες (Βασιλόπουλος κ. συν. 2011):

- Εκπαιδευτικές/Μαθησιακές ομάδες: σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης με κύριο χαρακτηριστικό την οργάνωση και διεξαγωγή σειράς διδακτικών και μαθησιακών δραστηριοτήτων με σκοπό την προώθηση της ατομικής μάθησης των μελών.
- Ομάδες εκπαίδευσης δεξιοτήτων: με στόχο τον εξοπλισμό του ατόμου με βασικές δεξιότητες ζωής για την αποτελεσματική λειτουργία του στα διάφορα κοινωνικά πλαίσια, λειτουργώντας προληπτικά ή παρεμβατικά.
- Ομάδες οικοδόμησης και ενίσχυσης της ομαδικότητας: απευθύνεται σε στελέχη επιχειρήσεων με σκοπό την προετοιμασία ηγετικών στελεχών, ώστε να εμπλουτίζουν και να συσφίγγουν τις διαπροσωπικές σχέσεις των εργαζομένων και να βελτιώνουν την εργασιακή αποτελεσματικότητα.

- Ομάδες προσωπικής ανάπτυξης: έχουν κοινή θεωρία και κοινές τεχνικές με τις ομάδες συμβουλευτικής/ψυχοθεραπείας, στοχεύουν να βοηθήσουν τα μέλη στη διερεύνηση και επίλυση προσωπικών και διαπροσωπικών ζητημάτων με ασφάλεια και στην αύξηση της διαπροσωπικής τους ικανότητας και αυτογνωσίας.
- Ψυχοεκπαιδευτικές θεραπευτικές ομάδες και ομάδες υποστήριξης: οι λιγότερο δομημένες και συνεκτικές ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες, που σκοπεύουν στην ενημέρωση γύρω από τη ψυχική λειτουργία, το νόημα των συμπτωμάτων και τη διαδικασία ψυχοθεραπείας, ώστε τα μέλη να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες για την αντιμετώπιση συναισθηματικών δυσκολιών και προβλημάτων μέσω της τόνωσης της αυτοπεποίθησης και του ηθικού των μελών μέσα σε ένα πλαίσιο αλληλοϋποστήριξης και ανταλλαγής πληροφοριών.
- Ομάδες βοήθειας σε μεταβατικές περιόδους της ζωής: ομοιογενείς ομάδες που στοχεύουν στην υποστήριξη του ατόμου που αντιμετωπίζει απροσδόκητες και ανατρεπτικές καταστάσεις στη ζωή του, μέσω της κατανόησης, αφομοίωσης, αποδοχής και προσαρμογής των μεταβολών αυτών από το άτομο.

Όσον αφορά τους τύπους ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας παιδιών, οι Thompson και Randolph (1998) προτείνουν τέσσερις τύπους ανάλογα με τα θέματα εστίασης:

- Ομάδες με ένα κοινό πρόβλημα, όπου συμμετέχουν παιδιά με το ίδιο θέμα και στοχεύουν στην επίλυση του κοινού προβλήματος και είναι πιο εύκολες στο σχεδιασμό και στην δημιουργία κλίματος ασφάλειας και εμπιστοσύνης ανάμεσα στα μέλη.
- Ομάδες που επικεντρώνονται σε κάθε παιδί χωριστά, αφού κάθε παιδί παρουσιάζει διαφορετικά θέματα, αλλά τα μέλη έρχονται κοντά μέσω της αλληλοϋποστήριξης και των δυσκολιών.
- Ομάδες ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού με στόχο την ενίσχυση των δυνατοτήτων των παιδιών, χωρίς κάποιο συγκεκριμένο πρόβλημα.
- Ομάδες ανάπτυξης δεξιοτήτων με παροχή εκπαίδευσης σε κοινωνικές δεξιότητες.

5.3. Σχεδιασμός προγράμματος ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας

Για το σχεδιασμό ενός προγράμματος ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας, υπάρχουν κάποια πρακτικά θέματα και αποφάσεις που πρέπει να λυθούν πριν την έναρξη της ομάδας. Αρχικά, ο συντονιστής του προγράμματος εκτιμά τις ανάγκες των υποψήφιων μελών, βάσει των οποίων θα επιλέξει το θέμα της ομάδας. Στη συνέχεια, ο συντονιστής αποφασίζει για τα χαρακτηριστικά που θα έχει ο ομάδα, περνώντας, έπειτα, σε πιο πρακτικά θέματα, όπως η εξασφάλιση του χώρου που θα τους φιλοξενήσει ή των υλικών που θα χρησιμοποιηθούν. Όταν τακτοποιηθούν όλα τα παραπάνω, τότε γίνεται ο λεπτομερής σχεδιασμός της δομής και του περιεχομένου των συναντήσεων (Βασιλόπουλος κ. συν. 2011).

Ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σχολικής συμβουλευτικής περιλαμβάνει (ASCA, όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν. 2011): α. συνολική εκτίμηση αναγκών των μελών για το προσδιορισμό του είδους της ομάδας, β. κατάλληλη επιλογή των μελών για ανταπόκριση στις προδιαγραφές της ομάδας και γ. λήψη μετρήσεων πριν και μετά την ομαδική παρέμβαση για εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της ομάδας. Ο συντονιστής, δηλαδή, χρειάζεται να αντιληφθεί τις πραγματικές και επείγουσες ανάγκες της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών, συλλέγοντας υλικό για τις ελλείψεις, το ιστορικό, τη συμπεριφορά και δυσλειτουργίες σε συγκεκριμένες δεξιότητες, μέσω άτυπες (συζητήσεις με δασκάλους/γονείς) ή τυπικές (ερωτηματολόγιο εκτίμησης αναγκών) μεθόδους (Βασιλόπουλος κ. συν. 2011).

Ένα παράδειγμα ενός μοντέλου για τον σχεδιασμό ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων αποτελεί το μοντέλο των έξι σταδίων της Furr (2000), που περιλαμβάνει διδακτικό περιεχόμενο, βιωματικές δραστηριότητες και επεξεργασία με σκοπό τη προώθηση της γνωστικής, συναισθηματικής και συμπεριφορικής αλλαγής των μελών και αποτελείται από δύο φάσεις, την εννοιολογική (δήλωση σκοπού, καθορισμός γενικών και επιμέρους στόχων) και την εκτελεστική (επιλογή περιεχομένου, σχεδιασμός δραστηριοτήτων και αξιολόγηση). Τα στάδια είναι τα εξής: 1^ο στάδιο-δήλωση σκοπού, 2^ο στάδιο-καθορισμός γενικών στόχων, 3^ο στάδιο-καθορισμός επιμέρους στόχων, 4^ο στάδιο-επιλογή περιεχομένου, 5^ο στάδιο-σχεδιασμός δραστηριοτήτων και 6^ο στάδιο-αξιολόγηση (όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος, Μπρούζος & Μπαούρδα, 2016).

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά της ομάδας, αυτά σχετίζονται με το μέγεθος και τη σύσταση της ομάδας, δηλαδή με παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλο και η εθνικότητα των μελών. Επίσης, σημαντική είναι και η αποσαφήνιση της διάρκειας και του αριθμού των συναντήσεων. Για το μέγεθος της ομάδας, ως κατώτατο όριο είναι τα 4 μέλη και ως ανώτερα τα 10-12 παιδιά. Συγκεκριμένα, ανάλογα με την ηλικία, το ιδανικό μέγεθος μιας ομάδας διαμορφώνεται ως εξής: α. 4-6 παιδιά για προσχολικές ηλικίες, β. 6-8 παιδιά για ηλικίες 6-9 ετών, γ. 8-12 παιδιά για προεφηβικές ηλικίες. Σχετικά με τη σύσταση της ομάδας, καλό είναι να υπάρχει μια σχετική ετερογένεια ως προς τα χαρακτηριστικά της ομάδας, με σχετική ομοιογένεια στην ηλικία των παιδιών. Ως προς την επιλογή των μελών, καλό είναι να αποφεύγονται μέλη με στενή συγγενική σχέση, μέλη πολύ διαφορετικότερα από τα υπόλοιπα και μέλη με ιστορικό ανταγωνισμού ή συγκρούσεων (Βασιλόπουλος κ. συν. 2011).

Η διάρκεια των συναντήσεων ποικίλει ανάλογα με τις ανάγκες και την ηλικία των μελών της ομάδας. Είθισται να ορίζονται 20-30 λεπτά για παιδιά κάτω των 6 ετών, 30-40 λεπτά για παιδιά 6-9 ετών, 40-75 λεπτά για παιδιά πάνω από 9 ετών. Ο αριθμός των συναντήσεων είναι ανάλογος με το πλαίσιο που θα διεξαχθεί η ομάδα. Καλό είναι κάθε πρόγραμμα να αποτελείται από τουλάχιστον 10 συναντήσεις, ώστε τα παιδιά να μπουν στη φιλοσοφία και να κατακτήσουν τις νέες δεξιότητες και συμπεριφορές που εισάγει το πρόγραμμα. Η διάρκεια του προγράμματος εξαρτάται από τον αριθμό των θεματικών ενοτήτων. Απαραίτητες είναι 1-2 συναντήσεις για γνωριμία με την ομάδα, 1-2 συναντήσεις για κάθε ενότητα και 1-2 συναντήσεις για το κλείσιμο της ομάδας (Βασιλόπουλος κ. συν. 2011).

Άλλα πρακτικά θέματα αποτελούν η συγκατάθεση του γονέα, όπου ο συντονιστής χρειάζεται να ενημερώσει πλήρως τους γονείς για το πρόγραμμα και να ζητήσει την άδεια για τη συμμετοχή του παιδιού στο πρόγραμμα. Επίσης, χρήσιμο είναι να υπάρχουν δύο συντονιστές σε μια ομάδα παιδιών. Σημαντικός είναι και ο χώρος διεξαγωγής ενός προγράμματος, όπου χρειάζεται να είναι εσωτερικός, άνετος και κατάλληλα επιπλωμένος, ώστε τα παιδιά να κάθονται σε κύκλο. Τέλος, απαιτούνται υλικά για την υλοποίηση των δημιουργικών δραστηριοτήτων ενός προγράμματος ψυχοεκπαίδευσης, όπου ο συντονιστής πρέπει να βεβαιώνεται ότι διαθέτει τα υλικά πριν ξεκινήσει και να υπάρχει εύκολη πρόσβαση σε αυτά (Βασιλόπουλος κ. συν. 2011).

Για το σχεδιασμό της δομής ενός ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, ο συντονιστής ακολουθεί τα εξής βήματα (Βασιλόπουλος κ. συν. 2011, σελ. 101): α. εκτίμηση των αναγκών των μελών της ομάδας, β. καταγραφή υποθέσεων σχετικά με τα ζητήματα των μελών της ομάδας, γ. αναγνώριση επιμέρους στόχων με βάση τις υποθέσεις, δ. διαμόρφωση θεματικών ενοτήτων και ε. οργάνωση ενοτήτων με βάση τα στάδια ανάπτυξης της ομάδας. Επίσης, για να σχεδιάσει ο συντονιστής τη δομή κάθε συνάντησης, υπάρχουν συγκεκριμένα βήματα όπως: α. αρχικά ο καθορισμός της θεματικής ενότητας της συγκεκριμένης συνάντησης, β. έπειτα η διαμόρφωση επιμέρους στόχων της συνάντησης, β. η επιλογή μεθόδων για την επίτευξη των στόχων, γ. επιλογή δραστηριοτήτων για κάθε ομάδα (είδος, αριθμός και τρόπος επεξεργασίας) και τέλος δ. ο σχεδιασμός ολόκληρης της δομής της συνάντησης (Βασιλόπουλος και συν. 2011, σελ. 108).

Ο σχεδιασμός κάθε συνάντησης περιλαμβάνει τους στόχους, μια λίστα με τα απαιτούμενα υλικά, μία περίληψη των πληροφοριών που θα παρουσιασθούν και μια λίστα των διαθέσιμων δραστηριοτήτων (Brown, 2004, όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν. 2011). Η μορφή μιας δομημένης συνάντησης αποτελείται από τέσσερα μέρη: α. το άνοιγμα, με τη σύνδεση των μελών με τις εργασίες από τη προηγούμενη συνάντηση, την εισαγωγή στο θέμα της παρούσας και την αναφορά προσδοκιών από τα μέλη καθώς και τη διερεύνηση των σκέψεων ή συναισθημάτων τους σχετικά με προηγούμενη, β. το κύριο μέρος ή το στάδιο εργασίας, που επικεντρώνεται στη διδασκαλία σχετικά με τους στόχους και το θέμα της συνάντησης και στην εξερεύνηση ζητημάτων μέσα στην ομάδα, με την αξιοποίηση τεχνικών όπως δημιουργικών δραστηριοτήτων γ. η συζήτηση ή το στάδιο επεξεργασίας, δηλαδή την επεξεργασία όσων έγιναν, με την επεξεργασία των δραστηριοτήτων, μέσω ερωτήσεων, όπως τι έμαθαν τα μέλη και πώς μπορούν να τα αξιοποιήσουν στη ζωή τους (3-8 λεπτά) και δ. το κλείσιμο, με έμφαση στην μετάβαση έξω από την ομάδα, με την ανάθεση εργασιών για το σπίτι, με το σχολιασμό του βαθμού συμμετοχής των μελών στην ομάδα και με ερωτήσεις προς τα μέλη, όπως π.χ. «τι αποκόμισαν από τη συνάντηση» και «αν υπάρχει κάτι που θέλουν να συζητήσουν ή να εξερευνήσουν στην επόμενη συνάντηση» (Βασιλόπουλος κ. συν., 2016, 2011).

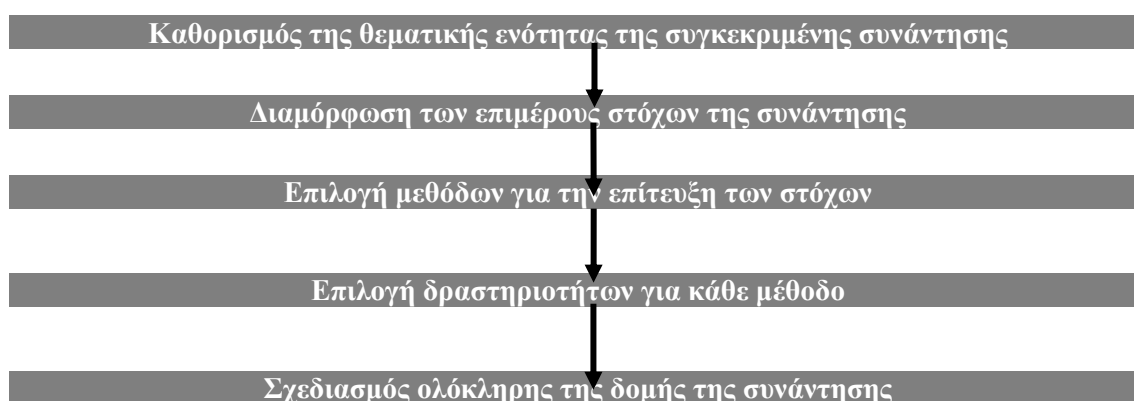
Πίνακας 5.8: Φύλλο πλάνου συνεδρίας (δείγματα). (Βασιλόπουλος κ. συν., 2011, σελ.266)

Συνεδρία Στόχοι:	Τίτλος Συνεδρίας	
	Περιεχομένου	Διαδικασίας
Άνοιγμα:		
Κύριο Μέρος:	Δραστηριότητες και παρεμβάσεις	
Συζήτηση:		
Κλείσιμο:	Εργασία για το σπίτι	

**Πίνακας 5.9: Τα βήματα για το σχεδιασμό της δομής ενός ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος
(Βασιλόπουλος κ. συν. 2011, σελ. 101)**

Πίνακας 5.10: Τα βήματα για το σχεδιασμό της δομής μιας συνάντησης (Βασιλόπουλος κ. συν., 2011, σελ. 108)

5.4. Η διαδικασία σχεδιασμού και επιλογής δραστηριοτήτων για ψυχοεκπαιδευτικά προγράμματα Ε.Α.Δ.

Αρχικά κατά τη χρήση μιας δραστηριότητας στα πλαίσια ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων, ο συντονιστής χρειάζεται να λαμβάνει υπόψη του τα εξής σημεία: 1.να βεβαιώνει ότι τα μέλη ακολουθούν τις οδηγίες, 2.να επιτρέπει στα μέλη να μην συμμετάσχουν, 3.να διαχειρίζεται συναισθηματικές αντιδράσεις των μελών, 4.να αλλάζει ή να διακόπτει την δραστηριότητα, 5.να ενημερώνει τα μέλη για το διαθέσιμο χρόνο και τέλος 6.να αποφασίζει αν θα συμμετάσχει ο ίδιος (Jacobs et al., 2008, σ.240, όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν. 2011, σελ.129). Ο συντονιστής του προγράμματος για να καθορίσει ποιες δραστηριότητες θα χρησιμοποιήσει, πρέπει να σκεφτεί τους εξής παράγοντες (Compasito, 2012):

- τα επίπεδα ανάπτυξης των παιδιών, που έχει να κάνει με τις ικανότητες τους, τις ανησυχίες, το τρόπο σκέψης τους, την ύπαρξη συγκρούσεων ή προβλημάτων και κατά πόσο γνωρίζουν τα παιδιά για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Ποιος είναι ο μαθησιακός σας στόχος, δηλαδή για ποια από τα θέματα που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα θα αναφέρεται η δραστηριότητα.
- Η μαθησιακή αλληλουχία, με την επιλογή δραστηριοτήτων που σχηματίζουν μια σειρά που βασίζονται είτε σε συγκεκριμένο θέμα για τα Α.Δ., είτε για την ανάπτυξη δεξιοτήτων με στόχο την μακροχρόνια γνώση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων, αξιών και συμπεριφορών.

Για τον σχεδιασμό των διδακτικών δραστηριοτήτων για τα Α.Δ., χρειάζεται να σκεφτούμε τα εξής (Διεθνής Αμνηστία, 1996):

- Την επιλογή ενός γενικού αντικειμένου ή θέματος.
- Την απόφαση για το ποιες δεξιότητες, γνώσεις και στάσεις θέλουμε οι μαθητές να αναπτύξουν γύρω από αυτό το θέμα.
- Την επιλογή της μεθόδου διδασκαλίας ή/και των υλικών.
- Τα διαφορετικά στάδια της συνάντησης, όπως: 1. Προθέρμανση/άσκηση παρακίνησης, 2.συγκεκριμένη εργασία, 3.Συζήτηση ολόκληρης της ομάδας, 4.Τέλος και ανάθεση εργασιών.

- Τις προαπαιτούμενες γνώσεις που χρειάζονται οι μαθητές, τον υπολογισμό του χρόνου της δραστηριότητας καθώς και τον τρόπο αξιολόγησης της δραστηριότητας.
- Αναστοχασμός για την ικανοποίηση των αρχικών στόχων. Προσοχή στην ισορροπία συζήτησης, σκέψης και δράσης.

Οι δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται για την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΑΔ) χρειάζεται να διέπονται από τις εξής αρχές (United Nations General Assembly, 2005, σελ. 5, όπ. αναφ. στο Επίτροπος Προστασίας Δικαιωμάτων Παιδιού, χ.χ., σελ. 11-12):

- Να προωθούν την αλληλεπίδραση, αλληλεξάρτηση και οικουμενικότητα των Α.Δ.
- Να ενισχύουν το σεβασμό και την εκτίμηση της διαφορετικότητας και την αντίθεση σε δυσμενείς διακρίσεις.
- Να ενθαρρύνουν τις αναλύσεις προβλημάτων σχετικά με τα Α.Δ. για την επίλυσή τους.
- Να ενισχύουν τις κοινότητες και τα άτομα να αναγνωρίσουν τις ανάγκες που σχετίζονται με τα Α.Δ. τους και να ελέγχουν για την ικανοποίηση αυτών των αναγκών.
- Να χτίζονται στις αρχές των Α.Δ., ενσωματωμένες εντός διαφορετικών πολιτισμικών πλαισίων, λαμβάνοντας υπόψη τις ιστορικές και κοινωνικές εξελίξεις κάθε χώρας.
- Να ενισχύουν τη γνώση και τις δεξιότητες για τη χρήση εργαλείων και μηχανισμών Α.Δ. για τη προστασία τους.
- Να χρησιμοποιούν συμμετοχικές παιδαγωγικές που περιέχουν γνώση, κριτική ανάλυση και δεξιότητες δράσης για προαγωγή των Α.Δ.
- Να ενισχύουν διδακτικά και μαθησιακά περιβάλλοντα που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή, την απόλαυση των Α.Δ. και την πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας.
- Να είναι σχετικές με την καθημερινότητα των μαθητών, ώστε να εμπλέκουν τους ίδιους τους μαθητές σε διάλογο, συζητώντας για τους τρόπους και τα μέσα μετασχηματισμού των Α.Δ.

5.5. Λειτουργίες και ικανότητες συντονιστή

Ο ρόλος του συντονιστή μιας ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας είναι αρκετά σύνθετος, καθώς περιλαμβάνει τη προώθηση της μάθησης, την επεξεργασία της διαδικασίας της ομάδας και τη διευκόλυνση της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα μέλη. Σύμφωνα με το Yalom (2006), ως βασικές λειτουργίες συντονιστή προκύπτουν οι εξής: 1. η φροντίδα, όπως τη στήριξη, καθώς και την ενεργητική ακρόαση/ενσυναίσθηση/αυθεντικότητα 2. η διοικητική λειτουργία, που εμπερικλύει τη δημιουργία νορμών, την εστίαση, την ενεργοποίηση κ.ά. 3. η συναισθηματική ενεργοποίηση, που αναφέρεται στην παρακίνηση, τη παροχή προτύπου συμπεριφοράς, την αυτοαποκάλυψη, την ανατροφοδότηση κ.ά. και τέλος 4. η απόδοση νοήματος, που έχει να κάνει με την ερμηνεία, την επεξεργασία κ.ά. (όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν. 2016, 2011).

Ο ρόλος του συντονιστή διαμορφώνεται ανάλογα και με το στάδιο ανάπτυξης της ομάδας. Στο αρχικό στάδιο μιας ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας για παιδιά, το οποίο είναι σημαντικό για τη γνωριμία, την εξοικείωση των μελών και την εγκαθίδρυση των νορμών και των στόχων της ομάδας, ο συντονιστής χρειάζεται να βοηθήσει τα μέλη να γνωριστούν, να δεθούν ως ομάδα, να αποσαφηνίσει το σκοπό και τη δομή της ομάδας καθώς και να καθορίσει τους ατομικούς και κοινωνικούς στόχους. Έπειτα, χρειάζεται ο συντονιστής να ενημερώσει τα μέλη για τη λειτουργία της ομάδας, στο σκοπό και τη περίληψη των θεμάτων και την περιγραφή της δομής μιας τυπικής συνάντησης, αναφέροντας που, πότε και πόσο καιρό θα συναντιέται η ομάδα, στη διαδικασία και τους κανόνες της ομάδας, όπως π.χ. την παρουσία, την εμπιστευτικότητα, τον αλληλοσεβασμό, καθώς και στο δικό του ρόλο μέσα σε αυτήν (Βασιλόπουλος κ. συν., 2011).

Στο μεσαίο στάδιο, το οποίο χωρίζεται σε δύο, το στάδιο σύγκρουσης και συνοχής, ο συντονιστής χρειάζεται να προβεί σε συγκεκριμένες ενέργειες. Στη φάση της σύγκρουσης, ο συντονιστής παρατηρεί τα μέλη, ώστε να διακρίνει τα συμπεριφορικά μοτίβα και να εντοπίσει τι χρειάζεται να αλλάξει στο καθένα, καθώς και να κινητοποιήσει την ομάδα ώστε να συμμετέχουν όλοι στις δραστηριότητες. Στη φάση της συνοχής, ο συντονιστής λειτουργεί περισσότερο δημιουργικά και διευκολυντικά, προωθώντας την αίσθηση της ασφάλειας, βοηθώντας την ομάδα να βρει το προσωπικό της ύφος για την επιδίωξη των στόχων της και συμβάλλοντας στην ανάπτυξη

επικοινωνίας και δημιουργίας διαπροσωπικών σχέσεων (Βασιλόπουλος κ. συν., 2011).

Με το τελικό στάδιο και το κλείσιμο της ομάδας, ο συντονιστής χρειάζεται να βοηθήσει τα μέλη ώστε να μπορέσουν να κάνουν μια περίληψη των όσων έμαθαν και των μεθόδων που συνέβαλαν στη διαδικασία αυτή, να εκφραστούν σχετικά με την ομάδα και τα μέλη της και να συζητήσουν το πώς θα χρησιμοποιήσουν όσα έμαθαν σε καταστάσεις της καθημερινότητας τους (DeLucia-Waack, 2006, όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν., 2011). Σημαντικό είναι ο συντονιστής να έχει προετοιμάσει κατάλληλα τα μέλη για το τελικό αυτό στάδιο, υπενθυμίζοντάς τους τακτικά το πότε αναμένεται να τελειώσουν, ώστε τα μέλη να προετοιμαστούν στον αποχαιρετισμό. Ο συντονιστής θα εισάγει μια συζήτηση, παρέχοντας ανατροφοδότηση και δίνοντας την ευκαιρία στα μέλη να εκτιμήσουν τι έμαθαν και τι δοκίμασαν, ποιους από τους αρχικούς στόχους πέτυχαν και ποιους θα συνεχίσουν να δουλεύουν (Βασιλόπουλος κ. συν., 2011).

Πίνακας 5.11: Οι ικανότητες του συντονιστή ομάδας (βλ. Βασιλόπουλος κ. συν., 2016, 2011)

Φροντίδα	Διοικητική Λειτουργία	Συναισθηματική Ενεργοποίηση	Απόδοση Νοήματος
Προστασία Διακοπή Στήριξη Ενεργητική ακρόαση Ενσυναίσθηση Αυθεντικότητα	Προστασία Διακοπή Δημιουργία κανόνων Εστίαση Ενεργοποίηση	Παρακίνηση Αντανάκλαση Σύνδεση Αυτοαποκάλυψη Ανατροφοδότηση Παροχή προτύπου συμπεριφοράς Προτάσεις	Ερμηνεία Επεξεργασία Αντιπαράθεση Επεξήγηση Παράφραση Σύνοψη

5.6. Αποτελεσματικότητα και αξιολόγηση ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας

Από τον ορισμό των ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων, φαίνεται ότι αυτές οι ομάδες έχουν εκπαιδευτικό και επιμορφωτικό χαρακτήρα. Αυτές οι ομάδες συνιστούν μια μέθοδος αξιοποίησης του ομαδικού πλαισίου για την οργάνωση και διεξαγωγή μιας σειράς διδακτικών και βιωματικών μαθησιακών δραστηριοτήτων, σκοπεύοντας να προαγάγει την ατομική μάθηση και προσωπική ανάπτυξη, αλλά και να προλάβει την εμφάνιση ανεπιθύμητων μορφών συμπεριφοράς στα μέλη (Βασιλόπουλος κ. συν.,

2011). Σύμφωνα με έρευνες για την αποτελεσματικότητα των ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων, αυτές οι ομάδες εμφανίζονται ως ένας εξαιρετικά σημαντικός φορέας πρόληψης προβλημάτων ψυχοκοινωνικής προσαρμογής, στη πρόληψη διατροφικών διαταραχών και στη δημιουργική επίλυση των συγκρούσεων σε βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις (Conyne, 2004· Kalodner & Coughlin, 2004· Aber et al., 1998, όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν., 2011).

Αντίθετα, από έρευνες φάνηκε ότι η ψυχοεκπαίδευση είχε περιορισμένη αποτελεσματικότητα ως προς τη μείωση των επεισοδίων βίαιης συμπεριφοράς και επιθετικότητας στα παιδιά (Mytton, Di Guiseppe et al., 2002, όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν., 2011). Ένα βασικό πρόβλημα με την έρευνα έκβασης των ψυχοεκπαιδευτικών ομάδων είναι ότι αυτές οι ομάδες δίνουν έμφαση στο τομέα της πρωτογενούς πρόληψης, δηλαδή απευθύνονται σε λειτουργικά άτομα.

Τα αποτελέσματα της ψυχοεκπαίδευσης θα αργήσουν πολύ να φανούν και είναι δύσκολο να προσδιοριστεί ποιο ακριβώς αποτέλεσμα θεωρείται επιτυχημένο. Για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, τόσο ως προς τη λειτουργικότητα και την αποδοτικότητα, όσο και ως προς τα περιθώρια βελτίωσης των ήδη υπαρχόντων προγραμμάτων, απαιτείται συστηματική έρευνα τόσο στην έκβαση όσο και στη διαδικασία της ομαδικής ψυχοεκπαίδευσης. Συνοπτικά, φαίνεται από τα ερευνητικά δεδομένα ότι οι ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες λειτουργούν αποτελεσματικά όταν χρησιμοποιούνται ως προληπτικό μέτρο, ενώ αντίθετα έχουν περιορισμένη ισχύ για την καταστολή ή τροποποίηση ήδη αναπτυγμένων δυσπροσαρμοστικών συμπεριφορών στα μέλη (Βασιλόπουλος κ. συν., 2011).

Όσον αφορά την αξιολόγηση μιας ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας, κάποια βασικά θέματα που θα αναλυθούν παρακάτω είναι η σημασία, η λειτουργία, καθώς οι τρόποι και οι μέθοδοι αξιολόγησης. Συγκεκριμένα για τη σημασία της αξιολόγησης, μέσω αυτής αποκτούνται χρήσιμες πληροφορίες, ώστε να μπορέσουν να εκτιμηθούν: α. ο βαθμός κατανόησης και αφομοίωσης του πληροφοριακού υλικού από τα μέλη, β. οι αλλαγές στη συμπεριφορά και τις στάσεις των μελών, γ. οι αδυναμίες όσον αφορά το παρεχόμενο ψυχοεκπαιδευτικό υλικό και τις στρατηγικές διδασκαλίας, δ. η αποτελεσματικότητα του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, ε. ο βαθμός ικανοποίησης των μελών από την ομάδα και στ. απρόβλεπτα ή ανεπιθύμητα αποτελέσματα (Brown, 2004, σελ. 107-108, όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν., 2011).

Σχετικά με την λειτουργία της αξιολόγησης, αυτή ξεκινά πριν από την έναρξη της ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας, και η διαδικασία της εξελίσσεται μέσα από μια σειρά

ενεργειών: α. διατύπωση σαφών σκοπών και στόχων της ομάδας που θα συντονιστεί και απόφαση τρόπου αξιολόγησης, β. επιλογή στρατηγικών που εξυπηρετούν τους σκοπούς της ομάδας και απόφαση τρόπου αξιολόγησης τους, γ. αποσαφήνιση προσδοκώμενων αποτελεσμάτων και τρόπου αξιολόγησης τους, δ. προσδιορισμός διαδικασίας αξιολόγησης της ικανοποίησης των μελών από την ομάδα και ε. εντοπισμός κατάλληλων εργαλείων αξιολόγησης και μέτρησης ή κατασκευή αντίστοιχων δικών μας (Brown, 2004, όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν., 2011).

Η αξιολόγηση ενός προγράμματος ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας για παιδιά γίνεται με δύο τρόπους. Ο ένας τρόπος αναφέρεται στη συνεχή αξιολόγηση της διαδικασίας ενός τέτοιου προγράμματος, με στόχο τη διαρκή αναθεώρηση για ανταπόκριση στους αρχικούς στόχους και τις προκύπτουσες ανάγκες της ομάδας. Ο άλλος τρόπος αξιολόγησης αφορά τη συνολική εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της ψυχοεκπαιδευτικής ομάδας, μέσα από τη μέτρηση της αλλαγής που επήλθε σε κάθε μέλος της ομάδας καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος (Geldard & Geldard, 2001, όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν., 2011).

Στη συνεχή αξιολόγηση, ο συντονιστής επαναλαμβάνει μια συγκεκριμένη διαδικασία αξιολόγησης, όπως το σχεδιασμό, την υλοποίηση, τη συγκέντρωση πληροφοριών για κάθε συνάντηση ή και την αναθεώρηση του αρχικού σχεδιασμού. Η συλλογή πληροφοριών γίνεται με άτυπες μεθόδους, όπως τη κλινική παρατήρηση, τις συνεντεύξεις και τη συζήτηση. Με την συνεχή αξιολόγηση ο συντονιστής μπορεί να προβεί σε έγκαιρες και αποτελεσματικές αναπροσαρμογές, όπου χρειάζεται, και να επηρεάζει θετικά το πρόγραμμα καθ' όλη τη διάρκεια του, αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο τις πιθανότητες επίτευξης του επιθυμητού τελικού αποτελέσματος για την ομάδα (Βασιλόπουλος κ. συν., 2011).

Από την άλλη, στη συνολική αξιολόγηση με μέτρηση πριν και μετά, ο συντονιστής προσπαθεί να εκτιμήσει το τελικό παραγόμενο αποτέλεσμα ενός τέτοιου προγράμματος. Χρειάζεται να μετρηθεί η αλλαγή που παρουσιάζει κάθε παιδί, ώστε να εντοπισθεί η επίτευξη των στόχων του προγράμματος. Η αλλαγή αυτή εκτιμάται μετρώντας τις σχετικές με τους στόχους/μεταβλητές για κάθε παιδί ξεχωριστά, τόσο πριν την έναρξη, όσο και μετά τη λήξη του προγράμματος. Έπειτα, γίνεται σύγκριση των δεδομένων των μετρήσεων, ώστε να εξαχθούν κάποια συμπεράσματα για την αποτελεσματικότητα του προγράμματος. Για τη συνολική αξιολόγηση χρησιμοποιούνται είτε άτυπες είτε τυπικές μέθοδοι συλλογής πληροφοριών, όμως καλό είναι οι πληροφορίες να συλλέγονται με τυπικές και συστηματικές ψυχομετρικές μεθόδους

(Geldard & Geldard, 2001, όπ. αναφ. στο Βασιλόπουλος κ. συν., 2011). Αυτός ο τρόπος αξιολόγησης απαιτεί λιγότερη προσπάθεια σε σύγκριση με τη συνεχή αξιολόγηση. Ωστόσο ανάμεσα στις μετρήσεις πριν και μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος χάνονται αρκετές πολύτιμες πληροφορίες όπου χωρίς αυτές δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι οι παρατηρούμενες αλλαγές προκύπτουν αποκλειστικά από την επίδραση της ψυχοεκπαιδευτικής παρέμβασης (Βασιλόπουλος κ. συν., 2011).

5.7. Στόχοι έρευνας, ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις έρευνας

Η συγκεκριμένη έρευνα στοχεύει να εξετάσει την αποτελεσματικότητα του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος για τα Δικαιώματα του παιδιού, σε σχέση με το γνωστικό επίπεδο, τις στάσεις και τη σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Με το συγκεκριμένο πρόγραμμα ψυχοεκπαίδευσης, τα παιδιά θα βοηθηθούν στο να γνωρίσουν τα Α.Δ. τους, να τα καταλαβαίνουν ως σημαντικά, ώστε να τα σέβονται και να τα υπερασπίζονται. Συγκεκριμένα, μέσω του προγράμματος στοχεύεται να:

- αυξηθεί το γνωστικό επίπεδο και η κατανόηση όσον αφορά τα Δικαιώματα του Παιδιού.
- βελτιωθούν οι στάσεις των παιδιών απέναντι στα Δικαιώματα του Παιδιού.
- βελτιωθούν οι απόψεις των παιδιών σχετικά με την σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

Όσον αφορά τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία ελέγχθηκαν με στατιστική ανάλυση των δεδομένων των ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν οι συμμετέχοντες πριν την έναρξη και μετά τη λήξη του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, αυτά που προκύπτουν είναι τα εξής:

- Διαφοροποιεί η εφαρμογή του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος τις στάσεις απέναντι στα Δικαιώματα του Παιδιού συγκριτικά με την ομάδα ελέγχου;
- Διαφοροποιεί η εφαρμογή του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος τις απόψεις των παιδιών όσον αφορά την σπουδαιότητα των Δικαιωμάτων του Παιδιού συγκριτικά με την ομάδα ελέγχου;

- Διαφοροποιεί η εφαρμογή του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος το γνωστικό επίπεδο σχετικά με τα Δικαιώματα του Παιδιού συγκριτικά με την ομάδα ελέγχου;
- Διαφοροποιεί η εφαρμογή του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος την κατανόηση των παιδιών για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού συγκριτικά με την ομάδα ελέγχου;

Στη συγκεκριμένη έρευνα, τα αποτελέσματα που αναμένουμε να προκύψουν, μετά την υλοποίηση του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, είναι περιληπτικά τα ακόλουθα:

- Αναμένεται η πειραματική ομάδα να έχει πιο βελτιωμένο επίπεδο στάσεων απέναντι στα Δικαιώματα του Παιδιού (ανατροφής-αυτοπροσδιορισμού) σε σχέση με την ομάδα ελέγχου.
- Αναμένεται η πειραματική ομάδα να έχει πιο βελτιωμένη άποψη σχετικά με τη σπουδαιότητα των Δικαιωμάτων του Παιδιού σε σχέση με την ομάδα ελέγχου.
- Αναμένεται η πειραματική ομάδα να έχει πιο αυξημένο γνωστικό επίπεδο στα Δικαιώματα του Παιδιού σε σχέση με την ομάδα ελέγχου.
- Αναμένεται η πειραματική ομάδα να έχει υψηλότερο μέσο όρο όσον αφορά την κατανόηση των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού σε σχέση με την ομάδα ελέγχου.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΜΕΘΟΔΟΣ

Για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, πραγματοποιήθηκε έρευνα έκβασης, όπου αξιολογήθηκε συνολικά το πρόγραμμα με μέτρηση πριν και μετά και εκτιμήθηκε το τελικό παραγόμενο αποτέλεσμα. Στην έρευνα έκβασης χρειάζεται να μετρηθεί η αλλαγή που παρουσιάζει κάθε παιδί, ώστε να εντοπισθεί η επίτευξη των στόχων του προγράμματος. Η αλλαγή αυτή εκτιμάται, μετρώντας τις σχετικές με τους στόχους/μεταβλητές για κάθε παιδί ξεχωριστά, τόσο πριν την έναρξη, όσο και μετά τη λήξη του προγράμματος. Έπειτα, γίνεται σύγκριση των δεδομένων των μετρήσεων, ώστε να εξαχθούν κάποια συμπεράσματα για την αποτελεσματικότητα του προγράμματος (Βασιλόπουλος κ. συν. 2011). Για τη συνολική αξιολόγηση και τη συλλογή των πληροφοριών χρησιμοποιήθηκαν τυπικές και συστηματικές ψυχομετρικές μέθοδοι, όπως τα ερωτηματολόγια.

Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, οι μαθητές, πριν από την έναρξη και μετά την ολοκλήρωσή του, κλήθηκαν να συμπληρώσουν τρία ερωτηματολόγια, προκειμένου να διαπιστωθεί η βοηθητική λειτουργία του. Τα ερωτηματολόγια εξέταζαν τις γνώσεις, τις στάσεις και τις απόψεις των παιδιών για τη σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού, μέσα από απλές ερωτήσεις διαβαθμισμένης κλίμακας, ερωτήσεις ανοικτού τύπου και ερωτήσεις υποθετικών καταστάσεων-ιστοριών. Τα παιδιά στην αρχή συμπλήρωσαν και ένα έντυπο με δημογραφικά στοιχεία. Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι τα συγκεκριμένα ερωτηματολόγια είναι κατάλληλα διαμορφωμένα για χρήση σε παιδιά και είναι ανώνυμα.

6.1. Δείγμα

6.1.1.Επιλογή δείγματος

Αναφορικά με το δείγμα, η συλλογή του δείγματος ήταν τυχαία. Η έρευνα απευθυνόταν σε παιδιά Δ', Ε' και Στ' Δημοτικού, ηλικίας 10 έως 12 ετών. Το δείγμα αποτελούταν από δύο ομάδες, την πειραματική ομάδα με 27 παιδιά, 16 κορίτσια και 11 αγόρια, όπου σε αυτά χορηγήθηκαν τα τρία ερωτηματολόγια πριν την έναρξη του προγράμματος στην πρώτη συνάντηση, έπειτα συμμετείχαν στο ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα και στο τέλος του προγράμματος συμπλήρωσαν πάλι τα τρία ερωτηματολόγια. Από την άλλη, η ομάδα ελέγχου που αποτελείται από 30 παιδιά, 19 κορίτσια και 11 αγόρια, συμπλήρωσαν τα τρία ερωτηματολόγια και μετά από ένα μήνα τα ξανασυμπλήρωσαν, χωρίς να εφαρμοστεί σε αυτά το ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα. Στο δείγμα χορηγήθηκε στην αρχή, εκτός από τα τρία ερωτηματολόγια, και ένα ερωτηματολόγιο με δημογραφικά στοιχεία του δείγματος όπως φύλο, ηλικία, τάξη, εκπαίδευση γονέων, επάγγελμα γονέων και συμμετοχή σε αντίστοιχο πρόγραμμα.

6.1.2.Συμμετέχοντες

Όπως φαίνεται από τον πίνακα με τα περιγραφικά χαρακτηριστικά και από τα διαγράμματα, από τα 57 παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα, τα 35 (61,4%) ήταν κορίτσια και τα 22 (38,6%) αγόρια. Από το δείγμα των μαθητών, 18 παιδιά (31,6%) ήταν ηλικίας 10 ετών και πηγαίνουν στην Δ' Δημοτικού, 21 παιδιά (36,8%) ήταν 11 ετών και πηγαίνουν στην Ε' Δημοτικού και 18 παιδιά (31,6%) ήταν ηλικίας 12 ετών και πηγαίνουν στην ΣΤ' Δημοτικού. Όσον αφορά τη προηγούμενη συμμετοχή των παιδιών σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα Δικαιώματα του παιδιού, 43 παιδιά (75,4%) απάντησαν ότι δεν έχουν συμμετάσχει ξανά ενώ 14 παιδιά (24,6%) είπαν ότι έχουν συμμετάσχει σε παρόμοιο πρόγραμμα παλιότερα. Από τα 57 παιδιά του δείγματος, τα 27 παιδιά (47,4%) αποτελούσαν τη πειραματική ομάδα, αφού εφαρμόστηκε σε αυτά το πρόγραμμα παρέμβασης και τα υπόλοιπα 30 παιδιά (52,6%) ήταν η ομάδα ελέγχου, όπου δεν εφαρμόστηκε σε αυτά τίποτα.

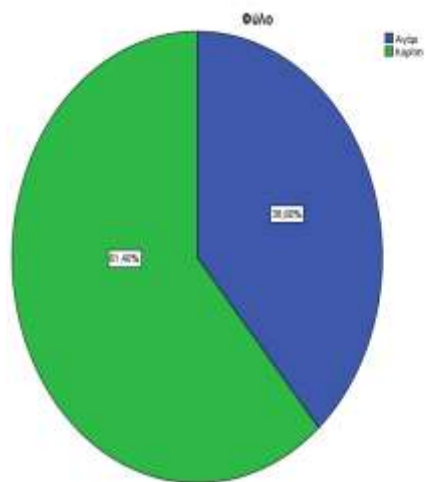
Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, 26 παιδιά (45,6%) απάντησαν ότι ο πατέρας τους έχει τελειώσει Πανεπιστήμιο, 3 παιδιά (5,3%) Γυμνάσιο, 25 παιδιά (43,9%) Λύκειο και 3 παιδιά (5,3%) TEI. Για το μορφωτικό επίπεδο της μητέρας, 26 παιδιά (45,6%) απάντησαν ότι η μητέρα τους έχει τελειώσει το Λύκειο, 8 παιδιά (14,0%) TEI και 23 παιδιά (40,4%) Πανεπιστήμιο. Σχετικά με το επάγγελμα του πατέρα, 16 παιδιά (28,1%) απάντησαν «Παροχή Υπηρεσιών», 14 παιδιά (24,6%) «Κατώτεροι δημόσιοι & ιδιωτικοί υπάλληλοι», 7 παιδιά (12,3%) «Γεωργοί, κτηνοτρόφοι, αλιείς», 6 παιδιά (10,5%) απάντησαν «Επιστημονικά & ελεύθερα επαγγέλματα-Ανώτατα διοικητικά στελέχη», επίσης 6 παιδιά (10,5%) «Τεχνίτες & ειδικευμένοι εργάτες», 4 παιδιά (7%) απάντησαν «Εκπαιδευτικοί», 2 παιδιά (3,5%) «Έμποροι, βιοτέχνες, μικροπωλητές, πωλητές», και επίσης 2 παιδιά (3,5%) «Λοιποί (άνεργοι, συνταξιούχοι κ.ά.)». Για το επάγγελμα της μητέρας, 18 παιδιά (31,6%) απάντησαν «Κατώτεροι δημόσιοι & ιδιωτικοί υπάλληλοι», 11 παιδιά (19,3%) «Παροχή υπηρεσιών», 10 παιδιά (17,5%) «Οικιακά», 8 παιδιά (14,0%) «Εκπαιδευτικοί», 6 παιδιά (10,5) «Λοιποί», 2 παιδιά (2,5%) «Επιστημονικά & ελεύθερα επαγγέλματα- Ανώτατα διοικητικά στελέχη» και επίσης 2 παιδιά (3,5%) «Γεωργοί, κτηνοτρόφοι, αλιείς».

Παρακάτω παρουσιάζονται οι συχνότητες, τα ποσοστά και τα διαγράμματα για τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος.

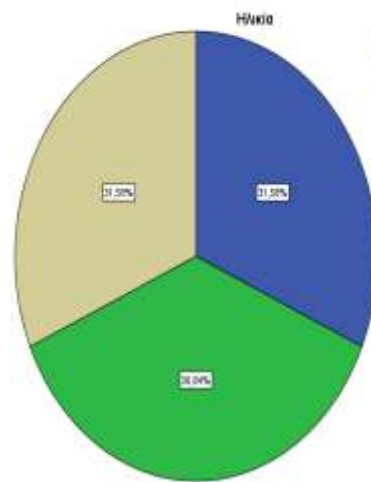
Πίνακας 6.12: Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος (N=57)

		ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (N)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΦΥΛΟ	Αγόρι	22	38,6
	Κορίτσι	35	61,4
ΗΛΙΚΙΑ	10 χρονών	18	31,6
	11 χρονών	21	36,8
	12 χρονών	18	31,6
ΤΑΞΗ	Δ' Δημοτικού	18	31,6
	Ε' Δημοτικού	21	36,8
	ΣΤ' Δημοτικού	18	31,6
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΑΤΕΡΑ	Γυμνάσιο	3	5,3
	Λύκειο	25	43,9
	ΤΕΙ	3	5,3
	Πανεπιστήμιο	26	45,6
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΗΤΕΡΑΣ	Λύκειο	26	45,6
	ΤΕΙ	8	14,0
	Πανεπιστήμιο	23	40,4
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΕΡΑ	Επιστημονικά & ελεύθερα επαγγέλματα- Ανώτατα διοικητικά στελέχη	6	10,5
	Εκπαιδευτικοί	4	7
	Έμποροι, βιοτέχνες, μικροεπιχειρηματίες,	2	3,5
	πωλητές Κατώτεροι δημόσιοι & ιδιωτικοί υπάλληλοι	14	24,6
	υπάλληλοι	6	10,5
	Τεχνίτες & ειδικευμένοι εργάτες	16	28,1
	Παροχή υπηρεσιών	7	12,3
	Γεωργοί, κτηνοτρόφοι, αλιείς	2	3,5
	Λοιποί		
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ	Επιστημονικά & ελεύθερα επαγγέλματα- Ανώτατα διοικητικά στελέχη	2	3,5
	Εκπαιδευτικοί	8	14,0
	Κατώτεροι δημόσιοι & ιδιωτικοί υπάλληλοι	18	31,6
	υπάλληλοι	11	19,3
	Παροχή υπηρεσιών	2	3,5
	Γεωργοί, κτηνοτρόφοι, αλιείς	10	17,5
	Οικιακά	6	10,5
	Λοιποί		
ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΑ ΔτΠ	Όχι	43	75,4
	Ναι	14	24,6
ΟΜΑΔΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	Πειραματική Ομάδα	27	47,4
	Ομάδα Ελέγχου	30	52,6

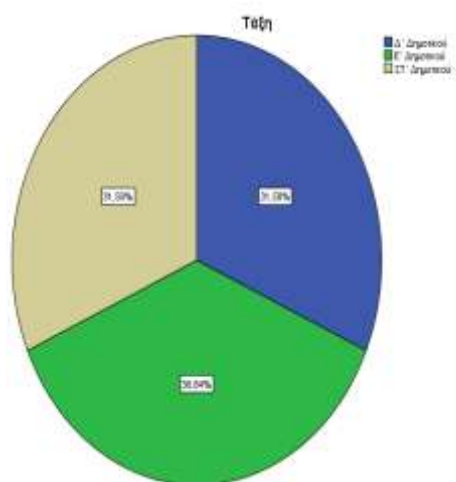
Διάγραμμα 6.1: Φύλο του δείγματος (N=57)

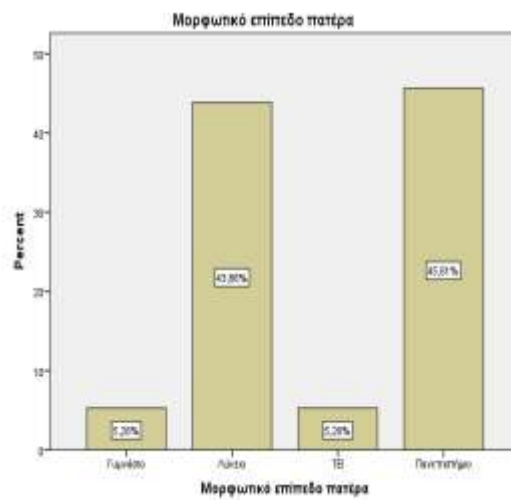
Διάγραμμα 6.2: Ηλικία του δείγματος (N=57)

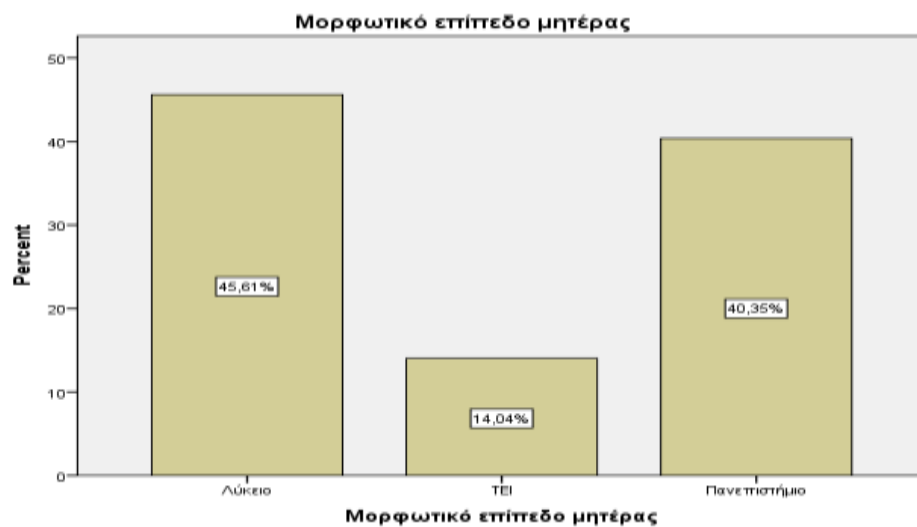
Διάγραμμα 6.3: Τάξη δείγματος (N=57)

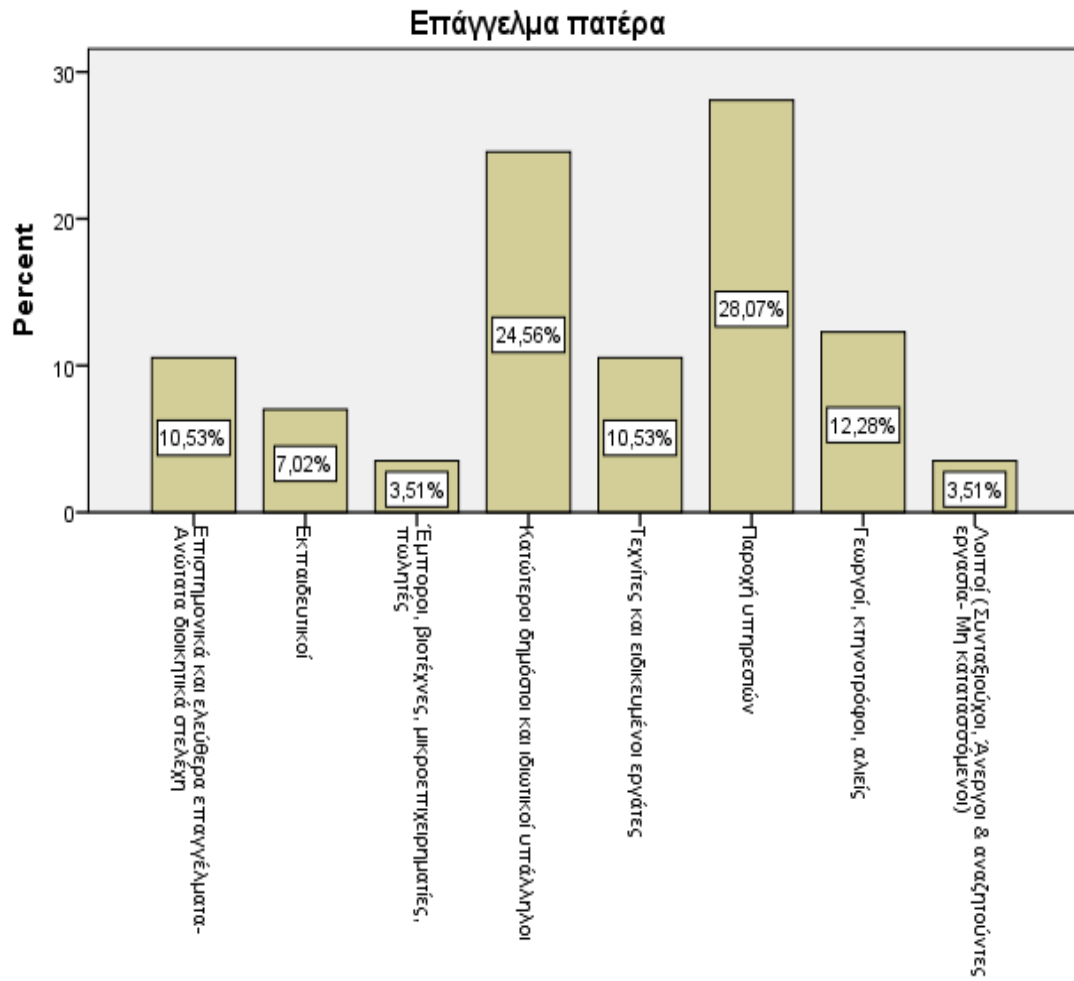
Διάγραμμα 6.4: Μορφωτικό επίπεδο πατέρα δείγματος

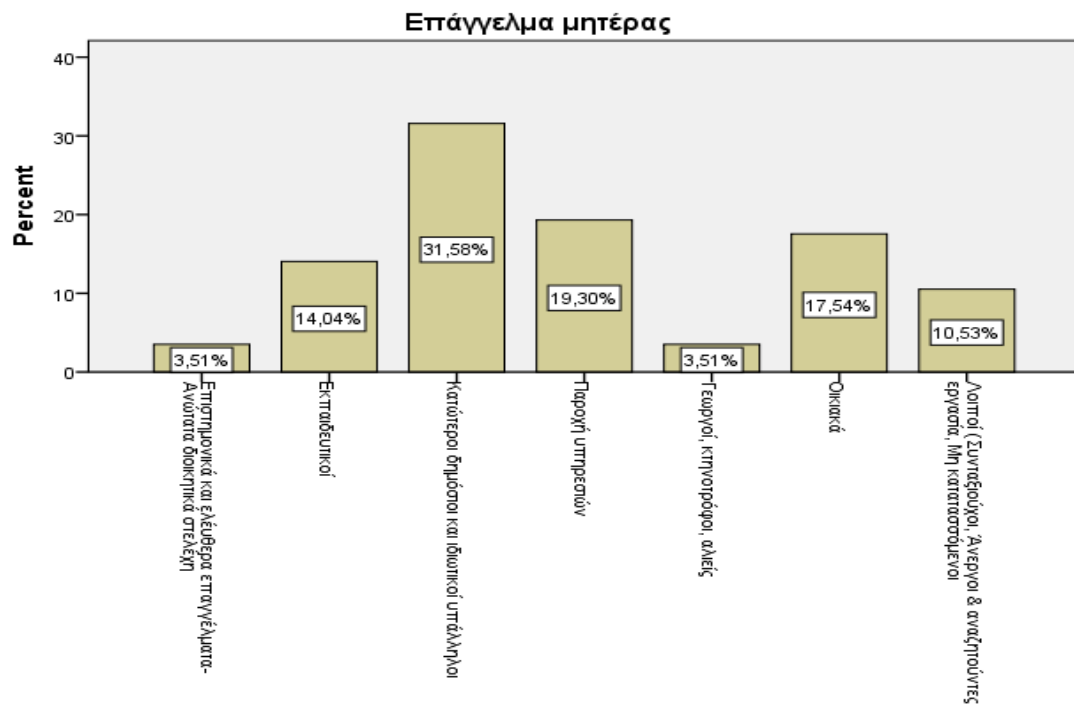
Διάγραμμα 6.5: Μορφωτικό επίπεδο μητέρας δείγματος (N=57)

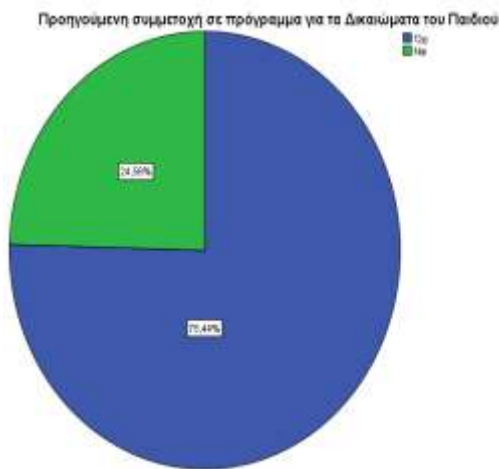
Διάγραμμα 6.6: Επάγγελμα πατέρα του δείγματος (N=57)

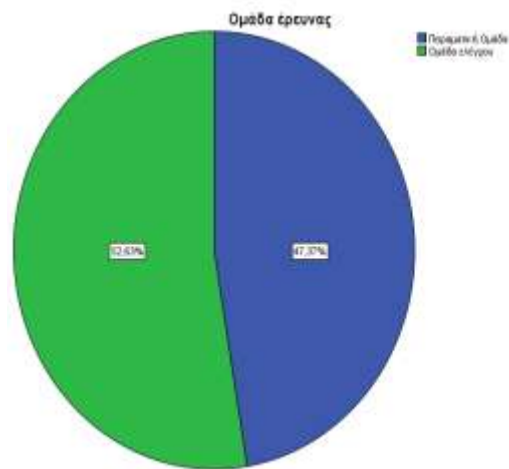
Διάγραμμα 6.7: Επάγγελμα μητέρας δείγματος (N=57)

Διάγραμμα 6.8: Προηγούμενη συμμετοχή

Διάγραμμα 6.9: Ομάδα έρευνας δείγματος

6.2. Ψυχομετρικά εργαλεία

Τα ψυχομετρικά εργαλεία/ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν για την συγκεκριμένη έρευνα και επιλέχθηκαν, λαμβάνοντας υπόψη τον έλεγχο εγκυρότητας τους, την καταλληλότητα τους για τα άτομα της συγκεκριμένης ομάδας, καθώς και τη μέτρηση της αξιοπιστίας τους με το δείκτη Cronbach's Alpha, είναι τα εξής (βλ. Παράρτημα):

- **Εργαλείο για τις Στάσεις απέναντι στα Δικαιώματα του Παιδιού (Children's Rights Attitude Questionnaire):** (Peterson-Badali, Ruck, Day, & Helwig, 2000· Rogers & Wrightsman, 1978, όπ. αναφ. στο Morine, 2000).
- **Εργαλείο για τη Σπουδαιότητα των Δικαιωμάτων του Παιδιού:** (Hart, Pavlovic & Zeidner, 2001).
- **Εργαλείο για τη Γνώση απέναντι στα Δικαιώματα του Παιδιού:** (Ruck, Keating, Abramovitch & Koegl, 1998· Ruck, Abramovitch & Keating, 1998· Melton, 1980).

6.2.1. Ερωτηματολόγιο για τις Στάσεις απέναντι στα Δικαιώματα του Παιδιού

Το ερωτηματολόγιο για τις στάσεις των παιδιών απέναντι στα δικαιώματά τους απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 9-12 ετών. Αποτελείται από 40 ερωτήσεις, με 22 ερωτήσεις να αναφέρονται στα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού και 18 στα δικαιώματα ανατροφής, όσον αφορά το πλαίσιο του σχολείου, του σπιτιού και του κόσμου γενικά και ενάντια γονεϊκών ή κοινωνικών πρακτικών. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από μια 6βαθμη κλίμακα (1.διαφωνώ πολύ, 2.διαφωνώ κάπως, 3.διαφωνώ λίγο, 4.συμφωνώ λίγο, 5.συμφωνώ κάπως, 6.συμφωνώ πολύ). Από τις σχετικές έρευνες, φάνηκε ότι η εσωτερική συνοχή αξιοπιστίας στην κλίμακα ανατροφής για παιδιά ήταν 0.73 (με αφαίρεση 1 ερώτησης) και στην κλίμακα αυτοπροσδιορισμού 0.75 (με αφαίρεση 3 ερωτήσεων) (Peterson-Badali, Ruck, Day, & Helwig, 2000· Rogers & Wrightsman, 1978). Στην αρχική κλίμακα των στάσεων για τα ΔτΠ από τους Rogers και Wrightsman (1978), τα αντικείμενα κάλυπταν πέντε τομείς: υγεία, οικονομικά, ασφάλεια/φροντίδα, εκπαίδευση/πληροφόρηση και νομικά/δικαστικά (όπ. αναφ. στους Peterson-Babali et al., 2003).

Για να είναι πιο αξιόπιστες οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συμπεριλήφθηκαν στο ερωτηματολόγιο τόσο θετικά διατυπωμένα προς τα ΔτΠ αντικείμενα (π.χ. υποστήριξη του ΔτΠ), όσο και αρνητικά (π.χ. άρνηση προς το ΔτΠ) (Peterson-Babali et al., 2003). Στο ερωτηματολόγιο με τις στάσεις, υπάρχουν κάποιες ερωτήσεις που είναι διατυπωμένες αντίστροφα, είτε δηλώνοντας ότι το παιδί δεν έχει κάποιο δικαίωμα, είτε ότι δεν πρέπει να το εφαρμόζει αν δεν το επιτρέπουν οι ενήλικοι-άδεια από γονείς. Στη συγκεκριμένη έρευνα, μετά από την πιλοτική εφαρμογή του ερωτηματολογίου, αφαιρέθηκαν δύο ερωτήσεις που αφορούσαν την έκφραση γνώμης στη σχολική εφημερίδα και η απαγόρευση ιατρικής θεραπείας λόγω θρησκείας, καθώς αυτά δεν ταιριάζουν με το δικό μας κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο.

Στην παρούσα έρευνα το ερωτηματολόγιο των Στάσεων για τα ΔτΠ αποτελείται από δύο υποκλίμακες: τις «*Στάσεις Ανατροφής*» και τις «*Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού*». Η υποκλίμακα των Στάσεων για τα Δικαιώματα Ανατροφής αποτελείται από 17 ερωτήσεις του ερωτηματολογίου για τις στάσεις απέναντι στα δικαιώματα του παιδιού (ερωτ. 1, 2, 4, 6, 7, 8, 13, 15, 18, 19, 20, 22, 26, 27, 29, 33, 35, με αντιστροφή των ερωτήσεων 18 και 20) και το συγκεντρωτικό της σκορ προκύπτει ως άθροισμα των σκορ των επιμέρους ερωτήσεων. Όσο μεγαλύτερος είναι ο μέσος όρος της

κλίμακας, τόσο πιο βελτιωμένες είναι οι στάσεις των παιδιών απέναντι στα δικαιώματα ανατροφής. Η αξιοπιστία της κλίμακας είναι ικανοποιητική, αφού για την πριν μέτρηση είναι Cronbach's Alpha = 0,661 και για την μετά μέτρηση είναι Cronbach's Alpha = 0,802.

Η υποκλίμακα των Στάσεων για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού αποτελείται από 21 ερωτήσεις του ερωτηματολογίου για τις Στάσεις απέναντι στα δικαιώματα του παιδιού (ερωτ. 3, 5, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 21, 23, 24, 25, 28, 30, 31, 32, 34, 36, 37, 38, με αντιστροφή των ερωτήσεων 9, 14, 21, 23 και 31) και το συγκεντρωτικό της σκορ προκύπτει ως άθροισμα των σκορ των επιμέρους ερωτήσεων. Όσο μεγαλύτερος είναι ο μέσος όρος της κλίμακας, τόσο πιο βελτιωμένες είναι οι Στάσεις των παιδιών απέναντι στα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού. Η αξιοπιστία της κλίμακας είναι ικανοποιητική, αφού για την πριν μέτρηση είναι Cronbach's Alpha = 0,761 και για την μετά μέτρηση είναι Cronbach's Alpha = 0,815.

6.2.2. Ερωτηματολόγιο για τη Σπουδαιότητα των Δικαιωμάτων του Παιδιού

Το ερωτηματολόγιο για τη Σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 12-14 ετών που χρησιμοποιήθηκε σε ένα πιλοτικό πρόγραμμα έρευνας των κρίσεων των παιδιών και των σημαντικών ενηλίκων στις ζωές τους, που διεξήχθη σε 23 έθνη από το Διεθνή Οργανισμό Σχολικής Ψυχολογίας (ISPA), εξετάζοντας την σπουδαιότητα και την ύπαρξη των δικαιωμάτων των παιδιών στο πλαίσιο του σπιτιού και το σχολικό πλαίσιο (Hart, Pavlovic & Zeidner, 2001). Όμως, για τη παρούσα έρευνα, χρησιμοποιήθηκε μόνο η κλίμακα για τη Σπουδαιότητα των Δικαιωμάτων του Παιδιού, που αποτελείται από 40 ερωτήσεις για τη Σημασία των Δικαιωμάτων στο σπίτι και στο σχολείο. Το εργαλείο καλύπτει κύρια θέματα από τη ΣΔΠ, όπως θέματα επιβίωσης, προστασίας, ανάπτυξης, συμμετοχής. Για να απαντήσουν τα παιδιά σε κάθε ερώτηση υπάρχει μια 5βαθμη κλίμακα (1.Καμίας σημασίας, 2.Μερικής σημασίας, 3.Σημαντικό, 4.Πολύ σημαντικό, 5.Μεγάλης σημασίας, ?Δεν απαντώ/ δεν γνωρίζω).

Στους Hart, Pavlovic και Zeidner (2001), για την αξιοπιστία της κλίμακας, έπειτα από τη πιλοτική εφαρμογή, κατασκευάστηκε ένα νέο εργαλείο με 34 αντικείμενα για το ερωτηματολόγιο των παιδιών σχετικά με τη Σπουδαιότητα των Δικαιωμάτων του

Παιδιού, όπου οι ερωτήσεις και οι κλίμακες άλλαξαν, ώστε να κάνουν λιγότερο ελκυστικές τις ακραίες επιλογές και λιγότερο παρόμοιους τους τύπους των απαντήσεων στις ερωτήσεις της ύπαρξης και της σημασίας των δικαιωμάτων και η συλλογή των δεδομένων έγινε από τρεις ηλικιακές ομάδες (8-10 ετών, 12-14 ετών, 16-18 ετών), ώστε να είναι πιο αποτελεσματικό το εργαλείο. Στην παρούσα έρευνα η αξιοπιστία της κλίμακας της Σημασίας των ΔτΠ είναι ικανοποιητική, αφού για την πριν μέτρηση είναι Cronbach's Alpha = 0,896 και για την μετά μέτρηση είναι Cronbach's Alpha = 0,906.

6.2.3. Ερωτηματολόγιο για τις Γνώσεις και την Κατανόηση των παιδιών σχετικά με τα Δικαιώματα του Παιδιού

Το εργαλείο για τη Γνώση των παιδιών και εφήβων σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού παρουσιάζοταν, σε σχετικές έρευνες που το χρησιμοποίησαν, ως μία ατομική ημιδομημένη συνέντευξη, αποτελούμενη από δύο μέρη (Ruck, Keating, Abramovitch & Koegl, J., 1998; Ruck, Abramovitch & Keating, 1998). Στα πλαίσια, όμως, της συγκεκριμένης έρευνας, αυτό το εργαλείο χορηγήθηκε ως ερωτηματολόγιο. Στις παραπάνω έρευνες συμμετείχαν παιδιά ηλικίας 8-16 ετών και το εργαλείο μετρούσε στο πρώτο μέρος (7 ερωτήσεις) τη γενική γνώση, τη σημασία των δικαιωμάτων στη ζωή των παιδιών αλλά και των εφήβων, και στο δεύτερο μέρος (υποθετικές ιστορίες) εξεταζόταν η ανάπτυξη της κατανόησης των παιδιών από την παιδική ηλικία στην εφηβεία με πέντε ηλικιακά γκρούπ (8, 10, 12, 14, 16), όσον αφορά τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού.

Το πρώτο μέρος αποτελείται από 6 ερωτήσεις ανοικτού τύπου, σχεδιασμένες από τον Melton (1980) για να μετρήσουν τη γνώση και τη σημασία των δικαιωμάτων σε γενικά πλαίσια και σε ειδικά δικαιώματα που τους ανήκουν, με τις βασικές ερωτήσεις να είναι: 1.Τι είναι ένα δικαίωμα;, 2.Ποιος έχει δικαιώματα;, 3.Έχουν τα παιδιά δικαιώματα;, 4.Τι δικαιώματα έχουν τα παιδιά;, 5.Γιατί τα παιδιά πρέπει να έχουν δικαιώματα;, 6.Μπορεί ο καθένας να σου αφαιρέσει τα δικαιώματά σου; Δικαιολόγησε την απάντησή σου. Η αξιοπιστία της κλίμακας των γνώσεων για τα ΔτΠ στην πριν μέτρηση είναι Cronbach's Alpha=0,430 και στην μετά μέτρηση 0,631, με αφαίρεση των ερωτήσεων 3 και 6: «έχουν τα παιδιά δικαιώματα;» και «μπορεί ο καθένας να σου αφαιρέσει τα δικαιώματά σου;», ώστε να βελτιωθεί η αξιοπιστία.

Το δεύτερο μέρος, όπου εξετάζει την Κατανόηση των παιδιών ως προς τα Δικαιώματα Ανατροφής και Αυτοπροσδιορισμού, αποτελείται από υποθετικές ιστορίες δικαιωμάτων, στις οποίες ένα παιδί-πρωταγωνιστής επιθυμεί να εξασκήσει ένα δικαίωμα πάνω σε 4 ιστορίες ανατροφής (Melton, 1980, 1983) και πάνω σε 2 ιστορίες αυτοπροσδιορισμού (μετά από αφαίρεση 2 ιστοριών από την πιλοτική εφαρμογή) (Ruck et al., 1998), σε σύγκρουση με τις επιθυμίες εκείνων που βρίσκονται στην εξουσία (γονείς, δάσκαλοι, ενήλικες κ.ά.). Αυτά που εξετάζονται είναι η υποστήριξη του παιδιού ως προς την εφαρμογή του δικαιώματος και η αναγνώριση του δικαιώματος της ιστορίας, όπου το παιδί καλείται να απαντήσει τα εξής: 1.«πρέπει το παιδί να εφαρμόσει αυτό το δικαίωμα;» και 2.«δικαιολόγησε την απάντησή σου». Έπειτα, στην ερώτηση 3 «μέχρι (σε) ποια ηλικία έχουν τα παιδιά αυτό το δικαίωμα;», τα παιδιά προτείνουν την κατάλληλη ηλικία στην οποία θα είναι ικανά να έχουν καθένα από τα ειδικά δικαιώματα της κάθε ιστορίας, εξετάζοντας κατά πόσο τα παιδιά βλέπουν αυτά τα ειδικά δικαιώματα ως περισσότερο ή λιγότερο χαρακτηριστικό της ηλικίας τους (Ruck et al., 1998).

Η αξιοπιστία της κλίμακας για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού είναι ικανοποιητική, με δείκτη Cronbach's Alpha να είναι 0,758 για την πριν μέτρηση και $\alpha=0,571$ για την μετά μέτρηση, με αφαίρεση της ερώτησης «σε ποια ηλικία το παιδί έχει αυτό το δικαίωμα;». Συγκεκριμένα, η μεταβλητή «χαρακτηριστικό ηλικίας» αφαιρέθηκε και στις δύο υποκλίμακες (κατανόηση δικαιωμάτων ανατροφής & αυτοπροσδιορισμού), ώστε να βελτιωθεί η αξιοπιστία. Επίσης, για την επιπλέον βελτίωση της αξιοπιστίας της κλίμακας για τη Κατανόηση των Δικαιωμάτων Ανατροφής, βγήκε τελείως και η τέταρτη υποθετική ιστορία. Και πάλι, όμως, η αξιοπιστία της κλίμακας για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Ανατροφής δεν ήταν ικανοποιητική (Cronbach's Alpha= 0,368 για πριν και $\alpha=0,359$ για μετά). Επομένως, η κλίμακα αυτή αφαιρέθηκε και δεν προβήκαμε σε ελέγχους και συγκρίσεις μέσων όρων.

Πίνακας 6.13: Δείκτες αξιοπιστίας για πριν και μετά στις κλίμακες της έρευνας

ΚΛΙΜΑΚΕΣ	Cronbach's Alpha (P)	
Στάσεις στα Δικαιώματα Ανατροφής	0,661 (πριν)	0,802 (μετά)
Στάσεις στα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού	0,761 (πριν)	0,815 (μετά)
Σπουδαιότητα των ΔτΠ	0,896 (πριν)	0,906 (μετά)
Γνώσεις σχετικά με τα ΔτΠ	0,430 (πριν)	0,631 (μετά)
Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού	0,758 (πριν)	0,571 (μετά)
Κατανόηση των Δικαιωμάτων Ανατροφής	0,368 (πριν)	0,359 (μετά)
Αφαίρεση υποκλίμακας		

6.3. Ερευνητική μέθοδος, διαδικασία συλλογής δεδομένων και μέθοδος στατιστικής ανάλυσης

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στη συγκεκριμένη έρευνα ήταν η πριν και μετά μέτρηση (προ-αξιολόγηση/pretest,μετα-αξιολόγηση/posttest), με τη χορήγηση των εργαλείων/ερωτηματολογίων στην πειραματική ομάδα και την ομάδα ελέγχου. Με τη συλλογή των ερωτηματολογίων, οι πληροφορίες που περιείχαν τα ερωτηματολόγια, εισήχθησαν σε βάση δεδομένων του στατιστικού λογισμικού SPSS 23, όπου οι μεταβλητές αντιστοιχούν στις ερωτήσεις των ερωτηματολογίων και οι γραμμές στις απαντήσεις που έδωσε το κάθε παιδί. Υπήρχαν ποσοτικές μεταβλητές, όπου περιλαμβάνουν αριθμητικές μετρήσεις, και ποιοτικές μεταβλητές, που περιλαμβάνουν τιμές κατηγοριών.

Για την στατιστική ανάλυση κάθε μίας κατηγορίας μεταβλητών, υπάρχουν εξειδικευμένες στατιστικές μέθοδοι και περιλαμβάνονται τόσο στοιχεία περιγραφικής όσο και επαγωγικής στατιστικής. Πιο συγκεκριμένα, για την περιγραφή των δεδομένων πραγματοποιείται ο υπολογισμός των μέσων όρων και των τυπικών αποκλίσεων, για όλες τις μελετώμενες κλίμακες, πριν και μετά την παρέμβαση. Παράλληλα, μέσω ραβδογραμμάτων μέσων όρων και boxplots, συγκρίνονται οι μέσοι όροι των κλιμάκων πριν και μετά την παρέμβαση, για να γίνει κατανοητή η όποια επιρροή της. Αναφορικά με τις ποιοτικές μεταβλητές για τη περιγραφή των δεδομένων χρησιμοποιούνται πίνακες συχνοτήτων και ραβδογράμματα.

Η επαγωγική στατιστική χρησιμοποιείται για να διαπιστωθεί αν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των μέσων όρων των κλιμάκων, πριν και μετά την παρέμβαση. Πιο συγκεκριμένα, για να συγκρίνουμε το σκορ των απαντήσεων της ίδιας ομάδας παιδιών πριν και μετά την διενέργεια του προγράμ-

ματος, χρησιμοποιείται: Analyze-> Compaired Means-> Paired Sample T-test. Από την άλλη, για την διαπίστωση στατιστικά σημαντικών διαφορών μεταξύ των μέσων όρων των απαντήσεων δύο διαφορετικών ομάδων παιδιών χρησιμοποιείται: Analyze-> Compaired Means-> Independent Samples T-test. Για όλα τα τεστ το επίπεδο σημαντικότητας είναι $\alpha=0,05$, όπου με $p \text{ value} < 0,05$ η διαφορά των συγκρινόμενων μέσων όρων είναι στατιστικά σημαντική.

Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων έγινε εφαρμόζοντας τις αρχές της ανάλυσης περιεχομένου, ακολουθώντας τα εξής στάδια: α. μελέτη των απαντήσεων των ανοικτών τύπων ερωτήσεων και καταγραφή σημειώσεων με τον εντοπισμό, για κάθε απάντηση, κοινών εννοιών ή κοινής θεματολογίας και β. ομαδοποίηση των απαντήσεων σε κατηγορίες. Η τελική ανάλυση αυτών των δεδομένων αντικατοπτρίζει τις γνώσεις και την κατανόηση του δείγματος απέναντι στα ΔτΠ. Η κατηγοριοποίηση των απαντήσεων για τις ερωτήσεις των γνώσεων θα αναλυθούν στο επόμενο κεφάλαιο της παρουσίασης των αποτελεσμάτων.

Επιπλέον, για να διαπιστωθούν πιθανές στατιστικές συσχετίσεις μεταξύ των τριών κλιμάκων της έρευνας, τόσο πριν όσο και μετά την παρέμβαση, χρησιμοποιείται ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης Pearson. Όσον αφορά την αξιοπιστία της κάθε κλίμακας ερωτήσεων, χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης Cronbach's Alpha, όπου ικανοποιητική αξιοπιστία υπάρχει όταν τα επίπεδα του δείκτη είναι μεγαλύτερα του 0,7.

6.4. Δομή ψυχοεκπαιδευτικού ομαδικού προγράμματος παρέμβασης για την Εκπαίδευση στα Δικαιώματα του Παιδιού

Το ομαδικό πρόγραμμα παρέμβασης είχε διάρκεια 4 εβδομάδων, με 2 εβδομαδιαίες συναντήσεις των 90 λεπτών η κάθε μία. Το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε στο παιδικό τμήμα της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας, όπου άρχισε στις 03 Ιουλίου 2017 και τέλειωσε 26 Ιουλίου 2017, καθώς και στο κατηχητικό χώρο ενός χωριού της Μεσσηνίας, όπου ξεκίνησε στις 13 Ιουλίου 2017 και ολοκληρώθηκε στις 4 Αυγούστου 2017. Το πρόγραμμα είχε την ίδια τυπική διαδικασία από συνεδρία σε συνεδρία. Αρχίζε με μια σύντομη εισαγωγή-άνοιγμα στο θέμα της συνάντησης, ακολουθούσαν το κύριο μέρος, που περιλάμβανε βιωματικές ασκήσεις-δραστηριό-

τητες και μετά την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων γινόταν η συζήτηση πάνω στις δραστηριότητες και το κλείσιμο της συνάντησης, με ανάθεση εργασιών για το σπίτι.

Στόχοι του προγράμματος είναι τα παιδιά να βελτιώσουν τις στάσεις για τα ΔτΠ και τη σπουδαιότητα των Δικαιωμάτων τους, καθώς και να αναπτύξουν τις γνώσεις και την κατανόησή τους απέναντι στα ΔτΠ. Πιο συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια του προγράμματος, τα παιδιά μέσα από ομαδικές δραστηριότητες όπως παιχνίδι, ζωγραφική, αφήγηση ιστοριών, παιχνίδι ρόλων, χειροτεχνίες, δημιουργία κολάζ και συζήτηση:

- θα μάθουν τα Δικαιώματά τους (Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού- άρθρα, κατηγορίες & αρχές) και τις διαφορετικές έννοιες: «δικαίωμα», «επιθυμίες», «υποχρεώσεις»,
- θα κατανοήσουν τη σημασία των δικαιωμάτων, τονίζοντας την αλληλεξάρτηση και την οικουμενικότητα των δικαιωμάτων, καθώς και τη συσχέτισή τους με μέρη από την καθημερινότητα των παιδιών,
- θα ενημερωθούν για αγωνιστές και ΜΚΟ και θα εμπλακούν σε υποθετικές καταστάσεις παραβιάσεων των Δικαιωμάτων, ώστε να δράσουν για την υπεράσπιση και την εφαρμογή τους.

6.4.1. Περιγραφή ερευνητικού προγράμματος

Σχετικά με την διεξαγωγή της έρευνας, πραγματοποιήθηκαν τα εξής στάδια: 1^ο στάδιο (06/06/2017): πιλοτική εφαρμογή των ερωτηματολογίων για τυχόν διορθώσεις, με δείγμα παιδιών 6 μαθητές της Δ', Ε' και Στ' τάξης (δύο από κάθε τάξη, ένα αγόρι και ένα κορίτσι), 2^ο στάδιο (3-26/07/2017 & 13/07-04/08/2017): εφαρμογή ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, με δείγμα παιδιών 27 μαθητές Δ', Ε' και Στ' Δημοτικού και 3^ο στάδιο (19/09 & 16/10/2017): ομάδα ελέγχου, με χορήγηση ερωτηματολογίων σε δείγμα 30 μαθητών της Δ', Ε' και Στ' τάξης του 10^{ου} Δημοτικού σχολείου Ιωαννίνων, έπειτα από έγκριση του διευθυντή του σχολείου και των γονέων, οι οποίοι είχαν υπογράψει υπεύθυνη δήλωση που μοιράστηκε στις 18/09/2017.

Πίνακας 6.14: Τα στάδια διεξαγωγής της έρευνας

1° Στάδιο Πιλοτική εφαρμογή	2° Στάδιο Εφαρμογή ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος (Πειραματική Ομάδα)	3° Στάδιο Ομάδα Ελέγχου 10° Δημοτικό σχολείο Ιωαννίνων
06/06/2017	• 03/07/2017 (Πριν μέτρηση) • 26/07/2017 (Μετά μέτρηση) Καλαμάτα • 13/07/2017 (Πριν μέτρηση) • 04/08/2017 (Μετά μέτρηση) χωριό Μεσσηνίας	18/09/2017 Υπεύθυνες δηλώσεις 19/09/2017 Πριν μέτρηση 16/10/2017 Μετά μέτρηση

Για τη διεξαγωγή του προγράμματος στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη, έγινε επικοινωνία με την προϊσταμένη της Βιβλιοθήκης και έπειτα από έγκριση, στάλθηκε στην ηλεκτρονική διεύθυνση της βιβλιοθήκης, στις 12 Ιουνίου 2017, ένα έγγραφο με μια σύντομη περιγραφή για το πρόγραμμα, αναφέροντας το στόχο, τη διαδικασία, το χώρο διεξαγωγής και την ημερομηνία έναρξης του προγράμματος, τις ηλικίες και τον αριθμό των παιδιών που μπορούν να συμμετέχουν, τον αριθμό των συναντήσεων και τις θεματικές κάθε συνάντησης. Δόθηκε και ένα τηλέφωνο για προεγγραφή μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, τονίζοντας ότι η εγγραφή είναι δωρεάν. Το συγκεκριμένο έγγραφο στάλθηκε ώστε να μπει στην ιστοσελίδα της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης, καθώς και σε εφημερίδες για τη γνωστοποίηση του προγράμματος στο κοινό. Παράλληλα, η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη της Καλαμάτας έλαβε και ένα εβδομαδιαίο πρόγραμμα με τις ώρες, τις ημέρες, την διάρκεια των συναντήσεων καθώς και τα αντίστοιχα τμήματα και τις συναντήσεις για κάθε μέρα και μια αφίσα για το πρόγραμμα.

Στη συνέχεια, η βιβλιοθήκη έστειλε στη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας το έγγραφο έγκρισης για διεξαγωγή του προγράμματος, ώστε να γίνει ενημέρωση των σχολικών μονάδων αρμοδιότητας, όμως το έγγραφο στάλθηκε στις 15 Ιουνίου και δεν πρόλαβε να γίνει σωστή ενημέρωση. Επίσης, στάλθηκε από τη Βιβλιοθήκη ένα δελτίο τύπου στις τοπικές εφημερίδες, ώστε να γίνει δημοσίευση και να διεξαχθεί στο χώρο της βιβλιοθήκης μία συνέντευξη για το πρόγραμμα, η οποία και έγινε στις 30 Ιουνίου 2017.

Την εβδομάδα που ξεκίνησε το πρόγραμμα στη βιβλιοθήκη της Καλαμάτας, έγιναν παράλληλα και ενέργειες, ώστε μια εβδομάδα μετά να ξεκινήσει το πρόγραμμα και σε ένα χωριό της Μεσσηνίας, από όπου κατάγεται η συντονίστρια. Αρχικά, έγινε αναζήτηση του χώρου διεξαγωγής, όπου η συντονίστρια πήρε άδεια από τον παπά του χωριού, ώστε να γίνει το πρόγραμμα στο κατηχητικό του χωριού. Στη συνέχεια, δημιουργήθηκαν έγγραφα όπου ανακοίνωναν τη διεξαγωγή του προγράμματος στο κατηχητικό του χωριού, αναφέροντας την ηλικία των παιδιών, το στόχο, τα θέματα και τη διαδικασία του προγράμματος. Έπειτα, τονιζόταν η δωρεάν συμμετοχή των παιδιών και η ανάγκη προεγγραφής τους. Στο τέλος, υπήρχε ένας πίνακας που έδειχνε την διάρκεια του προγράμματος, τις συναντήσεις-θεματικές, την ημερομηνία και την ώρα-διάρκεια κάθε συνάντησης. Αυτά τα έγγραφα αναρτήθηκαν σε σημεία του χωριού όπως πλατεία, σχολείο και πίνακας ανακοινώσεων του κατηχητικού, μαζί με μια αφίσα για το πρόγραμμα.

Πριν την έναρξη και την διεξαγωγή της πρώτης συνάντησης του προγράμματος, το πρώτο βήμα που χρειάστηκε να γίνει ήταν η ενημέρωση των γονέων, καθώς στο πρόγραμμα συμμετείχαν παιδιά. Μοιράστηκε στους γονείς (μαζί με το πίνακα των συναντήσεων με τη θεματική κάθε συνάντησης, την ημερομηνία και τις ώρες διεξαγωγής της κάθε μίας) το έντυπο συγκατάθεσης που ανέφερε το σκοπό και τη διαδικασία του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, καθώς και το χώρο διεξαγωγής. Ζητήθηκε, ενυπόγραφα η έγκριση των γονέων για τη συμμετοχή των παιδιών στο πρόγραμμα. Στα μέλη της ομάδας αποσαφηνίστηκε ο ψυχοεκπαιδευτικός και βιωματικός χαρακτήρας του προγράμματος και η εχεμύθεια που χρειάστηκε να υπάρχει. Παρακάτω περιγράφεται μια συνοπτική παρουσίαση των συναντήσεων των ομάδων.

6.4.2. Διαδικασία παρέμβασης

Η πρώτη συνάντηση της κάθε ομάδας έγινε με την έναρξη της εφαρμογής του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, στην οποία χορηγήθηκαν τα ερωτηματολόγια και πραγματοποιήθηκαν δραστηριότητες για τη γνωριμία μεταξύ των μελών και για τη σύσταση του Συμβολαίου της ομάδας. Τα παιδιά ήταν χωρισμένα σε τρεις ομάδες, 10 παιδιά στη ΔΚ Βιβλιοθήκη Καλαμάτας και 2 ομάδες των 8 και 9 παιδιών αντίστοιχα στο χωριό, με διαφορά μιας εβδομάδας στην έναρξη του προγράμματος στη ΔΚ

Βιβλιοθήκη Καλαμάτας και στο χωριό. Οι ομάδες των παιδιών συντονίζονταν από την ίδια συντονίστρια, διαφορετικές ημέρες και ώρες (Δευτέρα & Τετάρτη 10:00-11:30 στη ΔΚ Βιβλιοθήκη Καλαμάτας και Πέμπτη & Παρασκευή 10:00-11:30 & 12:00-13:30 στο χωριό), με 90 λεπτά η κάθε συνάντηση και 2 συναντήσεις την εβδομάδα για 4 συνεχείς εβδομάδες συνολικά. Όλες οι συναντήσεις για την Καλαμάτα έλαβαν μέρος στο παιδικό τμήμα της ΔΚ Βιβλιοθήκης Καλαμάτας, ενώ για το χωριό στο κατηχητικό της εκκλησίας του χωριού. Σε κάθε συνάντηση η αίθουσα του κατηχητικού στο χωριό άνοιγε μόνο για τη διεξαγωγή των συναντήσεων και στη ΔΚ Βιβλιοθήκη Καλαμάτας, όταν διεξαγόταν η κάθε συνάντηση, στο παιδικό τμήμα δεν εισέρχονταν άλλα παιδιά εκτός του προγράμματος.

Οι αίθουσες του κατηχητικού στο χωριό και του παιδικού τμήματος της ΔΚ Βιβλιοθήκης Καλαμάτας ήταν ευρύχωρες και είχαν όλα τα απαραίτητα υλικά για τη διεξαγωγή του προγράμματος. Σε κάθε συνάντηση υπήρχε μια συγκεκριμένη διαδικασία. Στην αρχή υπήρχε το καλωσόρισμα των παιδιών, γινόταν υπενθύμιση του θέματος της προηγούμενης συνάντησης και συζήτηση των εργασιών για το σπίτι. Στη συνέχεια, γινόταν μια σύντομη εισαγωγή στο θέμα της νέας συνάντησης. Έπειτα γινόταν παρουσίαση και εκτέλεση κάθε δραστηριότητας, όπου μετά την ολοκλήρωση της ακολουθούσε συζήτηση. Στο τέλος πραγματοποιούνταν ανακεφαλαίωση των βασικών σημείων της συνάντησης, ανάθεση των εργασιών για το σπίτι και ο αποχαιρετισμός, καθώς και υπενθύμιση της ημερομηνίας και ώρας της επόμενης συνάντησης. Το πρόγραμμα διεξήχθη στην Καλαμάτα τον μήνα Ιούλιο (3-26/7) και σε ένα χωριό της Μεσσηνίας από το μήνα Ιούλιο μέχρι αρχές Αυγούστου (13/7-4/8) του 2017. Η επαναχορήγηση των ερωτηματολογίων έγινε την τελευταία συνάντηση, μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, όπου τα παιδιά ξαναθυμήθηκαν όλες τις δραστηριότητες, βαθμολογώντας τις αγαπημένες τους και έλαβαν αναμνηστικά και βεβαίωση για τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα.

Η συντονίστρια του προγράμματος ήταν μεταπτυχιακή φοιτήτρια του προγράμματος «Συμβουλευτική εφαρμοσμένη σε εκπαιδευτικά και κοινωνικά πλαίσια» του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και απόφοιτη του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Ιωαννίνων. Έκανε την πρακτική της για το ΜΠΣ στο «Κέντρο Προστασίας του Παιδιού» στα Ιωάννινα και έχει ως ερευνητικά ενδιαφέροντα την παιδική προστασία, μέσω της προσωποκεντρικής συμβουλευτικής και της ψυχοεκπαίδευσης για τα ΔτΠ, με σκοπό την πρόληψη της παιδικής κακοποίησης.

6.4.3. Η παρέμβαση

Οι παράγοντες που εμπλέκονται σε κάθε δραστηριότητα του συγκεκριμένου προγράμματος για την Εκπαίδευση στα Α.Δ. σε παιδιά είναι κυρίως οι γνώσεις και οι στάσεις για τα ΔτΠ, αλλά και έμμεσα η καλλιέργεια δεξιοτήτων. Το πρόγραμμα παρέμβασης ήταν δομημένο σύμφωνα με το μοντέλο αξιών και συνειδητοποίησης. Το μοντέλο αξιών και συνειδητοποίησης είναι από τα τρία μοντέλα προώθησης και διδασκαλίας των Α.Δ., σύμφωνα με την Felisa Tibbitts (2002), όπου αυτή η μέθοδος, που βρίσκει αποδέκτες το ευρύ κοινό και τα σχολεία, σχετίζεται με τη σημασία και την ηθική αξία των Α.Δ. και εστιάζει στη μετάδοση βασικών γνώσεων για τα Α.Δ. και τις οικουμενικές αξίες, μέσα από τη χρήση διεθνών κειμένων και μορφών παραβία-σης των Α.Δ. Το συγκεκριμένο μοντέλο συμβάλλει στη δημιουργία ενός κόσμου με σεβασμό προς τα Α.Δ., μέσω της συνειδητοποίησης και δέσμευσης στις αρχές των Α.Δ. Θέματα συζήτησης είναι η ιστορία των Α.Δ., οι μηχανισμοί προστασίας των πολιτών και οι διεθνείς παραβιάσεις των Α.Δ. και ως βασική παιδαγωγική στρατηγική είναι η πρόκληση του ενδιαφέροντος του ατόμου.

Η παρούσα παρέμβαση περιείχε ως μείζονα συστατικά: την μετάδοση πληροφοριών όσον αφορά τη Σύμβαση για τα ΔτΠ, τα άρθρα της σύμβασης και τις κατηγορίες των δικαιωμάτων, τη γνωστική αναδόμηση, μέσω της συνειδητοποίησης των διαφορετικών εννοιών «δικαίωμα-επιθυμία-υποχρέωση», τη βελτίωση των στάσεων απέναντι τα ΔτΠ και της σπουδαιότητας των ΔτΠ, μέσω της κατανόησης της αλληλεξάρτησης των δικαιωμάτων και της σύνδεσή τους με την καθημερινότητα. Τέλος, το πρόγραμμα συμβάλλει στην καλλιέργεια συμπεριφορών για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων, μέσω της παρουσίασης ΜΚΟ και αγωνιστών για τα δικαιώματα του παιδιού και μέσω της συμμετοχής των παιδιών σε ένα σχέδιο δράσης. Κάθε συνάντηση έκλεινε με προτάσεις και εργασίες για την εμπέδωση των γνώσεων που αποκτήθηκαν και την ανάπτυξη δεξιοτήτων στην καθημερινή ζωή.

Για όλες τις ομάδες των παιδιών ήταν ίδια τα συστατικά και η δομή της παρέμβασης, προσαρμόζοντας την παρουσίαση και την επεξεργασία των δραστηριοτήτων σύμφωνα με το επίπεδο της γνωστικής ανάπτυξης των παιδιών και την εξοικείωση τους με τα Α.Δ., μέσω του οδηγού OHCHR (2004, όπ. αναφ. Ηνωμένα Έθνη, 2013). Στη συνέχεια παρουσιάζεται το ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα που εφαρμόστηκε.

Πίνακας 6.15: 1^η Συνάντηση-Γνωριμία & Συμβόλαιο της ομάδας

Συνάντηση 1	Ενότητα: Γνωριμία & Συμβόλαιο της ομάδας
Στόχοι:	
Περιεχόμενου	1. Να ενημερωθούν τα παιδιά για το σκοπό και τη δομή της ομάδας. 2. Να βοηθηθούν τα παιδιά να γνωριστούν. 3. Να βρεθούν κοινά σημεία μεταξύ τους. 4. Να αναγνωρίσουν τα παιδιά την αξία των κανόνων. 5. Να μάθουν τα παιδιά να δημιουργούν τους δικούς τους κανόνες. 6. Να τεθούν οι στόχοι της ομάδας. 7. Να μάθουν τα παιδιά πώς να συμμετέχουν σε μια ομάδα.
Διαδικασίας	1. Να δοθεί στα παιδιά η ευκαιρία να αυτοαποκαλυφθούν, να δώσουν και να πάρουν ανατροφοδότηση, να περιμένουν τη σειρά τους για να μιλήσουν. 2. Να νιώσουν τα παιδιά ασφάλεια μέσα στην ομάδα.
Υλικά	• Φατσούλες (κάρτες με πρόσωπα που εκφράζουν συναισθήματα). • Μια μπάλα. • Ένα μεγάλο λευκό χαρτόνι καιμπογιές. • Χαρτί Α4. • Κόλλες.
Άνοιγμα (10')	• Καλωσορίζουμε τα παιδιά και ρωτάμε με ποια φατσούλα έρχονται σήμερα πριν ξεκινήσουμε την συνάντηση, ώστε να συμπληρώσουν μετά στο τέλος της συνάντησης πώς νιώθουν τότε. • Καλωσορίζουμε τα παιδιά στην ομάδα. Έπειτα συστηνόμαστε και αναφερόμαστε στο ρόλο μας. Στη συνέχεια γίνεται ενημέρωση στα παιδιά για το σκοπό της ομάδας, τα θέματα με τα οποία θα ασχοληθούν, τη δομή των συναντήσεων και τους τρόπους που θα λειτουργήσουν ως ομάδα. • Τι είναι οι στόχοι και οι κανόνες; Που βάζουμε στόχους ή κανόνες; Παραδείγματα.
Κύριο Μέρος (30')	• Συζητάμε για τη σημασία που έχει να γνωριστούμε μεταξύ μας και τα συναισθήματα που έχουμε πριν γνωριστούμε και αφότου τελειώσει η συνάντηση. • Συζητάμε για τη χρησιμότητα των στόχων (τι θέλουμε να πετύχουμε ως ομάδα;) και των κανόνων (τι χρειαζόμαστε για να είμαστε ομάδα;) και φέρνουμε παραδείγματα για τη συμμετοχή μας σε άλλες ομάδες.
Δραστηριότητα 1.1. (10')	«Η Μπάλα» Καθόμαστε σε κύκλο και εξηγούμε ότι όποιος κρατάει την μπάλα θα λέει το όνομα του και το χόμπι του και έπειτα θα την πετάει σε όποιον θέλει. Αυτός που θα την πιάνει θα λέει το δικό του όνομα και έπειτα το χόμπι του και θα την πετάει σε κάποιον άλλον. Μετά από 2-3 φορές, ρωτάμε αν είπαν όλοι το όνομά τους και το χόμπι τους και προτείνουμε μια παραλλαγή της δραστηριότητας για να δούμε αν θυμόμαστε τα ονόματα και τα χόμπι. Τώρα όποιος πετάει την μπάλα θα λέει το όνομα και το χόμπι αυτού που την πιάνει (Βασιλόπουλος κ.συν., 2011, σελ. 234).
Δραστηριότητα 1.2. (20')	«Το έμβλημα της ομάδας» 1^ο Βήμα: Με δύο κάθετες γραμμές χωρίζουμε ένα μεγάλο χαρτόνι στα τρία. Στην αριστερή στήλη γράφουμε τους στόχους μας, δηλαδή ρωτάμε τα παιδιά τι θέλουν να πετύχουν ως ομάδα. Ενδεικτικοί στόχοι είναι: -Να μάθουμε ποια είναι τα δικαιώματά μας. -Να μάθουμε να υπερασπίζουμε και να προστατεύουμε τα δικαιώματά μας. -Να καταλάβουμε τη σημασία και την αλληλεξάρτηση των δικαιωμάτων (όλα τα

δικαιώματα είναι σημαντικό να εφαρμόζονται).

2^ο Βήμα: Στην δεξιά στήλη γράφουμε τους κανόνες της ομάδας (Τι άλλο χρειαζόμαστε για να είμαστε ομάδα;) Μερικοί κανόνες που χρειάζεται να αναφερθούν είναι οι εξής:

- Να ερχόμαστε στην ώρα μας.
- Να είμαστε εδώ σε κάθε συνάντηση.
- Να μην συζητάμε έξω από την ομάδα αυτά που λένε οι άλλοι μέσα στην ομάδα.
- Να δείχνουμε σεβασμό ο ένας στον άλλον.
- Να σηκώνουμε χέρι για να μιλήσουμε και να μην διακόπτουμε τον άλλον όταν μιλάει.
- Να μην προσβάλλουμε ούτε να χτυπάμε τον άλλον.

3^ο Βήμα: Προσκαλούμε τα παιδιά να σκεφτούν όλοι μαζί ένα όνομα για την ομάδα τους και το γράφουν στο πάνω μέρος του χαρτονιού. Έπειτα τα παιδιά ζωγραφίζουν στη μεσαία στήλη του χαρτονιού το έμβλημα τους, προσπαθώντας να συνεργαστούν και να σεβαστούν ο ένας το χώρο του άλλου. Στο τέλος συμφωνούμε ότι το έμβλημα θα το κρατήσει η συντονίστρια και θα το επαναφέρει σε κάθε συνάντηση (Βασιλόπουλος κ.συν., 2011, σελ. 237-238).

Συζήτηση (10')	• Τι κάναμε σήμερα; • Πώς ήμασταν όταν ήρθαμε, πώς είμαστε τώρα; • Τι μάθαμε για την γνωριμία; • Τι μάθαμε για την ομάδα;
Κλείσιμο (10')	Τι μάθαμε από τις δραστηριότητες; -Νιώθουμε καλύτερα όταν γνωρίζουμε κάποιον και ότι όλοι έχουμε κάποια κοινά και κάποιες διαφορές. -Ότι η ομάδα μας βοηθάει να πετυχαίνουμε στόχους. -Ότι όλοι χρειάζεται να βοηθάμε σε μια ομάδα. Προτεινόμενες εργασίες για το σπίτι: -Αν θέλετε δοκιμάστε να βρείτε τα κοινά σας όταν γνωρίζετε κάποιον και να μας πείτε πώς ήταν στην επόμενη συνάντηση. -Αν θέλετε, σκεφτείτε σε ποιες άλλες ομάδες ανήκετε και τι κάνετε σε αυτές.
Συμπλήρωση Ερωτηματολογίων (30')	Στην πρώτη (και τελευταία) συνάντηση (πριν και μετά μέτρηση) τα παιδιά κλήθηκαν να συμπληρώσουν 3 ερωτηματολόγια για τις γνώσεις, τις στάσεις τους σχετικά με τα ΔΤΠ και την σημασία των δικαιωμάτων τους και επίσης ένα ερωτηματολόγιο με δημογραφικά στοιχεία. Σημ.: Όσα παιδιά δεν προλάβαν να συμπληρώσουν όλα τα ερωτηματολόγια στη συνάντηση, τα έπαιρναν στο σπίτι και τα έφεραν στην επόμενη συνάντηση.

Πίνακας 6.16: 2^η Συνάντηση-Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Συνάντηση 2	Ενότητα: Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού
Στόχοι	
Περιεχομένου	1. Τα παιδιά να μάθουν για το έγγραφο της Σύμβασης των δικαιωμάτων του Παιδιού και το σκοπό ύπαρξής του. 2. Τα παιδιά να μάθουν τις αρχές των Δικαιωμάτων του Παιδιού. 3. Τα παιδιά να εξετάσουν σε βάθος τα άρθρα της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. 4. Τα παιδιά να αναλογιστούν τα διάφορα είδη δικαιωμάτων που πραγματεύονται.

Διαδικασία	1. Τα παιδιά να αναπτύξουν κριτική ικανότητα στις πληροφορίες και την συσχέτισή τους με την καθημερινότητα τους. 2. Τα παιδιά να ενθαρρυνθούν σε συναισθήματα υπευθυνότητας, αλληλεγγύης, δικαιοσύνης και ισότητας.
Υλικά	• Αντίγραφο της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού με απλά λόγια (Συνήγορος του Παιδιού) • Έγγραφο με τις κατηγορίες των δικαιωμάτων (www.unicef.gr/convention) • Σύμπλεγμα καρτών για τα δικαιώματα των παιδιών (Gollob & Krapf, 2007, σελ. 91-100) • Τέσσερα μεγάλα χαρτόνια • Κόλλες • Κάρτες δηλώσεων ή εικόνες δικαιωμάτων (Compass, 2012 `Oxfam GB, 2015) • 2 χαρτιά A4 • Μαρκadόροι
Άνοιγμα (10')	Καλωσορίζουμε τα παιδιά στην δεύτερη συνάντηση και τα ρωτάμε αν θυμούνται τους κανόνες και τους στόχους που θέσαμε ως ομάδα. Έπειτα συζητάμε μαζί με τα παιδιά για τις εργασίες που είχαν για το σπίτι.
Κύριο Μέρος (60')	Αναφερόμαστε στο θέμα της συνάντησης που είναι το έγγραφο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Εξηγούμε στα παιδιά τι είναι η Σύμβαση, ποιος είναι ο σκοπός της και ποια τα μέρη της και μιλάμε για τα άρθρα της σύμβασης καθώς και για τις αρχές και τις κατηγορίες των δικαιωμάτων.
Δραστηριότητα 2.1. (40')	«Τα Δικαιώματα του Παιδιού» Απλώνουμε τις κάρτες, που δείχνουν το τίτλο, τη περιγραφή και την εικόνα ενός δικαιώματος του παιδιού από τη Σύμβαση. Κάθε παιδί παίρνει από μία κάρτα και διαβάζει το δικαίωμα στην ομάδα. Τα παιδιά έχουν μπροστά τους και ένα έγγραφο που αναφέρεται στις κατηγορίες των δικαιωμάτων, το οποίο και συμβουλευόμαστε με στόχο στο τέλος να έχουν τακτοποιήσει όλες τις κάρτες, ομαδοποιώντας σε συμπλέγματα τις κατηγορίες δικαιωμάτων. Τα παιδιά κολλάνε σε κάθε χαρτόνι τις αντίστοιχες κάρτες που ανήκουν στην ίδια ομάδα. Στη συνέχεια, ζητάμε από τα παιδιά να ονομάσουν το κάθε σύμπλεγμα (Fountain, 1994).
Δραστηριότητα 2.2. (20')	«Κατάταξη διαμαντιού» Απλώνουμε στο τραπέζι τις εννέα κάρτες-δηλώσεις όπου η κάθε δήλωση αναφέρεται σε ένα άρθρο της Σύμβασης. Εξηγούμε στα παιδιά τη διαδικασία κατάταξης του διαμαντιού. Η ομάδα συζητάει τις εννέα δηλώσεις και εξετάζει πόσο σχετική είναι η καθεμία με τις ζωές τους. Έπειτα, η ομάδα θα πρέπει να τις κατατάξει σε μια ιεραρχία κατά σειρά σπουδαιότητας, σύμφωνα με το σχήμα του διαμαντιού. Η σημαντικότητα δήλωση-άρθρο τοποθετείται πρώτη στο χαρτί και κάτω από αυτή θα πρέπει να τοποθετηθούν δίπλα-δίπλα, οι δύο επόμενες σημαντικότερες δηλώσεις. Κάτω από αυτές, τοποθετούνται οι επόμενες τρεις δηλώσεις μέτριας σπουδαιότητας. Η τέταρτη σειρά πρέπει να έχει δύο κάρτες και η πέμπτη σειρά μια κάρτα, αυτή με τη δήλωση που έκριναν ως τη λιγότερο σημαντική. Κατ' αυτό τον τρόπο οι κάρτες θα σχηματίσουν ένα διαμάντι. Σημ.: Μια παραλλαγή της δραστηριότητας για εξοικονόμηση χρόνου είναι να δείξουμε στα παιδιά εικόνες που απεικονίζουν ένα δικαίωμα αντί για κάρτες με προτάσεις (Compass, 2012, σελ. 108` Oxfam GB, 2015).
Συζήτηση (10')	-Τι κάναμε σήμερα; -Τι μάθαμε για το έγγραφο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού; -Μερικά δικαιώματα ήταν δυσκολότερα από άλλα να μπουν σε κατηγορίες; Ποια και γιατί; -Ποιες είναι οι κυριότερες κατηγορίες για τα Δικαιώματα του Παιδιού; -Υπάρχουν κατηγορίες δικαιωμάτων στις οποίες πρέπει να δοθεί προτεραιότητα ή

	είναι όλα τα δικαιώματα εξίσου σπουδαία; -Η ταξινόμηση των καρτών θα ήταν διαφορετική σε άλλα άτομα; Υπάρχουν κάποιες ομοιότητες και διαφορές; -Νομίζετε ότι τα παιδιά χρειάζονται μια δική τους Σύμβαση; Γιατί;
Κλείσιμο (10')	Τι μάθαμε από τις δραστηριότητες: -Το έγγραφο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (τι είναι, σκοπός, μέρη, άρθρα, κατηγορίες, αρχές) -Τη σπουδαιότητα των Δικαιωμάτων του Παιδιού και της Σύμβασης Προτεινόμενες εργασίες για το σπίτι: Προσπαθήστε να σκεφτείτε ποια δικαιώματα έχετε στο σπίτι και το σχολείο με βάση αυτές τις κατηγορίες. Σε ποια κατηγορία ανήκουν τα περισσότερα δικαιώματά σας και σε ποια τα λιγότερα;

Πίνακας 6.17: 3^η Συνάντηση-Δικαιώματα & Επιθυμίες

Συνάντηση 3	Ενότητα: Δικαιώματα & Επιθυμίες
Στόχοι	
Περιεχόμενου	1. Τα παιδιά να αποτιμούν τι είναι απαραίτητο για επιβίωση και ανάπτυξη. 2. Τα παιδιά να διαχωρίζουν τα «θέλω-επιθυμίες» από τις «ανάγκες-δικαιώματα». 3. Τα παιδιά να συνδέουν τις ανθρώπινες ανάγκες και τα ανθρώπινα δικαιώματα. 4. Τα παιδιά να δημιουργήσουν μία πυραμίδα ιεράρχησης των αναγκών. 5. Τα παιδιά να αναλύσουν τους ουσιαστικούς και θεωρητικούς παράγοντες του περιβάλλοντος.
Διαδικασίας	1. Τα παιδιά να ψάξουν για διαφορετικές λύσεις, να πάρουν αποφάσεις, να δικαιολογήσουν τις επιλογές τους. 2. Τα παιδιά να αξιολογήσουν κριτικά διαφορετικές ιδέες και απόψεις με τις οποίες είτε συμφωνούν είτε διαφωνούν 3. Τα παιδιά να διαπραγματευτούν, να αποφασίσουν και να δραστηριοποιηθούν για να επηρεάσουν και άλλους. 4. Τα παιδιά να αξιολογήσουν το περιβάλλον το δικό τους και των άλλων. 5. Τα παιδιά να συζητήσουν τρόπους προστασίας ή/και αλλαγής του δικού τους περιβάλλοντος και των άλλων.
Υλικά	• Αντίγραφα 30 καρτών Ανάγκες & Επιθυμίες (Compasito, 2012, σελ. 167-171) • Χαρτόνι • Κόλλες • Ηχητικά εφέ • Ηχεία κινητού • Χαλαρή μουσική • Αντίγραφα φυλλαδίου «ζωγραφιά με δύο περιβάλλοντα» (Compasito, 2012, σελ.190) • Κολλητική ταινία • Χρώματα
Άνοιγμα (10')	Ρωτάμε τα παιδιά να μας πουν τι θυμούνται από την προηγούμενη συνάντηση. Τους ζητάμε να μας αναφέρουν τις κατηγορίες και τις αρχές των δικαιωμάτων και να μας δώσουν έναν ορισμό για το τι είναι «δικαίωμα». Στη συνέχεια, συζητήσαμε για την εργασία που είχαν για το σπίτι.
Κύριο Μέρος (50')	Εισάγουμε τα παιδιά στο θέμα της συνάντησης, αναφέροντας τη διαφορά στους ορισμούς «δικαίωμα» και «επιθυμία». Έπειτα δώσαμε παραδείγματα στα παιδιά

όπως πάρτυ γενεθλίων, κατοικίδιο ζώο, τροφή και πόσιμο νερό και τους ζητήσαμε να μας πουν ποια από αυτά είναι δικαιώματα και ποια επιθυμίες (βλ. Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ε΄ Δημοτικού, ΒΜ, σελ. 46). Έπειτα συζητήσαμε για την έννοια του περιβάλλοντος στο οποίο ζούμε και τους παράγοντες που δημιουργούν ένα θετικό ή ένα αρνητικό κλίμα.

Δραστηριότητα
3.1. (20')

«Σαλπάροντας για μια νέα χώρα»

- Ζητάμε από τα παιδιά να φανταστούν πως ετοιμάζονται να σαλπάρουν για μια νέα ήπειρο όπου εκεί δεν ζει κανείς και αυτοί θα είναι υπεύθυνοι για την ίδρυση μιας νέας χώρας.
- Απλώνουμε στο τραπέζι μαζί τις τριάντα κάρτες των Αναγκών και των Επιθυμιών, εξηγώντας πως αυτά είναι τα πράγματα που πακετάρουν για να πάρουν μαζί τους για μια ζωή στη νέα χώρα.
- Ξεκινάμε την αφήγηση λέγοντας πως το καράβι σαλπάρει τώρα και το ταξίδι είναι πολύ ευχάριστο. Όμως μια καταιγίδα εμφανίζεται ξαφνικά (ηχητικό εφέ καταιγίδας) και το καράβι κουνιέται επικίνδυνα. Για να μην βυθιστεί πρέπει να πετάξουν πέντε από τις κάρτες στην θάλασσα (δίνουμε 5 λεπτά για να επιλέξουν).
- Συνεχίζουμε την αφήγηση λέγοντας ότι η καταιγίδα κώπασε όμως ένας τυφώνας (ηχητικό εφέ ανέμου) κατευθύνεται προς το καράβι και πρέπει πάλι να πετάξουν πέντε κάρτες στη θάλασσα (5 λεπτά).
- Στη συνέχεια λέμε στα παιδιά ότι έχουν σχεδόν φτάσει στην νέα ήπειρο. Όμως, τη στιγμή που βλέπουν γη στον ορίζοντα, μια τεράστια φάλαινα (ηχητικό εφέ φάλαινας) χτυπά το καράβι και ανοίγει μια τρύπα. Πρέπει να πετάξουν άλλες τέσσερις κάρτες για να ελαφρύνουν το καράβι και να μην βουλιάξουν (5 λεπτά).
- Τέλος, ανακοινώνουμε ότι έφτασαν στην νέα ήπειρο. Ζητάμε να κολλήσουν τις κάρτες που έμειναν για να θυμούνται τι φέρνουν στη νέα ήπειρο.

(Compasito, 2012)

Δραστηριότητα
3.2. (30')

«Τι υπέροχος κόσμος. Πώς θέλετε να ζήσετε»

- Τοποθετούμε πάνω στο τραπέζι χρώματα.
- Βάζουμε στα παιδιά χαλαρή μουσική και τους ζητάμε να σκεφτούν ένα περιβάλλον που θα τους άρεσε να έχουν – πραγματικό ή φανταστικό – και να το σχεδιάσουν.
- Μετά ζητάμε από τα παιδιά να σκεφτούν ένα περιβάλλον που δε θα ήθελαν να έχουν και να το σχεδιάσουν.
- Όταν οι ζωγραφιές ολοκληρωθούν, τις κρεμάμε και καλούμε τα παιδιά να δουν την έκθεση.

(Compasito, 2012)

Συζήτηση (10')

Τι κάναμε σήμερα;

- Πώς αποφασίσατε τι είναι αυτό που δεν χρειάζεστε και τι ήταν απαραίτητο;
 - Ήταν δύσκολες κάποιες επιλογές; Ποιες;
 - Υπήρξαν διαφωνίες ως προς τι να κρατήσετε και τι να πετάξετε; Πώς τις επιλύσατε;
 - Έχουν όλοι οι άνθρωποι τις ίδιες ανάγκες;
 - Με τις τελικές σας επιλογές πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να επιβιώσετε, να μεγαλώσετε και να αναπτυχθείτε στη νέα χώρα;
 - Θα θέλατε να αλλάξετε κάτι στις επιλογές σας;
 - Ποια πράγματα θέλατε να έχετε, όμως αποφασίσατε πως δεν είναι απαραίτητα;
 - Ήταν εύκολο να σκεφτείτε τα δύο διαφορετικά περιβάλλοντα;
 - Αν υπήρχαν άνθρωποι στις ζωγραφιές πώς θα αισθάνονταν;
 - Ποια εικόνα ταιριάζει με το πραγματικό σας περιβάλλον;
 - Πώς θα περιγράφατε το περιβάλλον που ζείτε όσον αφορά τα δικαιώματα; Τι θα
-

	Θέλατε να αλλάξει; Τι θα μπορούσατε εσείς να κάνετε για να αλλάξει προς το καλύτερο; -Έχουν όλα τα παιδιά στο κόσμο ένα περιβάλλον που τους αρέσει; -Έχουμε όλοι δικαίωμα για ένα καλό περιβάλλον;
Κλείσιμο (10')	Τι μάθαμε από τις δραστηριότητες; -Τη διαφορά μεταξύ «Αναγκών-Δικαιωμάτων» και «Θέλω-Επιθυμιών». -Την ιεράρχηση των αναγκών. -Ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα βασίζονται στις ανθρώπινες ανάγκες, δηλαδή ό,τι χρειάζεται ο άνθρωπος για να επιβιώσει, να μεγαλώσει και να αναπτυχθεί σωστά έχοντας μια ζωή με αξιοπρέπεια. -Την έννοια του περιβάλλοντος. -Τους παράγοντες για ένα θετικό ή ένα αρνητικό περιβάλλον και ότι όλοι οι παράγοντες χρειάζονται για έναν καλό περιβάλλον. -Την επίδραση που έχει το περιβάλλον στην ποιότητα της ζωής των ανθρώπων. Προτεινόμενες εργασίες για το σπίτι: Να σκεφτούν στο σπίτι κάποιες δικές τους επιθυμίες και ανάγκες τους. Να συνεχίσουν στο σπίτι τις ζωγραφιές, όσα παιδιά δεν τις τέλειωσαν.

Πίνακας 6.18: 4^η Συνάντηση-Δικαιώματα & Υποχρεώσεις

Συνάντηση 4	Ενότητα: Δικαιώματα & Υποχρεώσεις
Στόχοι	
Περιεχομένου	1. Τα παιδιά να εντοπίσουν τη διαφορά μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων. 2. Τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι σε κάθε δικαίωμα αντιστοιχεί και μια υποχρέωση. 3. Τα παιδιά να κατανοήσουν ότι τα δικαιώματα του ενός σταματούν εκεί που αρχίζουν τα δικαιώματα του άλλου.
Διαδικασίας	1. Τα παιδιά να αναπτύξουν το σεβασμό τους απέναντι στα δικαιώματα των άλλων. 2. Τα παιδιά να κατανοήσουν ότι η μη τήρηση των υποχρεώσεων επιφέρει επιπτώσεις.
Υλικά	• Καρτελάκια Δικαιώματα & Υποχρεώσεις (Διεθνής Αμνηστία, χ.χ.) • Κόλλα • Μολύβια • Χρώματα • Χαρτόνια • Εκτυπωμένες οι σελίδες 47 & 48 από το βιβλίο του μαθητή στο μάθημα «Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή», Ε' Δημοτικού. • Πίνακας με αντιστοίχιση δικαιωμάτων-υποχρεώσεων (Gollob & Krapf, 2007, σελ. 32)
Άνοιγμα (5')	Ρωτάμε τα παιδιά να μας πουν τι κάναμε την προηγούμενη φορά: τι είναι ένα δικαίωμα και τι μία επιθυμία; Ξαναναφέρουμε στα παιδιά τον ορισμό των δικαιωμάτων. Συζητάμε για τις εργασίες και αν έχουν σκεφτεί κάτι.
Κύριο Μέρος (50')	Ζητάμε από τα παιδιά να μας δώσουν διάφορους ορισμούς για την έννοια των υποχρεώσεων και τους καταγράφουμε στο πίνακα. Έπειτα, λέμε στα παιδιά ότι η άσκηση των δικαιωμάτων μας δημιουργεί και τις ανάλογες υποχρεώσεις, όπως ο σεβασμός απέναντι στα δικαιώματα των άλλων, ώστε να μπορούν να εφαρμόζονται και τα δικά μας δικαιώματα και να μπορούμε να τα διεκδικούμε. Στη συνέχεια, αναφερόμαστε στα απόλυτα και μη απόλυτα δικαιώματα. Τα απόλυτα δικαιώματα

	είναι αυτά που δεν μπορούν να περιοριστούν κάτω από άλλες συνθήκες και προϋποθέσεις (π.χ. δικαιώματα επιβίωσης και προστασίας). Τα μη απόλυτα δικαιώματα πρέπει να περιοριστούν κάτω από συγκεκριμένες περιστάσεις ή να ισορροπήσουν με δικαιώματα άλλων ανθρώπων. Γίνεται αναφορά για τα όρια που έχουν τα δικαιώματά μας. Έπειτα αναφερόμαστε στους κινδύνους που ελλοχεύουν όταν δεν τηρούμε τις υποχρεώσεις μας. Τέλος, συζητάμε ότι το κάθε δικαίωμα έχει αντίστοιχα και μια υποχρέωση.
Δραστηριότητα 4.1. (20')	«Δικαιώματα & Υποχρεώσεις» 1. Απλώνουμε τις κάρτες με τα Δικαιώματα & τις Υποχρεώσεις στο τραπέζι και εξηγούμε στα παιδιά πως πρέπει πάνω στο χαρτόνι να φτιάξουν δύο στήλες: «δικαιώματα» & «υποχρεώσεις» και να κολλήσουν τη κάθε κάρτα στη στήλη που θεωρούν ότι ανήκει. 2. Έπειτα, τα παιδιά σημειώνουν κάτω από κάθε πρόταση, την αιτιολόγηση της ταξινόμησής τους. 3. Ρωτάμε τα παιδιά αν μπορούν να σκεφτούν και άλλες προτάσεις που μπορούν να μπου. 4. Ζητάμε από τα παιδιά να χρωματίσουν τα Δικαιώματα που θεωρούν σημαντικότερα και τις Υποχρεώσεις που πιστεύουν ότι δεν πρέπει να παραμελούνται για κανένα λόγο. 5. Ζητάμε από τα παιδιά να βρουν τις αντίστοιχες υποχρεώσεις κάποιων δικαιωμάτων. (Διεθνής Αμνηστία, χ.χ.)
Δραστηριότητα 4.2. (15')	«Μελέτη περίπτωσης» 1. Δείχνουμε στα παιδιά τη σελίδα 48 από το βιβλίο Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή-Ε' Δημοτικού και εξηγούμε ότι θα διαβάσουμε δύο ιστορίες παιδιών για να δούμε τι συμβαίνει όταν δεν τηρούμε τις υποχρεώσεις μας και όταν τα δικαιώματα του ενός έρχονται σε αντίθεση με τα δικαιώματα του άλλου. 2. Βάζουμε ένα παιδί να διαβάσει την πρώτη ιστορία. Έπειτα ρωτάμε τα παιδιά ποιο δικαίωμα και ποια υποχρέωση είχε το παιδί στην ιστορία;, Γιατί κινδύνευσε να χάσει το δικαίωμα αυτό; 3. Στη συνέχεια, τρία παιδιά υποδύονται τους τρεις ρόλους της άλλης ιστορίας και έπειτα κάνουμε τις ερωτήσεις που υπάρχουν (ποιο δικαίωμα διεκδικεί το ένα παιδί;, Γιατί διαμαρτύρεται το άλλο παιδί;, Ποιο δικαίωμα του συμμαθητή του υπερασπίζεται το άλλο παιδί;, έχουν όρια τα δικαιώματά μας;). 4. Ζητάμε από τα παιδιά να μας αναφέρουν ανάλογα παραδείγματα.
Δραστηριότητα 4.3. (15')	«Αντιστοίχιση δικαιωμάτων-υποχρεώσεων» 1. Δίνουμε στα παιδιά ένα πίνακα με δύο στήλες. Στη μία στήλη υπάρχουν κάποια δικαιώματα και στην άλλη στήλη τα παιδιά πρέπει να γράψουν τους αντίστοιχους κανόνες & υποχρεώσεις που δημιουργεί το κάθε δικαίωμα. 2. Τα παιδιά διαβάζουν το δικαίωμα και γράφουν κάτω σε τι αφορά, δίνοντας ένα παράδειγμα. 3. Έπειτα σκέφτονται το αντίστοιχο κανόνα ή υποχρέωση και το γράφουν στην άλλη στήλη. (Gollob & Krapf, 2007, σελ. 32) (Σημ.: Κάποιες προτάσεις με τα αντίστοιχα δικαιώματα υπάρχουν και στην άσκηση 5, σελ. 47, βιβλίο μαθητή, Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή- Ε' Δημοτικού, όπου τα παιδιά την επεξεργάστηκαν.)
Συζήτηση (10')	Τι κάναμε σήμερα; -Ποια είναι η διαφορά μεταξύ δικαιώματος και υποχρέωσης; -Πώς κάνατε το διαχωρισμό στις κάρτες Δικαιώματα-Υποχρεώσεις; Ήταν δύσκολη η αιτιολόγηση;

	-Τα μεγαλύτερα παιδιά έχουν περισσότερες υποχρεώσεις και τα μικρότερα περισσότερα δικαιώματα; -Γιατί είναι σημαντικό να τηρούμε τις υποχρεώσεις μας;
Κλείσιμο (5')	Τι μάθαμε από τις δραστηριότητες; -Όλοι έχουμε παρόμοιες ανάγκες και την ελευθερία να τις ικανοποιούμε, δηλαδή έχουμε δικαιώματα, όμως κάποια από αυτά τα δικαιώματα έχουν κάποια όρια, ενώ κάποια άλλα δικαιώματα (π.χ. προστασίας, επιβίωσης) είναι απόλυτα και δεν μπορούν να περιοριστούν. -Η άσκηση των δικαιωμάτων μάς δημιουργεί και τις ανάλογες υποχρεώσεις, όπως να σεβόμαστε την προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια του άλλου ανθρώπου. -Όταν δεν τηρούμε τις υποχρεώσεις μας, επιφέρει κυρώσεις με σημαντικότερη τη στέρηση των δικαιωμάτων μας. Προτεινόμενες εργασίες για το σπίτι: -Να σκεφτείτε δικαιώματα και αντίστοιχες υποχρεώσεις που έχετε στο σπίτι ή το σχολείο. -Να βρείτε κάποια παραδείγματα παραβιάσεων των υποχρεώσεων. Ποιες ήταν οι επιπτώσεις σε αυτή τη περίπτωση; -Να σκεφτείτε πέντε κανόνες για να νιώθουν όλα τα παιδιά του κόσμου ίσα.

Πίνακας 6.19: 5^η Συνάντηση-Αλληλένδετα Δικαιώματα

Συνάντηση 5	Ενότητα: Αλληλένδετα Δικαιώματα
Στόχοι	
Περιεχομένου	1. Τα παιδιά να κατανοήσουν τον αντίκτυπο και την αλληλεξάρτηση των δικαιωμάτων. 2. Τα παιδιά να μελετήσουν τα δικαιώματα στην καθημερινή τους ζωή. 3. Τα παιδιά να αναγνωρίσουν το σύνδεσμο ανάμεσα στα διάφορα δικαιώματα και στην επιρροή τους στην πράξη και στη ζωή των παιδιών.
Διαδικασίας	1. Τα παιδιά να ενθαρρυνθούν να σκέφτονται τα αποτελέσματα της καταπάτησης των δικαιωμάτων. 2. Τα παιδιά να κατανοήσουν ότι η καταπάτηση των δικαιωμάτων μπορεί να εκδηλωθεί σε οποιοδήποτε σημείο του κόσμου. 3. Τα παιδιά να συσχετίσουν τα δικαιώματά τους με μέρη από την καθημερινότητά τους. 4. Τα παιδιά να αποτιμήσουν το κλίμα γύρω από τα δικαιώματά τους εντός της κοινότητας.
Υλικά	• Κάρτες καταστάσεων (Compasito, 2012, σελ. 196) • Κόλλες χαρτί • Στυλό, μολύβια • Αντίγραφα «Διαδοχικών Επιδράσεων» (Compasito, 2012, σελ. 195) • Αντίγραφα καρτών «Παραβάσεις Δικαιωμάτων» & «Δικαιώματα εξουδετέρωσης» • Κάρτες «Εικόνες με κτήρια & μέρη» • Κόλλες • Χρώματα
Άνοιγμα (10')	Ρωτάμε τα παιδιά να μας πουν τι κάναμε την προηγούμενη φορά, τονίζοντας τη διαφορά δικαιωμάτων-υποχρεώσεων και συζητώντας για τις εργασίες που είχαν για το σπίτι.
Κύριο Μέρος (60')	Μιλάμε στα παιδιά για την αναγνώριση του συνδέσμου, την αλληλεξάρτηση δηλαδή, ανάμεσα στα διάφορα δικαιώματα. Τονίζουμε στα παιδιά ότι σημαντικό είναι να

απολαμβάνει κανείς όλα τα δικαιώματά του, δηλαδή ότι όλα τα Δικαιώματα είναι το ίδιο σημαντικά. Συζητάμε για τις πολλαπλές επιδράσεις στην πράξη και τα αποτελέσματα της καταπάτησης των δικαιωμάτων. Γίνεται αναφορά για την συσχέτιση των δικαιωμάτων με μέρη από τη καθημερινότητα και την σύνδεσή τους με κτήρια όπου εφαρμόζονται. Τέλος, μιλάμε για τα δικαιώματα και τις παραβιάσεις τους όπου μπορούν να εκδηλωθούν σε διάφορα σημεία του κόσμου.

Δραστηριότητα 5.1. (15') **«Τι θα γινόταν..αν ο κόσμος ήταν επίπεδος;»**

1. Παρουσιάζουμε στα παιδιά μία κατάσταση και τους λέμε να την διαβάσουν (π.χ. το κράτος αποφασίζει να κλείσει όλα τα σχολεία και πανεπιστήμια).
2. Δίνουμε στα παιδιά ένα αντίγραφο «Διαδοχικών Επιδράσεων» και τους ζητάμε να γράψουν πάνω την κατάσταση που τους δόθηκε.
3. Έπειτα ζητάμε από τα παιδιά να φανταστούν πως αυτή η κατάσταση συμβαίνει στη χώρα μας και τους ρωτάμε πώς θα μας επηρεάσει αυτό. Τα παιδιά, δηλαδή, πρέπει να σκεφτούν κάποιες επιδράσεις και να τις γράψουν στα συννεφάκια.
4. Εξηγούμε στα παιδιά πως κάποιες επιδράσεις μπορεί να μας επηρεάσουν άμεσα-κατευθείαν και μετά αυτές να φέρουν και άλλα προβλήματα, τα οποία τα γράφουμε στα πιο μικρά συννεφάκια, κάτω από τις άμεσες επιδράσεις.
5. Για να βοηθήσουμε τα παιδιά δίνουμε παραδείγματα ή αναφέρουμε τα όσα κερδίζουμε όταν εφαρμόζεται αυτό το δικαίωμα (π.χ. δικαίωμα στην εκπαίδευση), για να σκεφτούν έτσι τι χάνουν.

(Compasito, 2012, σελ. 193-196)

(Σημ.: οι καταστάσεις πρέπει να σχετίζονται με τις εμπειρίες και τις ανησυχίες των παιδιών)

Δραστηριότητα 5.2. (30') **«Αλληλένδετα Δικαιώματα»**

1. Δίνουμε στα παιδιά 8 κάρτες «Παραβάσεις Δικαιωμάτων» και 8 κάρτες «Δικαιώματα Εξουδετέρωσης».
2. Τοποθετούμε στο κέντρο του τραπεζιού ένα χαρτόνι και ζητάμε από τα παιδιά να διαβάσουν-επεξεργαστούν τις κάρτες «Παραβάσεις Δικαιωμάτων».
3. Χωρίζουμε το χαρτόνι σε 8 ίσα μέρη και λέμε στα παιδιά να κολλήσουν σε κάθε μέρος πάνω-πάνω μια κάρτα «Παραβάσεις Δικαιωμάτων».
4. Έπειτα, κάτω από την κάθε κάρτα «Παραβάσεις Δικαιωμάτων», τα παιδιά πρέπει να βρουν και να κολλήσουν την αντίστοιχη κάρτα που εξουδετερώνει αυτή την παραβίαση, δηλαδή πρέπει να βρουν το δικαίωμα που χρειάζεται να εφαρμοστεί και το οποίο παραβιάζεται.
5. Στη συνέχεια, τα παιδιά διαβάζουν την ιστορία όπου ένα δικαίωμα παραβιάζεται και πρέπει να βρουν και ποια άλλα δικαιώματα επηρεάζονται αρνητικά από αυτήν την παραβίαση, δηλαδή αν υπάρχει κάποια σύνδεση ανάμεσα στην ιστορία του παιδιού και στα άλλα άρθρα της Σύμβασης.
6. Τα παιδιά συζητούν όλους τους σχηματισμούς αλληλένδετων δικαιωμάτων που καταπατούνται και γράφουν στο πλάι και γύρω-γύρω από τις κάρτες όλα αυτά τα δικαιώματα που δεν εφαρμόζονται.

(Fountain, 1994· Compasito, 2012, σελ. 82-92)

Δραστηριότητα 5.3. (15') **«Βάζω τα Δικαιώματα στο χάρτη»**

1. Απλώνουμε στο τραπέζι τις κάρτες «εικόνες με κτήρια & μέρη» που δείχνουν δημόσιες υπηρεσίες, δημόσια κτήρια και σημαντικά σημεία για τη κοινότητα γενικά και για τη πόλη της Καλαμάτας.
2. Ξεκινάμε με την πρώτη ιστορία παραβίασης και ρωτάμε τα παιδιά να μας πουν που μπορεί να εφαρμοστεί αυτό το δικαίωμα που παραβιάζεται. Τα παιδιά μπορούν να επιλέξουν περισσότερες από μία κάρτες και να τις κολλήσουν.
3. Συνεχίζουμε το ίδιο για τις υπόλοιπες επτά ιστορίες.

(Compasito, 2012, σελ. 148-150)

Συζήτηση (10')	Τι κάναμε σήμερα; -Μήπως δυσκολευτήκατε να φανταστείτε τη συγκεκριμένη κατάσταση; -Μήπως δυσκολευτήκατε να σκεφτείτε τις επιδράσεις που θα μπορούσαν να αποτελέσουν απόρροια αυτής της κατάστασης; -Πιστεύετε πως αυτές οι καταστάσεις είναι ρεαλιστικές, πως όντως υπάρχουν στον κόσμο; -Πώς θα αντιδρούσατε σε αυτή την κατάσταση; -Τι θα μπορούσαμε να κάνουμε για να αλλάξουμε αυτή την κατάσταση; Δυσκολευτήκατε να αντιστοιχήσετε τις παραβιάσεις με την εξουδετέρωση των δικαιωμάτων; -Σε ποια κοινωνία αναφέρονται οι περισσότερες παραβιάσεις; Μήπως κάποιες από τις ιστορίες σας φάνηκαν άγνωστες ή μη οικείες; -Πιστεύετε ότι αυτές οι παραβιάσεις συμβαίνουν μόνο στη δική μας κοινωνία; -Μάθατε κάτι καινούργιο για την γειτονιά σας; -Εκπλαγήκατε με την ανακάλυψη δικαιωμάτων στη γειτονιά σας; -Μήπως κάποια σημεία στο χάρτη σας παρουσίασαν υψηλή συγκέντρωση δικαιωμάτων, ενώ κάποια άλλα σημεία σχετίζονται λίγο έως καθόλου με οποιαδήποτε δικαιώματα; Πώς το εξηγείτε αυτό; -Γιατί χρειαζόμαστε όλα τα δικαιώματά μας; Πώς μας επηρεάζει εάν ένα δικαίωμα παραβιάζεται ή αντίθετα προστατεύεται; Πώς επηρεάζει τα άλλα δικαιώματα;
Κλείσιμο (10')	Τι μάθαμε από τις δραστηριότητες; -Ότι τα δικαιώματα μεταξύ τους συνδέονται και ότι εάν ένα δικαίωμα δεν εφαρμόζεται μπορεί να επηρεάσει αρνητικά και άλλα δικαιώματα, ενώ όταν εφαρμόζεται μπορεί να συμβάλλει θετικά και σε άλλα δικαιώματα. -Ότι είναι σημαντικό να εφαρμόζονται όλα τα δικαιώματά μας. Προτεινόμενες εργασίες για το σπίτι: Να σκεφτούν παραδείγματα της κοινότητας όπου ένα δικαίωμα προστατεύεται και προωθείται και πώς επηρεάζει αυτό άλλα δικαιώματα.

Πίνακας 6.20: 6^η Συνάντηση-Αγωνιστές & ΜΚΟ για τα Δικαιώματα

Συνάντηση 6	Ενότητα: Αγωνιστές & ΜΚΟ για τα Δικαιώματα
Στόχοι	
Περιεχόμενου	1. Τα παιδιά να γνωρίσουν τα παγκόσμια προβλήματα, ως ζήτημα που αφορούν όλους τους ανθρώπους. 2. Τα παιδιά να αναπτύξουν τις έννοιες άτομο-σύνολο και αλληλεπίδραση. 3. Τα παιδιά να γνωρίσουν τους κυριότερους διεθνείς οργανισμούς και οργανώσεις. 4. Τα παιδιά να κατανοήσουν τη λειτουργία των διεθνών οργανισμών και οργανώσεων. 5. Τα παιδιά να κατανοήσουν το ρόλο, τον σκοπό και τη χρησιμότητα αυτών των οργανισμών. 6. Τα παιδιά να πληροφορηθούν για ανθρώπους που αγωνίστηκαν για τα Δικαιώματα του Παιδιού σε διάφορες χώρες.
Διαδικασίας	1. Τα παιδιά να ευαισθητοποιηθούν πάνω στα παγκόσμια προβλήματα και να προβληματιστούν για τις αιτίες, τις συνέπειες και τους τρόπους αντιμετώπισής τους. 2. Τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι μέσα από τη δράση των πολιτών του κόσμου και την ευαισθητοποίηση τους μπορεί να βελτιωθεί η κατάσταση. 3. Τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τη σημασία που έχει η αλληλοκατανόηση

	και η συνεργασία των λαών για την ειρηνική συνύπαρξή τους. 4. Τα παιδιά να αναπτύξουν δεξιότητες χειρισμού και επεξεργασίας των πληροφοριών, συνεργασίας και ομαδικής εργασίας. 5. Τα παιδιά να αναπτύξουν και να καλλιεργήσουν το σεβασμό, την υπευθυνότητα και τη φιλομάθειά τους για τα Δικαιώματα του Παιδιού.
Υλικά	• 1 εικόνα με το παγκόσμιο χάρτη που απεικονίζει τη κατάσταση των ΔΤΠ παγκοσμίως • 1 powerpoint με το ρόλο, τις διευθύνσεις και τα τηλέφωνα διεθνών οργανισμών • 9 εικόνες με τα σύμβολα των ΜΚΟ • Ένα σετ 25 καρτών (ιστορίες από τη ζωή αγωνιστών) & 5 φωτογραφίες αγωνιστών • Χαρτόνια • Χρώματα • Μολύβια • Κόλλες • Η/Υ • Προτζέκτορας
Άνοιγμα (10')	Ρωτάμε τα παιδιά να μας πουν τι κάναμε στην προηγούμενη συνάντηση, υπενθυμίζοντας την αλληλεξάρτηση των δικαιωμάτων και ότι είναι σημαντικό να απολαμβάνουμε όλα τα δικαιώματά μας. Έπειτα, συζητάμε για τις εργασίες που είχαν για το σπίτι.
Κύριο Μέρος (60')	Αναφερόμαστε στο γεγονός ότι το περιβάλλον στο οποίο ζούμε καθώς και η ζωή δισεκατομμυρίων ανθρώπων στο πλανήτη, κυρίως των παιδιών, απειλούνται από σοβαρά παγκόσμια προβλήματα. Δίνουμε κάποια παραδείγματα αυτών των προβλημάτων -όπως πόλεμος, αρρώστιες, φτώχεια, ρύπανση, πρόσφυγες, πείνα- έλλειψη νερού- και έπειτα μιλάμε για τις αιτίες και τις συνέπειες αυτών των προβλημάτων (βλ. Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, ΣΤ', ΒΜ, σελ. 80-82). Επίσης, αναφερόμαστε και στους τρόπους αντιμετώπισης αυτών των προβλημάτων, όπου απαιτείται η συνεργασία των κρατών. Μιλάμε για την ύπαρξη Διεθνών Οργανισμών καθώς και για την ευαισθητοποίηση μερικών πολιτών, που δρουν είτε ατομικά είτε συμμετέχουν σε Διεθνείς Οργανώσεις για να βοηθήσουν όσους έχουν ανάγκη (βλ. Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, ΣΤ', ΒΜ, σελ. 83-87).
Δραστηριότητα 6.1. (10')	«Παγκόσμια προβλήματα» 1. Απλώνουμε το χαρτόνι πάνω στο κέντρο του τραπεζιού και ζητάμε από τα παιδιά να κολλήσουν στο κέντρο του χαρτονιού την εικόνα με το παγκόσμιο χάρτη. 2. Εξηγούμε στα παιδιά ότι αυτή η εικόνα δείχνει την κατάσταση που επικρατεί σε διάφορα μέρη του κόσμου όσον αφορά τα Δικαιώματα του Παιδιού. 3. Το τι κατάσταση επικρατεί φαίνεται από το διαφορετικό χρώμα που έχει κάθε μέρος, με το μαύρο να δείχνει πολύ σοβαρά προβλήματα, το κόκκινο δύσκολες συνθήκες, το πορτοκαλί αξιοσημείωτα προβλήματα, το κίτρινο ικανοποιητικές συνθήκες και το πράσινο καλές συνθήκες. 4. Επικεντρωνόμαστε στο πράσινο χρώμα, λέγοντας ποιες χώρες το έχουν και τι θα επικρατεί σε αυτές τις χώρες. Έπειτα, εστιάζουμε τη προσοχή μας στην Ελλάδα και σχολιάζουμε το χρώμα που φαίνεται και για ποιο λόγο επικρατούν αυτές οι συνθήκες. 5. Τέλος, κοιτάμε ποιες χώρες έχουν κόκκινο και μαύρο χρώμα και γράφουμε ποια προβλήματα πιθανώς να αντιμετωπίζουν τα παιδιά σε αυτές τις χώρες.
Δραστηριότητα 6.2. (20')	«Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών» 1. Δείχνουμε στα παιδιά τη παρουσίαση που έχουμε ετοιμάσει για τις ΜΚΟ,

	ρωτώντας τα παιδιά στην αρχή αν έχουν ακούσει ή αν ξέρουν κάποια από τις οργανώσεις που φαίνονται στη διαφάνεια. 2. Έπειτα, λέμε λίγα λόγια για το ρόλο κάθε οργάνωσης και ποιες από αυτές υπάρχουν και στην Ελλάδα, δείχνοντας διευθύνσεις, τηλέφωνα και διαδικτυακούς ιστότοπους αυτών των οργανώσεων. 3. Στη συνέχεια, δίνουμε 9 εικόνες που απεικονίζουν τα σύμβολα των 9 οργανισμών που αναφέρθηκαν και ζητάμε από τα παιδιά να τις κολλήσουν γύρω-γύρω από την εικόνα που δείχνει τη κατάσταση των ΔΤΠ παγκοσμίως. 4. Τέλος, λέμε στα παιδιά κάτω από κάθε σύμβολο να γράψουν με λίγα λόγια το σκοπό αυτής της οργάνωσης.
Δραστηριότητα 6.3. (30')	«Αγωνιστές για τα Δικαιώματα» 1. Απλώνουμε το σετ των 25 καρτών στο τραπέζι μαζί με τις πέντε φωτογραφίες αγωνιστών. 2. Εξηγούμε ότι οι κάρτες περιγράφουν γεγονότα από τη ζωή πέντε ενεργών υπερασπιστών των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Η κάθε ιστορία αποτελείται από ένα σύνολο πέντε καρτών και στην κάθε κάρτα πάνω γράφει ένα γράμμα της αλφαβήτας, ξεκινώντας από το Α, μέχρι το Ε. Ο στόχος για κάθε ομάδα είναι να ταιριάζει τα γεγονότα αυτά με το σωστό πρόσωπο, βάζοντας τις κάρτες στη σειρά, ώστε να φτιάξουν την ιστορία του αγωνιστή και να συνθέσουν μια συνοπτική περιγραφή του. 3. Έπειτα, τα παιδιά πρέπει να συνδέσουν την ιστορία με την φωτογραφία αυτού του αγωνιστή. 4. Στη συνέχεια, τα παιδιά κολλάνε τις ιστορίες στο χαρτόνι. 5. Τέλος, μερικά παιδιά, κρατώντας την φωτογραφία του αγωνιστή, συστήνουν στους υπόλοιπους, με δικά τους λόγια, μία πό τις προσωπικότητες. Όταν ολοκληρωθεί η παρουσίαση τα παιδιά θα κολλήσουν στο χαρτόνι τις φωτογραφίες των αγωνιστών. (Compass, 2012, σελ. 139-140) (Σημ.: Επιλέχθηκαν άλλες προσωπικότητες που σχετίζονται με την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού και όχι αυτές της δραστηριότητας στο Compass, καθώς αναφέρονταν γενικά σε Α.Δ.)
Συζήτηση (10')	Τι κάναμε σήμερα; -Ποια είναι τα παγκόσμια προβλήματα; Ποιες οι αιτίες και οι συνέπειές τους; -Πώς λύνονται τα παγκόσμια προβλήματα; -Τι είναι οι Διεθνείς οργανώσεις και οργανισμοί; Ποιος είναι ο ρόλος τους; -Ποια οργάνωση θα επιλέγατε για να συμμετέχετε; Για ποιους λόγους; -Ποιες προσωπικότητες είχατε ήδη ακουστά και ποιες σας ήταν άγνωστες; -Προκάλεσαν κάποιες πληροφορίες έκπληξη; Ποιες έκαναν την μεγαλύτερη εντύπωση; -Ποια ιστορία αγωνιστή σας εκφράζει περισσότερο; Πώς θα είχατε συμπεριφερθεί εσείς αν είχατε βρεθεί στην ίδια θέση με αυτό το πρόσωπο; -Ποιες δράσεις μπορούν να αναλάβουν οι άνθρωποι σε ανάλογες περιπτώσεις;
Κλείσιμο (10')	Τι μάθαμε από τις δραστηριότητες; -Τα παγκόσμια προβλήματα, τις αιτίες και τις συνέπειες τους. -Την κατάσταση των Δικαιωμάτων των Παιδιών παγκοσμίως -Διεθνείς οργανώσεις & οργανισμούς (ρόλος, τηλέφωνα, διευθύνσεις, ιστότοπος, σύμβολο). -Αγωνιστές για τα Δικαιώματα του παιδιού. -Πόσο σημαντικό είναι να υπερασπιζόμαστε και εμείς οι ίδιοι ενεργά τα Δικαιώματα μας και με ποιο τρόπο μπορούμε.

Προτεινόμενες εργασίες για το σπίτι:

-Τα παιδιά να επισκεφτούν τις ιστοσελίδες των οργανισμών που τους έκαναν εντύπωση.

-Τα παιδιά να αναζητήσουν περισσότερες πληροφορίες για τη ζωή και το έργο ενός από τους αγωνιστές της δραστηριότητας 6.3.

Πίνακας 6.21: 7^η Συνάντηση-Σχέδιο δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Συνάντηση 7	Ενότητα: Σχέδιο δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού
Στόχοι	
Περιεχομένου	1. Τα παιδιά να μάθουν τι είδους προβλήματα μπορούν να συμβούν όταν δεν εφαρμόζονται ή καταπατώνται τα δικαιώματά τους. 2. Τα παιδιά να καταλάβουν τι σημαίνει ολοκληρωμένη ανάπτυξη. 3. Τα παιδιά να μάθουν τη διαφορά μεταξύ ρεαλιστικών και μαγικών λύσεων σε διάφορα είδη προβλημάτων.
Διαδικασίας	1. Τα παιδιά να σκεφτούν τι είδους λύσεις μπορούμε να βρούμε σε κάθε πρόβλημα, διατυπώνοντας ευφάνταστες και ρεαλιστικές λύσεις σε πραγματικά προβλήματα της ζωής που συνδέονται με τα δικαιώματά τους. 2. Τα παιδιά, μέσα από το παιχνίδι ρόλων προσπαθούν να βρουν λύσεις για δύσκολες καταστάσεις στην καθημερινή τους ζωή, αναλαμβάνοντας υποστηρικτικό ρόλο. 3. Τα παιδιά μαθαίνουν να είναι πιο οργανωτικά και να αξιολογούν τις λύσεις που δίνουν μέσω των βημάτων που πρέπει να πάρουν για να φτιάξουν το σχέδιο δράσης τους και μέσω της ανατροφοδότησης που υπάρχει μεταξύ τους. 4. Τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της προστασίας και της προώθησης των δικαιωμάτων και την ευθύνη που έχουν για αυτά.
Υλικά	• Φυλλάδιο με τα βήματα για σχέδιο δράσης (British Institute of Human Rights, 2009, σελ. 114) • Ανθρωπάκια & Ήρωες • Φυλλάδιο με πίνακα για ένα πρόβλημα και πιθανές λύσεις ενός συνηθισμένου ανθρώπου και ενός μάγου (Gollob & Krapf, 2007, σελ. 20) • Φυλλάδιο για το σχεδιασμό του σεναρίου στο παιχνίδι ρόλων • Μολύβια & Στυλό • Χρώματα • Κόλλες • Κλακέτα
Άνοιγμα (10')	Καλωσορίζουμε τα παιδιά στην έβδομη συνάντηση και τους λέμε ότι αυτή είναι η προτελευταία μας συνάντηση. Ρωτάμε τα παιδιά να μας πουν τι κάναμε στην προηγούμενη συνάντηση και συζητάμε μαζί τις εργασίες που είχαν για το σπίτι. Τους θυμίζουμε το ρόλο των 9 οργανώσεων που είδαμε. Αναφερόμαστε στο θέμα της σημερινής συνάντησης, όπου πρόκειται να γίνουν αυτοί αγωνιστές-ήρωες, όπως τους ανθρώπους και τις οργανώσεις που είδαμε στην προηγούμενη συνάντηση και που αγωνίστηκαν για τα Δικαιώματα του Παιδιού.
Κύριο Μέρος (60')	Αναφερόμαστε στο γεγονός ότι υπάρχουν δικαιώματα που ισχύουν για κάθε παιδί και αυτά είναι σημαντικά να εφαρμόζονται επειδή έχουν ως στόχο έναν υγιή και ολοκληρωμένο τρόπο ανάπτυξης του παιδιού. Εξηγούμε στα παιδιά τι σημαίνει ολοκληρωμένος τρόπος ανάπτυξης και τους αναφέρουμε διάφορους τομείς ανάπτυξης, όπως σωματική, ηθική, πνευματική και κοινωνική ανάπτυξη και δίνουμε παραδείγματα για την κάθε μία (βλ. Gollob & Krapf, 2007, σελ.21).
Δραστηριότητα 7.1. (10')	«Συνηθισμένος άνθρωπος Vs μάγος» 1. Λέμε στα παιδιά να σκεφτούν ποια είναι η διαφορά μεταξύ συνηθισμένων

ανθρώπων και των μάγων-μαγισσών; Να σκεφτούν, δηλαδή, τι μπορεί να κάνει ένας συνηθισμένος άνθρωπος σε ορισμένες περιπτώσεις- π.χ. αν δεν υπάρχει ψωμί στο σπίτι για φαγητό- και τι θα έκανε ο μάγος ή η μάγισσα στην ίδια περίπτωση;

2. Προτείνουμε στα παιδιά να σκεφτούν ένα πρόβλημα που αφορά τη σωματική (τροφή, νερό, ύπνος, ξεκούραση, υγεία), πνευματική (εκπαίδευση) ή κοινωνική (οικογένεια, φίλοι) ανάπτυξη.

3. Τους δίνουμε ένα φυλλάδιο με έναν πίνακα και τρεις στήλες. Στη μια στήλη γράφουν το πρόβλημα που σκέφτηκαν.

4. Στην δεύτερη στήλη γράφουν πιθανές λύσεις που θα έδινε ένας συνηθισμένος άνθρωπος.

5. Στην τρίτη στήλη γράφουν πιθανές λύσεις που θα πρότεινε ο μάγος/η μάγισσα.

6. Στο τέλος, τα παιδιά συζητούν για το ποια λύση θα είναι η καλύτερη για το συγκεκριμένο πρόβλημα.

(Gollob & Krapf, 2007, σελ.17-22)

Δραστηριότητα 7.2. (30') **«Σχέδιο δράσης ως ήρωες»**

1. Δίνουμε στα παιδιά το φυλλάδιο με τα βήματα για το σχέδιο δράσης.

2. Ζητάμε από τα παιδιά να επιλέξουν ένα θέμα που τους ενδιαφέρει από την τοπική κοινότητα, όπου αισθάνονται ότι τα Δικαιώματά τους δεν εφαρμόζονται και να σχεδιάσουν, έπειτα πώς θα λάβουν δράση πάνω σε αυτό το θέμα, ακολουθώντας τα βήματα.

3. Έπειτα, πρέπει να σκεφτούν γιατί επέλεξαν αυτό το θέμα και γιατί αυτό είναι ένα θέμα για τα ΔΤΠ. Ποια δικαιώματα, δηλαδή, παραβιάζονται.

4. Στη συνέχεια τα παιδιά πρέπει να σκεφτούν τι προσπαθούν να πετύχουν με τη δράσης τους, δηλαδή ποιοι είναι οι στόχοι τους.

5. Τα παιδιά, ακολουθώντας, χρειάζεται να σκεφτούν διάφορους τρόπους δράσεις που θα τους βοηθήσουν να πετύχουν τους στόχους τους, δηλαδή ποιες τεχνικές θα εφαρμόσουν και πώς θα λειτουργήσουν-ατομικά, συλλογικά.

6. Στη συνέχεια, τα παιδιά πρέπει να σκεφτούν πώς θα υλοποιήσουν αυτές τις τεχνικές, δηλαδή τι χρειάζονται (πηγές, χρόνος, βοήθεια από άλλον-ΜΚΟ)

7. Τέλος, τα παιδιά χρειάζεται να ξέρουν εάν έχουν πετύχει τους στόχους τους.

(British Institute of Human Rights, 2009, σελ. 114-116)

Δραστηριότητα 7.3. (20') **«Παιχνίδι ρόλων»**

1. Στην αρχή χρειάζεται από το σχέδιο δράσης-σενάριο να βρεθούν ποιοι ρόλοι προκύπτουν και κάθε παιδί να αναλάβει από έναν ρόλο, παίρνοντας από ένα ανθρωπάκι που μπορεί να το έχουν ονομάσει και χρωματίσει ανάλογα με το ρόλο τους.

2. Έπειτα πρέπει να δούμε τα λόγια που θα πει ο καθένας και τα διάφορα σκηνικά και κουστούμια που μπορεί να χρειαστούν.

3. Στη συνέχεια χωρίζουμε την ιστορία σε σκηνές και η σκηνή ξεκινάει με την κλακέτα και τα παιδιά να παίζουν το ρόλο τους, λέγοντας τα λόγια τους σε πρώτο ενικό, που τα κοιτάζουν από το σχέδιο δράσης.

(βλ. Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ε', ΒΜ, σελ. 51-52)

Συζήτηση (10')

Τι κάναμε σήμερα;

-Πώς αντιδρά ένας συνηθισμένος άνθρωπος και ένας μάγος απέναντι σε ένα πρόβλημα; Γιατί είναι δύσκολο να λυθεί το πρόβλημα από έναν μάγο;

-Πότε ήταν η τελευταία φορά που ευχηθήκατε να είχατε μαγικές δυνάμεις, και τι θέλατε να αλλάξετε τότε;

-Ποιος έχει βιώσει ποτέ παρόμοια κατάσταση-πρόβλημα; Πώς αντιδράσατε/τι κάνατε σε αυτή την κατάσταση;

	-Ποια είναι τα βήματα που πρέπει να σκεφτείς για να δράσεις σε μια καταπάτηση ενός δικαιώματος; -Πώς αισθανθήκατε όταν υποδηθήκατε έναν ρόλο για την επίλυση μιας προβληματικής κατάστασης; -Τι σημαίνει να σέβομαι, να προστατεύω και να προωθώ τα δικαιώματά μου; -Ποιος έχει ευθύνη για τα Δικαιώματα; -Σκέψου αν πήρες ευθύνη και είχες ενεργή δράση για μια κατάσταση που αφορούσαν δικαιώματα. -Γιατί είναι σημαντικό και δύσκολο να δράσεις;
Κλείσιμο (10')	Τι μάθαμε από τις δραστηριότητες; -Τη διαφορά μεταξύ ρεαλιστικών και μη λύσεων. -Τα είδη των προβλημάτων. -Πιθανές λύσεις και βήματα για την επίλυση μιας προβληματικής κατάστασης. -Τη σημασία και τη δυσκολία της προστασίας των δικαιωμάτων.

Πίνακας 6.22 : 8^η Συνάντηση-Κλείσιμο

Συνάντηση 8	Ενότητα: Κλείσιμο
Στόχοι	
Περιεχομένου	1. Να ξαναθυμηθούμε τι κάναμε. 2. Να μάθουμε να εκτιμούμε τις εμπειρίες μας. 3. Να μάθουμε να αποχωριζόμαστε.
Διαδικασίας	1. Να δώσουμε στα παιδιά την ευκαιρία να αυτοαποκαλυφθούν. 2. Να εξασκήσουμε την ανατροφοδότηση.
Υλικά	• Χαρτόνια. • Χρώματα. • Βεβαιώσεις παρακολούθησης. • Φάκελος με μια σελίδα από εικόνες με συναντήσεις και μια αφίσα για ΔΤΠ
Άνοιγμα (10')	Καλωσορίζουμε τα παιδιά και τους ρωτάμε αν θυμούνται τίποτα από την προηγούμενη συνάντηση.
Κύριο Μέρος (30')	Εξηγούμε στα παιδιά ότι σήμερα είναι η τελευταία μας συνάντηση. Αναφέρονται στα παιδιά και προτείνουμε διάφορους τρόπους για να αποχαιρετήσουμε την ομάδα μας, όπως: -Να θυμηθούμε τι κάναμε όλον αυτόν τον καιρό. -Να δώσουμε ο ένας στον άλλον ενθύμια για να θυμόμαστε τη συμμετοχή μας στο πρόγραμμα. -Να ευχηθούμε ο ένας στον άλλον καλή τύχη και να πούμε αντίο.
Δραστηριότητα 8.1. (20')	«Αναμνήσεις» Θυμίζουμε στα παιδιά τις βασικές δραστηριότητες και τους ζητάμε να ψηφίσουν ποια τους άρεσε. Απλώνουμε στο τραπέζι όλα τα χαρτόνια από τις συναντήσεις ξεκινώντας από την πρώτη συνάντηση και συνεχίζοντας μέχρι την τελευταία. Τα παιδιά σηκώνονται και σχηματίζουν μια σειρά ο ένας πίσω από τον άλλον και περνάνε από το τραπέζι για να δουν τα χαρτόνια και να ξαναθυμηθούν τις συναντήσεις. Θα πρέπει να σκεφτούν τι τους άρεσε σε αυτήν. Στο τέλος φτιάχνουμε μια λίστα με τις καλύτερες στιγμές της ομάδας σύμφωνα με τις ψήφους των παιδιών (Βασιλόπουλος κ. συν., 2011, σελ. 257).
Δραστηριότητα 8.2. (10')	«Η Βεβαίωση» Δίνουμε σε κάθε παιδί μία βεβαίωση παρακολούθησης που γράφει το όνομα κάποιου άλλου παιδιού της ομάδας εκτός από το δικό του. Κάθε παιδί με τη σειρά σηκώνεται και φωνάζει το όνομα του παιδιού που γράφει η βεβαίωση για να του την δώσει και

	να ανταλλάξουν μεταξύ τους ευχές. Έπειτα το παιδί που σηκώθηκε να πάρει τη βεβαίωσή του, φωνάζει το όνομα του παιδιού που γράφει η βεβαίωση που κρατά και ανταλλάσσουν πάλι ευχές μεταξύ τους. Αυτή η διαδικασία επαναλαμβάνεται μέχρι όλα τα παιδιά να έχουν πάρει την βεβαίωσή τους. Στο τέλος της δραστηριότητας η συντονίστρια αποχαιρέτησε και αυτή με τη σειρά της τα παιδιά, τους ευχήθηκε και τους έδωσε ένα φάκελο σε κάθε παιδί που περιείχε μέσα μια σελίδα με εικόνες από συναντήσεις και μια αφίσα για τα Δικαιώματα του Παιδιού.
Συζήτηση (10')	Τι κάναμε σήμερα; -Θυμηθήκαμε όσο κάναμε μαζί. -Είπαμε αντίο και ανταλλάξαμε ευχές ο ένας με τον άλλον. -Δώσαμε και πήραμε βεβαίωση και ενθύμια από το πρόγραμμα.
Κλείσιμο (10')	Τι μάθαμε από τις παραπάνω δραστηριότητες; -Πώς να φτιάχνουμε αναμνήσεις. -Πώς να αποχαιρετιζόμαστε.
Χορήγηση ερωτηματολογίων (30')	Τα παιδιά συμπλήρωσαν τα τρία ερωτηματολόγια για τη Γνώση, τις Στάσεις και τη Σημαντικότητα των ΔτΠ, που είχαν συμπληρώσει στην πρώτη συνάντηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην περιγραφή των δεδομένων, με τον υπολογισμό των μέσων όρων και των τυπικών αποκλίσεων για όλες τις μελετώμενες κλίμακες, πριν και μετά την παρέμβαση. Για κάθε κλίμακα μετρήθηκε ο δείκτης Cronbach's Alpha, όπου με επίπεδο από 0,5 και άνω αποτελεί ένδειξη για καλή αξιοπιστία της κάθε κλίμακας ερωτήσεων. Παράλληλα, θα γίνει σύγκριση των μέσων όρων των κλιμάκων για πριν και μετά, μέσω ραβδογραμμάτων, για να γίνει αντιληπτή η όποια επιρροή της παρέμβασης. Επίσης, για να διαπιστωθεί η όποια διερεύνηση των μεταβλητότητας των απαντήσεων, παρουσιάζονται τα boxplot των σκορ των κλιμάκων για πριν και μετά.

Μέσω της επαγωγικής στατιστικής, θα διαπιστωθούν πιθανές στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους των κλιμάκων πριν και μετά την παρέμβαση. Για να συγκρίνουμε σκορ της ίδιας ομάδας ατόμων σε διαφορετικές φάσεις (πριν-μετά), χρησιμοποιήθηκαν paired sample t-tests, ενώ για συγκρίσεις μέσων όρων διαφορετικών ομάδων για τον ίδιο χρόνο πραγματοποιήθηκε η εντολή independent sample t-tests. Ως επίπεδο σημαντικότητας για όλα τα τεστ ορίστηκε το $\alpha=0,05$, οπότε με $p\text{ value} < 0,05$ δεχόμαστε ότι η διαφορά των συγκρινόμενων μέσων όρων είναι στατιστικά σημαντική.

Τέλος, πραγματοποιήθηκαν συγκρίσεις των χαρακτηριστικών των κλιμάκων με κάποια από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, όπως φύλο, προηγούμενη συμμετοχή σε πρόγραμμα για τα ΔτΠ και ηλικία/τάξη, για να διαπιστωθεί αν υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους αυτών των πληθυσμών. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης Pearson, προκειμένου να διαπιστωθούν πιθανές στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ όλων των κλιμάκων της έρευνας, τόσο πριν όσο και μετά την παρέμβαση.

7.1. Αποτελεσματικότητα παρέμβασης ως προς τις Στάσεις για τα ΔτΠ

Το συγκεντρωτικό σκορ της κλίμακας των Στάσεων για τα Δικαιώματα Ανατροφής προκύπτει ως άθροισμα των σκορ των επιμέρους 17 ερωτήσεων. Όσο μεγαλύτερος είναι ο μέσος όρος της κλίμακας, τόσο πιο βελτιωμένες είναι οι στάσεις των παιδιών απέναντι στα δικαιώματα ανατροφής. Το συγκεντρωτικό σκορ της κλίμακας των στάσεων για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού προκύπτει ως άθροισμα των σκορ των επιμέρους 21 ερωτήσεων. Όσο μεγαλύτερος είναι ο μέσος όρος της κλίμακας, τόσο πιο βελτιωμένες είναι οι στάσεις των παιδιών απέναντι στα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού.

Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε κριτήριο t σε ζευγαρωτά δείγματα (paired samples t -test) για τη διαπίστωση διαφορών μεταξύ των μέσων όρων της πριν αξιολόγησης (pre test) και της μετά αξιολόγησης (post test) στις Στάσεις για τα δικαιώματα Ανατροφής και Αυτοπροσδιορισμού, τόσο για την πειραματική όσο και για την ομάδα ελέγχου. Όσον αφορά την πειραματική ομάδα στα αποτελέσματα φάνηκε μια μικρή μείωση των Μ.Ο. από το pre test (Μ.Ο.=91.85, Τ.Α.=6.62) στο post test (Μ.Ο.=89.00, Τ.Α.=8.27) για τις *Στάσεις Ανατροφής*, όμως αυτή η διαφορά στους Μ.Ο. δεν ήταν στατιστικά σημαντική $t=2,051$, $p=0,975 > .05$. Επίσης, στην ομάδα ελέγχου υπήρξε μια μείωση των Μ.Ο. των *Στάσεων Ανατροφής* από το pre test (Μ.Ο.=86.50, Τ.Α.=8.84) στο post test (Μ.Ο.=84.86, Τ.Α.=10.64), με αυτή τη διαφορά στους Μ.Ο. να μην είναι στατιστικά σημαντική, $t=-1.105$, $p=0,861 > .05$. Σχετικά με τις *Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού*, όσον αφορά την πειραματική ομάδα, τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική βελτίωση από το pre test (Μ.Ο.=73,22, Τ.Α.=13,23) στο post test (Μ.Ο.=83.74, Τ.Α.=14.00) για τις *Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού*, $t=-4,19$, $p=0,00 < .05$. Αντίθετα, στην ομάδα ελέγχου δεν υπήρξε από το pre test (Μ.Ο.=76.60, Τ.Α.=14.64) στο post test (Μ.Ο.=76.13, Τ.Α.=16.12) στατιστικά σημαντική διαφορά στο μέσο όρο των *Στάσεων Αυτοπροσδιορισμού* $t=0,29$, $p=0,616 > .05$.

Πίνακας 7.23: Έλεγχος *t* test σε εξαρτημένα δείγματα για τις «Στάσεις Ανατροφής» και «Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού» στην πειραματική ομάδα (πριν-μετά).

	Πριν μέτρηση (N=27)		Μετά μέτρηση (N=27)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής	91,85	6,62	89,00	8,27	2,051	0,975 [Sig. (2-tailed) 0,050]
Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού	73,22	13,23	83,74	14,00	-4,193	0,000 [Sig. (2-tailed) 0,000]

Πίνακας 7.24: Έλεγχος *t* test σε εξαρτημένα δείγματα για τις «Στάσεις Ανατροφής» και «Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού» στην ομάδα ελέγχου (πριν-μετά).

	Πριν μέτρηση (N=30)		Μετά μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής	86,50	8,84	84,86	10,64	1,105	0,861 [Sig. (2-tailed) 0,278]
Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού	76,60	14,64	76,13	16,12	0,297	0,616 [Sig. (2-tailed) 0,769]

Στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε κριτήριο *t* σε ανεξάρτητα δείγματα για τη διαπίστωση διαφορών ανάμεσα στις δύο ομάδες στην ίδια κλίμακα. Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά στο pre test των *Στάσεων Ανατροφής*, $t=2.60$, $p=0,06 > .05$ ανάμεσα στην πειραματική (M.O.=91.85, T.A.=6.62) και την ομάδα ελέγχου (M.O.=86.50, T.A.=8.84). Όμως, υπήρξε σημαντική διαφορά στους M.O. στο post test, με την πειραματική ομάδα (M.O.=89,00, T.A.=8.27) να έχει υψηλότερο σκορ *Στάσεων Ανατροφής* από την ομάδα ελέγχου (M.O.=84.86, T.A.=10.64). Η διαφορά αυτή δεν ήταν στο όριο στατιστικά σημαντική $t=1.62$, $p=0,055 > .05$ (Διάγραμμα 7.10). Σχετικά με τις Στάσεις στα δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού, τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά στο pre test, $t=-0,910$ $p=0,817 > .05$ ανάμεσα στην πειραματική ομάδα (M.O.=73.22, T.A.=13.23) και την ομάδα ελέγχου (M.O.=76.60, T.A.=14.64). Όμως, υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά στο post test, με την πειραματική ομάδα (M.O.=83,74, T.A.=14.00) να έχει υψηλότερο σκορ *Στάσεων Αυτοπροσδιορισμού* από

την ομάδα ελέγχου (M.O.=76.13, T.A.=16.12). Η διαφορά αυτή ήταν στατιστικά σημαντική $t= 1,89$, $p= 0,032 <.05$ (Διάγραμμα 7.11).

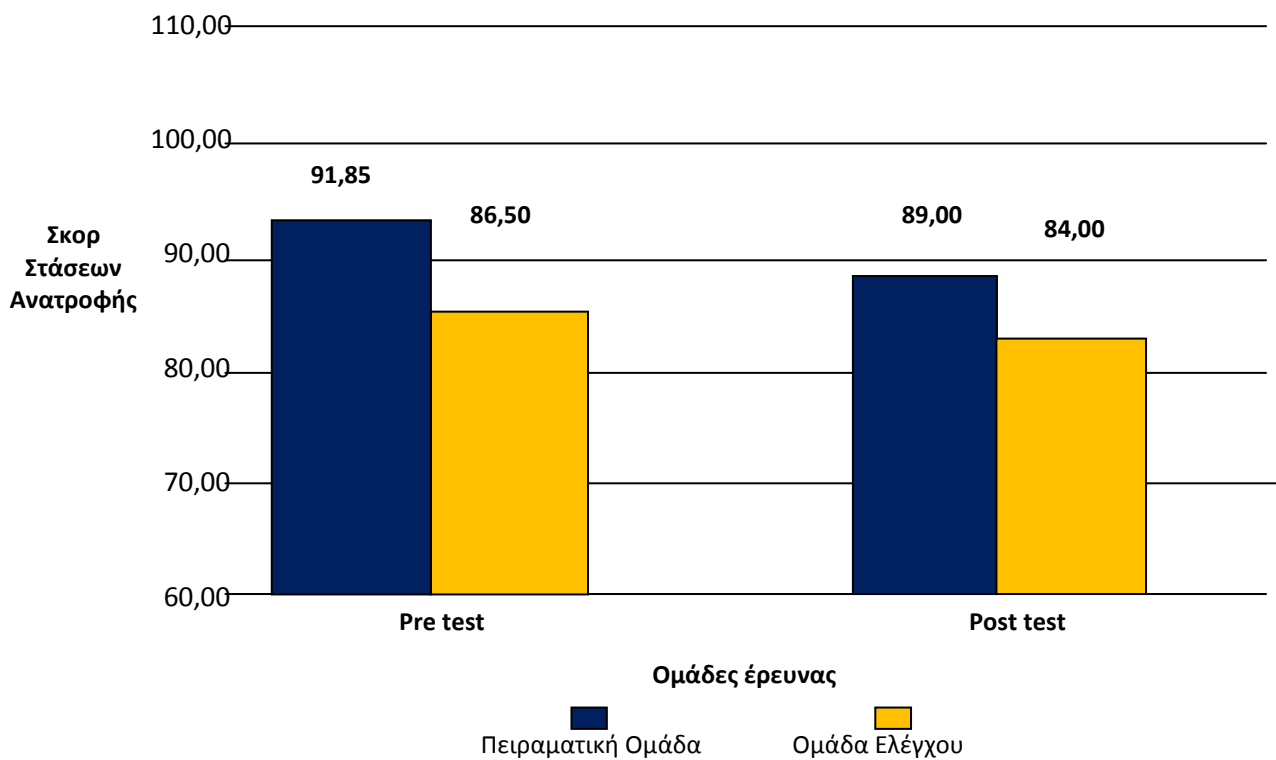
Πίνακας 7.25: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τις «Στάσεις Ανατροφής» και «Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού» στην πριν μέτρηση

	Πριν μέτρηση (N=27)		Πριν μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής	91,85	6,62	86,50	8,84	2,601	0,06 [Sig. 2-tailed= 0,12]
Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού	73,22	13,23	76,60	14,64	-,910	0,817 [Sig. 2-tailed= ,367]

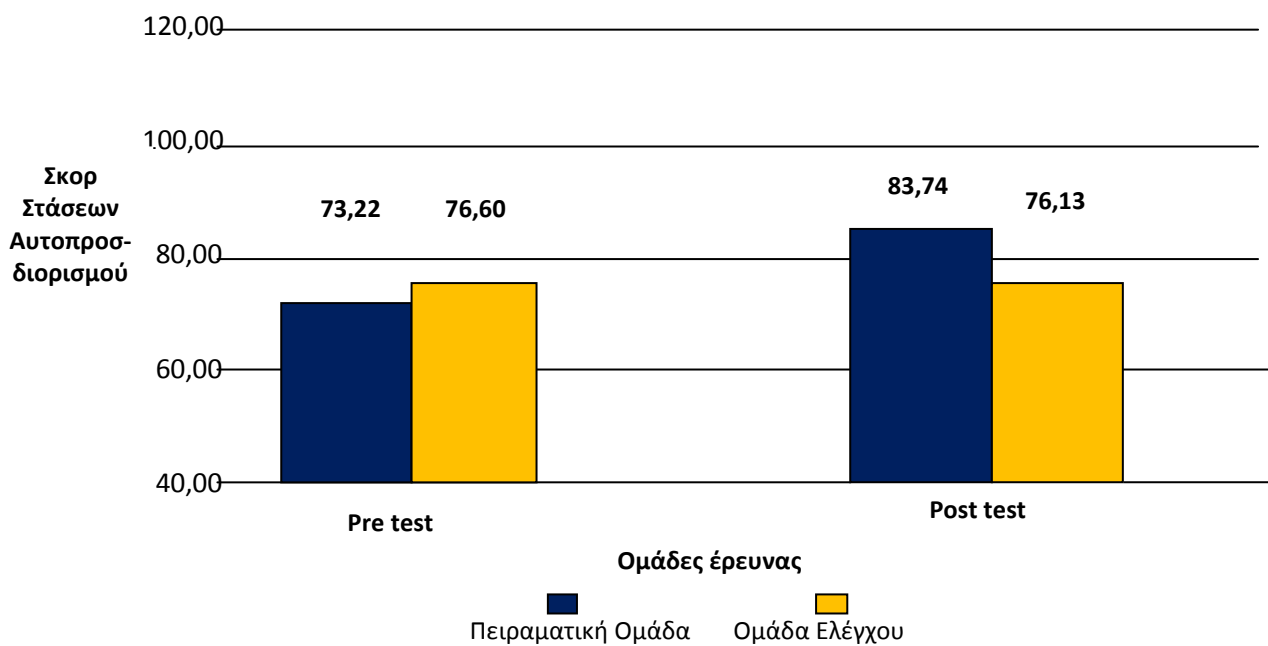
Πίνακας 7.26: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τις «Στάσεις Ανατροφής» και «Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού» στην μετά μέτρηση

	Μετά μέτρηση (N=27)		Μετά μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής	89,00	8,27	84,86	10,64	1,623	0,055 [Sig. 2-tailed= ,110]
Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού	83,74	14,00	76,13	16,12	1,891	0,032 [Sig. 2-tailed= ,064]

Διάγραμμα 7.10: Στάσεις Ανατροφής πειραματικής ομάδας και ομάδας ελέγχου στην πριν και μετά μέτρηση

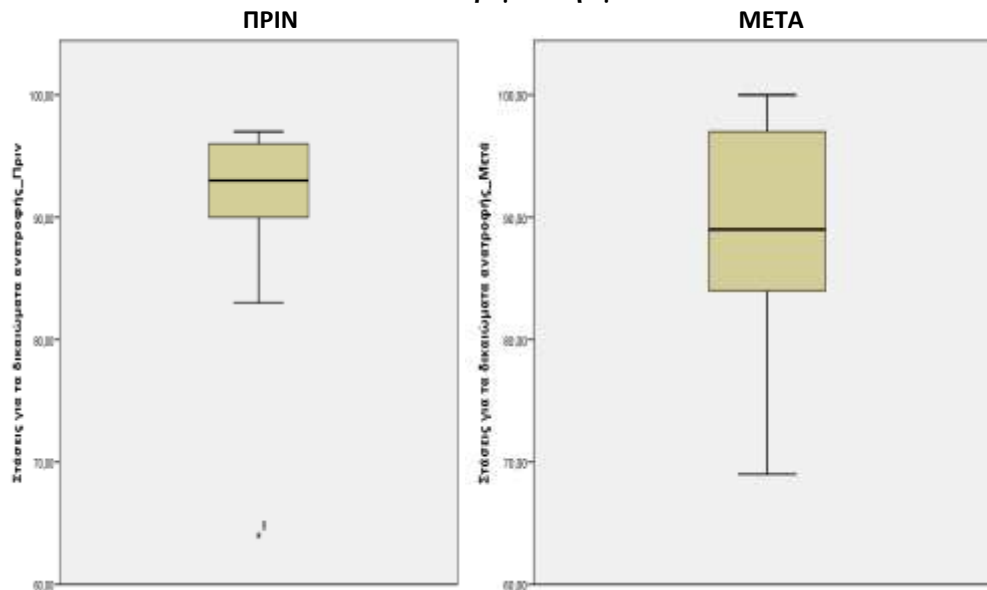

Διάγραμμα 7.11: Στάσεις Αυτοπροσδιορισμού πειραματικής ομάδας και ομάδας ελέγχου για πριν και μετά μέτρηση

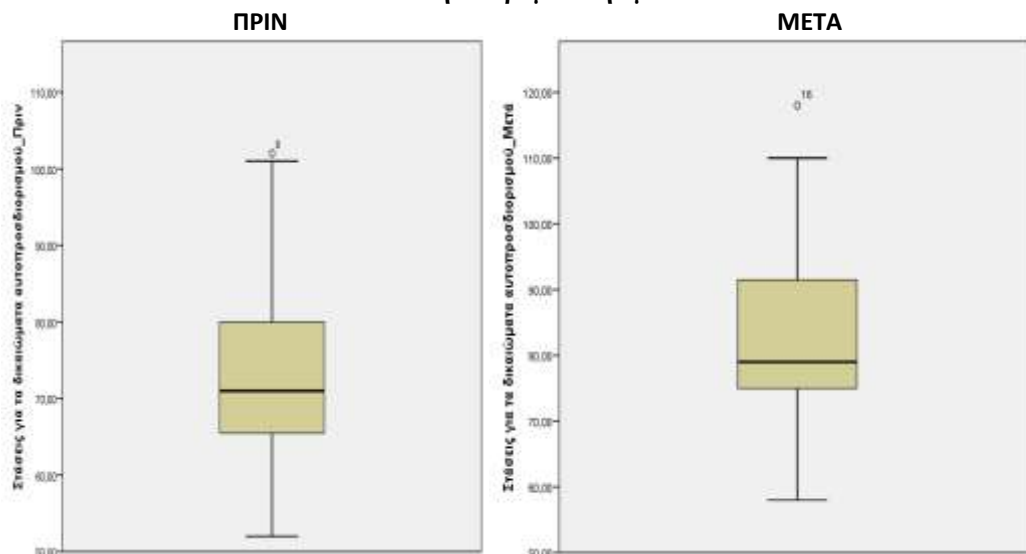

Παρακάτω φαίνονται και τα boxplots των Στάσεων Ανατροφής και Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά, όπου από εκεί μπορούμε να πάρουμε μια εικόνα για την διερεύνηση της μεταβλητότητας των απαντήσεων των ερωτηθέντων.

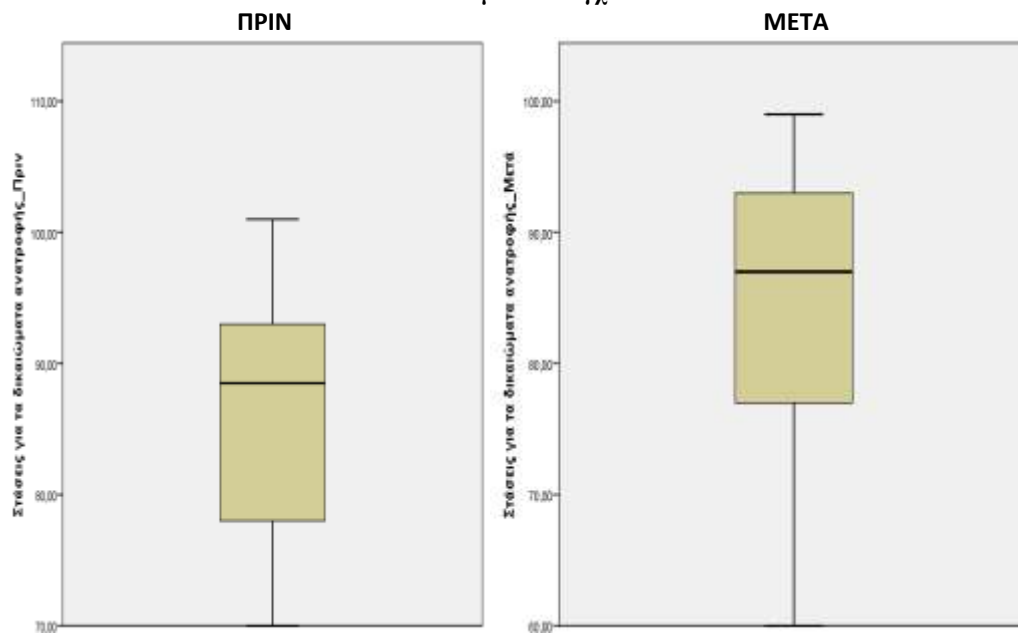
Διάγραμμα 7.12: Boxplots των Στάσεων για τα Δικαιώματα Ανατροφής πριν και μετά στην πειραματική ομάδα

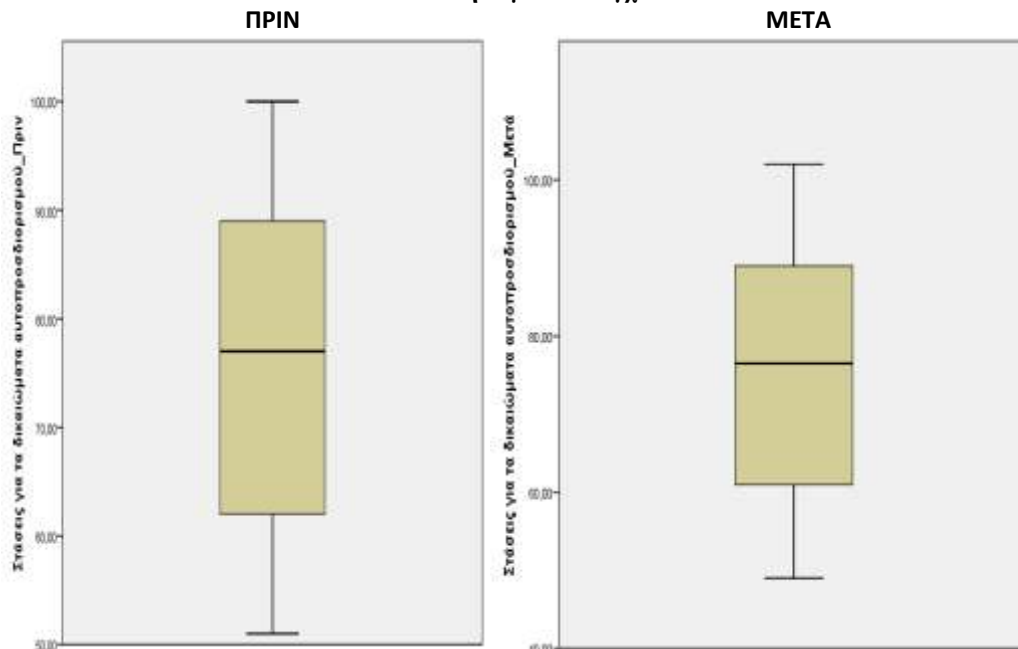
Διάγραμμα 7.13: Boxplots των Στάσεων για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά στην πειραματική ομάδα

Διάγραμμα 7.14: Βoxplots των Στάσεων για τα Δικαιώματα Ανατροφής πριν και μετά στην ομάδα ελέγχου

Διάγραμμα 7.15: Βoxplots των Στάσεων για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά στην ομάδα ελέγχου

7.2. Αποτελεσματικότητα παρέμβασης ως προς την Σπουδαιότητα των ΔτΠ

Η κλίμακα της Σημασίας για τα ΔτΠ αποτελείται από 40 ερωτήσεις του ερωτηματολογίου για τη σημασία των δικαιωμάτων του παιδιού, και το συγκεντρωτικό της σκορ προκύπτει ως άθροισμα των σκορ των επιμέρους ερωτήσεων. Όσο μεγαλύτερος είναι ο μέσος όρος της κλίμακας, τόσο πιο βελτιωμένες είναι οι απόψεις των ερωτηθέντων για τη σημασία των δικαιωμάτων του παιδιού.

Ομοίως, χρησιμοποιήθηκε κριτήριο t σε ζευγαρωτά δείγματα (paired samples t -test) για τη διαπίστωση διαφορών μεταξύ των μέσων όρων της πριν αξιολόγησης (pre test) και της μετά αξιολόγησης (post test) στην κλίμακα για τη Σημασία των ΔτΠ. Στατιστικά σημαντική βελτίωση παρατηρήθηκε από το pre test (M.O.=171,37, T.A.=15,47) στο post test (M.O.=184,40, T.A.=15,65) για τη Σημασία των ΔτΠ στην πειραματική ομάδα, $t=-3,93$, $p=0,0005 < .05$. Αντίθετα, δεν παρατηρήθηκε από το pre test (M.O.=158,86, T.A.=20,75) στο post test (M.O.=158,16, T.A.=26,90) στατιστικά σημαντική διαφορά στο μέσο όρο για τη Σημασία των ΔτΠ, $t=0,182$, $p=0,572 > .05$ στην ομάδα ελέγχου.

Πίνακας 7.27: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για τη Σημασία των ΔτΠ στην πειραματική ομάδα (πριν-μετά)

	Πριν μέτρηση (N=27)		Μετά μέτρηση (N=27)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού	171,37	15,47	184,40	15,65	-3,930	0,0005 [Sig. (2-tailed) 0,001]

Πίνακας 7.28: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για τη Σημασία των ΔτΠ στην ομάδα ελέγχου (πριν-μετά)

	Πριν μέτρηση (N=30)		Μετά μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού	158,86	20,75	158,16	26,90	0,182	0,572 [Sig. (2-tailed) 0,857]

Επίσης, χρησιμοποιήθηκε κριτήριο t σε ανεξάρτητα δείγματα για τη διαπίστωση διαφορών ανάμεσα στην πειραματική και την ομάδα ελέγχου στην κλίμακα της Σημασίας των ΔτΠ. Τα αποτελέσματα φάνηκε μια στατιστικά σημαντική διαφορά στο pre test για τη Σημασία των ΔτΠ ανάμεσα στη πειραματική (Μ.Ο.=171,37, Τ.Α.=15,47) και στην ομάδα ελέγχου (Μ.Ο.=158,86, Τ.Α.=20,75), $t=2,55$, $p=0,006 < .05$. Εξίσου, τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην μετά μέτρηση, με τη πειραματική ομάδα να έχει υψηλότερο σκορ για τη Σημασία των ΔτΠ (Μ.Ο.=184,40, Τ.Α.=15,65) από την ομάδα ελέγχου (Μ.Ο.=158,16, Τ.Α.=26,90) στη κλίμακα για τη Σημασία των ΔτΠ, $t=4,55$, $p=0,000 < .05$. στην μετά μέτρηση (Διάγραμμα 7.16).

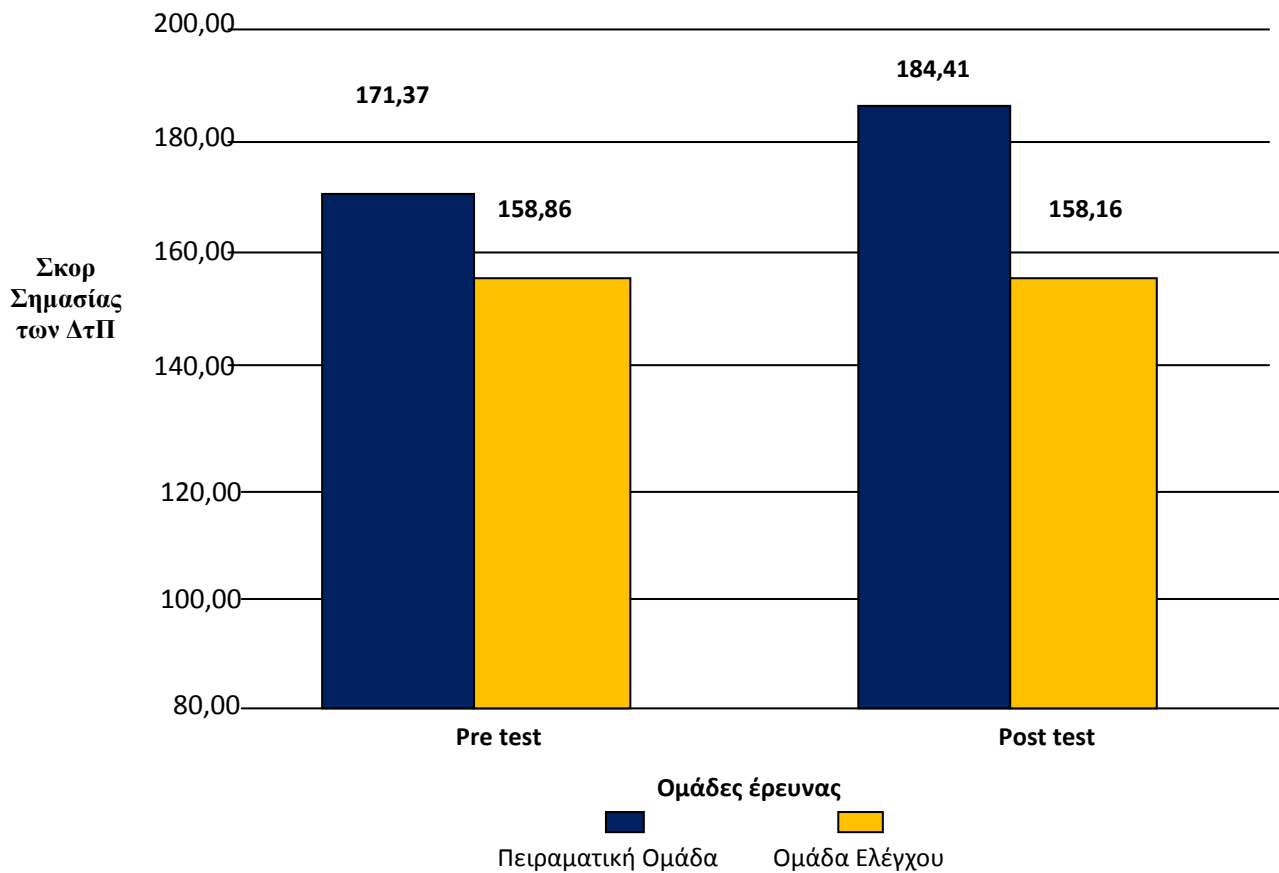
Πίνακας 7.29: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τη Σημασία των ΔτΠ στην πριν μέτρηση

	Πριν μέτρηση (N=27)		Πριν μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς p
	Μ.Ο.	Τ.Α.	Μ.Ο.	Τ.Α.		
Σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού	171,37	15,47	158,86	20,75	2,555	0,006 [Sig. 2-tailed= ,013]

Πίνακας 7.30: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τη Σημασία των ΔτΠ στην μετά μέτρηση

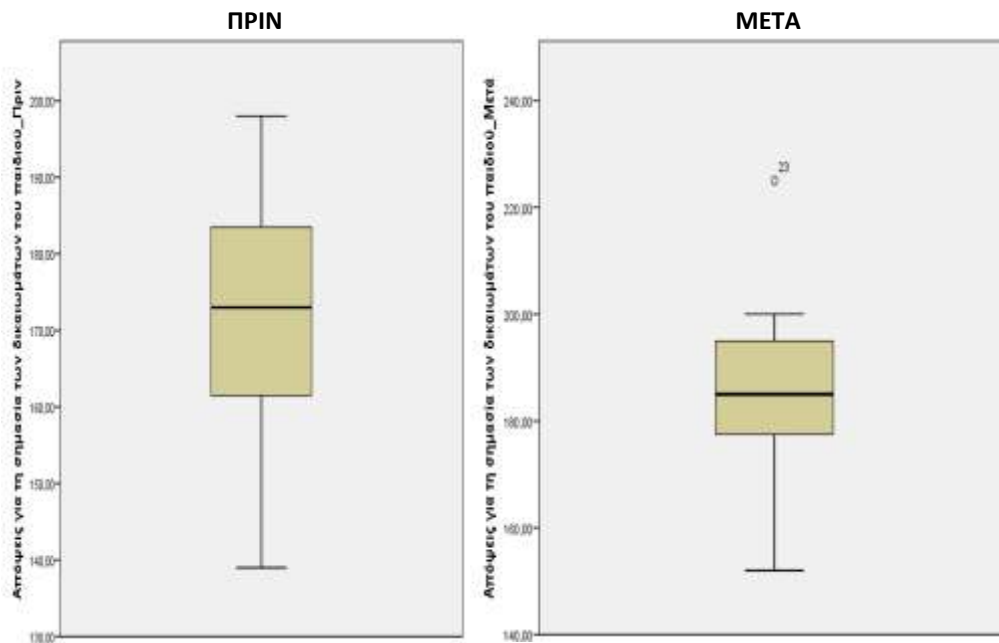
	Μετά μέτρηση (N=27)		Μετά μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς p
	Μ.Ο.	Τ.Α.	Μ.Ο.	Τ.Α.		
Σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού	184,40	15,65	158,16	26,90	4,554	0,000 [Sig. 2-tailed= ,000]

Διάγραμμα 7.16: Σημασία των ΔτΠ για την πειραματική ομάδα και την ομάδα ελέγχου στην πριν και μετά μέτρηση

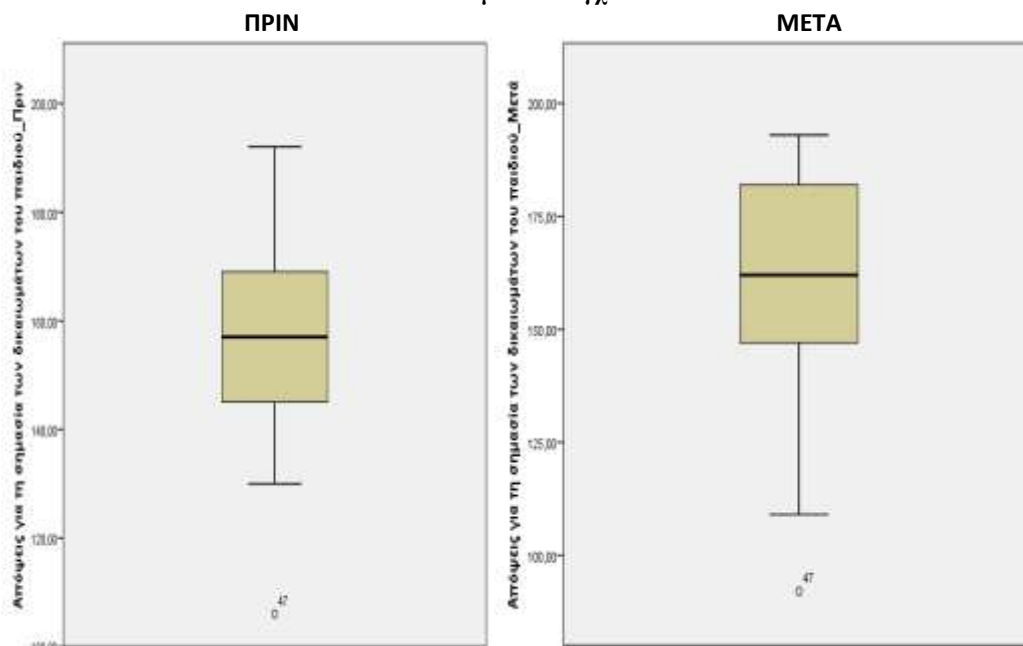

Παρακάτω φαίνονται και τα boxplots για τη Σημασία των ΔτΠ πριν και μετά, όπου από εκεί μπορούμε να πάρουμε μια εικόνα για την διερεύνηση της μεταβλητότητας των απαντήσεων των ερωτηθέντων.

Διάγραμμα 7.17: Boxplots για τη Σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού πριν και μετά στην πειραματική ομάδα

Διάγραμμα 7.18: Boxplots για τη Σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού πριν και μετά στην ομάδα ελέγχου

7.3. Κλίμακα των «Γνώσεων για τα ΔτΠ» και της «Κατανόησης των ΔτΠ»

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην κατηγοριοποίηση των απαντήσεων για τα δύο μέρη του ερωτηματολογίου των γνώσεων για τα ΔτΠ (1^ο Μέρος: 7 ερωτήσεις για τη γνώση των ΔτΠ, 2^ο Μέρος: Κατανόηση των ΔτΠ από τις υποθετικές καταστάσεις δικαιωμάτων Ανατροφής και Αυτοπροσδιορισμού), στη δημιουργία των νέων μεταβλητών για το σκορ, καθώς και στην αποτελεσματικότητα της παρέμβασης για την αύξηση των γνώσεων και την βελτίωση της κατανόησης για τα ΔτΠ.

7.3.1. Κατηγοριοποίηση απαντήσεων σε ερωτήσεις γνώσεων για τα ΔτΠ

Η κατηγοριοποίηση για τις επτά ερωτήσεις γνώσεων για τα ΔτΠ έγινε, μελετώντας σχετικές έρευνες, ως εξής (Ruck, Keating, Abramovitch & Koegl, 1998):

- **«Τι είναι ένα δικαίωμα;»:** Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων χωρίστηκαν στις εξής 10 κατηγορίες: 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Παρανόηση (π.χ. να μην κάνει τα ίδια πράγματα με τους άλλους κ.ά.), 2=Υποχρέωση (π.χ. αυτό που πρέπει να κάνουμε για το συμφέρον μας), 3=Επιθυμία (π.χ. όταν κάτι εσύ θέλεις), 4=Συνέπειες/ αποτελέσματα/ συναισθήματα (π.χ. να είμαστε όλοι καλά και χαρούμενοι), 5=Νόμοι/κανόνες (π.χ. είναι κάτι που αποδέχεται όλη η κοινωνία), 6=Κατοχή/μας έχει δοθεί (π.χ. είναι κάτι που ο κάθε άνθρωπος έχει), 7=Ανάγκη (π.χ. είναι κάτι που χρειάζομαι), 8=Παραδείγματα δικαιωμάτων (π.χ. δικαίωμα στην εκπαίδευση, υγεία, εργασία) και 9=Αρχές δικαιωμάτων (π.χ. να είναι ελεύθερος και ίσος με τους άλλους).
- **«Ποιος έχει δικαιώματα;»:** Οι απαντήσεις σε αυτήν την ερώτηση τοποθετήθηκαν σε μία από τις ακόλουθες θεματικές κατηγορίες: 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Γονείς (π.χ. μερικές φορές οι γονείς και μερικές φορές τα παιδιά), 2=Τα παιδιά (π.χ. όλα τα παιδιά, τα περισσότερα παιδιά, τα φτωχά παιδιά), 3=Όσοι τηρούν τους νόμους (π.χ. αυτοί που ακολουθούν τους νόμους), 4=Ο άνθρωπος (π.χ. οι άνθρωποι, ανεξάρτητα αν είναι πλούσιοι ή φτωχοί), 5=Κάθε πολίτης και παιδιά/ενήλικες και παιδιά (π.χ. το παιδί και ο ενήλικας, τα παιδιά και οι μεγάλοι), 6=Όλοι/όλα τα έμβια όντα και τα ζώα (π.χ. ό,τι ζωντανό ζει και αναπνέει έχει δικαίωμα).
- **«Έχουν τα παιδιά δικαιώματα;»:** Στην συγκεκριμένη ερώτηση, οι απαντήσεις των παιδιών κατηγοριοποιήθηκαν ως εξής: 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Ναι, λιγότερα ή διαφορετικά από ενήλικες (π.χ. τα παιδιά έχουν δικαιώματα διαφορετικά όμως από τους ενήλικες), 2=Ναι, 3=Αρκετά/πολλά.

- **«Τι δικαιώματα έχουν τα παιδιά;»:** Οι απαντήσεις σε αυτήν την ερώτηση τοποθετήθηκαν σε μία από τις ακόλουθες θεματικές κατηγορίες: 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Παρανόηση (π.χ. έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους υπόλοιπους ανθρώπους), 2=Υποχρεώσεις (π.χ. να κάνω τα μαθήματά μου), 3=Συναισθήματα (π.χ. χαρά, λύπη, φόβο, στεναχώρια, θυμό), 4=Παραδείγματα δικαιωμάτων επιβίωσης (π.χ. τροφή, νερό, στέγη, ρούχα), 5=Παραδείγματα δικαιωμάτων ανάπτυξης (π.χ. να πηγαίνουν σχολείο, να παίζουν), 6=Παραδείγματα δικαιωμάτων συμμετοχής (π.χ. να λένε την γνώμη τους, να μιλούν ελεύθερα), 7=Παραδείγματα δικαιωμάτων επιβίωσης και συμμετοχής (π.χ. να διαλέγουν ρούχα, θρησκεία και να έχουν φροντίδα), 8=Παραδείγματα δικαιωμάτων ανάπτυξης και επιβίωσης (π.χ. ειρήνης, φροντίδας και αγάπης), 9=Παραδείγματα δικαιωμάτων ανάπτυξης και συμμετοχής (π.χ. να έχουν γνώμες, να αγαπάνε και να παίζουν), 10=Παραδείγματα δικαιωμάτων ανάπτυξης και προστασίας (π.χ. να προστατεύονται και να πηγαίνουν σχολείο), 11=Παραδείγματα δικαιωμάτων επιβίωσης-προστασίας (π.χ. να επιβιώνουν και να προστατεύονται), 12=Παραδείγματα δικαιωμάτων προστασίας-επιβίωσης-ανάπτυξης (π.χ. να τους παρέχουν οι γονείς στέγη, τροφή, προστασία, φροντίδα και αγάπη), 13=Παραδείγματα δικαιωμάτων επιβίωσης-ανάπτυξης-συμμετοχής (π.χ. να παίζουν, να εκπαιδεύονται, να έχουν ιατρική φροντίδα και να επιλέγουν πράγματα που θέλουν), 14=Παραδείγματα δικαιωμάτων επιβίωσης-ανάπτυξης-προστασίας-συμμετοχής (π.χ. ατομικά, κοινωνικά, πνευματικά, πολιτικά δικαιώματα).
- **«Γιατί τα παιδιά θα πρέπει να έχουν δικαιώματα;»:** Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων χωρίστηκαν στις εξής θεματικές κατηγορίες: 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Παρανόηση (π.χ. όπως οι μεγάλοι, έτσι και τα μικρά θα πρέπει να έχουν δικαιώματα), 2=Αποτελέσματα (π.χ. για να ζουν μια καλή ζωή, για να ζήσουν κανονικά), 3=Καθολικότητα/ ισότητα/ ανθρώπινη ύπαρξη (π.χ. για να είναι ελεύθεροι και ίσοι με όλους τους ανθρώπους), 4=Αυτοπροσδιορισμός/ ελευθερία/ αυτονομία (π.χ. για να είναι ανεξάρτητα, για να έχουν ελευθερία της γνώμης τους), 5=Προστασία/ ασφάλεια (π.χ. για να ζήσουν μια ασφαλή ζωή, για να μπορούν να υπερασπίζονται τη ζωή τους).
- **«Μπορεί ο καθένας να αφαιρέσει τα δικαιώματά σου;»:** Οι απαντήσεις σε αυτήν την ερώτηση κατηγοριοποιήθηκαν στις εξής θεματικές: 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Παρανόηση (π.χ. δεν μπορούν οι ξένοι), 2=Ναι, 3=Εξαρτάται, 4=Όχι/αδύνατον/κανένας.
- **«Δικαιολόγησε την απάντησή σου. Αν ναι ή όχι, γιατί τα δικαιώματά του μπορούν ή δεν μπορούν να αφαιρεθούν;»:** Οι απαντήσεις των παιδιών σε αυτήν την ερώτηση χωρίστηκαν στις εξής θεματικές κατηγορίες: 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Παρανόηση (π.χ. δεν μπορούν γιατί δεν θα έχουν την δική τους προσωπικότητα), 2=Γονείς (π.χ. δεν μπορούν γιατί δεν είμαστε γονείς και μόνο αυτοί μπορούν), 3=Συνέπειες/αποτελέσματα/συναισθήματα (π.χ. γιατί θα πληγωθεί άμα του αφαιρεθεί), 4=Τιμωρία από παραβίαση νόμων/μη τήρηση υποχρεώσεων (π.χ. γιατί μπορεί να παραβιάζει τους νόμους), 5=Καθολικότητα/ ισότητα/

ελευθερία/ ανθρώπινη ύπαρξη-αξία (π.χ. γιατί και τα παιδιά είναι άνθρωποι και έχουν δικαιώματα), 6=Κατοχή δικαιωμάτων/ εγγενής κτήση (π.χ. όχι γιατί είναι δικά μου), 7=Υπαρξη νόμων/Σύμβαση (π.χ. όχι γιατί το δικαίωμα είναι η άδεια από το νόμο σε κάποιον να κάνει κάτι, όχι γιατί το Έγγραφο (σύμβαση) το έγραψαν για να το τηρούν όλοι), 8=Προστασία από οργανώσεις-οργανισμούς (π.χ. γιατί προστατεύονται από οργανώσεις, γιατί υπάρχουν οργανώσεις).

7.3.2. Δημιουργία μεταβλητής συνολικού σκορ για Γνώσεις των ΔτΠ

Όλες οι παραπάνω κατηγορίες των απαντήσεων των παιδιών για τις επτά ερωτήσεις σχετικά με τις γνώσεις για τα δικαιώματα του παιδιού χαρακτηρίστηκαν ως Λάθος ή Σωστές σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο (βλ. προηγούμενα κεφάλαια). Πρώτα γράφτηκαν, για κάθε μία από τις επτά ερωτήσεις, οι απαντήσεις/ κατηγορίες «Δεν ξέρω/ Καμία απάντηση» και «Παρανόηση», έπειτα οι λανθασμένες απαντήσεις και στο τέλος οι σωστές απαντήσεις. Για την ερώτηση 1, λάθος ήταν οι απαντήσεις 2,3,4, ενώ οι σωστές 5,6,7,8,9. Για την ερώτηση 2, λάθος ήταν οι απαντήσεις 1,2,3, και οι σωστές 4,5,6. Για την ερώτηση 3, λάθος ήταν η απάντηση 1 και σωστές οι 2,3. Για την ερώτηση 4, οι λάθος απαντήσεις ήταν οι 2,3 ενώ οι σωστές οι 4-14 απαντήσεις. Για την ερώτηση 5, λάθος ήταν η απάντηση 2 και σωστές οι 3,4,5. Για την ερώτηση 6, λάθος ήταν οι απαντήσεις 2,3 και σωστή η απάντηση 4. Τέλος, για την ερώτηση 7, λάθος ήταν οι απαντήσεις 2,3,4 και σωστές οι 5,6,7,8.

Για να δημιουργηθεί η μεταβλητή για το συνολικό σκορ για τις γνώσεις, φτιάχτηκαν καινούργιες μεταβλητές για τις επτά ερωτήσεις, όπου η κάθε μεταβλητή έπαιρνε τις τιμές 0=Λάθος/Δεν ξέρω-Καμία απάντηση/Παρανόηση και 1=Σωστό. Έπειτα, το συνολικό σκορ για πριν και μετά όσον αφορά τις γνώσεις των συμμετεχόντων για τα δικαιώματα του παιδιού δημιουργήθηκε από το άθροισμα αυτών των νέων μεταβλητών, όπου από αυτές μετρήθηκε και η αξιοπιστία της κλίμακας των γνώσεων. Για τη βελτίωση της αξιοπιστίας για πριν αλλά και για μετά χρειάστηκε να αφαιρεθούν οι ερωτήσεις 3 («Έχουν τα παιδιά δικαιώματα;») και 6 («Μπορεί ο καθένας να αφαιρέσει τα δικαιώματά σου;»).

7.3.3 Κατηγοριοποίηση απαντήσεων σε καταστάσεις ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού για τα ΔτΠ

Παρακάτω θα αναλυθεί η κατηγοριοποίηση των απαντήσεων των παιδιών στις υποθετικές ιστορίες δικαιωμάτων ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού, όπου βασίστηκε σε σχετικές έρευνες (Ruck, Abramovitch & Keating, 1998· Wolfe, 1998):

Όσον αφορά τις τέσσερις ιστορίες ανατροφής, κάθε ιστορία περιείχε τρεις ερωτήσεις/μεταβλητές: την υποστήριξη του δικαιώματος της ιστορίας, την δικαιολόγηση και την κατάλληλη ηλικία κατοχής του δικαιώματος (μέχρι ποια ηλικία τα παιδιά έχουν αυτό το δικαίωμα;). Και στις τέσσερις ιστορίες ανατροφής (παροχή ρουχισμού, γονεϊκή βοήθεια με τσακωμούς με συνομηλίκους, παιδική προστασία, βοήθεια με ασκήσεις), οι απαντήσεις από την μεταβλητή «υποστήριξη» χωρίστηκαν στις εξής κατηγορίες: 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Όχι υποστήριξη δικαιώματος (Λάθος), 2=Ναι, υποστήριξη δικαιώματος (Σωστό).

Σχετικά με την μεταβλητή «δικαιολόγηση», οι απαντήσεις των συμμετεχόντων χωρίστηκαν στις εξής θεματικές κατηγορίες ανά ιστορία:

- **1^η ιστορία-παροχή ρουχισμού-τροφής:** 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Παρανόηση (π.χ. γιατί είναι δικά της ρούχα), 2=Ηλικία/ γνώση/ ικανότητα/ ρόλος παιδιού (Λάθος) (π.χ. γιατί η Μαρία είναι μικρή και δεν έχει χρήματα), 3=Ηλικία/ γνώση/ ικανότητα/ ρόλος γονέα (Λάθος) (π.χ. γιατί οι γονείς έχουν λεφτά για να της τα πάρουν), 4=Γονεϊκή ευθύνη/καθήκον (Λάθος) (π.χ. γιατί οι γονείς της πρέπει να παρέχουν φαγητό και ρούχα στα παιδιά τους), 5=Ηλικία/ γνώση/ ικανότητα/ ρόλος παιδιού και γονεϊκή ευθύνη/καθήκον (Λάθος) (π.χ. θα πρέπει να πληρώσουν οι γονείς της γιατί αυτή δεν εργάζεται για να καλύψει τα έξοδά της), 6=Δικαίωμα φροντίδας/ ανάγκη παροχής αγαθών (Σωστό) (π.χ. γιατί είναι δικαίωμα των παιδιών να έχουν φαγητό και ρούχα από τους γονείς τους, γιατί τα χρειάζεται, δεν θα επιβιώσει).
- **2^η ιστορία-γονεϊκή βοήθεια με συγκρούσεις με συνομηλίκους:** 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Παρανόηση (π.χ. για να τον παρηγορήσουν, γιατί ο Γιώργος θέλει να πει τα προβλημάτα του και αυτός θέλει να μιλήσει στους γονείς του), 2=Συνέπειες/αποτελέσματα (Λάθος) (π.χ. γιατί η αναστάτωση μπορεί να φέρει λύπη και στεναχώρια στον Γιώργο, γιατί θα νιώσει καλύτερα αν τους το πει), 3=Ηλικία/ γνώση/ ικανότητα/ ρόλος παιδιού (Λάθος) (π.χ.

χρειάζεται την υποστήριξη των γονιών επειδή είναι ακόμα μικρός), 4=Ηλικία/ γνώση/ ικανότητα/ ρόλος γονέα (Λάθος) (π.χ. γιατί μόνο οι γονείς του μπορούν να τον συμβουλέψουν), 5=Ευθύνη παιδιού/ καθήκον/ ανεξαρτησία (Λάθος) (π.χ. γιατί πρέπει μόνος του να τα βρει με τον φίλο του), 6=Γονεϊκή ευθύνη/καθήκον και φροντίδα (Λάθος) (π.χ. γιατί οι γονείς πρέπει πάντα να σε βοηθήσουν όταν τους χρειαστείς), 7=Ηλικία παιδιού και γονεϊκή ευθύνη (Λάθος) (π.χ. γιατί είναι μικρός και οι γονείς του πρέπει να τον βοηθήσουν), 8=Ηλικία γονέα και γονεϊκή ευθύνη (Λάθος) (π.χ. γιατί είναι μεγάλοι και πρέπει να του δώσουν συμβουλές), 9=Δικαίωμα/ανάγκη για γονική συναισθηματική διαθεσιμότητα (Σωστό) (π.χ. γιατί χρειάζεται βοήθεια).

- **3^η ιστορία-παιδική προστασία:** 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Παρανόηση (π.χ. γιατί δεν πρέπει να μένουν τα παιδιά μόνα τους στο σπίτι), 2=Συνέπειες/ αποτελέσματα (Λάθος) (π.χ. γιατί είναι επικίνδυνο να μένει μόνη της, μπορεί να πάθει κακό, μπορεί να την κλέψουν), 3=Συναισθήματα (Λάθος) (π.χ. για να μην νιώθει μόνη της, για να μην φοβάται), 4=Ηλικία/ γνώση/ ικανότητα/ ρόλος παιδιού (Λάθος) (π.χ. γιατί είναι μικρή και δεν πρέπει να μένει μόνη της), 5=Γονεϊκή ευθύνη/καθήκον, φροντίδα (Λάθος) (π.χ. οι γονείς της πρέπει να είναι εκεί για αυτήν), 6=Ευθύνη παιδιού, καθήκον και ανεξαρτησία (Λάθος) (π.χ. όχι, γιατί μπορεί και μόνη της), 7=Δικαίωμα/ ανάγκη φροντίδας-προστασίας (Λάθος) (π.χ. ναι, γιατί χρειάζεται προστασία/ φροντίδα).
- **4^η ιστορία-γονεϊκή βοήθεια με τις ασκήσεις του σχολείου για το σπίτι:** 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Παρανόηση (π.χ. ναι γιατί μπορεί να μην τα πηγαίνει καλά στο σχολείο), 2=Συνέπειες/ αποτελέσματα (Λάθος) (π.χ. για να μπορεί μετά να την λύνει μόνος του), 3=Ηλικία/ γνώση/ ικανότητα/ ρόλος παιδιού (Λάθος) (π.χ. ναι γιατί είναι μικρός), 4=Ηλικία/ γνώση/ ικανότητα/ ρόλος γονέα (Λάθος) (π.χ. γιατί οι μεγάλοι ξέρουν), 5=Γονεϊκή ευθύνη (Λάθος) (π.χ. γιατί οι γονείς πρέπει να βοηθούν τα παιδιά τους όταν δυσκολεύονται), 6=Ευθύνη παιδιού/ ανεξαρτησία (Λάθος) (π.χ. για να τα μάθει μόνος του), 7=Δικαίωμα/ανάγκη για γονική βοήθεια (Σωστό) (π.χ. γιατί χρειάζεται βοήθεια).

Για την μεταβλητή του χαρακτηριστικού της ηλικίας, για όλες τις ιστορίες ανατροφής, οι απαντήσεις των παιδιών χωρίστηκαν στις εξής κατηγορίες: 0=Δεν

ξέρω/Καμία απάντηση, 1=Ποτέ/ σε καμία ηλικία (Λάθος), 2=Λιγότερο χαρακτηριστικό της ηλικίας του δείγματος (π.χ. <14 ετών), 3=Περισσότερο χαρακτηριστικό της ηλικίας του δείγματος (Σωστό) (π.χ. 5-13 ετών), 4=Πάντα (Σωστό).

Όσον αφορά τις δύο ιστορίες αυτοπροσδιορισμού, κάθε ιστορία περιείχε τρεις ερωτήσεις/μεταβλητές: την υποστήριξη του δικαιώματος της ιστορίας, την δικαιολόγηση και για την κατάλληλη ηλικία για κατοχή του δικαιώματος (σε ποια ηλικία τα παιδιά έχουν αυτό το δικαίωμα;). Και στις δύο ιστορίες αυτοπροσδιορισμού (τήρηση μυστικού ημερολογίου, πρόσβαση σε σχολικό φάκελο), οι απαντήσεις από την μεταβλητή «υποστήριξη» χωρίστηκαν στις εξής κατηγορίες: 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Όχι υποστήριξη δικαιώματος (Λάθος), 2=Ναι, υποστήριξη δικαιώματος (Σωστό).

Σχετικά με την μεταβλητή «δικαιολόγηση», οι απαντήσεις των συμμετεχόντων χωρίστηκαν στις εξής θεματικές κατηγορίες ανά ιστορία:

- **1^η ιστορία-τήρηση μυστικού ημερολογίου:** 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Παρανόηση (π.χ. γιατί πρέπει να είμαστε ικανοί να τηρούμε τους κανόνες που ορίζουμε), 2=Συνέπειες/αποτελέσματα (Λάθος) (π.χ. γιατί μπορεί να γράφει πράγματα που θα πληγώσουν τους γονείς της, γιατί αν έχει κάποιο πρόβλημα και δεν το ξέρουν οι γονείς της δεν θα μπορούν να την βοηθήσουν), 3=Δικαίωμα προσωπικής ζωής/μυστικό (Σωστό) (π.χ. δεν έχει κανείς δικαίωμα να διαβάσει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του άλλου, μπορεί να γράφει κάτι κρυφό, μυστικό), 4=Κατοχή (Σωστό) (π.χ. γιατί είναι δικό της και δεν θέλει να το δείξει), 5=Όχι απόλυτο δικαίωμα-ανάγνωση μόνο σε περίπτωση ανάγκης προστασίας παιδιού (Σωστό) (π.χ. δεν μπορούν να το διαβάσουν, εκτός κι αν οι γονείς της νομίζουν ότι βρίσκεται σε κίνδυνο).
- **2^η ιστορία-πρόσβαση σε σχολικό αρχείο/φάκελο:** 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Παρανόηση (π.χ. γιατί μέσα η δασκάλα γράφει τους βαθμούς και τη συμπεριφορά του στη τάξη), 2=Εξουσία/κανόνες (Λάθος) (π.χ. όχι, επειδή δεν του δίνει την άδεια ο δάσκαλος), 3=Συνέπειες/αποτελέσματα (Λάθος) (π.χ. γιατί είναι επικίνδυνο, μπορεί να τον τιμωρήσουν), 4=Ηλικία/ γνώση/ ικανότητα/ ρόλος παιδιού (Λάθος) (π.χ. όχι γιατί είναι ακόμα μικρός, δεν μπορεί να το χειριστεί), 5=Δικαίωμα να γνωρίζει (Σωστό) (π.χ. γιατί έχει δικαίωμα να μάθει για πράγματα που τον αφορούν), 6=Κατοχή (Σωστό) (π.χ. μιλάει/γράφει για αυτόν).

Για την μεταβλητή του χαρακτηριστικού της ηλικίας, για όλες τις ιστορίες αυτοπροσδιορισμού, οι απαντήσεις των παιδιών χωρίστηκαν στις εξής κατηγορίες: 0=Δεν ξέρω ή καμία απάντηση, 1=Ποτέ/σε καμία ηλικία (Λάθος), 2=Λιγότερο χαρακτηριστικό της ηλικίας τους (Σωστό) (π.χ. <14 ετών), 3=Περισσότερο χαρακτηριστικό της ηλικίας τους (Σωστό) (π.χ. 5-13 ετών), 4=Πάντα (Σωστό).

7.3.4. Δημιουργία νέων μεταβλητών και συνολικού σκορ κατανόησης σχετικά με τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού του παιδιού

Τα συνολικά σκορ προέκυψαν από το άθροισμα των απαντήσεων των συμμετεχόντων στις τρεις ερωτήσεις-μεταβλητές (υποστήριξη, δικαιολόγηση, κατάλληλη ηλικία), δημιουργώντας όμως νέες μεταβλητές με το συνολικό σκορ σε όλες τις ιστορίες για κάθε ένα τύπο υποθετικών ιστοριών (δικαιώματα ανατροφής-δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού). Για κάθε ένα τύπο υποθετικών ιστοριών, οι συμμετέχοντες μπορούσαν να λάβουν ένα συνολικό σκορ για τη μεταβλητή «υποστήριξη» από το: 0=δεν υποστήριξε το δικαίωμα του χαρακτήρα της ιστορίας για καμία από τις ιστορίες ανατροφής ή αυτοπροσδιορισμού, 1=υποστήριξε το δικαίωμα του χαρακτήρα της ιστορίας για μία υποθετική ιστορία ανατροφής ή αυτοπροσδιορισμού αλλά όχι για την άλλη/ τις άλλες ή 2=υποστηρίχθηκαν τα δικαιώματα ανατροφής ή αυτοπροσδιορισμού για τον χαρακτήρα των ιστοριών και για τις δύο ιστορίες και μια τιμή 3=υποστηρίχθηκαν τα δικαιώματα ανατροφής και για τις τρεις ιστορίες (Wolfe, 1998).

Για κάθε ένα τύπο υποθετικών ιστοριών, οι συμμετέχοντες μπορούσαν να λάβουν ένα συνολικό σκορ για τη μεταβλητή «δικαιολόγηση» για τη κατηγορία της απάντησης που μας ενδιαφέρει να μελετήσουμε (το δικαίωμα) και για τους δύο τύπους υποθετικών ιστοριών, από το: 0=απέτυχε να αναφέρει αυτή τη κατηγορία για όλες τις ιστορίες ανατροφής ή αυτοπροσδιορισμού, 1=ανέφερε αυτή τη κατηγορία για μία κατάσταση ανατροφής ή αυτοπροσδιορισμού αλλά όχι για την άλλη ή 2=ανέφερε αυτή την κατηγορία και για τις δύο υποθετικές ιστορίες ανατροφής ή αυτοπροσδιορισμού και μια τιμή 3= ανέφερε το δικαίωμα και στις τρεις ιστορίες ανατροφής (Wolfe, 1998).

Για τη μεταβλητή «χαρακτηριστικό ηλικίας», μας ενδιαφέρει πιο πολύ η απάντηση «περισσότερο χαρακτηριστικό ηλικίας 5-13 ετών», και οι συμμετέχοντες παίρνουν

ένα συνολικό σκορ για όλες τις υποθετικές ιστορίες για κάθε τύπο ξεχωριστά με βάση αυτή την απάντηση: 0=δεν ανέφερε κανένα δικαίωμα σε καμία ιστορία ανατροφής ή αυτοπροσδιορισμού ως περισσότερο χαρακτηριστικό της ηλικίας ιστορίας, 1=ανέφερε ως περισσότερο χαρακτηριστικό της ηλικίας του το δικαίωμα σε μία από τις δύο ιστορίες ανατροφής ή αυτοπροσδιορισμού ή 2=ανέφερε ως περισσότερο χαρακτηριστικό της ηλικίας του το δικαίωμα σε όλες τις ιστορίες ανατροφής ή αυτοπροσδιορισμού.

Τέλος, οι νέες μεταβλητές «υποστήριξη» και «δικαιολόγηση» αθροίστηκαν για να προκύψει το συνολικό σκορ για την κατανόηση των δικαιωμάτων ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού. Η μεταβλητή «χαρακτηριστικό ηλικίας» αφαιρέθηκε από όλες τις ιστορίες για να βελτιωθεί η αξιοπιστία και στις δύο κλίμακες (κατανόηση δικαιωμάτων ανατροφής & αυτοπροσδιορισμού). Η κλίμακα της *«Κατανόησης για τα Δικαιώματα Ανατροφής»* αφαιρέθηκε λόγω των μη ικανοποιητικών δεικτών αξιοπιστίας στην πριν και μετά μέτρηση και επομένως δεν προβήκαμε σε ελέγχους και συγκρίσεις μέσων όρων.

7.4. Αποτελεσματικότητα παρέμβασης ως προς τις Γνώσεις για τα ΔτΠ

Η κλίμακα των γνώσεων για τα ΔτΠ προέκυψε από το άθροισμα των νέων μεταβλητών των ερωτήσεων: «τι είναι ένα δικαίωμα;», «ποιος έχει δικαιώματα;», «τι δικαιώματα έχουν τα παιδιά;», «γιατί τα παιδιά έχουν δικαιώματα;» και «δικαιολόγησε την απάντησή σου, γιατί μπορεί ή δεν μπορεί κάποιος να σου αφαιρέσει τα δικαιώματά σου;», με αφαίρεση των ερωτήσεων: «έχουν τα παιδιά δικαιώματα;» και «μπορεί να σου αφαιρέσει κανείς τα δικαιώματά σου;» Όσο μεγαλύτερος είναι ο μέσος όρος της κλίμακας, τόσο υψηλότερες είναι οι γνώσεις των ερωτηθέντων για τα ΔτΠ.

Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε κριτήριο *t* σε ζευγαρωτά δείγματα (paired samples *t*-test) για τη διαπίστωση διαφορών μεταξύ των μέσων όρων της πριν αξιολόγησης (pre test) και της μετά αξιολόγησης (post test) στην κλίμακα των Γνώσεων για τα ΔτΠ. Στατιστικά σημαντική αύξηση παρατηρήθηκε από το pre test (M.O.=3,48, T.A.=1,15) στο post test (M.O.=4,44, T.A.=0,75) για τις *Γνώσεις των ΔτΠ* στην πειραματική

ομάδα, $t=-3,80$, $p= 0,0005 < .05$. Αντίθετα, δεν παρατηρήθηκε από το pre test (M.O.=2,73, T.A.=1,14) στο post test (M.O.=2,63, T.A.=1,12) στατιστικά σημαντική διαφορά στο μέσο όρο των Γνώσεων για τα ΔτΠ, $t= 0,44$, $p= 0,559 > .05$ για την ομάδα ελέγχου.

Πίνακας 7.31: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για τις Γνώσεις σχετικά με τα ΔτΠ στην πειραματική ομάδα (πριν-μετά)

	Πριν μέτρηση (N=27)		Μετά μέτρηση (N=27)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Γνώσεις για τα Δικαιώματα του Παιδιού	3,48	1,15	4,44	0,75	-3,805	0,0005 [Sig. (2-tailed) 0,001]

Πίνακας 7.32: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για τις Γνώσεις σχετικά με τα ΔτΠ στην ομάδα ελέγχου (πριν-μετά)

	Πριν μέτρηση (N=30)		Μετά μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Γνώσεις για τα Δικαιώματα του Παιδιού	2,73	1,14	2,63	1,12	0,441	0,559 [Sig. (2-tailed)= 0,662]

Επίσης, χρησιμοποιήθηκε κριτήριο t σε ανεξάρτητα δείγματα για τη διαπίστωση διαφορών ανάμεσα στην πειραματική και την ομάδα ελέγχου στην κλίμακα των Γνώσεων για τα ΔτΠ. Τα αποτελέσματα φάνηκε μια στατιστικά σημαντική διαφορά στο pre test στις Γνώσεις για τα ΔτΠ ανάμεσα στη πειραματική (M.O.=3,48, T.A.=1,15) και στην ομάδα ελέγχου (M.O.=2,73, T.A.=1,14), $t=2,45$, $p= 0,008 < 0.05$. Εξίσου, τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην μετά μέτρηση, με τη πειραματική ομάδα να έχει και πάλι υψηλότερο σκορ Γνώσεων για τα ΔτΠ (M.O.=4,44, T.A.=0,75) από την ομάδα ελέγχου (M.O.=2,63, T.A.=1,12) στη κλίμακα των Γνώσεων για τα ΔτΠ, $t=7,04$, $p=0,000 < 0.05$. στην μετά μέτρηση (Διάγραμμα 7.19).

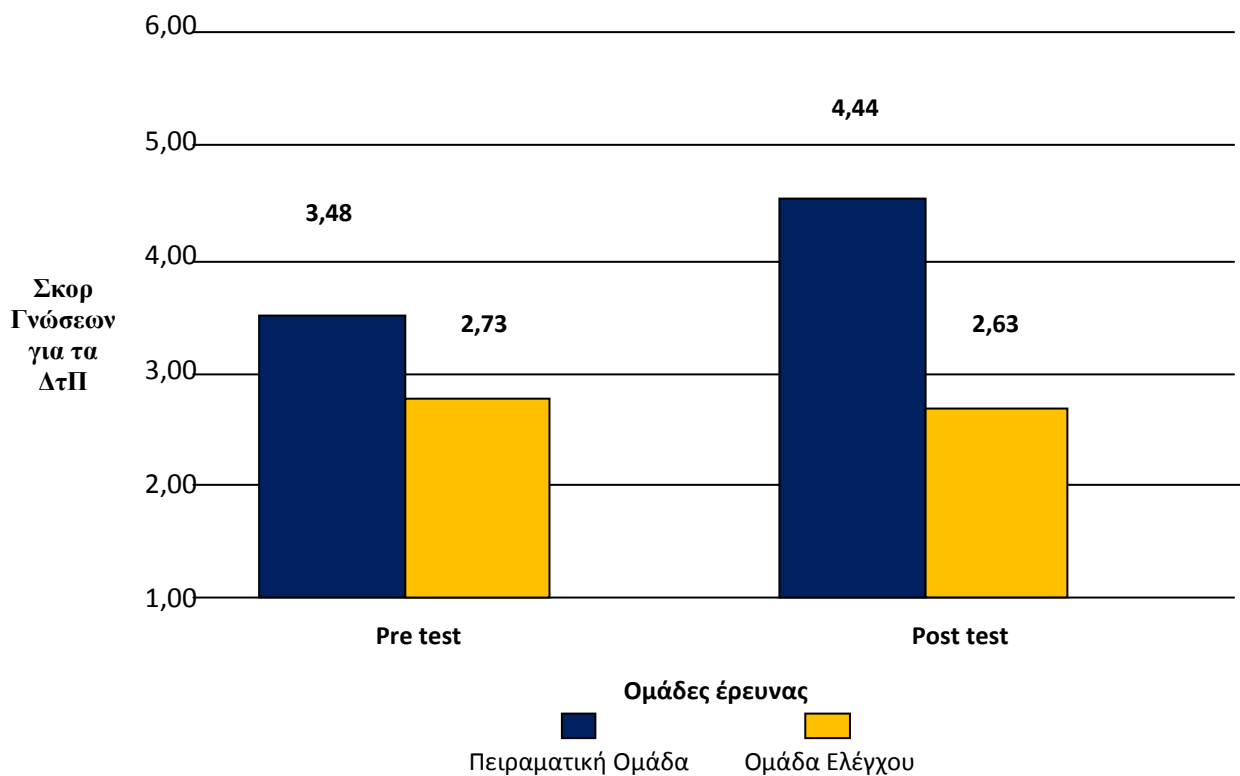
Πίνακας 7.33: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τις Γνώσεις σχετικά με τα ΔτΠ στην πριν μέτρηση

	Πριν μέτρηση (N=27)		Πριν μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς p
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Γνώσεις για τα Δικαιώματα του Παιδιού	3,48	1,15	2,73	1,14	2,455	0,008 [Sig. 2-tailed= ,017]

Πίνακας 7.34: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για τις Γνώσεις σχετικά με τα ΔτΠ στην μετά μέτρηση

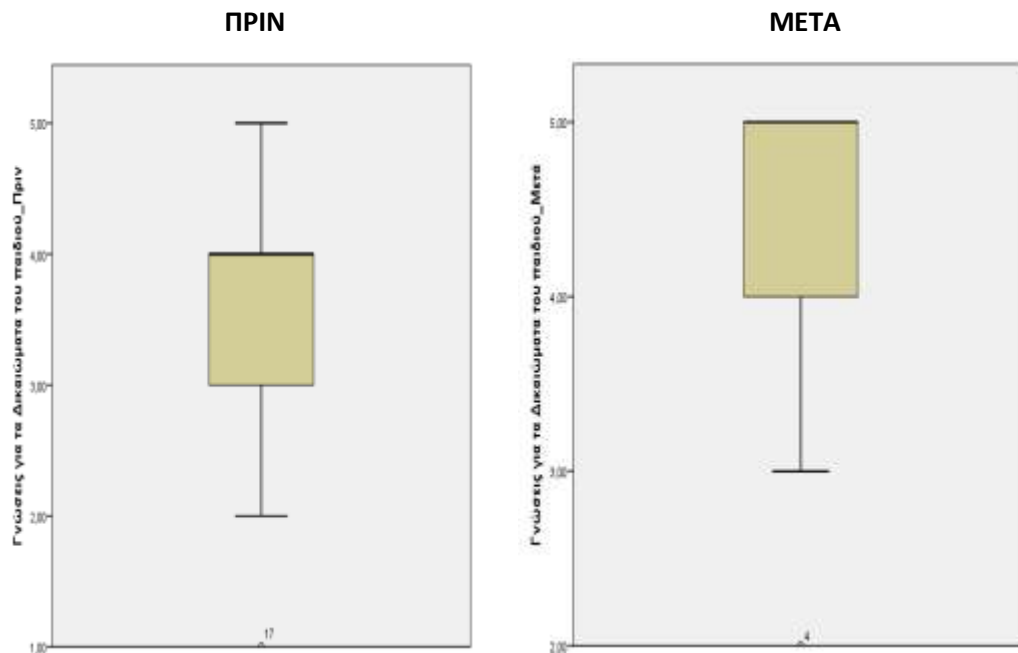
	Μετά μέτρηση (N=27)		Μετά μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς p
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Γνώσεις για τα Δικαιώματα του Παιδιού	4,44	0,75	2,63	1,12	7,046	0,000 [Sig. 2-tailed= ,000]

Διάγραμμα 7.19: Γνώσεις για τα Δικαιώματα του Παιδιού πειραματικής ομάδας και ομάδας ελέγχου στην πριν και μετά μέτρηση

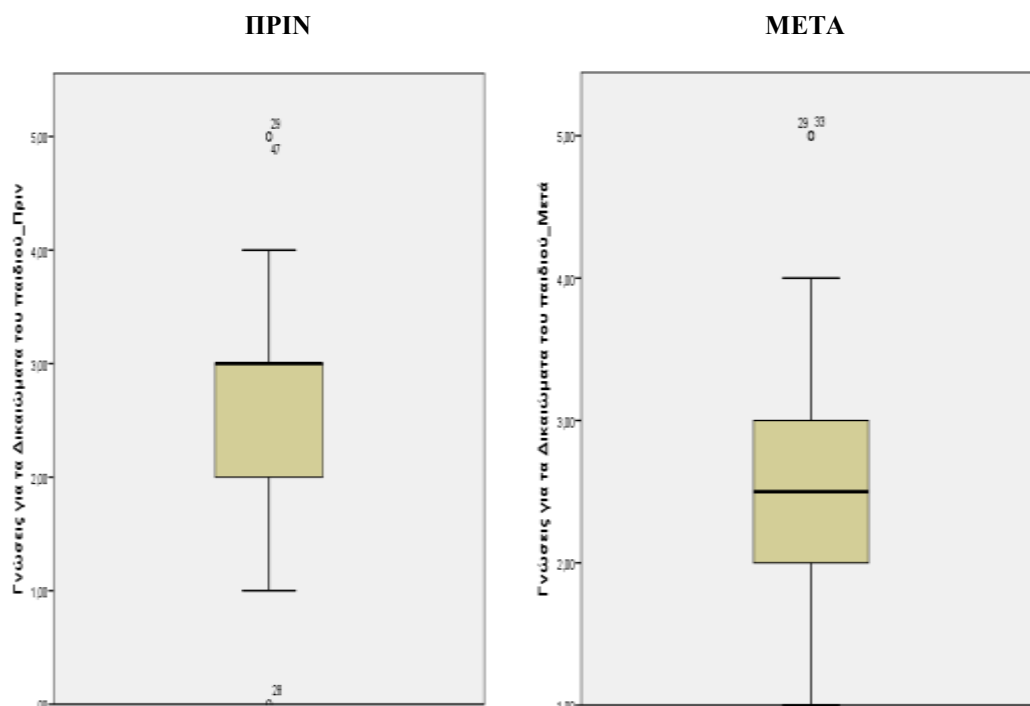

Παρακάτω φαίνονται και τα boxplots των Γνώσεων για τα ΔτΠ πριν και μετά, όπου μπορούμε να πάρουμε μια εικόνα για την διερεύνηση της μεταβλητότητας των απαντήσεων των ερωτηθέντων.

Διάγραμμα 7.20: Boxplots για τις Γνώσεις των Δικαιωμάτων του Παιδιού πριν και μετά στην πειραματική ομάδα (N=27)

Διάγραμμα 7.21: Boxplots για τις Γνώσεις των Δικαιωμάτων του Παιδιού πριν και μετά στην ομάδα ελέγχου (N=30)

7.5. Αποτελεσματικότητα παρέμβασης ως προς την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού

Η κλίμακα της Κατανόησης των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού προέκυψε από το άθροισμα των νέων μεταβλητών της «υποστήριξης» και της «δικαιολόγησης» για τις δύο υποθετικές ιστορίες αυτοπροσδιορισμού (τήρηση μυστικού ημερολογίου, πρόσβαση σε σχολικό φάκελο), με αφαίρεση της ερώτησης «σε ποια ηλικία το παιδί έχει αυτό το δικαίωμα;» και στις δύο ιστορίες. Όσο μεγαλύτερος είναι ο μέσος όρος της κλίμακας, τόσο υψηλότερη είναι η κατανόηση που έχουν οι ερωτηθέντες απέναντι στα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού.

Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε κριτήριο t σε ζευγαρωτά δείγματα (paired samples t -test) για τη διαπίστωση διαφορών μεταξύ των μέσων όρων της πριν αξιολόγησης (pre test) και της μετά αξιολόγησης (post test) στην κλίμακα της Κατανόησης για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού. Στατιστικά σημαντική αύξηση παρατηρήθηκε από το pre test (M.O.=1,25, T.A.= 0,90) στο post test (M.O. =2,37, T.A.=0,88) για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού στη πειραματική ομάδα, $t=-5,15$, $p= 0,000 < .05$. Αντίθετα, δεν παρατηρήθηκε από το pre test (M.O.= 1,66, T.A.=1,18) στο post test (M.O.=1,53, T.A.=1,13) στατιστικά σημαντική διαφορά στο μέσο όρο της Κατανόησης για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού, $t= 0,66$, $p= 0,743 > .05$ για την ομάδα ελέγχου.

Πίνακας 7.35: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού στην πειραματική ομάδα (πριν-μετά)

	Πριν μέτρηση (N=27)		Μετά μέτρηση (N=27)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Κατανόηση για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού	1,25	0,90	2,37	0,88	-5,151	0,000 [Sig. (2- tailed)=0,000]

Πίνακας 7.36: Έλεγχος t test σε εξαρτημένα δείγματα για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού στην ομάδα ελέγχου (πριν-μετά)

	Πριν μέτρηση (N=30)		Μετά μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Κατανόηση για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού	1,66	1,18	1,53	1,13	0,660	0,743 [Sig. (2-tailed) 0,514]

Επίσης, χρησιμοποιήθηκε κριτήριο t σε ανεξάρτητα δείγματα για τη διαπίστωση διαφορών ανάμεσα στη πειραματική και την ομάδα ελέγχου στην κλίμακα της *Κατανόησης των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού*. Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν μια στατιστικά σημαντική διαφορά στο pre test για την *Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού* ανάμεσα στη πειραματική (Μ.Ο.=1,25, Τ.Α.=0,90) και στην ομάδα ελέγχου (Μ.Ο.=1,66, Τ.Α.=1,18), $t=-1,44$, $p=0,923 > 0,05$. Αντίθετα, τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην μετά μέτρηση, με τη πειραματική ομάδα να έχει υψηλότερο σκορ *Κατανόησης για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού* (Μ.Ο.=2,37, Τ.Α.=0,88) από την ομάδα ελέγχου (Μ.Ο.=1,53, Τ.Α.=1,13) στη κλίμακα της *Κατανόησης για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού*, $t=3,12$, $p=0,001 < 0,05$ στην μετά μέτρηση (Διάγραμμα 7.22).

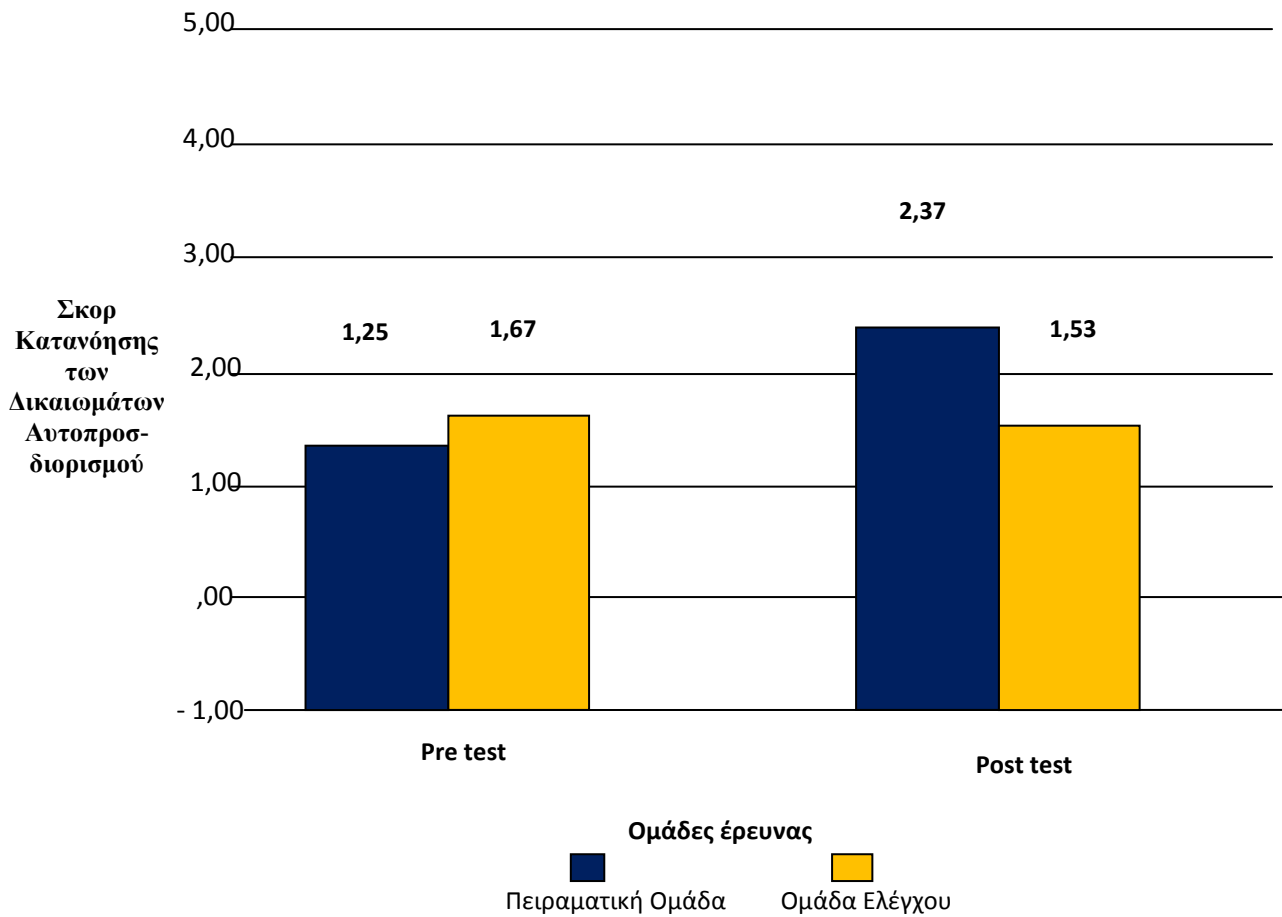
Πίνακας 7.37: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού στην πριν μέτρηση

	Πριν μέτρηση (N=27)		Πριν μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Κατανόηση για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού	1,25	0,90	1,66	1,18	-1,448	0,923 [Sig. 2-tailed= 0,153]

Πίνακας 7.38: Έλεγχος t test σε ανεξάρτητα δείγματα για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού στην μετά μέτρηση

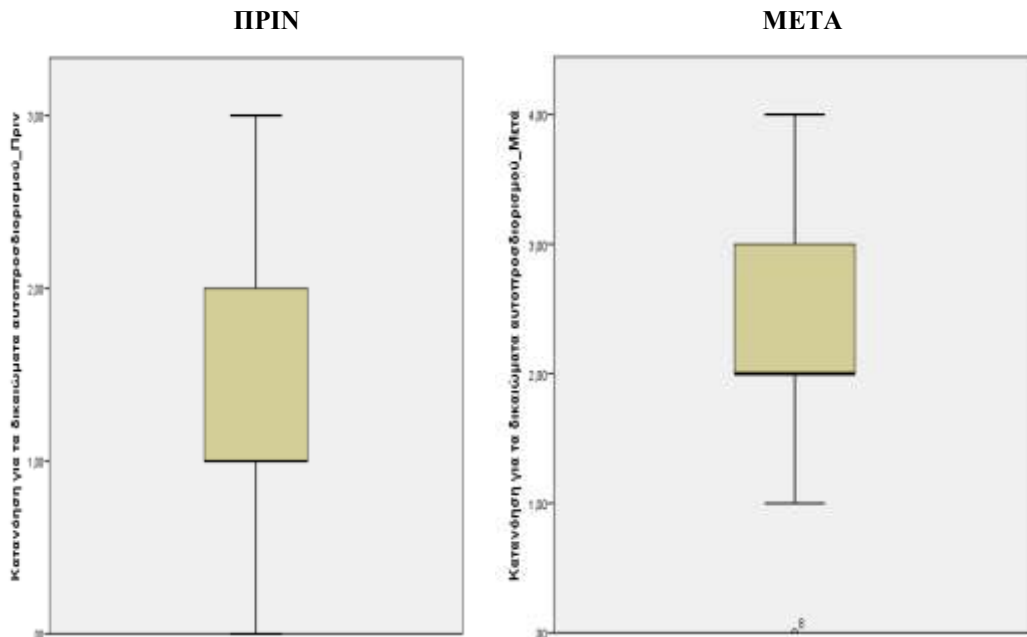
	Μετά μέτρηση (N=27)		Μετά μέτρηση (N=30)		t	Σημαντικότητα διαφοράς P
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.		
Κατανόηση για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού	2,37	0,88	1,53	1,13	3,120	0,001 [Sig. 2-tailed= 0,003]

Διάγραμμα 7.22: Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πειραματικής ομάδας και ομάδας ελέγχου στην πριν και μετά μέτρηση

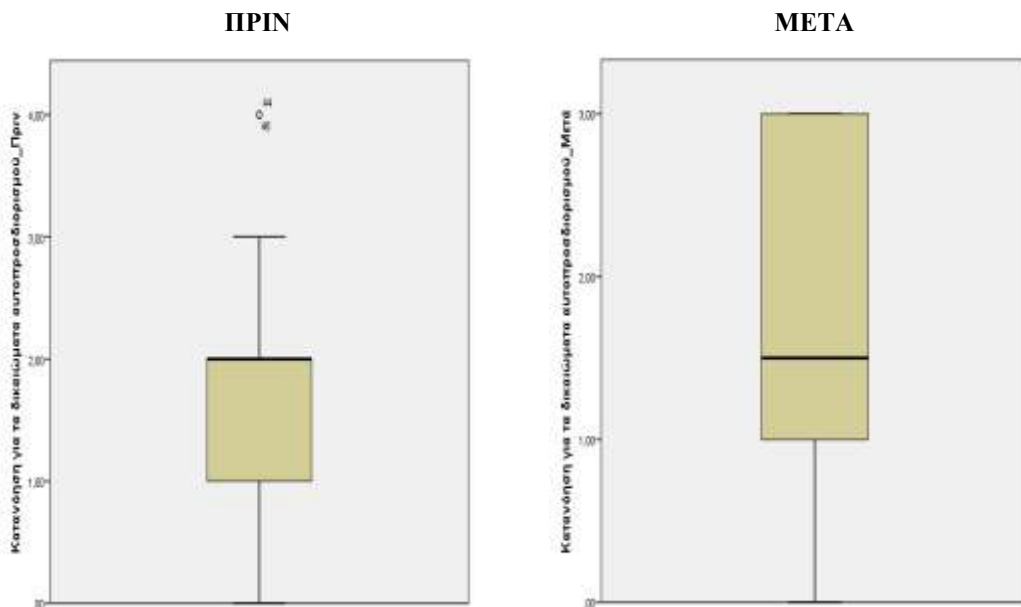

Παρακάτω φαίνονται και τα boxplots για την κατανόηση των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά, όπου μπορούμε να πάρουμε μια εικόνα για την διερεύνηση της μεταβλητότητας των απαντήσεων των ερωτηθέντων.

Διάγραμμα 7.23: Boxplots για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά στην πειραματική ομάδα (N=27)

Διάγραμμα 7.24: Boxplots για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά στην ομάδα ελέγχου (N=30)

7.6. Ευρήματα ως προς το φύλο των συμμετεχόντων

Χρησιμοποιήθηκε κριτήριο t σε ανεξάρτητα δείγματα για τη διαπίστωση διαφορών ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια της πειραματικής ομάδας για τις Στάσεις απέναντι στα ΔτΠ, για τη Σημασία των ΔτΠ, για τις Γνώσεις απέναντι στα ΔτΠ και για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά την παρέμβαση και στην αλλαγή που σημείωσαν. Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα για τις περισσότερες κλίμακες της έρευνας, όπως για τις Στάσεις σχετικά με τα Δικαιώματα Ανατροφής και Αυτοπροσδιορισμού, για τη Σημασία των ΔτΠ και για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού. Όσον αφορά τις Γνώσεις στα ΔτΠ, φάνηκε μια στατιστικά σημαντική διαφορά για την πριν μέτρηση ($t = -2,30$, $P = 0,015 < 0,05$), ανάμεσα στα δύο φύλα, όπου τα κορίτσια είχαν υψηλότερο μέσο όρο (Μ.Ο.= 3,87, Τ.Α= 1,08) από τα αγόρια (Μ.Ο.= 2,90, Τ.Α.= 1,04), όπου στη μετά μέτρηση δεν φάνηκε να υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους των δύο φύλων, με τον Μ.Ο. των αγοριών να είναι 4,63 και το Μ.Ο. των κοριτσιών 4,31.

Πίνακας 7.39: Έλεγχος t σε ανεξάρτητα δείγματα (φύλο) για τις κλίμακες της έρευνας στην πειραματική ομάδα (N=27)

Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής						
	Αγόρια (N=11)		Κορίτσια (N=16)		t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 92,90	T.A. 4,03	M.O. 91,12	T.A. 7,99	0,680	0,749 [Sig (2-tailed)= 0,503]
Post test	M.O. 88,00	T.A. 6,09	M.O. 89,68	T.A. 9,63	-0,513	0,306 [Sig (2-tailed)= 0,612]
Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού						
	Αγόρια (N=11)		Κορίτσια (N=16)		t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 78,00	T.A. 12,20	M.O.69,93	T.A. 13,27	1,60	0,939 [Sig (2-tailed)= 0,122]
Post test	M.O. 81,00	T.A. 11,43	M.O. 85,62	T.A. 15,60	-0,83	0,205 [Sig (2-tailed)= 0,410]

Σημασία των ΔτΠ				
	Αγόρια (N=11)	Κορίτσια (N=16)	t	Σημαντικότητα Διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 172,45 T.A. 16,47	M.O. 170,62 T.A. 15,26	0,29	0,616 [Sig (2-tailed)= 0,769]
Post test	M.O. 184,81 T.A. 9,65	M.O. 184,12 T.A. 19,04	0,11	0,544 [Sig (2-tailed)= 0,913]
Γνώσεις για τα ΔτΠ				
	Αγόρια (N=11)	Κορίτσια (N=16)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 2,90 T.A. 1,04	M.O. 3,87 T.A. 1,08	-2,30	0,015 [Sig (2-tailed)= 0,030]
Post test	M.O. 4,63 T.A. 0,50	M.O. 4,31 T.A. 0,87	1,10	0,860 [Sig (2-tailed)= 0,279]
Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού				
	Αγόρια (N=11)	Κορίτσια (N=16)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 1,18 T.A. 0,60	M.O. 1,31 T.A. 1,07	-0,40	0,345 [Sig (2-tailed)= 0,691]
Post test	M.O. 2,72 T.A. 0,64	M.O. 2,12 T.A. 0,95	1,81	0,959 [Sig (2-tailed)= 0,081]

Επίσης, χρησιμοποιήθηκε κριτήριο t σε ανεξάρτητα δείγματα για τη διαπίστωση διαφορών ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια της ομάδας ελέγχου για τις Στάσεις στα ΔτΠ, για τη Σημασία των ΔτΠ, για τις Γνώσεις σχετικά με τα ΔτΠ και για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά την παρέμβαση και στην αλλαγή που σημείωσαν. Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα για τις Στάσεις στα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού και για τις Γνώσεις στα ΔτΠ. Όσον αφορά τις Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής, υπήρχε μια στατιστικά σημαντική διαφορά ($t = -2,41$, $P = 0,015 < 0,05$) ανάμεσα στα δύο φύλα, τόσο για την πριν μέτρηση, όπου τα κορίτσια είχαν βελτίωση του μέσου όρου (M.O.= 89,57, T.A.= 6,03), από τα αγόρια (M.O.= 81,18, T.A.= 10,58), όσο και στην μετά μέτρηση ($t = -0,45$, $P = 0,00 < 0,05$), με τα κορίτσια να έχουν και πάλι υψηλότερο μέσο όρο (M.O.= 90,05, T.A.= 6,90), από τα αγόρια (M.O.= 75,90, T.A.= 10,16). Επίσης, για τη Σημασία των ΔτΠ, φάνηκε μια στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα τόσο στην πριν μέτρηση ($t = -3,16$, $P = 0,002 < 0,05$), όπου τα κορίτσια είχαν υψηλότερο μέσο όρο (M.O.= 166,84, T.A.= 16,26) από τα αγόρια (M.O.= 145,09, T.A.= 21,06), όσο και στη μετά μέτρηση ($t = -3,92$, $P = 0,0005 < 0,05$), με το μέσο όρο των κοριτσιών να συνεχίζει να είναι υψηλότερος (M.O.= 170,15, T.A.= 17,98), από το μέσο όρο των αγοριών

(M.O.=75,81, T.A.= 10,43). Τέλος, στη κλίμακα της Κατανόησης των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού, υπήρχε στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα στην πριν μέτρηση ($t = -1,76$, $P = 0,044 < 0,05$), με τα κορίτσια να έχουν υψηλότερο μέσο όρο (M.O.= 1,94, T.A.= 1,22), από τα αγόρια (M.O.= 1,18, T.A.= 0,98), ενώ στην μετά μέτρηση δεν φάνηκε να υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους των δύο φύλων.

Πίνακας 7.40: Έλεγχος t σε ανεξάρτητα δείγματα (φύλο) για τις κλίμακες της έρευνας στην ομάδα ελέγχου (N=30)

Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής				
	Αγόρια (N=11)	Κορίτσια (N=19)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 81,18 T.A. 10,58	M.O. 89,57 T.A. 6,03	-2,41	0,015 [Sig (2-tailed)= 0,030]
Post test	M.O. 75,90 T.A. 10,16	M.O. 90,05 T.A. 6,90	-0,45	0,000 [Sig. (2-tailed)= 0,000]
Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού				
	Αγόρια (N=11)	Κορίτσια (N=19)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 76,72 T.A. 15,37	M.O. 76,52 T.A. 14,63	0,036	0,514 [Sig (2-tailed)= 0,972]
Post test	M.O. 75,81 T.A. 10,43	M.O. 76,31 T.A. 18,93	-0,09	0,463 [Sig. (2-tailed)= 0,927]
Σημασία των ΔτΠ				
	Αγόρια (N=11)	Κορίτσια (N=19)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 145,09 T.A. 21,06	M.O. 166,84 T.A. 16,26	-3,16	0,002 [Sig (2-tailed)= 0,004]
Post test	M.O. 137,45 T.A. 27,76	M.O. 170,15 T.A. 17,98	-3,92	0,0005 [Sig. (2-tailed)= 0,001]
Γνώσεις για τα ΔτΠ				
	Αγόρια (N=11)	Κορίτσια (N=19)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 2,81 T.A. 1,32	M.O. 2,68 T.A. 1,05	0,30	0,618 [Sig (2-tailed)= 0,763]
Post test	M.O. 2,36 T.A. 1,12	M.O. 2,78 T.A. 1,13	-0,99	0,164 [Sig. (2-tailed)= 0,328]
Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού				
	Αγόρια (N=11)	Κορίτσια (N=19)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 1,18 T.A. 0,98	M.O. 1,94 T.A. 1,22	-1,76	0,044 [Sig (2-tailed)= 0,088]
Post test	M.O. 1,63 T.A. 1,02	M.O. 1,47 T.A. 1,21	0,37	0,643 [Sig. (2-tailed)= 0,713]

7.7. Αποτελεσματικότητα παρέμβασης ανά ηλικιακή ομάδα των συμμετεχόντων

Χρησιμοποιήθηκε ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) για τη διαπίστωση διαφορών ανάμεσα στα παιδιά ηλικίας 10 ετών (Δ' τάξη), 11 ετών (Ε' τάξη) και 12 ετών (ΣΤ' τάξη) της πειραματικής ομάδας για τις Στάσεις απέναντι στα ΔτΠ, για τη Σημασία των ΔτΠ, για τις Γνώσεις στα ΔτΠ και για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά την παρέμβαση και στην αλλαγή που σημείωσαν. Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των τριών τάξεων/ηλικιακών ομάδων για καμία από τις κλίμακες της έρευνας, με την διασπορά να είναι είναι ίδια για όλους τους πληθυσμούς σε όλες τις υπό εξέταση κλίμακες.

Πίνακας 7.41: Ανάλυση Διακύμανσης των τριών τάξεων/ηλικιακών ομάδων για τις κλίμακες της έρευνας στην πειραματική ομάδα (N=27)

Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής						
	Δ' τάξη/10 χρ. (N=9)	Ε' τάξη/11 χρ. (N=10)	ΣΤ' τάξη/12 χρ. (N=8)	Variance Sig.	F	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 92,55 T.A. 3,00	M.O. 90,50 T.A. 9,98	M.O. 92,75 T.A. 4,52	0,170	0,315	0,733
Post test	M.O. 88,77 T.A. 9,21	M.O. 89,90 T.A. 9,39	M.O. 88,12 T.A. 6,46	0,733	0,100	0,906
Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού						
	Δ' τάξη/10 χρ. (N=9)	Ε' τάξη/11 χρ. (N=10)	ΣΤ' τάξη/12 χρ. (N=8)	Variance Sig.	F	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 67,33 T.A. 7,14	M.O. 71,70 T.A. 15,62	M.O. 81,75 T.A. 12,16	0,117	3,024	0,067
Post test	M.O. 87,88 T.A. 14,03	M.O. 81,70 T.A. 15,19	M.O. 81,62 T.A. 13,16	0,899	0,573	0,571
Σημασία των ΔτΠ						
	Δ' τάξη/10 χρ. (N=9)	Ε' τάξη/11 χρ. (N=10)	ΣΤ' τάξη/12 χρ. (N=8)	Variance Sig.	F	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 162,55 T.A. 12,65	M.O. 177,40 T.A. 13,57	M.O. 173,75 T.A. 17,65	0,479	2,597	0,095
Post test	M.O. 177,11 T.A. 17,63	M.O. 192,60 T.A. 15,69	M.O. 182,37 T.A. 8,33	0,075	2,735	0,085
Γνώσεις για τα ΔτΠ						
	Δ' τάξη/10 χρ. (N=9)	Ε' τάξη/11 χρ. (N=10)	ΣΤ' τάξη/12 χρ. (N=8)	Variance Sig.	F	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 3,33 T.A. 1,00	M.O. 3,70 T.A. 1,56	M.O. 3,37 T.A. 0,74	0,015	0,270	0,765
Post test	M.O. 4,44 T.A. 1,01	M.O. 4,40 T.A. 0,69	M.O. 4,50 T.A. 0,53	0,490	0,036	0,964

Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού						
	Δ' τάξη/10 χρ. (N=9)	Ε' τάξη/11 χρ. (N=10)	ΣΤ' τάξη/12 χρ. (N=8)	Variance Sig.	F	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 1,33 T.A. 1,00	M.O. 1,30 T.A. 1,05	M.O. 1,12 T.A. 0,64	0,120	0,120	0,887
Post test	M.O. 2,66 T.A. 0,86	M.O. 1,90 T.A. 0,87	M.O. 2,62 T.A. 0,74	0,904	2,519	0,102

Επίσης, χρησιμοποιήθηκε ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) για τη διαπίστωση διαφορών ανάμεσα στα παιδιά ηλικίας 10 ετών (Δ' τάξη), 11 ετών (Ε' τάξη) και 12 ετών (ΣΤ' τάξη) της ομάδας ελέγχου για τις Στάσεις στα ΔτΠ, για τη Σημασία των ΔτΠ, για τις Γνώσεις πάνω στα ΔτΠ και για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά την παρέμβαση και στην αλλαγή που σημείωσαν. Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των τριών τάξεων/ηλικιακών ομάδων για τις περισσότερες από τις κλίμακες της έρευνας, όπως για τις Στάσεις Ανατροφής και Αυτοπροσδιορισμού, για τη Σημασία των ΔτΠ και για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού, με τη διασπορά να είναι ίδια για όλους τους πληθυσμούς σε όλες τις παραπάνω κλίμακες, εκτός από τις Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής στην πριν μέτρηση (Variance P= 0,023). Όσον αφορά τις Γνώσεις για τα ΔτΠ, στην πριν μέτρηση φάνηκε να υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των τριών τάξεων/ηλικιακών ομάδων ($F = 3,635$, $P = 0,04 < 0,05$), και αυτή η διαφορά φαίνεται από τη μέθοδο Tukey $P = 0,033 < 0,05$), ανάμεσα στα παιδιά ηλικίας 12 ετών/ΣΤ' τάξης, τα οποία είχαν υψηλότερο μέσο όρο *Γνώσεων για τα ΔτΠ* (M.O.= 3,40, T.A.= 0,96) από τα παιδιά ηλικίας 10 ετών/Δ' τάξης (M.O.= 2,11, T.A.= 1,16), με τη διασπορά να είναι ίδια σε όλους τους πληθυσμούς. Στην μετά μέτρηση δεν φάνηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στο σκορ των Γνώσεων για τα ΔτΠ ανάμεσα στις τρεις τάξεις/ηλικιακές ομάδες.

Πίνακας 7.42: Ανάλυση Διακύμανσης των τριών τάξεων/ηλικιακών ομάδων για τις κλίμακες της έρευνας στην ομάδα ελέγχου (N=30)

Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής						
	Δ' τάξη/10 χρ. (N=9)	Ε' τάξη/11χρ. (N=11)	ΣΤ' τάξη/12χρ. (N=10)	Variance Sig.	F	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O.87,88 T.A. 5,66	M.O.83,27 T.A.10,58	M.O.88,80 T.A. 8,85	0,023	1,198	0,317
Post test	M.O.87,00 T.A. 8,88	M.O.86,27 T.A. 11,34	M.O.81,40 T.A.11,47	0,500	0,796	0,462
Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού						
	Δ' τάξη/10 χρ. (N=9)	Ε' τάξη/11χρ. (N=11)	ΣΤ' τάξη/12χρ. (N=10)	Variance Sig.	F	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O.76,7 T.A. 14,88	M.O.75,90 T.A.11,93	M.O.77,20 T.A.18,29	0,164	0,020	0,980
Post test	M.O.81,22 T.A.17,70	M.O.71,90 T.A.16,06	M.O.76,20 T.A.15,00	0,694	0,815	0,453
Σημασία των ΔτΠ						
	Δ' τάξη/10 χρ. (N=9)	Ε' τάξη/11χρ. (N=11)	ΣΤ' τάξη/12χρ. (N=10)	Variance Sig.	F	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O.172,44 T.A.20,70	M.O.151,72 T.A.12,57	M.O.154,50 T.A.23,74	0,261	3,227	0,055
Post test	M.O.168,44 T.A.24,90	M.O.164,27 T.A.26,70	M.O.142,20 T.A.23,53	0,756	3,091	0,062
Γνώσεις για τα ΔτΠ						
	Δ' τάξη/10 χρ. (N=9)	Ε' τάξη/11 χρ. (N=11)	ΣΤ' τάξη/12χρ. (N=10)	Variance Sig.	F	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 2,11 T. A.1,16	M.O. 2,63 T.A. 1,02	M.O. 3,40 T.A. 0,96	0,906	3,635	0,040 [Tukey ΣΤ' με Δ' P=0,033]
Post test	M.O. 2,88 T.A. 1,36	M.O. 2,63 T.A. 0,67	M.O. 2,40 T.A. 1,34	0,174	0,427	0,657
Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού						
	Δ' τάξη/10χρ. (N=9)	Ε' τάξη/11χρ. (N=11)	ΣΤ' τάξη/12χρ. (N=10)	Variance Sig.	F	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 1,88 T.A. 1,36	M.O. 1,90 T.A. 1,22	M.O. 1,20 T.A. 0,91	0,233	1,180	0,323
Post test	M.O. 1,88 T.A. 1,36	M.O. 1,36 T.A. 1,20	M.O. 1,40 T.A. 0,84	0,068	0,615	0,548

7.8. Ευρήματα ως προς την προηγούμενη συμμετοχή των παιδιών σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ

Χρησιμοποιήθηκε κριτήριο t σε ανεξάρτητα δείγματα για τη διαπίστωση διαφορών ανάμεσα στα παιδιά που είχαν ξανά συμμετάσχει σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ και σε εκείνα που δεν είχαν, της πειραματικής ομάδας, για τις Στάσεις απέναντι στα ΔτΠ, για τη Σημασία των ΔτΠ, για τις Γνώσεις πάνω στα ΔτΠ και για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά την παρέμβαση και στην αλλαγή που σημείωσαν. Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα σε όσους είχαν ξανά συμμετάσχει από τους υπόλοιπους, στις περισσότερες από τις κλίμακες της έρευνας, όπως για τις Στάσεις στα Δικαιώματα Ανατροφής και Αυτοπροσδιορισμού, για τη Σημασία των ΔτΠ και για τις Γνώσεις πάνω στα ΔτΠ. Όσον αφορά την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού, φάνηκε μια στατιστικά σημαντική διαφορά στην πριν μέτρηση ($t = 7,905$, $P = 0,000 < 0,05$), σε έχουν δεν είχαν ξανασυμμετάσχει, οι οποίοι είχαν υψηλότερο μέσο όρο ($M.O. = 1,36$, $T.A. = 0,86$) από όσους είχαν ($M.O. = 0,00$, $T.A. = 0,00$), ενώ στη μετά μέτρηση δεν φάνηκε να υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους ανάμεσα σε όσους είχαν ξανασυμμετάσχει και τους υπόλοιπους.

Πίνακας 7.43: Έλεγχος t σε ανεξάρτητα δείγματα (συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ) για τις κλίμακες της έρευνας στην πειραματική ομάδα (N=27)

Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής				
	Όχι (N=25)	Ναι (N=2)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 92,80 T.A. 3,68	M.O. 80,00 T.A. 22,62	0,799	0,715 [Sig (2-tailed)= 0,570]
Post test	M.O. 89,80 T.A. 7,54	M.O. 79,00 T.A. 14,14	1,857	0,963 [Sig. (2-tailed)= 0,075]
Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού				
	Όχι (N=25)	Ναι (N=2)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 74,16 T.A. 13,03	M.O. 61,50 T.A. 13,43	1,320	0,901 [Sig (2-tailed)= 0,199]
Post test	M.O. 84,72 T.A. 13,55	M.O. 71,50 T.A. 19,09	1,302	0,898 [Sig. (2-tailed)= 0,205]

Σημασία των ΔτΠ				
	Όχι (N=25)	Ναι (N=2)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 171,80 T.A. 15,81	M.O. 166,00 T.A. 12,72	0,503	0,69 [Sig (2-tailed)= 0,620]
Post test	M.O. 184,60 T.A. 16,25	M.O. 182,00 T.A. 4,24	0,222	0,587 [Sig. (2-tailed)= 0,826]
Γνώσεις για τα ΔτΠ				
	Όχι (N=25)	Ναι (N=2)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 3,48 T.A. 1,12	M.O. 3,50 T.A. 2,12	-0,023	0,491 [Sig (2-tailed)= 0,982]
Post test	M.O. 4,48 T.A. 0,71	M.O. 4,00 T.A. 1,41	0,865	0,802 [Sig. (2-tailed)= 0,395]
Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού				
	Όχι (N=25)	Ναι (N=2)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 1,36 T.A. 0,86	M.O. 0,00 T.A. 0,00	7,905	0,000 [Sig (2-tailed)= 0,000]
Post test	M.O. 2,48 T.A. 0,77	M.O. 1,00 T.A. 1,41	2,499	0,990 [Sig. (2-tailed)= 0,019]

Επίσης, χρησιμοποιήθηκε κριτήριο t σε ανεξάρτητα δείγματα για τη διαπίστωση διαφορών ανάμεσα στα παιδιά που είχαν ξανά συμμετάσχει σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ και σε εκείνα που δεν είχαν, της ομάδας ελέγχου, για τις Στάσεις στα ΔτΠ, για τη Σημασία των ΔτΠ, για τις Γνώσεις πάνω στα ΔτΠ και για την Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού πριν και μετά την παρέμβαση και στην αλλαγή που σημείωσαν. Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα σε όσους είχαν ξανά συμμετάσχει από τους υπόλοιπους για καμία από τις υπό εξέταση κλίμακες (Στάσεις για τα ΔτΠ, Σημασία των ΔτΠ, Γνώσεις για τα ΔτΠ και Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού).

Πίνακας 7.44: Έλεγχος t σε ανεξάρτητα δείγματα (συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ) για τις κλίμακες της έρευνας στην ομάδα ελέγχου (N=30)

Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής				
	Όχι (N=18)	Ναι (N=12)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)
Pre test	M.O. 89,16 T.A. 6,63	M.O. 82,50 T.A. 10,44	1,963	0,967 [Sig (2-tailed)= 0,066]
Post test	M.O. 89,94 T.A. 9,97	M.O. 84,75 T.A. 12,03	0,048	0,519 [Sig.(2-tailed)= 0,962]

Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού					
	Όχι (N=18)	Ναι (N=12)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)	
Pre test	M.O. 77,00 T.A. 16,77	M.O. 76,00 T.A. 11,38	0,194	0,577 [Sig (2-tailed)= 0,847]	
Post test	M.O. 79,00 T.A. 16,43	M.O. 71,83 T.A. 15,31	1,201	0,88 [Sig (2-tailed)= 0,240]	
Σημασία των ΔτΠ					
	Όχι (N=18)	Ναι (N=12)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)	
Pre test	M.O. 164,72 T.A. 23,02	M.O. 150,08 T.A. 13,27	1,986	0,972 [Sig (2-tailed)= 0,057]	
Post test	M.O. 155,55 T.A. 27,56	M.O. 162,08 T.A. 26,56	-0,645	0,262 [Sig (2-tailed)= 0,524]	
Γνώσεις για τα ΔτΠ					
	Όχι (N=18)	Ναι (N=12)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)	
Pre test	M.O. 2,77 T.A. 1,26	M.O. 2,66 T.A. 0,98	0,257	0,600 [Sig (2-tailed)= 0,799]	
Post test	M.O. 2,72 T.A. 1,31	M.O. 2,50 T.A. 0,79	0,521	0,697 [Sig (2-tailed)= 0,606]	
Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού					
	Όχι (N=18)	Ναι (N=12)	t	Σημαντικότητα διαφοράς (P)	
Pre test	M.O. 1,50 T.A. 1,20	M.O. 1,91 T.A. 1,16	-0,942	0,177 [Sig (2-tailed)= 0,354]	
Post test	M.O. 1,61 T.A. 1,14	M.O. 1,41 T.A. 1,16	0,453	0,673 [Sig (2-tailed)= 0,654]	

Τα παραπάνω αποτελέσματα των συγκρίσεων των μέσων όρων των παιδιών που είχαν ξανά συμμετάσχει σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ και όσων δεν είχαν, προκύπτουν και από το γεγονός ότι οι δύο αυτοί πληθυσμοί (όχι προηγούμενη συμμετοχή, προηγούμενη συμμετοχή) έχουν άνισο αριθμό παρατηρήσεων ανά πληθυσμό.

Δεν έγιναν συγκρίσεις των χαρακτηριστικών όλων των κλιμάκων της έρευνας (Στάσεις στα ΔτΠ, Σημασία των ΔτΠ, Γνώσεις για τα ΔτΠ, Κατανόηση των ΔτΠ) με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης των γονέων και του επαγγέλματος των γονέων, καθώς δεν έχουμε παρόμοιο αριθμό παρατηρήσεων ανά πληθυσμό για κάθε μεταβλητή (εκπαίδευση, επάγγελμα).

7.9. Συσχετίσεις μεταξύ των κλιμάκων της έρευνας

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται οι συσχετίσεις που προέκυψαν μεταξύ όλων των κλιμάκων που χρησιμοποιήθηκαν για τη μέτρηση των Στάσεων για τα Δικαιώματα Ανατροφής και Αυτοπροσδιορισμού, της Σημασίας των ΔτΠ, των Γνώσεων για τα ΔτΠ και της Κατανόησης των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού, τόσο πριν όσο και μετά την παρέμβαση.

7.9.1. Συσχετίσεις βασικών κλιμάκων πριν την παρέμβαση

Μια στατιστικά σημαντική συσχέτιση που διαπιστώνεται, πριν την παρέμβαση, είναι μεταξύ της Κλίμακας των Στάσεων για τα Δικαιώματα Ανατροφής και της Κλίμακας της Σημασίας των ΔτΠ ($p=0,000$), μάλιστα η συσχέτιση αυτή είναι θετική ($r=0,471$) και δηλώνει την ύπαρξη μιας μέτριας σχέσης μεταξύ των δύο αυτών κλιμάκων. Επίσης, οι Γνώσεις για τα Δικαιώματα του Παιδιού συνδέονται θετικά με τις Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής ($p=0,022$), δηλώνοντας μια μικρή σχέση μεταξύ τους ($r=0,303$). Μια άλλη στατιστικά σημαντική συσχέτιση για την πριν μέτρηση βρίσκεται ανάμεσα στην κλίμακα της Σημασίας των ΔτΠ και της Κατανόησης των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού ($p=0,013$), φανερώνοντας την ύπαρξη μιας μικρής σχέσης ανάμεσά τους ($r=0,326$). Αντίθετα, προκύπτει και μια ισχυρή αρνητική σχέση ανάμεσα στις Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής και στις Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού ($r=-0,75$), όμως αυτή η σχέση δεν είναι στατιστικά σημαντική ($p=0,580$).

Πίνακας 7.45: Συσχετίσεις βασικών μεταβλητών πριν την παρέμβαση

ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ	1	2	3	4	5
	R ¹	R ¹	R ¹	R ¹	R ¹
1.Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής Πριν	1				
2.Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού Πριν	-0,75 P=0,580	1			
3. Σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού Πριν	,471** P=0,000	0,083	1		
4.Γνώσεις για τα Δικαιώματα του Παιδιού Πριν	0,303* P=0,022	-,210	-,065	1	
5.Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού Πριν	0,067	,156	,326* P=0,013	-,228	1

¹Συντελεστής συσχέτισης Pearson

*Στατιστικά σημαντική σε επίπεδο $\alpha=0,05$.

**Στατιστικά σημαντική σε επίπεδο $\alpha=0,01$.

7.9.2. Συσχετίσεις βασικών κλιμάκων μετά την παρέμβαση

Μετά την παρέμβαση, εξακολουθεί να καταγράφεται μια θετική σχέση ανάμεσα στην Κλίμακα των Στάσεων για τα Δικαιώματα Ανατροφής και στην Κλίμακα της Σημασίας των ΔτΠ, η οποία είναι στατιστικά σημαντική ($p=0,000$) και δηλώνει την ύπαρξη μιας μέτριας θετικής σχέσης ($r=0,536$). Μια άλλη στατιστικά σημαντική σχέση που εξακολουθεί να υπάρχει ($p=0,046$), είναι ανάμεσα στην Κλίμακα των Στάσεων για τα Δικαιώματα Ανατροφής και στην Κλίμακα των Γνώσεων για τα ΔτΠ, όπου δηλώνεται μια μικρή θετική σχέση ανάμεσά τους ($r=0,266$). Άλλη μία στατιστικά σημαντική σχέση, που παραμένει από την πριν μέτρηση, είναι ανάμεσα στην Κλίμακα της Σημασίας για τα ΔτΠ και της Κατανόησης των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού ($p=0,012$), όπου δηλώνεται και πάλι μια μικρή θετική σχέση ($r=0,332$).

Από την άλλη, στην μετά μέτρηση προέκυψαν και νέες στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις, όπως ανάμεσα στην Κλίμακα των Στάσεων για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού και στην Κλίμακα της Κατανόησης των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού ($p=0,004$), δηλώνοντας την ύπαρξη μιας μικρής θετικής σχέσης ανάμεσά τους ($r=0,377$). Επιπλέον, μια άλλη νέα σχέση που προκύπτει στην μετά μέτρηση, είναι ανάμεσα στην Κλίμακα της Σημασίας των ΔτΠ και στην Κλίμακα των Γνώσεων για τα ΔτΠ, η οποία είναι στατιστικά σημαντική ($p=0,000$) και δηλώνει την ύπαρξη μιας μέτριας θετικής σχέσης ανάμεσά τους ($r=0,533$). Τέλος, άλλη μια νέα

στατιστικά σημαντική σχέση που προέκυψε στην μετά μέτρηση, είναι ανάμεσα στην Κλίμακα των Γνώσεων για τα ΔτΠ και στην Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού ($p=0,004$) που δηλώνει την ύπαρξη μιας μικρής θετικής σχέσης ανάμεσά τους ($r=0,380$).

Πίνακας 7.46: Συσχετίσεις βασικών μεταβλητών μετά την παρέμβαση

ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ	1	2	3	4	5
	R ¹	R ¹	R ¹	R ¹	R ¹
1.Στάσεις για τα Δικαιώματα Ανατροφής_Μετά	1				
2.Στάσεις για τα Δικαιώματα Αυτοπροσδιορισμού_Μετά	,191	1			
3.Σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού_Μετά	,536** P=0,000	0,201	1		
4.Γνώσεις για τα Δικαιώματα του Παιδιού_Μετά	0,266* P=0,046	,088	,533 P=0,000	1	
5.Κατανόηση των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού_Μετά	0,181	,377** P=0,004	,332* P=0,012	,380** P=0,004	1

¹Συντελεστής συσχέτισης Pearson

*Στατιστικά σημαντική σε επίπεδο $\alpha=0,05$.

**Στατιστικά σημαντική σε επίπεδο $\alpha=0,01$.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να δημιουργηθεί ένα ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα που θα αναπτύξει τις γνώσεις και θα βελτιώσει τις στάσεις και τη σημασία όσον αφορά τα δικαιώματα του παιδιού σε μαθητές Δ', Ε' και ΣΤ' τάξεων δημοτικού. Υποθέσαμε ότι με τη συμμετοχή των παιδιών στο παραπάνω ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα θα βελτιωθούν οι στάσεις των παιδιών απέναντι στα ΔτΠ και η σημασία των ΔτΠ καθώς, επίσης, θα αυξηθούν οι γνώσεις και η κατανόησή τους απέναντι στα ΔτΠ.

Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα μελέτη επιχείρησε να εξετάσει τα επίπεδα των στάσεων για τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού, τη σημασία των δικαιωμάτων του παιδιού, των γνώσεων για τα δικαιώματα του παιδιού και της κατανόησης των δικαιωμάτων του παιδιού σε παιδιά ηλικίας 10 έως 12 ετών στην πριν και μετά μέτρηση, χωρίς εφαρμογή κανενός προγράμματος (ομάδα ελέγχου) και πριν και μετά από την εφαρμογή ενός ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος παρέμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού (πειραματική ομάδα).

8.1. Γενικές παρατηρήσεις

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων, καταλήγουμε ότι το πρόγραμμα είχε θετική επίδραση στους συμμετέχοντες (πειραματική ομάδα) συγκριτικά με όσους δεν συμμετείχαν (ομάδα ελέγχου), παρόλο που δεν παρουσιάστηκε σε όλες τις κλίμακες στατιστικά σημαντική διαφορά.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι, όσον αφορά την πειραματική ομάδα, με τη συμμετοχή των παιδιών στο πρόγραμμα, παρατηρείται μια τάση βελτίωσης των στάσεων για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού και της σημασίας των ΔτΠ και μια αύξηση των γνώσεων για τα ΔτΠ και της κατανόησης των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού. Συγκριτικά με την ομάδα ελέγχου (όχι συμμετοχή στο πρόγραμμα), δεν παρατηρείται μια τάση βελτίωσης των στάσεων και της σημασίας σχετικά με τα ΔτΠ,

καθώς και μια αύξηση των γνώσεων και της κατανόησης για τα ΔτΠ, με τα σκορ να παραμένουν σχεδόν ίδια για την πριν και μετά μέτρηση.

Τα βασικά ευρήματα της έρευνας συγκριτικά με την πειραματική ομάδα (συμμετοχή στο πρόγραμμα) και την ομάδα ελέγχου (όχι συμμετοχή στο πρόγραμμα) θα μπορούσαν να συνοψισθούν ως εξής:

➤ Όσον αφορά το ερωτηματολόγιο των στάσεων για τα ΔτΠ, στην πριν μέτρηση οι στάσεις ανατροφής ήταν πιο βελτιωμένες στην πειραματική ομάδα από ότι στην ομάδα ελέγχου, με αυτή την διαφορά στους μέσους όρους να είναι στατιστικά σημαντική. Στην μετά μέτρηση, οι στάσεις ανατροφής ήταν και πάλι πιο βελτιωμένες στην πειραματική ομάδα από ότι στην ομάδα ελέγχου, όμως με αυτή τη διαφορά να μην είναι στο όριο στατιστικά σημαντική ($p=0,055$). Στην πριν μέτρηση οι στάσεις για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού ήταν λιγότερο βελτιωμένες στην πειραματική ομάδα από ότι στην ομάδα ελέγχου, με αυτή την διαφορά όμως να μην είναι στατιστικά σημαντική. Αντίθετα, στην μετά μέτρηση, οι στάσεις για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού ήταν πιο βελτιωμένες στην πειραματική ομάδα από ότι στην ομάδα ελέγχου, με αυτή την διαφορά να είναι στατιστικά σημαντική. Συγκριτικά με τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού, στην πριν μέτρηση φάνηκε ότι το δείγμα είχε πιο βελτιωμένες στάσεις για τα δικαιώματα ανατροφής παρά για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού. Επίσης, στην μετά μέτρηση, το δείγμα είχε πιο βελτιωμένες στάσεις για τα δικαιώματα ανατροφής, αλλά με μια βελτίωση των στάσεων για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού από την πριν μέτρηση για την πειραματική ομάδα. Τα ευρήματά μας αυτά φαίνονται σύμφωνα με τα αντίστοιχα ευρήματα, όπως στην έρευνα της Morine (2000), όπου τα παιδιά έδειξαν μεγαλύτερη υποστήριξη στα δικαιώματα ανατροφής από ότι τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού. Επίσης, σε έρευνες που σύγκριναν τις στάσεις απέναντι στους δύο τύπους δικαιωμάτων, τα παιδιά φάνηκε να υποστηρίζουν περισσότερο τα δικαιώματα ανατροφής από ότι τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού και αυτονομίας (π.χ. Day et al. 2006· Peterson-Badali et al. 2004, όπ. αναφ. στο Ruck, Peterson-Badali & Helwig, 2014), τα οποία είναι πιο πιθανό να υποστηριχθούν από μεγαλύτερα παιδιά και εφήβους (π.χ. Peterson-Badali et al. 2003· Ruck et al., 2002, όπ. αναφ. στο Ruck, Peterson-Badali & Helwig, 2014).

➤ Όσον αφορά το ερωτηματολόγιο της σημασίας για τα ΔτΠ, στην πριν μέτρηση, οι απόψεις των συμμετεχόντων για τη σημασία των ΔτΠ ήταν πιο βελ-

τιωμένες στην πειραματική ομάδα από ότι στην ομάδα ελέγχου και αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική. Επίσης, στην μετά μέτρηση, οι απόψεις των παιδιών για τη σημασία των ΔτΠ ήταν κατά πολύ πιο βελτιωμένες στην πειραματική ομάδα από ότι στην ομάδα ελέγχου, με την διαφορά αυτή να είναι στατιστικά σημαντική. Τα αποτελέσματα για τη σημασία των δικαιωμάτων του παιδιού από την έρευνα των Hart, Pavlovic και Zeidner (2001), φαίνεται να συμβαδίζουν με τα ερευνητικά δεδομένα, καθώς ο μέσος όρος βαθμολόγησης των μαθητών έδειξε ότι τα δικαιώματα που αναφέρονται στο ερωτηματολόγιο για τη σημασία των ΔτΠ, είναι πολύ σημαντικά τόσο για το σπίτι όσο και για το σχολείο, με τις βαθμολογίες στα σχολεία να είναι μικρότερες από ότι στο σπίτι.

➤ Όσον αφορά το 1^ο μέρος του ερωτηματολογίου για τις γνώσεις στα ΔτΠ, στην πριν μέτρηση, οι γνώσεις των παιδιών για τα ΔτΠ ήταν υψηλότερες στην πειραματική ομάδα από ότι στην ομάδα ελέγχου και αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική. Στην μετά μέτρηση, οι γνώσεις των συμμετεχόντων για τα ΔτΠ ήταν κατά πολύ υψηλότερες στην πειραματική ομάδα από ότι στην ομάδα ελέγχου, με την διαφορά αυτή να είναι στατιστικά σημαντική. Τα αποτελέσματα της έρευνας των Ruck et al. (1998) προτείνουν ότι αυτό που σκέφτονται οι έφηβοι και τα παιδιά για τα δικαιώματα επηρεάζεται από από το πώς αυτοί βλέπουν τα δικαιώματα στις δικές τους ζωές, με τους μεγαλύτερους έφηβους να ορίζουν τα δικαιώματα με συγκεκριμένους όρους, ενώ τα παιδιά 10 χρονών ήταν ενήμερα για μια παγκόσμια φύση των δικαιωμάτων. Στην παραπάνω έρευνα, φάνηκε ότι τα παιδιά μικρότερης ηλικίας (8 χρονών) ήταν πιο πιθανό να απαντήσουν «δεν ξέρω» στις ερωτήσεις γνώσεων για τα ΔτΠ συγκριτικά με όλα τα μεγαλύτερα παιδιά (10, 12, 14, 16 χρονών).

➤ Όσον αφορά το 2^ο μέρος του ερωτηματολογίου των γνώσεων για τα ΔτΠ, στην πριν μέτρηση η κατανόηση των συμμετεχόντων για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού ήταν πιο μειωμένη στην πειραματική ομάδα από ότι στην ομάδα ελέγχου, με αυτή όμως την διαφορά να μην είναι στατιστικά σημαντική. Αντίθετα, στην μετά μέτρηση, η κατανόηση των παιδιών για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού ήταν υψηλότερη στην πειραματική ομάδα από ότι στην ομάδα ελέγχου και αυτή η διαφορά ήταν στατιστικά σημαντική. Σύμφωνα με ευρήματα άλλων ερευνών, όπως του Wolfe (1998), σε σχέση με τη δικαιολόγηση στις υποθετικές καταστάσεις, τα παιδιά ήταν πιο πιθανό να αναφέρουν την κατηγορία «δικαίωμα» στις καταστάσεις αυτοπροσδιορισμού, από ότι στις καταστάσεις

ανατροφής, στις οποίες οι πιο συχνές κατηγορίες απαντήσεων των παιδιών ήταν «η γονεϊκή ευθύνη» και «τα αποτελέσματα/συνέπειες». Επίσης, από τους Ruck και συν., (1998a), για τις καταστάσεις ανατροφής, οι δικαιολογήσεις των παιδιών ήταν πιο πιθανό να λάβει υπόψη κοινωνικούς ή οικογενειακούς ρόλους και το ευ-ζην, ενώ στις καταστάσεις αυτοπροσδιορισμού τα παιδιά εστίαζαν στα ατομικά δικαιώματα και τις -σχετικές με δικαιώματα- έννοιες, όπως προσωπική ελευθερία και αυτονομία (όπ. αναφ. στο Ruck et al., 2014). Αντίθετα, για την υποστήριξη στις υποθετικές καταστάσεις, στην έρευνα του Wolfe (1998) δεν φάνηκε διαφορά στο σεβασμό της υποστήριξης των παιδιών στα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού και ανατροφής.

Συγκρίσεις πραγματοποιήθηκαν μεταξύ όλων των κλιμάκων και κάποιων δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος, όπως ηλικία, φύλο και προηγούμενη συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ. Στην συγκεκριμένη έρευνα στη πλειοψηφία των κλιμάκων δεν φάνηκαν διαφορές στα φύλα, παρά μόνο στην κλίμακα των στάσεων για τα ΔτΠ, όπου τα αγόρια είχαν χαμηλότερο μέσο όρο στάσεων στα δικαιώματα ανατροφής από ότι τα κορίτσια για την ομάδα ελέγχου. Τα γενικά αυτά ευρήματα της έρευνας συμφωνούν με τη πλειοψηφία των ερευνών (π.χ. Melton, 1980, 1983· Torney-Purta, 1982· Melton & Limber, 1992· Helwig, 1995· Cherney & Perry, 1996) που εξετάζουν τη γνώση και τη δικαιολόγηση των παιδιών σχετικά με τα δικαιώματα, όπου γενικά δεν έχουν αναφέρει τυπικά διαφορές στα φύλα (όπ. αναφ. στο Ruck et al., 1998). Από την άλλη, στις στάσεις για τα δικαιώματα του παιδιού, μερικές έρευνες δείχνουν μεγαλύτερη υποστήριξη για τα δικαιώματα ανατροφής από τα κορίτσια παρά από τα αγόρια (Covell & Howe, 1995· Day et al., 2006· Hart, Pavlovic, & Zeidner, 2001· Peterson-Badali et al., 2004· Rogers & Wrightsman, 1978, όπ. αναφ. στο Ruck et al., 2014), ενώ άλλες δεν υποστηρίζουν διαφορές των στάσεων για τα ΔτΠ στα φύλα (Ruck, Abramovitch, et al., 1998· Ruck et al., 2002, όπ. αναφ. στο Ruck et al., 2014). Αντίθετα, για την κλίμακα της σημασίας των ΔτΠ, έχει φανεί ότι τα κορίτσια από ότι τα αγόρια έχουν υψηλότερες βαθμολογίες, τόσο για το πλαίσιο του σπιτιού, όσο και για το σχολικό πλαίσιο (Hart et al., 2001).

Στην συγκεκριμένη έρευνα προστέθηκε η ερώτηση για προηγούμενη συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ, όπου δεν φάνηκε διαφορά στις κλίμακες μεταξύ όσων είχαν συμμετάσχει σε παρόμοιο πρόγραμμα στο παρελθόν και των υπολοίπων, παρά μόνο στην κλίμακα της Κατανόησης των Δικαιωμάτων Αυτοπροσδιορισμού,

όπου για την πριν μέτρηση, στην πειραματική ομάδα, όσοι δεν είχαν ξανασυμμετάσχει είχαν μεγαλύτερο M.O. από τους υπόλοιπους. Επίσης, συγκριτικά με την ηλικία/τάξη των παιδιών, γενικά δεν φάνηκαν διαφορές στις κλίμακες, παρά μόνο στην κλίμακα των γνώσεων στην ομάδα ελέγχου, όπου τα παιδιά ηλικίας 12 ετών έχουν υψηλότερο μέσο όρο γνώσεων για τα ΔτΠ από τα παιδιά ηλικίας 10 ετών. Αυτά τα αποτελέσματα συμφωνούν με έρευνες, όπως των Ruck et al. (1998), όπου στις ερωτήσεις γνώσεων για τα ΔτΠ τα μικρότερα παιδιά ήταν πιο πιθανό να απαντήσουν ότι «δεν ξέρουν» από ότι τα μεγαλύτερα. Σχετικά με τις στάσεις για τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού, μερικές έρευνες δείχνουν μια ίση, ισχυρή υποστήριξη για τα δικαιώματα ανατροφής, ανεξαρτήτως της ηλικίας του παιδιού-στόχου, ενώ άλλες έρευνες φανερώνουν μία μειωμένη (αλλά ακόμα ισχυρή) υποστήριξη για τα δικαιώματα ανατροφής για τους μεγαλύτερους συγκριτικά με τους πιο νέους εφήβους, ενώ για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού τα παιδιά όλων των ηλικιών δεν υποστηρίζουν την κατοχή τους στα νέα παιδιά (Ruck, Abramovitch, et al., 1998). Επίσης, στην πρώιμη εφηβεία τα παιδιά υποστηρίζουν τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού όταν σκέφτονται παιδιά κοντά στην δική τους ηλικία (π.χ., Day et al., 2006· Peterson-Badali et al., 2004, όπ. αναφ. στο Ruck et al., 2014). Από την άλλη, στην έρευνα των Ruck, Abramovitch και Keating (1998), η δικαιολόγηση για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού φανέρωσε μια σχετιζόμενη με την ηλικία εξέλιξη από το συγκεκριμένο τρόπο σκέψης στον αφηρημένο, με κάτι τέτοιο να μην ισχύει για τη δικαιολόγηση στα δικαιώματα ανατροφής. Στην ίδια έρευνα, τα πιο νέα παιδιά (8-12 ετών) ήταν λιγότερο πιθανό να αναγνωρίσουν τόσο τα δικαιώματα ανατροφής, όσο και τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού ως χαρακτηριστικό της ηλικίας τους από ότι οι μεγαλύτεροι συμμετέχοντες (14-16 ετών).

Ενδιαφέρουσες είναι και οι συσχετίσεις που προέκυψαν μεταξύ όλων των κλιμάκων της έρευνας. Συγκεκριμένα, στην πριν μέτρηση προέκυψε μια θετική μέτρια σχέση ανάμεσα στις στάσεις για τα δικαιώματα ανατροφής και τις απόψεις για τη σημασία των ΔτΠ, η οποία ήταν στατιστικά σημαντική και παρέμεινε και στην μετά μέτρηση. Επίσης, θετικές αλλά μικρές σχέσεις, φάνηκε ότι υπάρχουν ανάμεσα στις «γνώσεις πάνω στα ΔτΠ» και στις «στάσεις για τα δικαιώματα ανατροφής», και επιπλέον «στη σημασία των ΔτΠ» και στην «κατανόηση των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού», με αυτές τις σχέσεις να είναι στατιστικά σημαντικές και να εξακολουθούν να υπάρχουν και στην μετά μέτρηση. Αντίθετα, στην πριν μέτρηση προέκυψε και μια ισχυρή αρνητική σχέση μεταξύ της κλίμακας των «στάσεων για τα

δικαιώματα ανατροφής» και των «στάσεων για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού», με αυτή όμως τη σχέση να μην είναι στατιστικά σημαντική.

Νέες συσχετίσεις που προέκυψαν στην μετά μέτρηση είναι ανάμεσα στις «στάσεις για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού» και στην «κατανόηση των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού», δηλώνοντας μια μικρή θετική σχέση. Άλλη μία μικρή θετική σχέση υπάρχει ανάμεσα στις «γνώσεις για τα δικαιώματα του παιδιού» και στην «κατανόηση των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού», η οποία είναι στατιστικά σημαντική. Επιπλέον, μια μέτρια θετική σχέση που προκύπτει είναι ανάμεσα στην κλίμακα «των απόψεων για τη σημασία των ΔτΠ» και στις «γνώσεις για τα ΔτΠ», η οποία είναι στατιστικά σημαντική.

Παρακάτω ακολουθούν πιο αναλυτικά οι παρατηρήσεις των αποτελεσμάτων σε όλες τις κλίμακες που χρησιμοποιήθηκαν.

8.1.1. Παρατηρήσεις στα αποτελέσματα της κλίμακας των Στάσεων για τα ΔτΠ (Ανατροφής-Αυτοπροσδιορισμού)

Οι στάσεις για τα δικαιώματα ανατροφής, από την κλίμακα των στάσεων για τα δικαιώματα του παιδιού, έδειξε ότι, οι συμμετέχοντες πριν την παρέμβαση (πειραματική ομάδα) είχαν πιο βελτιωμένες στάσεις απέναντι στα δικαιώματα ανατροφής, από ότι μετά την παρέμβαση, αλλά αυτή η διαφορά δεν ήταν στατιστικά σημαντική. Συγκρι-τικά και με την ομάδα ελέγχου (όχι συμμετοχή στο πρόγραμμα), παρατηρείται μία μικρή μείωση των στάσεων για τα δικαιώματα ανατροφής στην μετά μέτρηση, με την μείωση αυτή να μην είναι στατιστικά σημαντική.

Οι στάσεις για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού, από την κλίμακα των στάσεων για τα δικαιώματα του παιδιού, έδειξε ότι, οι συμμετέχοντες πριν την παρέμβαση (πειραματική ομάδα) είχαν πιο μειωμένες στάσεις για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού από ότι μετά την παρέμβαση, που είχαν βελτιωθεί οι στάσεις για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού και αυτή η βελτίωση στο ποσοστό των στάσεων για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού ήταν στατιστικά σημαντική. Από την άλλη, στην ομάδα ελέγχου οι στάσεις για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού παραμένουν σχεδόν ίδιες για την πριν και μετά μέτρηση, με τη διαφορά αυτών των μέσων όρων να μην είναι στατιστικά σημαντική.

Σχετικά με τις συγκρίσεις των στάσεων για τα ΔτΠ ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι ανά φύλο δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά των στάσεων για τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού στην πειραματική ομάδα, τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση. Για την ομάδα ελέγχου, φάνηκε ότι ανά φύλο υπάρχει στατιστική διαφορά, με τις στάσεις για τα δικαιώματα ανατροφής να είναι πιο μειωμένες στα αγόρια από ότι στα κορίτσια στην πριν και την μετά μέτρηση. Για τις στάσεις στα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού στην ομάδα ελέγχου δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανά φύλο ούτε για την πριν αλλά ούτε και για την μετά μέτρηση.

Σχετικά με τις συγκρίσεις των στάσεων για τα ΔτΠ ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι, σχετικά με προηγούμενη ή μη συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ, δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά των στάσεων για τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση στην πειραματική ομάδα. Επίσης, για την ομάδα ελέγχου, φάνηκε ότι σχετικά με προηγούμενη ή μη συμμετοχή δεν υπάρχει στατιστική διαφορά για τις στάσεις στα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση.

Σχετικά με τις συγκρίσεις των στάσεων για τα ΔτΠ ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι ανά ηλικία/τάξη δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά των στάσεων για τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση στην πειραματική ομάδα. Επίσης, για την ομάδα ελέγχου, φάνηκε ότι ανά ηλικία/τάξη δεν υπάρχει στατιστική διαφορά στις στάσεις για τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού για την πριν και μετά μέτρηση.

8.1.2. Παρατηρήσεις στα αποτελέσματα της κλίμακας για τη σπουδαιότητα των ΔτΠ

Η σημασία που δίνουν τα παιδιά στα δικαιώματα τους, από το ερωτηματολόγιο για τη σημασία των ΔτΠ, έδειξε ότι, οι συμμετέχοντες πριν την παρέμβαση (πειραματική ομάδα) είχαν πιο μειωμένο Μ.Ο. για τη σημασία των δικαιωμάτων του παιδιού, όπου στην μετά μέτρηση υπήρξε βελτίωση της Σημασίας των ΔτΠ, με αυτή την βελτίωση να είναι στατιστικά σημαντική. Όσον αφορά την ομάδα ελέγχου (όχι συμμετοχή στο

πρόγραμμα), οι μέσοι όροι για τη Σημασία των ΔτΠ στην πριν και μετά μέτρηση ήταν σχεδόν ίσοι, με αυτήν την ελάχιστη διαφορά στους μέσους όρους να μην είναι στατιστικά σημαντική.

Σχετικά με τις συγκρίσεις της σημασίας των ΔτΠ ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι ανά φύλο δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά της σημασίας των ΔτΠ στην πειραματική ομάδα, τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση. Για την ομάδα ελέγχου, φάνηκε ότι ανά φύλο υπάρχει στατιστική διαφορά, με τα αγόρια να έχουν πιο μειωμένο μέσο όρο για τη σημασία των ΔτΠ από ότι στα κορίτσια στην πριν και μετά μέτρηση. Στην έρευνα των Hart, Pavlovic και Zeidner (2001), φάνηκε ότι οι μέσοι όροι βαθμολόγησης ήταν πιο βελτιωμένοι στα κορίτσια από ότι στα αγόρια για τη Σημασία των ΔτΠ στο σπίτι και το σχολείο, σε επίπεδα στατιστικά σημαντικά.

Σχετικά με τις συγκρίσεις της Σημασίας των ΔτΠ ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι, σχετικά με προηγούμενη ή μη συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ, δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στην κλίμακα της Σημασίας των ΔτΠ στην πειραματική ομάδα, τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση. Επίσης, για την ομάδα ελέγχου, φάνηκε ότι σχετικά με προηγούμενη ή μη συμμετοχή δεν υπάρχει στατιστική διαφορά για τη Σημασία των ΔτΠ τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση.

Σχετικά με τις συγκρίσεις της σημασίας των ΔτΠ ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι ανά ηλικία/τάξη δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά της σημασίας των ΔτΠ στην πειραματική ομάδα, τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση. Επίσης, για την ομάδα ελέγχου, φάνηκε ότι ανά ηλικία/τάξη δεν υπάρχει στατιστική διαφορά στη σημασία των ΔτΠ για την πριν και μετά μέτρηση.

8.1.3. Παρατηρήσεις στα αποτελέσματα της κλίμακας των Γνώσεων για τα ΔτΠ

Οι γνώσεις των συμμετεχόντων για τα δικαιώματα του παιδιού, από το 1^ο μέρος του ερωτηματολογίου για τις γνώσεις στα ΔτΠ, έδειξε ότι, οι συμμετέχοντες πριν την παρέμβαση (πειραματική ομάδα) είχαν λιγότερες γνώσεις σχετικά με τα ΔτΠ, όπου στην μετά μέτρηση οι γνώσεις για τα ΔτΠ αυξήθηκαν, με αυτήν την αύξηση να είναι στατιστικά σημαντική. Από την άλλη, για την ομάδα ελέγχου (όχι συμμετοχή στο

πρόγραμμα), οι γνώσεις των συμμετεχόντων για τα ΔτΠ στην πριν και μετά μέτρηση ήταν σχεδόν ίσες, με αυτή τη διαφορά των μέσων όρων να μην είναι στατιστικά σημαντική.

Σχετικά με τις συγκρίσεις των γνώσεων για τα ΔτΠ ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι ανά φύλο υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά των γνώσεων για τα ΔτΠ στην πειραματική ομάδα για την πριν μέτρηση, όπου τα αγόρια είχαν λιγότερες γνώσεις από τα κορίτσια, ενώ στην μετά μέτρηση δεν υπάρχει στατιστική διαφορά των γνώσεων για τα ΔτΠ ανά φύλο στην πειραματική ομάδα. Για την ομάδα ελέγχου, φάνηκε ότι ανά φύλο δεν υπάρχει στατιστική διαφορά των γνώσεων για τα ΔτΠ για την πριν και μετά μέτρηση. Στην έρευνα των Ruck και συν. (1998) υπήρχαν ξεκάθαρες διαφορές στους όρους για το πώς τα αγόρια και τα κορίτσια απαντούσαν σύμφωνα με την ηλικία. Συγκεκριμένα, υπήρχε διαφορά στα φύλα όσον αφορά την ερώτηση «τι δικαιώματα έχουν τα παιδιά;», όπου τα κορίτσια ηλικίας 8 χρονών ήταν πιο πιθανό από τα κορίτσια μεγαλύτερων ηλικιών να μην μπορούν να δώσουν παραδείγματα δικαιωμάτων του παιδιού, ενώ δεν υπήρχαν στατιστικές διαφορές ανάμεσα στα αγόρια. Επίσης υπήρχε στατιστική διαφορά στα φύλα, με τα κορίτσια μεγαλύτερων ηλικιών (14, 16 χρονών) να υποστηρίζουν ότι μπορεί κάποιος να αφαιρέσει τα δικαιώματά τους», από ότι τα κορίτσια μικρότερων ηλικιών (8, 10, 12 χρονών). Επιπλέον, τα αγόρια ηλικίας 10, 12 ετών ανέφεραν ότι μπορούν να χάσουν τα δικαιώματά τους συγκριτικά με την πλειοψηφία των αγοριών ηλικίας 8, 14 και 16 ετών που πίστευαν ότι τα δικαιώματά τους μπορούν να περιοριστούν (Ruck et al., 1998).

Σχετικά με τις συγκρίσεις των γνώσεων για τα ΔτΠ ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι, σχετικά με προηγούμενη ή μη συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ, δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά των γνώσεων για τα ΔτΠ στην πειραματική ομάδα, τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση. Επίσης, για την ομάδα ελέγχου, φάνηκε ότι σχετικά με προηγούμενη ή μη συμμετοχή δεν υπάρχει στατιστική διαφορά των γνώσεων για τα ΔτΠ τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση.

Σχετικά με τις συγκρίσεις των γνώσεων για τα ΔτΠ ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι ανά ηλικία/τάξη δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά των γνώσεων για τα ΔτΠ στην πειραματική ομάδα, τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση. Από την άλλη, για την ομάδα ελέγχου, φάνηκε ότι ανά ηλικία/τάξη υπάρχει στατιστική διαφορά στις γνώσεις για τα ΔτΠ για την πριν

μέτρηση με τα παιδιά ηλικίας 12 ετών (ΣΤ΄ τάξη) να έχουν υψηλότερο μέσο όρο γνώσεων για τα ΔτΠ από τα παιδιά 10 ετών (Δ΄ τάξη), ενώ δεν υπάρχει στατιστική διαφορά των γνώσεων για τα ΔτΠ στην ομάδα ελέγχου για την μετά μέτρηση. Από την έρευνα των Ruck και συν. (1998), φάνηκε ότι υπήρχαν στατιστικά ηλικιακές διαφορές ανάμεσα σε παιδιά ηλικίας 8 χρονών που ήταν πιο πιθανόν να απαντήσουν «δεν ξέρω» σε όλες τις ερωτήσεις των γνώσεων, από ότι τα μεγαλύτερα παιδιά (10, 12, 14, 16 χρονών).

8.1.4. Παρατηρήσεις στα αποτελέσματα της κλίμακας για την κατανόηση των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού

Η κατανόηση των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού (αφαίρεση κλίμακας κατανόησης των δικαιωμάτων ανατροφής λόγω μειωμένης αξιοπιστίας), από το 2^ο μέρος του ερωτηματολογίου των γνώσεων για τα ΔτΠ (υποθετικές ιστορίες αυτοπροσδιορισμού: 1.τήρηση μυστικού ημερολογίου, 2.πρόσβαση σε σχολικό αρχείο), έδειξε ότι, οι συμμετέχοντες πριν την παρέμβαση (πειραματική ομάδα) είχαν πιο μειωμένη κατανόηση των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού, όπου στην μετά μέτρηση αυξήθηκε αυτή η κατανόηση των παιδιών για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού, με αυτήν την αύξηση να είναι στατιστικά σημαντική. Στην ομάδα ελέγχου, η κατανόηση των παιδιών για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού παρέμεινε σχεδόν ίδια, με αυτήν την διαφορά των μέσων όρων να μην είναι στατιστικά σημαντική.

Σχετικά με τις συγκρίσεις της κατανόησης για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι ανά φύλο δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά της κατανόησης των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού στην πειραματική ομάδα τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση. Από την άλλη, για την ομάδα ελέγχου φάνηκε ότι ανά φύλο υπάρχει στατιστική διαφορά της κατανόησης των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού στην πριν μέτρηση, με τα αγόρια να έχουν χαμηλότερο μέσο όρο κατανόησης για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού από ότι τα κορίτσια, ενώ στην μετά μέτρηση δεν υπήρχε στατιστική διαφορά της κατανόησης για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού ανάμεσα στα φύλα για την ομάδα ελέγχου.

Σχετικά με τις συγκρίσεις της κατανόησης των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι, σχετικά με προηγούμε-

νη ή μη συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ, υπάρχει μια στατιστικά σημαντική διαφορά της κατανόησης για τα ΔτΠ στην πειραματική ομάδα για την πριν μέτρηση, όπου όσοι δεν είχαν ξανασυμμετάσχει σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔτΠ είχαν μεγαλύτερο μέσο όρο κατανόησης για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού από ότι οι υπόλοιποι (υπόψιν τον άνισο αριθμό παρατηρήσεων στους δύο πληθυσμούς), ενώ για την μετά μέτρηση δεν υπήρχε στατιστική διαφορά στην κατανόηση των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού ανάμεσα στους δύο πληθυσμούς για την πειραματική ομάδα. Για την ομάδα ελέγχου, φάνηκε ότι σχετικά με προηγούμενη ή μη συμμετοχή δεν υπάρχει στατιστική διαφορά της κατανόησης των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση.

Σχετικά με τις συγκρίσεις της κατανόησης των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού ανά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φάνηκε ότι ανά ηλικία/τάξη δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά της κατανόησης των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού στην πειραματική ομάδα, τόσο για την πριν όσο και για την μετά μέτρηση. Επίσης, για την ομάδα ελέγχου, φάνηκε ότι ανά ηλικία/τάξη δεν υπάρχει στατιστική διαφορά στην κατανόηση για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού για την πριν και την μετά μέτρηση.

8.2. Περιορισμοί της έρευνας

Παρά τα γενικά θετικά αποτελέσματα, η παρούσα έρευνα παρουσιάζει περιορισμούς σε ότι αφορά τη γενίκευση των αποτελεσμάτων. Το δείγμα της έρευνας είναι σχετικά μικρό ($N=57$), με αποτέλεσμα να περιορίζονται αντίστοιχα οι δυνατότητες γενίκευσης. Χρειάζεται περαιτέρω έρευνα σε μεγαλύτερους πληθυσμούς, που να προέρχονται και από άλλους νομούς (εκτός των Ιωαννίνων και της Μεσσηνίας), για την επιβεβαίωση των αποτελεσμάτων.

Άλλος περιορισμός της έρευνας σχετίζεται με τη σταθερότητα στην αλλαγή και στη βελτίωση των στάσεων, της σημασίας καθώς και στην αύξηση των γνώσεων/κατανόησης των συμμετεχόντων ως προς τα ΔτΠ σε βάθος χρόνου. Θα ήταν χρήσιμη μια επαναληπτική μέτρηση μετά από κάποιο χρονικό διάστημα.

Άλλοι περιορισμοί που προκύπτουν έχουν να κάνουν γενικά με το ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα και ειδικά με τον αριθμό των συναντήσεων (θεματικές ενότητες).

Το ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα δημιουργήθηκε εξ ολοκλήρου από την ερευνήτρια, μελετώντας δραστηριότητες από σχετικά εγχειρίδια εκπαίδευσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τα Δικαιώματα του Παιδιού (όπως Compasito, 2012· Compass, 2010· Ηνωμένα Έθνη, 2013 κ.ά.). Το πρόγραμμα με τίτλο «Μαθαίνω τα Δικαιώματά μου», χωρίστηκε σε θεματικές ενότητες, που αφορούσαν κυρίως τις γνώσεις, τη σημασία και τις στάσεις για τα δικαιώματα του παιδιού, όπως: **1.Μαθαίνω για τα δικαιώματα του παιδιού,** με την οποία ασχοληθήκαμε σε τρεις συναντήσεις (**2^η Συνάντηση:** Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, **3^η Συνάντηση:** Δικαιώματα & Επιθυμίες, **4^η Συνάντηση:** Δικαιώματα & Υποχρεώσεις), **2.Κατανοώ τη σημασία όλων των δικαιωμάτων και την σύνδεσή τους με την καθημερινότητα** (**5^η Συνάντηση:** Αλληλένδετα Δικαιώματα) και **3.Γνωρίζω τρόπους υπεράσπισης των δικαιωμάτων ώστε να αναλάβω δράση** (**6^η Συνάντηση:** Αγωνιστές & ΜΚΟ για τα Δικαιώματα, **7^η Συνάντηση:** Σχέδιο δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού).

Εκτός από τις παραπάνω θεματικές, θα μπορούσαν να ενσωματωθούν και συναντήσεις με στόχο την καλλιέργεια ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, της αλληλεγγύης, της ενσυναίσθησης, που συμβάλλουν στην βελτίωση του τρόπου σκέψης και συμπεριφοράς απέναντι στα δικαιώματα του παιδιού. Επίσης, θα μπορούσε σε μια συνάντηση να είχαμε καλέσει το Συνήγορο του Παιδιού για να μιλήσει με τα παιδιά. Ίσως η 7^η συνάντηση χρειαζόταν και άλλες συναντήσεις για να μπορέσουν τα παιδιά να αναπτύξουν και να υιοθετήσουν τέτοιες συμπεριφορές.

Ένας άλλος περιορισμός που αφορά πάλι το πρόγραμμα είναι ο χρόνος διάρκειας της κάθε συνάντησης, όπου κάθε εβδομάδα πραγματοποιούνταν δύο συναντήσεις, διάρκειας μιάμισης ώρας, πράγμα που ήταν κουραστικό για τα παιδιά και δεν μπορούσαν να αφομοιώσουν τόσο εύκολα τα όσα έμαθαν στις συναντήσεις.

Επίσης, ένας άλλος περιορισμός σχετίζεται ξανά με το πρόγραμμα και ειδικά με τον χρόνο της διενέργειας του προγράμματος. Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε στο τέλος του σχολικού έτους, συγκεκριμένα το καλοκαίρι, μια εποχή που οι μαθητές πλέον είναι κουρασμένοι, δεν είναι συγκεντρωμένοι και το μόνο που θέλουν, είναι διακοπές.

Τέλος, ένας επιπλέον περιορισμός στην έρευνα αποτελεί το γεγονός ότι 14 παιδιά από το δείγμα (N=57) είχαν συμμετάσχει στο παρελθόν σε παρόμοιο πρόγραμμα για τα ΔΤΠ, στοιχείο που πιθανόν να έχει επηρεάσει σε ορισμένο βαθμό τα αποτελέσματα της έρευνας.

8.3. Προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση

Προτείνεται η εφαρμογή του προγράμματος στην αρχή της σχολικής χρονιάς, με αύξηση του αριθμού των συναντήσεων και παράλληλα τη μείωση της χρονικής διάρκειας κάθε συνάντησης. Παράλληλα προτείνεται η διεξαγωγή μιας έρευνας διαδικασίας του συγκεκριμένου ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, για να διαπιστωθεί σε ποιο μέρος της διαδικασίας οφείλεται η αποτελεσματικότητα του προγράμματος. Χρήσιμο θα ήταν στο δείγμα να συμπεριληφθούν και άλλες ηλικίες παιδιών (πρώτη σχολική ηλικία, προ-εφηβεία, εφηβεία) για να εξετασθεί η ανάπτυξη του τρόπου σκέψης για τις στάσεις, τις γνώσεις και τη σημασία για τα δικαιώματα του παιδιού σε βάθος χρόνου, όπως έγιναν και σε άλλες έρευνες (Ruck et al., 1998· Ruck, Abramovitch & Keating, 1998). Επίσης, χρήσιμο θα ήταν σε μια μελλοντική έρευνα να γίνουν και επαναληπτικές μετρήσεις μετά από ένα χρονικό διάστημα από την ολοκλήρωση του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος, για να διαπιστωθεί κατά πόσο διατηρήθηκε ή όχι η αλλαγή και η βελτίωση των παιδιών ως προς τις στάσεις, τις απόψεις τους για τη σημασία, τις γνώσεις και την κατανόηση για τα ΔτΠ.

Επίσης, προτείνεται η εφαρμογή σε παιδιά που τους έχουν παραβιαστεί τα δικαιώματά τους (κακοποιημένα παιδιά), ή να συνδυαστεί αυτό το πρόγραμμα με άλλα προγράμματα για μια πρωτογενή πρόληψη για την παιδική κακοποίηση, που θα επικεντρώνεται στους θεσμούς, στο ευρύ κοινό και στα ίδια τα παιδιά, θα ενημερώνει τα παιδιά για το φαινόμενο της κακοποίησης και θα διαδίδει τη Διεθνή Σύμβαση για τα ΔτΠ (Μπαλούρδος & Φρονίμου, 2011). Σημαντική είναι η διεξαγωγή έρευνας με παιδιά, όπου τα βασικά δικαιώματά τους για προστασία και ανατροφή έχουν παραβιαστεί και τα παιδιά βρίσκονται στη φροντίδα ενός ιδρύματος. Αυτά τα παιδιά είναι πιο φυσιολογικό από τα «κανονικά» να βλέπουν την ανατροφή ως ένα παγκόσμιο δικαίωμα, εξαιτίας της έλλειψης ανατροφής στα περιβάλλοντά τους (Morine, 2000). Με δείγμα κακοποιημένων παιδιών μπορεί να πραγματοποιηθεί και μέτρηση του ευ-ζην (ευημερία) των παιδιών. Τα κακοποιημένα παιδιά ίσως εστιάζουν περισσότερο σε τύπους δικαιωμάτων, όπου τα μη κακοποιημένα παιδιά ίσως παίρνουν ως δεδομένα, όπως βασικές ανάγκες και ειδικά δικαιώματα φροντίδας. Οι τύποι των δικαιωμάτων, όπου τα κακοποιημένα παιδιά βλέπουν ως προεξοχή στις ζωές τους, δεν είναι μόνο συναφή με πολλά δικαιώματα προστασίας και πρόνοιας από τη ΣΔΠ, αλλά είναι σημαντικά στην κατανόηση του πώς αυτοί αντιλαμβάνονται

το δικό τους ευ-ζην (Peterson-Badali et al., 2008· Casas et al., 2006· Taylor et al., 2001, όπ. αναφ. στο Ruck et al., 2014).

Μια μελλοντική έρευνα πάνω στις προοπτικές των παιδιών για το τι περιλαμβάνει το ευ-ζην τους, που λαμβάνει υπόψη σοβαρά τις απόψεις των νέων ανθρώπων σχετικά με τα δικαιώματά τους, θα πληροφορεί καλύτερα την ανάπτυξη των δεικτών του ευ-ζην των παιδιών και την ίδια στιγμή θα προωθεί τις γενικές αρχές της σύμβασης. Με βάση τη σημασία που δίνουν τα παιδιά στα δικαιώματα προστασίας και συμμετοχής στις ζωές τους, αυτό μπορεί να συμβάλει στη μέτρηση και την καλύτερη κατανόηση του πώς οι νέοι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τη δική τους ευημερία/ευ-ζην (Ruck et al., 2014). Όταν συζητάμε πιο ειδικά για το ευ-ζην του παιδιού από μια οπτική των δικαιωμάτων, τότε είναι χρήσιμο για την έρευνα να αναφέρουμε την ομαδοποίηση των άρθρων της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού σε οχτώ συμπλέγματα: 1.Γενικές μετρήσεις της εφαρμογής [Άρθρα 4, 42, 44(6)], 2.Τον ορισμό του παιδιού (Άρθρο 1), 3.Γενικές αρχές (Άρθρα 2,3,6,12), 4.Πολιτικά δικαιώματα και ελευθερίες [Άρθρα 7, 8, 13, 17, 37(α)], 5. Οικογενειακό περιβάλλον και εναλλακτική φροντίδα (Άρθρα 5,9,11, 18-21, 25, 27, 39), 6.Βασική υγεία και ευημερία (Άρθρα 6, 18, 23, 24, 26, 27), 7.Εκπαίδευση, αναγνυχή, και πολιτιστικές δραστηριότητες (Άρθρα 28, 29, 31) και 9.Ειδικά μέτρα προστασίας (Άρθρα 22, 30, 32-36, 37b-d, και 38-40) (Reporting Guidelines, 2010, όπ. αναφ. στο Doek, 2014).

Σε μελλοντική έρευνα, χρειάζεται επίσης να εξετασθεί ο βαθμός που τα διάφορα κοινωνικά πλαίσια, όπως η οικογένεια, οι συνομήλικοι και το σχολείο, επηρεάζουν την ανάπτυξη της άποψης των νέων ανθρώπων για τα δικαιώματα, όπου είναι πιο πιθανό τα παιδιά και οι νέοι να γνωρίζουν τα δικαιώματα επηρεασμένοι από τις εμπειρίες τους, παρά από ένα γενικό γνωστικό επίπεδο. Επίσης, θα πρέπει να εξετασθεί ο βαθμός, στον οποίο οι έφηβοι και τα παιδιά καταλαβαίνουν το πλαίσιο-ειδικά θέματα που περιβάλλουν την εξάσκηση των δικαιωμάτων και να διερευνηθεί η σχέση ανάμεσα στη γνώση των παιδιών/νέων και πώς αυτοί δικαιολογούν τους ποικίλους τύπους δικαιωμάτων και τις καταστάσεις που σχετίζονται με δικαιώματα (Ruck et al., 1998). Στην παρούσα έρευνα, βέβαια, επιχειρήθηκε μια τέτοια διερεύνηση από τη συσχέτιση που προέκυψε στη μετά μέτρηση με την ύπαρξη μιας μικρής θετικής σχέσης ανάμεσα στη «κλίμακα των γνώσεων για τα ΔτΠ» και της «κατανόησης των δικαιωμάτων αυτοπροσδιορισμού». Στα διαφορετικά πλαίσια πρέπει να περιλαμβάνονται και καταστάσεις, όπου τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού

έρχονται σε σύγκρουση, εξετάζοντας το αν τα παιδιά μπορούν ή δεν μπορούν να έχουν συγκεκριμένα δικαιώματα, με βάση την αντίληψη των ενηλίκων για τα ΔτΠ και της επίδρασης αυτών των αντιλήψεων στη γνώση των παιδιών και στη δικαιολόγηση των δικαιωμάτων (Ruck, Abramovitch & Keating, 1998).

Σημαντικό είναι να εξετασθεί η σχέση ανάμεσα στις στάσεις των παιδιών για τα δικαιώματα με τις αντιλήψεις για αυτονομία, που αναφέρεται στην συναισθηματική ανεξαρτησία και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων της οικογένειας και επίσης να εξετασθεί η συσχέτιση των στάσεων με τους γονεϊκούς ρόλους και σχέσεις, όπως είναι η γονική ανταπόκριση και συμμετοχή (Morine, 2000). Σε προηγούμενες έρευνες φάνηκε ότι οι γονεϊκοί ρόλοι και σχέσεις ίσως σχετίζονται με τη γνώση και τις στάσεις για τα δικαιώματα ανατροφής. Αντίθετα οι εμπειρίες των παιδιών στην εξάσκηση αυτονομίας και λήψης αποφάσεων στην οικογένειά τους φάνηκε να έχουν σχέση με τις στάσεις στα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού και η γνώση για τα δικαιώματα αυτοπροσδιορισμού να σχετίζεται με την κατανόηση των ηθικών κανόνων (Ruck, Abramovitch & Keating, 1998, όπ. αναφ. στο Morine, 2000). Από την άλλη, το γονεϊκό στυλ, έχει φανεί ότι μπορεί να συνεισφέρει στην κατανόηση του παιδιού για τα δικαιώματα, όπου για παράδειγμα ένας δημοκρατικός γονέας θα μπορούσε να εκθέσει το παιδί σε περισσότερες εμπειρίες σχετικές με τα δικαιώματα (Wolfe, 1998). Επιπλέον, θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον η δημιουργία ενός αντίστοιχου προγράμματος για τους γονείς των συμμετεχόντων, εξετάζοντας τις δικές τους στάσεις και απόψεις για τα δικαιώματα του παιδιού.

Εκτός από το περιβάλλον του σπιτιού, θα πρέπει να εξεταστούν και άλλα πλαίσια, όπως το σχολείο, ή νομικά και ιατρικά πλαίσια, ως πιθανοί αρωγοί στην κατανόηση του παιδιού για τα δικαιώματα (Wolfe, 1998). Συγκεκριμένα, χρήσιμο θα ήταν να εφαρμοστεί το πρόγραμμα και στα σχολεία, εξετάζοντας τις στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στα δικαιώματα του παιδιού και το κατά πόσο γνωρίζουν, κατανοούν και υποστηρίζουν αυτά τα δικαιώματα. Και στα δύο πλαίσια, το πλαίσιο του σπιτιού και το πλαίσιο του σχολείου, σημαντικό είναι να χρησιμοποιηθεί και η κλίμακα της ύπαρξης των δικαιωμάτων των παιδιών στα σπίτια και τα σχολεία, εξετάζοντας κατά πόσο εφαρμόζονται ή όχι τα δικαιώματα του παιδιού στα δύο αυτά πλαίσια (Hart, Pavlovic & Zeidner, 2001· Ηνωμένα Έθνη, 2013, σελ. 122). Η ερώτηση και τη δικαιολόγηση των παιδιών για το «αν τα δικαιώματά τους μπορούν να αφαιρεθούν» επίσης παρέχει στοιχεία για το πώς αυτά λαμβάνουν τα δικαιώματά τους στις ζωές τους (Ruck et. al., 1998). Ενδιαφέρον θα ήταν να συγκριθούν οι αντιλήψεις των

παιδιών για τα ΔτΠ με εκείνες των γονέων και των δασκάλων. Χρήσιμη θα ήταν και η σύγκριση για το ποιο πλαίσιο υποστηρίζει περισσότερο τα δικαιώματα του παιδιού, όπου από έρευνες φάνηκε ότι τα ΔτΠ τα υποστηρίζει λιγότερο το σχολείο από ότι το σπίτι (Hart, Pavlovic & Zeidner, 2001).

Σε μελλοντική έρευνα, μαζί με την κλίμακα της ύπαρξης/εφαρμογής των δικαιωμάτων του παιδιού, μπορεί να μετρηθεί και η ευημερία/ευ-ζην του παιδιού, αφού το ευ-ζην μπορεί να οριστεί ως η πραγματοποίηση των δικαιωμάτων (Doek, 2014). Διάφορες έρευνες έχουν διεξάγει τη μέτρηση ή έχουν συμβάλλει στην κατανόηση του ευ-ζην του παιδιού (well-being), μέσω μιας ειδικής εστίασης σε δικαιώματα συμμετοχής και προστασίας από τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού (Unicef, 2007· Camfield, 2009, όπ. αναφ. στο Doek, 2014).

Τέλος, θα ήταν ενδιαφέρον να εξετάσουμε την αποτελεσματικότητα του προγράμματος και σε σχέση με άλλους κοινωνικο-πολιτισμικούς και δημογραφικούς παράγοντες, όπως την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση και το εθνικό υπόβαθρο των παιδιών, ώστε να εκτιμηθούν τυχόν διαφοροποιήσεις στις παραπάνω μεταβλητές και στο τρόπο σκέψης των παιδιών και στο κατά πόσο συνεισφέρουν στην κατανόηση των παιδιών για τα δικαιώματα ανατροφής και αυτοπροσδιορισμού (Wolfe, 1998). Από έρευνες του Melton (1980, 1982) βρέθηκε ότι οι διαφορές στην κοινωνικο-οικονομική κατάσταση των παιδιών αντανακλά διαφορές στις εμπειρίες των παιδιών και στη πρόσβασή τους σε διάφορα δικαιώματα (όπ. αναφ. στο Wolfe, 1998). Επίσης, από έρευνες φάνηκαν διαφορές στις γνώσεις για τους τύπους των δικαιωμάτων των παιδιών, βασισμένες στην εθνικότητα και ή το πολιτισμικό υπόβαθρο των παιδιών (Melton & Limber, 1992· Gwirayi & Shumba, 2011, όπ. αναφ. στο Ruck et al., 2014). Όσον αφορά το εθνικό υπόβαθρο των παιδιών, από μειονοτικές ομάδες που μπορεί να έχουν βιώσει τις αρνητικές επιπτώσεις του ρατσισμού και της διάκρισης, αυτές οι ομάδες μπορεί να κρατούν διαφορετικές απόψεις για τα δικαιώματα από όσους δεν ανήκουν σε μειονότητες (Wolfe, 1998).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ολοένα και στις μέρες μας αυξάνεται το φαινόμενο της κακοποίησης των παιδιών, το οποίο λαμβάνει πολλές μορφές (σωματική, σεξουαλική, συναισθηματική, παραμέληση). Για να αποφευχθεί αυτό το φαινόμενο, που αναφέρεται στην πρωτογενή πρόληψη, σημαντική είναι η ενημέρωση των παιδιών, αλλά και όσων σχετίζονται με αυτό, όπως γονείς και δάσκαλοι, για το φαινόμενο της κακοποίησης, αλλά και για τα δικαιώματα των παιδιών, μέσα από τη διάδοση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Μπαλούρδος & Φρονίμου, 2011).

Όλα αυτά συμβάλλουν στην αναγκαιότητα δημιουργίας και εφαρμογής ψυχοεκπαιδευτικών προγραμμάτων για παιδιά, που στοχεύουν στην γνωστική και συμπεριφορική ανάπτυξη των παιδιών για τα δικαιώματά τους, ώστε να απολαμβάνουν όσα χρειάζονται για να αναπτυχθούν σωστά.

Επίσης, για την μέτρηση της ευημερίας των παιδιών, που σχετίζεται με το αν τα δικαιώματά τους εφαρμόζονται στις ζωές τους, σημαντικό είναι να μετρηθεί κατά πόσο υπάρχουν/ εφαρμόζονται τα δικαιώματα του παιδιού σε σχετιζόμενα με το παιδί πλαίσια, όπως το σχολικό και οικογενειακό πλαίσιο.

Τέλος, ψυχοεκπαιδευτικά προγράμματα Εκπαίδευσης για τα δικαιώματα του παιδιού χρειάζεται να εφαρμοστούν όχι μόνο σε παιδιά αλλά και σε γονείς, σε εκπαιδευτικούς και σε όσους σχετίζονται με το παιδί, για να αξιολογηθούν οι γνώσεις και οι στάσεις τους απέναντι στα δικαιώματα του παιδιού και κατ'επέκταση το πώς συμπεριφέρονται στα παιδιά.

ΠΑΡΑΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Ι: Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Υιοθετήθηκε και παραμένει ανοικτή για υπογραφή, κύρωση και προσχώρηση με την από 20 Νοεμβρίου 1989 44/25 Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών

Έναρξη ισχύος : 20 Σεπτεμβρίου 1990 σύμφωνα με το άρθρο 49

Κείμενο : Παράρτημα στην Απόφαση 44/125 της Γενικής Συνέλευσης

[όπως κυρώθηκε με τον Ν. 2101 της 2/2 Δεκεμβρίου 1992 : κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΦΕΚ 192, τ. Α΄)]

Άρθρο πρώτο: Κυρώνεται και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος η διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που υπογράφηκε στην Ν.Υόρκη στις 26 Ιανουαρίου 1990, της οποίας το κείμενο στο πρωτότυπο στη γαλλική γλώσσα και σε μετάφραση στην ελληνική έχει ως εξής :

Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Το πλήρες κείμενο

Τα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη :

Σύμφωνα με τις αρχές που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρωπίνης οικογένειας, αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο.

Έχοντας υπόψη ότι οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών έχουν διακηρύξει εκ νέου, στον Καταστατικό Χάρτη, την πίστη τους στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και στην αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου, και έχουν αποφασίσει να προαγάγουν την κοινωνική πρόοδο και να καθορίσουν καλύτερες συνθήκες ζωής μέσα στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης ελευθερίας,

Αναγνωρίζοντας ότι τα Ηνωμένα Έθνη, στην Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και στις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα διακήρυξαν και συμφώνησαν ότι καθένας δικαιούται να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναφέρονται σε αυτές, χωρίς καμία απολύτως διάκριση ιδίως εξαιτίας της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών του ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της περιουσίας, της γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης,

Υπενθυμίζοντας ότι, στην Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τα Ηνωμένα Έθνη διακήρυξαν ότι τα παιδιά δικαιούνται ειδική βοήθεια και υποστήριξη,

Έχοντας πεισθεί ότι η οικογένεια όντας η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών, πρέπει να έχει την προστασία και την υποστήριξη που χρειάζεται για να μπορέσει να διαδραματίσει πληρέστερα το ρόλο της στην κοινότητα,

Αναγνωρίζοντας ότι το παιδί για την πληρέστερη ανάπτυξη της προσωπικότητός του, πρέπει να μεγαλώνει μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σ' ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης

Επειδή είναι σημαντικό να προετοιμαστεί πλήρως το παιδί για να ζήσει μια ατομική ζωή στην κοινωνία και να ανατραφεί μέσα στο πνεύμα των ιδανικών που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ειδικότερα μέσα σε πνεύμα ειρήνης, αξιοπρέπειας, ανοχής, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης,

Έχοντας υπόψη ότι η ανάγκη να παρασχεθεί στο παιδί ειδική προστασία εξαγγέλθηκε στην Διακήρυξη της Γενεύης του 1924 για τα Δικαιώματα του Παιδιού και στην Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού, που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση στις 20 Νοεμβρίου 1959 και που αναγνωρίστηκε στην Παγκόσμια Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ιδιαίτερα στο άρθρο 10) και στο Καταστατικό και στα αρμόδια όργανα των ειδικευμένων οργανισμών και διεθνών οργανώσεων που μεριμνούν για την ευημερία του παιδιού.

Έχοντας υπόψη ότι, όπως αναφέρεται στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού, "το παιδί, λόγω της φυσικής και διανοητικής του ανωριμότητας, χρειάζεται ειδική προστασία και μέριμνα, συμπεριλαμβανομένης και της νομικής προστασίας, τόσο πριν όσο και μετά τη γέννησή του",

Υπενθυμίζοντας τις διατάξεις της Διακήρυξης για τις Νομικές και Κοινωνικές Αρχές σχετικά με την Προστασία και την Ευημερία των Παιδιών, ειδικά όσον αφορά την υιοθεσία και σε ανάδοχες οικογένειες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τις διατάξεις του συνόλου των ελάχιστων κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για τη Διοίκηση της Δικαιοσύνης για Ανηλίκους (Κανόνες του Πεκίνου), και της Διακήρυξης για την Προστασία των Γυναικών και των Παιδιών σε Περίοδο Επείγουσας Ανάγκης και Ενοπλης Σύρραξης,

Αναγνωρίζοντας ότι σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν παιδιά που ζούν κάτω από ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες, και ότι είναι αναγκαίο να δοθεί στα παιδιά αυτά ιδιαίτερη προσοχή,

Λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τη σημασία των πολιτιστικών παραδόσεων και αξιών κάθε λαού για την προστασία και την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού,

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των παιδιών σε όλες τις χώρες, κα ιδιαίτερα στις υπό ανάπτυξη χώρες,
Συμφώνησαν τα εξής :

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 1.- Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο όν μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

Άρθρο 2.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

Άρθρο 3.- 1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνοι γι' αυτό, και παίρνουν για το σκοπό αυτόν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι υπεύθυνα για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ό,τι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.

Άρθρο 4.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να παίρνουν όλα τα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των αναγνωρισμένων στην παρούσα Σύμβαση δικαιωμάτων. Στην περίπτωση οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, παίρνουν τα μέτρα αυτά μέσα στα όρια των πόρων που διαθέτουν και, όπου είναι αναγκαίο, μέσα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας.

Άρθρο 5.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται την ευθύνη, το δικαίωμα και το καθήκον που έχουν οι γονείς ή, κατά περίπτωση, τα μέλη της διευρυμένης οικογένειας ή της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθιμα, οι επίτροποι ή άλλα πρόσωπα που έχουν νόμιμα την ευθύνη για το παιδί, να του παράσχουν, κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του, τον προσανατολισμό και τις κατάλληλες συμβουλές για την άσκηση των δικαιωμάτων που του αναγνωρίζει η παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 6.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μέρη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού.

Άρθρο 7.- 1. Το παιδί εγγράφεται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή του και έχει από εκείνη τη στιγμή το δικαίωμα ονόματος, το δικαίωμα να αποκτήσει ιθαγένεια και, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα να γνωρίζει τους γονείς του και να ανατραφεί από αυτούς.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν για τη θέση σε εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους και με τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλουν οι ισχύουσες σ' αυτό το πεδίο διεθνείς συνθήκες, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ελλείπει αυτών, το παιδί θα ήταν άπατρις.

Άρθρο 8.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητάς του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειάς του, του ονόματός του και των οικογενειακών σχέσεών του, όπως αυτά αναγνωρίζονται από το νόμο, χωρίς παράνομη ανάμιξη.

2. Εάν ένα παιδί στερείται παράνομα ορισμένα ή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητά του, τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητά του να αποκατασταθεί το συντομότερο δυνατόν.

Άρθρο 9.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά με τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζούν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.

2. Σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν την δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους δύο γονείς του ή από τον έναν από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δύο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού.

4. Όταν ο χωρισμός είναι αποτέλεσμα μέτρων που έχει πάρει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος, όπως η κράτηση, η φυλάκιση, η εξορία, η απέλαση ή ο θάνατος (συμπεριλαμβανομένου του θανάτου από οποιαδήποτε αιτία, ο οποίος επήλθε κατά το χρόνο κράτησης) των δύο γονέων ή του ενός από αυτούς ή του παιδιού, το Συμβαλλόμενο Κράτος δίνει, μετά από αίτηση, στους γονείς, στο παιδί ή, εάν χρειαστεί, σε ένα άλλο μέρος της οικογένειας τις ουσιώδεις πληροφορίες σχετικά με τον τόπο όπου βρίσκονται το απόν

μέλος ή τα απόντα μέλη της οικογένειας, εκτός εάν η αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών θα είναι επιζήμια για την ευημερία του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν εξάλλου ώστε η υποβολή ενός τέτοιου αιτήματος να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.

Άρθρο 10.- 1. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλομένων Κρατών δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 9, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται

από τα Συμβαλλόμενα Κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του.

2. Το παιδί του οποίου οι γονείς διαμένουν σε διαφορετικά Κράτη έχει το δικαίωμα να διατηρεί, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, προσωπικές σχέσεις και τακτική άμεση επαφή με τους δύο γονείς του. Για το σκοπό αυτόν και σύμφωνα με την υποχρέωση που βαρύνει τα Συμβαλλόμενα Κράτη δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 9, τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα που έχουν το παιδί και οι γονείς του να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της χώρας αυτού του ίδιου του Συμβαλλόμενου Κράτους και να επιστρέψουν στη δική τους χώρα. Το δικαίωμα εγκατάλειψης οποιασδήποτε χώρας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημοσίων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και είναι συμβατοί με τα υπόλοιπα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 11.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν μέτρα εναντίον των αθέμιτων μετακινήσεων παιδιών στο εξωτερικό και εναντίον της μη επανάδου τους.

2. Για τον σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν τη σύναψη διμερών ή πολυμερών συμφωνιών ή την προσχώρηση στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες.

Άρθρο 12.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό της ωριμότητάς του.

2. Για το σκοπό αυτόν θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμοδίου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

Άρθρο 13.- 1. Το παιδί έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του.

2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι :

α. για το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων, ή

β. για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημοσίων ηθών.

Άρθρο 14.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα και το καθήκον των γονέων ή, κατά περίπτωση, των νόμιμων εκπροσώπων του παιδιού, να το καθοδηγούν στην άσκηση του παραπάνω δικαιώματος κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του.

3. Η ελευθερία της δήλωσης της θρησκείας του ή των πεποιθήσεών του μπορεί να υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημοσίων ηθών, ή των ελευθεριών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων των άλλων.

Άρθρο 15.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τα δικαιώματα του παιδιού στην ελευθερία του να συνεταιρίζεται και του να συνέρχεται ειρηνικά.

2. Δεν τίθενται περιορισμοί για την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών, εκτός από αυτούς που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία, προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας ή των δημοσίων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

Άρθρο 16.- 1. Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένειά του, στην κατοικία του, ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του.

2. Το παιδί δικαιούται να προστατεύεται από το νόμο έναντι τέτοιων επεμβάσεων ή προσβολών.

Άρθρο 17.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημασία του έργου που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και φροντίζουν ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό, που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' αυτά που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του.

Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη :

α. ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη διάδοση πληροφοριών και υλικού που παρουσιάζουν κοινωνική και πολιτιστική χρησιμότητα για το παιδί και που είναι σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 29,

β. ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία για την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού αυτού του τύπου, που προέρχονται από διάφορες πολιτιστικές εθνικές και διεθνείς πηγές,

γ. ενθαρρύνουν την παραγωγή και τη διάδοση παιδικών βιβλίων,

δ. ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τους τις γλωσσολογικές ανάγκες των αυτοχθόνων παιδιών ή των παιδιών που ανήκουν σε μια μειονότητα,

ε. ευνοούν την επεξεργασία κατάλληλων κατευθυντηρίων αρχών που να προορίζονται για την προστασία του παιδιού από την ενημέρωση και το υλικό που βλάπτουν την ευημερία του, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις των άρθρων 13 και 18.

Άρθρο 18.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξή του. Η ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξή του ανήκει κατά κύριο λόγο στους γονείς ή, κατά περίπτωση στους νόμιμους εκπροσώπους του. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τη βασική τους μέριμνα.

2. Για την εγγύηση και την προώθηση των δικαιωμάτων που εκφράζονται στην παρούσα Σύμβαση, τα Συμβαλλόμενα Κράτη παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού, και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν στα παιδιά των οποίων οι γονείς εργάζονται το δικαίωμα να επωφελούνται από τις υπηρεσίες και τα ιδρύματα φύλαξης παιδιών, εφόσον τα παιδιά πληρούν τους απαιτούμενους όρους.

Άρθρο 19.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατά-λειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.

2. Αυτά τα προστατευτικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν, όπου χρειάζεται, αποτελεσματικές διαδικασίες για την εκπόνηση κοινωνικών προγραμμάτων, που θα αποσκοπούν στην παροχή της απαραίτητης υποστήριξης στο παιδί και σε αυτούς οι οποίοι έχουν την επιμέλειά του, καθώς και για άλλες μορφές πρόνοιας και για το χαρακτηρισμό, την αναφορά, την παραπομπή, την ανάκριση, την περίθαλψη και την παρακολούθηση της εξέλιξής τους στις περιπτώσεις κακής μεταχείρισης του παιδιού που περιγράφονται πιο πάνω, και, όπου χρειάζεται, για διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης.

Άρθρο 20.- 1. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

3. Αυτή η επιμέλεια μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, τη μορφή της τοποθέτησης σε μία οικογένεια, της ΚΑΦΑΛΗ του ισλαμικού δικαίου, της υιοθεσίας ή, σε περίπτωση ανάγκης της τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο για την περίπτωση ίδρυμα για παιδιά. Κατά την επιλογή ανάμεσα σ' αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή του.

Άρθρο 21.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη που αναγνωρίζουν και/ή επιτρέπουν την υιοθεσία διασφαλίζουν ότι εκείνο που πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη στην προκειμένη περίπτωση είναι το συμφέρον του παιδιού και :

α. μεριμνούν ώστε η υιοθεσία ενός παιδιού να μην επιτρέπεται παρά μόνο από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες αποφαινόμενες, σύμφωνα με το νόμο και με τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες και επί τη βάση όλων των αξιόπιστων σχετικών πληροφοριών, εάν η υιοθεσία είναι δυνατή εν όψει της κατάστασης του παιδιού σε σχέση με τον πατέρα και τη μητέρα του, τους συγγενείς του και τους νόμιμους εκπροσώπους του και εάν, εφόσον αυτό απαιτείται, τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα έδωσαν τη συναίνεσή τους για την υιοθεσία, έχοντας γνώση των πραγμάτων και μετά από την αναγκαία παροχή συμβουλών,

β. αναγνωρίζουν ότι η υιοθεσία στο εξωτερικό μπορεί να αντιμετωπισθεί ως ένα άλλο μέσο εξασφάλισης στο παιδί της αναγκαίας φροντίδας, εάν αυτό δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε μία ανάδοχη ή σε μια υιοθετούσα οικογένεια ή να ανατραφεί σωστά στη χώρα της καταγωγής του,

γ. μεριμνούν ώστε, σε περίπτωση υιοθεσίας στο εξωτερικό, το παιδί απολαμβάνει των ίδιων προστατευτικών μέτρων και προδιαγραφών με εκείνα που υπάρχουν στην περίπτωση εθνικής υιοθεσίας,

δ. παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε περίπτωση διακρατικής υιοθεσίας, η τοποθέτηση του παιδιού δεν απολήγει σε ανάρμοστο υλικό όφελος για τα πρόσωπα που είναι αναμειγμένα σ' αυτή,

ε. προωθούν τους αντικειμενικούς σκοπούς του παρόντος άρθρου με τη σύναψη διμερών ή πολυμερών διακανονισμών ή συμφωνιών, ανάλογα με την περίπτωση, και προσπαθούν, μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, να επιτύχουν οι τοποθετήσεις των παιδιών στο εξωτερικό να πραγματοποιούνται από αρμόδιες αρχές ή αρμόδια όργανα.

Άρθρο 22.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, το οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δυνάμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, να χαίρει της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζουν η παρούσα Σύμβαση και τα άλλα διεθνή όργανα τα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου ή ανθρωπιστικού χαρακτήρα, στα οποία μετέχουν τα εν λόγω Κράτη.

2. Για το σκοπό αυτό τα Συμβαλλόμενα Κράτη συνεργάζονται, όπως αυτά το κρίνουν αναγκαίο, σε όλες τις προσπάθειες που γίνονται από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και τους άλλους αρμόδιους διακυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς που συνεργάζονται με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να προστατεύσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση, και προκειμένου να αναζητήσουν τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας κάθε παιδιού πρόσφυγα και για να συλλέξουν πληροφορίες αναγκαίες για την επανένωση του παιδιού με την οικογένειά του. Σε περίπτωση που ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογένειας είναι δυνατόν να ανευρεθεί, το παιδί έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερημένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιοδήποτε λόγο, σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 23.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα πνευματικώς ή σωματικώς ανάπηρα παιδιά πρέπει να διάγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρέπειά τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ανάπηρων παιδιών να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας και ενθαρρύνουν και εξασφαλίζουν, στο μέτρο των διαθέσιμων πόρων, την παροχή, μετά από αίτηση, στα ανάπηρα παιδιά που πληρούν τους απαιτούμενους όρους και σε αυτούς που τα έχουν αναλάβει, μιας βοήθειας προσαρμοσμένης στην κατάσταση του παιδιού και στις περιστάσεις των γονέων του ή αυτών στους οποίους τα έχουν εμπιστευθεί.

3. Εν όψει των ειδικών αναγκών των ανάπηρων παιδιών, η χορηγούμενη σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου βοήθεια παρέχεται δωρεάν, εφόσον αυτό είναι δυνατό, κατόπιν υπολογισμού των οικονομικών πόρων των γονέων τους και αυτών στους οποίους έχουν εμπιστευθεί το παιδί, και σχεδιάζεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα ανάπηρα παιδιά να έχουν αποκλειστική πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην επιμόρφωση, στην περίθαλψη, στην αποκατάσταση αναπήρων, στην επαγγελματική εκπαίδευση και στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, έτσι που να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν πληρέστερη κοινωνική ένταξη και προσωπική τους ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής και πνευματικής τους εξέλιξης.

4. Μέσα σε πνεύμα διεθνούς συνεργασίας, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προωθούν την ανταλλαγή κατάλληλων πληροφοριών στον τομέα της προληπτικής περίθαλψης και της ιατρικής, ψυχολογικής και λειτουργικής θεραπείας των ανάπηρων παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης και της πρόσβασης στις πληροφορίες που αφορούν τις μεθόδους αποκατάστασης αναπήρων και τις υπηρεσίες επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό να επιτραπεί στα Συμβαλλόμενα Κράτη να βελτιώσουν τις δυνατότητες και τις αρμοδιότητές τους και να διευρύνουν την πείρα τους σε αυτούς τους τομείς. Σ' αυτό το πεδίο λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 24.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατόν επίπεδο υγείας και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης αναπήρων. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να διασφαλίσουν το ότι κανένα παιδί δεν θα στερείται το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες αυτές.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή του παραπάνω δικαιώματος και ιδιαίτερα παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα για :

α. να μειώσουν τη βρεφική και παιδική θνησιμότητα,

β. να εξασφαλίσουν σε κάθε παιδί την απαραίτητη ιατρική αντίληψη και περίθαλψη δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη της στοιχειώδους περίθαλψης,

γ. να αγωνιστούν κατά της ασθένειας και της κακής διατροφής και μέσα στα πλαίσια της στοιχειώδους περίθαλψης, με την εφαρμογή - ανάμεσα στα άλλα - της ήδη διαθέσιμης τεχνολογίας και με την παροχή θρεπτικών τροφών και καθαρού πόσιμου νερού, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους της μόλυνσης του φυσικού περιβάλλοντος,

δ. να εξασφαλίσουν στις μητέρες κατάλληλη περίθαλψη πριν και μετά τον τοκετό,

ε. να μπορούν όλες οι ομάδες της κοινωνίας, ιδιαίτερα οι γονείς και τα παιδιά, να ενημερώνονται για τα θέματα της υγείας και της διατροφής του παιδιού, για τα πλεονεκτήματα του φυσικού θηλασμού, την υγιεινή και την καθαριότητα του περιβάλλοντος και την πρόληψη των ατυχημάτων και να βρίσκουν υποστήριξη στη χρήση των παραπάνω βασικών γνώσεων,

στ. Να αναπτύξουν την προληπτική ιατρική φροντίδα, την καθοδήγηση των γονέων και την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες του οικογενειακού προγραμματισμού.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για να καταργηθούν οι παραδοσιακές πρακτικές που βλάπτουν την υγεία των παιδιών.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθήσουν και να ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία, ώστε να επιτύχουν σταδιακά την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος που αναγνωρίζεται στο παρόν άρθρο. Εν όψει αυτού, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 25.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το παιδί, που τοποθετήθηκε από τις αρμόδιες αρχές σε μία οικογένεια, με σκοπό την παροχή φροντίδας, προστασίας ή θεραπείας της σωματικής ή πνευματικής του υγείας, το δικαίωμα σε περιοδική αναθεώρηση της παραπάνω θεραπείας και κάθε άλλης κατάστασης σχετικής με την τοποθέτησή του.

Άρθρο 26.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί το δικαίωμα να επωφελείται από την κοινωνική πρόνοια, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών ασφαλίσεων, και παίρνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος αυτού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

2. Τα ωφελήματα, όπου είναι αναγκαία, πρέπει να δίνονται, αφού ληφθούν υπόψη οι πόροι και η κατάσταση του παιδιού και των προσώπων που έχουν αναλάβει την ευθύνη της συντήρησής του, καθώς και κάθε άλλη εκτίμηση σχετιζόμενη με την αίτηση παροχής ωφελημάτων που γίνεται από το παιδί ή για λογαριασμό του.

Άρθρο 27.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του.

2. Στους γονείς ή στα άλλα πρόσωπα που έχουν αναλάβει το παιδί ανήκει κατά κύριο λόγο η ευθύνη της εξασφάλισης, μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους και των οικονομικών μέσων τους, των απαραίτητων για την ανάπτυξη του παιδιού συνθηκών ζωής.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υιοθετούν τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με τις εθνικές τους συνθήκες και στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, για να βοηθήσουν τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για το παιδί, να εφαρμόσουν το δικαίωμα αυτό και προσφέρουν, σε περίπτωση ανάγκης, υλική βοήθεια και προγράμματα υποστήριξης, κυρίως σε σχέση με τη διατροφή, το ρουχισμό και την κατοικία.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την είσπραξη της διατροφής του παιδιού από τους γονείς του ή από άλλα πρόσωπα που έχουν την οικονομική ευθύνη γι' αυτό, είτε εντός της επικράτειας είτε στο εξωτερικό. Ειδικά, στην περίπτωση που το πρόσωπο το οποίο έχει την οικονομική ευθύνη για το παιδί ζει σε ένα Κράτος διαφορετικό από εκείνο του παιδιού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν την προσχώρηση σε διεθνείς συμφωνίες ή τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών, καθώς και την υιοθέτηση κάθε άλλης κατάλληλης ρύθμισης.

Άρθρο 28.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών :

α. καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους,

β. ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διαφόρων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης,

γ. εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στη ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός,

δ. καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό,

ε. παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας με τρόπο που να ταιριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαριθμητισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 29.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί :

α. στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του,

β. στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,

γ. στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του,

δ. στην προετοιμασία του παιδιού για μια υπεύθυνη ζωή σε μία ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής,

ε. στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.

2. Καμία διάταξη του παρόντος άρθρου ή του άρθρου 28 δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τρόπο που να θίγει την ελευθερία των φυσικών ή νομικών προσώπων για τη δημιουργία και τη διεύθυνση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υπό τον όρο ότι θα τηρούνται οι εκφρασμένες στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου αρχές και ότι η παρεχόμενη στα ιδρύματα αυτά εκπαίδευση θα είναι σύμφωνη με τις ελάχιστες προδιαγραφές που θα έχει ορίσει το Κράτος.

Άρθρο 30.- Στα Κράτη όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες ή πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής, ένα παιδί αυτόχθονας ή που ανήκει σε μία από αυτές τις μειονότητες δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα να έχει τη δική του πολιτιστική ζωή, να πρεσβεύει και να ασκεί τη δική του θρησκεία ή να χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

Άρθρο 31.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται και προάγουν το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει πλήρως στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή και ενθαρρύνουν την προσφορά κατάλληλων και ίσων ευκαιριών για πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Άρθρο 32.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση οποιασδήποτε εργασίας που ενέχει κινδύνους ή που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευση του ή να βλάψει την υγεία του ή τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξή του.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή του παρόντος άρθρου. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των άλλων διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ειδικότερα:

α. ορίζουν ένα κατώτατο όριο ή κατώτατα όρια ηλικίας για την είσοδο στην επαγγελματική απασχόληση,

β. προβλέπουν μία κατάλληλη ρύθμιση των ωραρίων και των συνθηκών εργασίας,

γ. προβλέπουν κατάλληλες ποινές και άλλες κυρώσεις, για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 33.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων νομοθετικών, διοικητικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών μέτρων, για να προστατεύσουν τα παιδιά από την παράνομη χρήση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, όπως αυτές προσδιορίζονται στις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, και για να εμποδίσουν τη χρησιμοποίηση των παιδιών στην παραγωγή και την παράνομη διακίνηση αυτών των ουσιών.

Άρθρο 34.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας. Για το σκοπό αυτόν, τα Κράτη, ειδικότερα, παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν:

- α. την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα,
- β. την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες,
- γ. την εκμετάλλευση των παιδιών για την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα.

Άρθρο 35.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν την απαγωγή, την πώληση ή το δουλεμπόριο παιδιών για οποιονδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή.

Άρθρο 36.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προστατεύουν το παιδί από κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιαδήποτε πλευρά της ευημερίας του.

Άρθρο 37.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε :

α. κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση. Θανατική ποινή ή ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα απελευθέρωσης δεν πρέπει να απαγγέλλονται για παραβάσεις, τις οποίες έχουν διαπράξει πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών,

β. κανένα παιδί να μην στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας,

γ. κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιστάσεων,

δ. τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Άρθρο 38.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να διασφαλίζουν το σεβασμό στους κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που εφαρμόζονται σε αυτά σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, και των οποίων η προστασία επεκτείνεται στα παιδιά.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα πρόσωπα κάτω των δεκαπέντε ετών δεν θα συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη απέχουν από την επιστράτευση στις ένοπλες δυνάμεις τους κάθε προσώπου κάτω των δεκαπέντε ετών. Κατά την επιστράτευση ανάμεσα σε πρόσωπα άνω των δεκαπέντε ετών αλλά κάτω των δεκαοκτώ ετών, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να δίνουν προτεραιότητα στα πρόσωπα μεγαλύτερης ηλικίας.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, σύμφωνα με την υποχρέωση που έχουν, δυνάμει του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, να προστατεύουν τον άμαχο πληθυσμό σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για την προστασία και τη φροντίδα των παιδιών, που θίγονται από την ένοπλη σύρραξη.

Άρθρο 39.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος : οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Η

ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού.

Άρθρο 40.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για παράβαση του ποινικού νόμου το δικαίωμα σε μεταχείριση που να συνάδει με το αίσθημα της αξιοπρέπειάς του και της προσωπικής αξίας, που να ενισχύει το σεβασμό του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των άλλων και που να λαμβάνει υπόψη την ηλικία του, καθώς και την ανάγκη για επανένταξη στην κοινωνία και την ανάληψη από το παιδί ενός εποικοδομητικού ρόλου στην κοινωνία.

2. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ιδιαίτερα ώστε :

α. κανένα παιδί να μην καθίσταται ύποπτο, να μην κατηγορείται και να μην καταδικάζεται για παράβαση του ποινικού νόμου λόγω πράξεων ή παραλείψεων, που δεν απαγορεύονται από το εθνικό ή διεθνές δίκαιο κατά το χρόνο που διαπράχθηκαν,

β. κάθε παιδί ύποπτο ή κατηγορούμενο για παράβαση του ποινικού νόμου να έχει τουλάχιστον το δικαίωμα στις ακόλουθες εγγυήσεις:

i . να θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί νόμιμα η ενοχή του,

ii. να ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση και απευθείας για τις εναντίον του κατηγορίες ή, κατά περίπτωση, μέσω των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του και να έχει νομική ή οποιαδήποτε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση για την προετοιμασία και την παρουσίαση της υπεράσπισής του,

iii. να κρίνεται η υπόθεσή του χωρίς καθυστέρηση από μια αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό σώμα, σύμφωνα με μία δίκαιη κατά το νόμο διαδικασία, με την παρουσία ενός νομικού ή άλλου συμβούλου και την παρουσία των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του, εκτός αν αυτό θεωρηθεί αντίθετο προς το συμφέρον του παιδιού, λόγω κυρίως της ηλικίας ή της κατάστασής του,

iv. να μην υποχρεώνεται να καταθέσει ως μάρτυρας ή να ομολογήσει την ενοχή του, να υποβάλλει ερωτήσεις το ίδιο ή μέσω άλλου στους μάρτυρες κατηγορίας και να επιτυγχάνει την παράσταση και την εξέταση μαρτύρων υπεράσπισης κάτω από συνθήκες ισότητας,

v. εάν κριθεί ότι παρέβη τον ποινικό νόμο, να μπορεί να προσφύγει κατ' αυτής της απόφασης και κατά οποιουδήποτε μέτρου που λήφθηκε ως συνέπεια αυτής ενώπιον μιας ανώτερης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής ή δικαστικού σώματος, σύμφωνα με το νόμο,

vi. να έχει τη δωρεάν βοήθεια ενός διερμηνέα, σε περίπτωση που δεν καταλαβαίνει ή δεν μιλάει την γλώσσα που χρησιμοποιείται,

vii. να αντιμετωπίζεται η ιδιωτική του ζωή με απόλυτο σεβασμό σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να προαγάγουν τη θέσπιση νόμων, διαδικασιών, αρχών και θεσμών εφαρμοζόμενων ειδικώς στα παιδιά που είναι ύποπτα, κατηγορούμενα ή καταδικασμένα για παράβαση του ποινικού νόμου και ιδιαίτερα :

α. τη θέσπιση ενός ελάχιστου ορίου ηλικίας κάτω απ' το οποίο τα παιδιά θα θεωρούνται ότι δεν έχουν την ικανότητα παράβασης του ποινικού νόμου,

β. την εισαγωγή μέτρων, εφόσον αυτό είναι δυνατόν και ευκαίιο, για την αντιμετώπιση τέτοιων παιδιών, χωρίς ανάγκη προσφυγής στη δικαιοσύνη, με την προϋπόθεση βέβαια ότι τηρείται ο απόλυτος σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις νόμιμες εγγυήσεις.

4. Μια σειρά διατάξεων σχετικών κυρίως με την επιμέλεια, την καθοδήγηση και την επιτήρηση, τους συμβούλους, τη δοκιμασία, την τοποθέτηση σε οικογένεια, τα προγράμματα γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και τις άλλες εναλλακτικές δυνατότητες πλήν της επιμέλειας, θα εξασφαλίζει στα παιδιά μια μεταχείριση που να εγγυάται την ευημερία τους και που να είναι ανάλογη και με την κατάστασή τους και με την παράβαση.

Άρθρο 41.- Καμιά από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης δεν θίγει διατάξεις ευνοϊκότερες για την πραγματοποίηση των δικαιωμάτων του παιδιού και οι οποίες είναι δυνατόν να περιέχονται :

α. στη νομοθεσία ενός Συμβαλλόμενου Κράτους, ή,

β. στο ισχύον για το Κράτος αυτό διεθνές δίκαιο.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 42.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να κάνουν ευρέως γνωστές τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά, τις αρχές και τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης με δραστήρια και κατάλληλα μέτρα.

Άρθρο 43.- 1. Με σκοπό την έρευνα της προόδου που έχει συντελεστεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη σε σχέση με την τήρηση των υποχρεώσεων, οι οποίες συμφωνήθηκαν δυνάμει της παρούσας Σύμβασης, συγκροτείται Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία επιτελεί τα καθήκοντα που ορίζονται παρακάτω.

2. Η Επιτροπή αποτελείται από δέκα εμπειρογνώμονες υψηλού ήθους και αναγνωρισμένης ικανότητας στον τομέα που καλύπτει η παρούσα Σύμβαση. Τα μέλη της εκλέγονται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη ανάμεσα στους υπηκόους τους και συμμετέχουν υπό την ατομική τους ιδιότητα, αφού ληφθούν υπόψη η ανάγκη εξασφάλισης δίκαιης γεωγραφικής κατανομής και τα κύρια νομικά συστήματα.

3. Η εκλογή των μελών της Επιτροπής γίνεται με μυστική ψηφοφορία από έναν κατάλογο προσώπων που υποβάλλουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος έχει τη δυνατότητα να υποδεικνύει έναν υποψήφιο από τους υπηκόους του.

4. Η διεξαγωγή των πρώτων εκλογών θα γίνει το αργότερο έξι μήνες μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας Σύμβασης. Στη συνέχεια οι εκλογές θα γίνονται κάθε δύο χρόνια. Τέσσερις τουλάχιστον μήνες πριν από την ημερομηνία κάθε εκλογής ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών καλεί γραπτώς τα Συμβαλλόμενα Κράτη να προτείνουν τους υποψηφίους τους εντός δύο μηνών. Στη συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας ετοιμάζει έναν κατάλογο με τα ονόματα όλων των υποψηφίων σε αλφαβητική σειρά, αναφέροντας τα Συμβαλλόμενα Κράτη που έχουν υποδείξει αυτούς και τον υποβάλλει στα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη.

5. Οι εκλογές γίνονται κατά τις συνόδους των Συμβαλλόμενων Κρατών, οι οποίες συγκαλούνται από το Γενικό Γραμματέα στην έδρα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Στις συνόδους αυτές, κατά τις οποίες η απαρτία σχηματίζεται από τα δύο τρίτα των Συμβαλλόμενων Κρατών, εκλέγονται μέλη της Επιτροπής εκείνοι που έλαβαν το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων και την απόλυτη πλειοψηφία από τους παρόντες και ψηφίσαντες εκπροσώπους των Συμβαλλόμενων Κρατών.

6. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται για χρονική περίοδο τεσσάρων ετών. Είναι επανεκλέξιμα εάν προταθεί εκ νέου η υποψηφιότητά τους. Η θητεία πέντε μελών από τα εκλεγμένα κατά την πρώτη εκλογή λήγει μετά τη συμπλήρωση δύο ετών. Τα ονόματα των πέντε αυτών μελών επιλέγονται με κλήρο από τον πρόεδρο της Συνόδου, αμέσως μετά την πρώτη εκλογή.

7. Σε περίπτωση θανάτου ή παραίτησης ενός μέλους της Επιτροπής, ή εάν, για έναν οποιονδήποτε άλλο λόγο, ένα μέλος δηλώσει ότι δεν μπορεί να ασκεί τα καθήκοντά του στα πλαίσια της Επιτροπής, το Συμβαλλόμενο Κράτος, που είχε υποδείξει αυτό το μέλος, διορίζει έναν άλλο εμπειρογνώμονα από τους υπηκόους του, για να υπηρετήσει για το υπόλοιπο της θητείας, με την επιφύλαξη της έγκρισης της Επιτροπής.

8. Η Επιτροπή θεσπίζει η ίδια τον εσωτερικό κανονισμό της.

9. Η Επιτροπή εκλέγει τους αξιωματούχους της για μία περίοδο δύο ετών.

10. Οι Σύνοδοι της Επιτροπής συγκαλούνται κανονικά στην έδρα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ή σε οποιονδήποτε άλλο κατάλληλο τόπο, που καθορίζεται από την Επιτροπή. Η Επιτροπή συνέρχεται κανονικά κάθε χρόνο. Η διάρκεια των συνόδων της καθορίζεται και τροποποιείται, εάν είναι αναγκαίο, από μία συνέλευση των Κρατών μελών στην παρούσα Σύμβαση, με την επιφύλαξη της έγκρισης από τη Γενική Συνέλευση.

11. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θέτει στη διάθεση της Επιτροπής το απαραίτητο προσωπικό και τις εγκαταστάσεις για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων που της έχουν ανατεθεί, δυνάμει της παρούσας Σύμβασης.

12. Τα μέλη της Επιτροπής που συγκροτήθηκε δυνάμει της παρούσας Σύμβασης εισπράττουν, με την έγκριση της Γενικής Συνέλευσης, απολαβές από τους πόρους του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τους όρους και με τις προϋποθέσεις που ορίζει η Γενική Συνέλευση.

Άρθρο 44.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υποβάλλουν στην Επιτροπή, μέσω του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, εκθέσεις σχετικά με τα μέτρα που έχουν υιοθετήσει για την ενεργοποίηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, καθώς και σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε ως προς την απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων :

α. εντός των δύο πρώτων ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Σύμβασης για κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος,

β. κατόπιν, κάθε πέντε χρόνια.

2. Οι εκθέσεις που συντάσσονται σε εφαρμογή του παρόντος άρθρου, πρέπει να επισημαίνουν τους παράγοντες και τις δυσκολίες, εάν υπάρχουν, που εμποδίζουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη να τηρήσουν πλήρως τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα Σύμβαση. Πρέπει επίσης να περιέχουν επαρκείς πληροφορίες, για να δώσουν στην Επιτροπή μια ακριβή εικόνα της εφαρμογής της Σύμβασης στην εν λόγω χώρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη τα οποία έχουν υποβάλει στην Επιτροπή μια αρχική πλήρη έκθεση, δεν χρειάζεται να επαναλάβουν στις επόμενες εκθέσεις που υποβάλλουν, σύμφωνα με το εδάφιο β! της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, τις βασικές πληροφορίες που έχουν ήδη κοινοποιήσει.

4. Η Επιτροπή μπορεί να ζητά από τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμπληρωματικές πληροφορίες, σχετικές με την εφαρμογή της Σύμβασης.

5. Η Επιτροπή υποβάλλει κάθε δύο χρόνια στη Γενική Συνέλευση, μέσω του Κοινωνικού και Οικονομικού Συμβουλίου, εκθέσεις για τις δραστηριότητές της.

6. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καθιστούν ευρέως προσιτές τις εκθέσεις τους στο κοινό της χώρας τους.

Άρθρο 45.- Για την προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Σύμβασης και για την ενθάρρυνση της διεθνούς συνεργασίας στο πεδίο το οποίο καλύπτει η Σύμβαση :

α) Οι ειδικοί οργανισμοί, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την Παιδική Ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών έχουν το δικαίωμα να εκπροσωπούνται κατά την εξέταση της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης, οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους. Η Επιτροπή μπορεί να καλέσει τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την Παιδική Ηλικία και άλλους αρμόδιους οργανισμούς, τους οποίους κρίνει κατάλληλους, να παράσχουν ειδικευμένες γνώμες για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους. Μπορεί να καλεί τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την Παιδική Ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών να της υποβάλλουν εκθέσεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στο πεδίο δραστηριότητάς τους.

β) Η Επιτροπή διαβιβάζει, εάν το κρίνει αναγκαίο, στις ειδικευμένες οργανώσεις, στο Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την Παιδική Ηλικία και στους άλλους αρμόδιους οργανισμούς κάθε έκθεση των Συμβαλλόμενων Κρατών που περιέχει ένα αίτημα ή υποδεικνύει μια ανάγκη για τεχνική συμβουλή ή βοήθεια μαζί με τις παρατηρήσεις και τις προτάσεις της Επιτροπής, εάν υπάρχουν, σχετικά με το παραπάνω αίτημα ή υπόδειξη.

γ) Η Επιτροπή μπορεί να συστήσει στη Γενική Συνέλευση να ζητήσει από το Γενικό Γραμματέα να αναλάβει για λογαριασμό της μελέτες πάνω σε ειδικά θέματα, σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού.

δ) Η Επιτροπή μπορεί να κάνει υποδείξεις και συστάσεις γενικής φύσεως βασισμένες στις πληροφορίες που έχει δεχτεί κατ' εφαρμογήν των άρθρων 44 και 45 της παρούσας Σύμβασης. Οι υποδείξεις αυτές και οι συστάσεις γενικής φύσεως διαβιβάζονται σε κάθε ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος και αναφέρονται στη Γενική Συνέλευση, μαζί με τις παρατηρήσεις των Συμβαλλόμενων Κρατών μερών, όπου υπάρχουν.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 46.- Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για υπογραφή σε όλα τα Κράτη.

Άρθρο 47.- Η παρούσα Σύμβαση υποβάλλεται σε επικύρωση. Τα έγγραφα της επικύρωσης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 48.- Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για προσχώρηση οποιουδήποτε Κράτους. Τα έγγραφα της προσχώρησης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 49.- 1. Η παρούσα Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

2. Για κάθε Κράτος που επικυρώνει την παρούσα ή προσχωρεί σε αυτήν μετά την κατάθεση του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης, η Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης από το Κράτος αυτό του δικού του εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

Άρθρο 50.- 1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να προτείνει μια τροπολογία και να καταθέσει το κείμενό της στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Εν συνεχεία ο Γενικός Γραμματέας διαβιβάζει όλα τα σχέδια τροπολογιών στα Συμβαλλόμενα Κράτη ζητώντας τους να του γνωρίζουν εάν επιθυμούν να συγκληθεί διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών, με σκοπό να εξετάσουν και να τεθούν σε ψηφοφορία αυτά τα σχέδια. Εάν, εντός τεσσάρων μηνών από την ημερομηνία της διαβίβασης αυτής, το ένα τρίτο τουλάχιστον των Συμβαλλόμενων Κρατών κηρυχτεί υπέρ της σύγκλησης μιας τέτοιας διάσκεψης, ο Γενικός Γραμματέας συγκαλεί τη διάσκεψη υπό την αιγίδα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Κάθε τροπολογία, που υιοθετείται από την πλειοψηφία των παρόντων και ψηφισάντων στη διάσκεψη Συμβαλλόμενων Κρατών, υποβάλλεται για έγκριση στη Γενική Συνέλευση.

2. Κάθε τροπολογία, που υιοθετήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, αρχίζει να ισχύει όταν εγκριθεί από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και γίνει δεκτή με πλειοψηφία των δύο τρίτων των Συμβαλλόμενων Κρατών.

3. Όταν μια τροπολογία αρχίζει να ισχύει έχει αναγκαστική ισχύ για τα Συμβαλλόμενα Κράτη που την αποδέχτηκαν, ενώ τα υπόλοιπα Συμβαλλόμενα Κράτη παραμένουν δεσμευμένα από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης και από όλες τις προηγούμενες τροπολογίες που έχουν αποδεχτεί.

Άρθρο 51.- 1. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θα δεχτεί και θα διαβιβάσει σε όλα τα Κράτη το κείμενο των επιφυλάξεων που έκαναν τα Κράτη κατά το χρόνο της επικύρωσης ή της προσχώρησης.

2. Δεν επιτρέπεται καμία επιφύλαξη, που είναι ασυμβίβαστη με το αντικείμενο και το σκοπό της παρούσας Σύμβασης. Οι επιφυλάξεις μπορούν να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή με γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος ενημερώνει γι' αυτό όλα τα Συμβαλλόμενα στη Σύμβαση Κράτη. Η γνωστοποίηση παράγει τα αποτελέσματά της από την ημερομηνία κατά την οποία παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 52.- Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να καταγγείλει την παρούσα Σύμβαση με γραπτή γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Η καταγγελία παράγει τα αποτελέσματά της ένα χρόνο μετά από την ημερομηνία κατά την οποία η γνωστοποίηση παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 53.- Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ορίζεται θεματοφύλακας της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 54.- Το πρωτότυπο της παρούσας Σύμβασης, της οποίας τα κείμενα στην αγγλική, αραβική, κινεζική, ισπανική, γαλλική και ρωσική γλώσσα έχουν την ίδια ισχύ, θα κατατεθεί στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. ΓΙΑ ΝΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΘΟΥΝ τα παραπάνω οι υπογράφωντες, ειδικά εξουσιοδοτημένοι από τις αντίστοιχες Κυβερνήσεις τους, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο δεύτερο: Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, της δε κυρουμένης Σύμβασης από την ολοκλήρωση των προϋποθέσεων που καθορίζονται στο άρθρο 49 αυτής.

Παράρτημα II: Ψυχομετρικά Εργαλεία/Ερωτηματολόγια

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Σε παρακαλώ να σημειώσεις στις 4 παρακάτω κενές θέσεις το αρχικό γράμμα του ονόματος σου, το αρχικό γράμμα του επωνύμου σου, το αρχικό γράμμα του ονόματος του πατέρα σου, το αρχικό γράμμα του ονόματος της μητέρας σου, καθώς και την ημερομηνία γέννησης σου. (π.χ. για Χρήστος Νικολάου του Παναγιώτη και της Βασιλικής, ημερομηνία γέννησης 13/4/2006: γράφουμε **X N Π Β 13/4/2006**)

Αρχικό μικρού ονόματος	Αρχικό επωνύμου	Αρχικό ονόματος πατέρα	Αρχικό ονόματος μητέρας	Ημερομηνία γέννησης ΗΗ/ΜΜ/ΕΕ

1.Φύλο:

Αγόρι ☐

Κορίτσι ☐

2.Τάξη:

Δ' Δημοτικού ☐

Ε' Δημοτικού ☐

Στ' Δημοτικού ☐

3.Μορφωτικό επίπεδο γονέων:

	Πατέρας	Μητέρα
1. Καμία συστηματική εκπαίδευση	☐	☐
2. Δημοτικό	☐	☐
3. Γυμνάσιο	☐	☐
4. Λύκειο	☐	☐
5. ΤΕΙ	☐	☐
(Τεχνολογικό Επαγγελματικό Ίδρυμα)	☐	☐
6. Πανεπιστήμιο	☐	☐
5. Άλλο:		

4. Επάγγελμα/Απασχόληση γονέων:

Πατέρας:.....

Μητέρα:.....

5. Προηγούμενη συμμετοχή σε πρόγραμμα για να μάθεις τα δικαιώματά σου:

(π.χ. πρόγραμμα «Σχολεία Υπερασπιστές των Παιδιών» & πρόγραμμα «Τα Παιδιά Γράφουν & Ζωγραφίζουν τα Δικαιώματά τους» από την unicef ή πρόγραμμα «Τα Παιδιά συναντούν τον συνήγορό τους» &/ή το πρόγραμμα «Συζητάμε για τα Δικαιώματά μας» από τον Συνήγορο του Παιδιού ή άλλα προγράμματα σχετικά με τα Δικαιώματα των Παιδιών).

Ναι ☐

Όχι ☐

-ΣΕ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ-

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Αυτό το ερωτηματολόγιο ρωτάει για τις γνώμες σου σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών. Ενδιαφέρομαι να κατανοήσω πώς τα παιδιά σκέφτονται σχετικά με το τι δικαιώματα θα πρέπει τα παιδιά να έχουν. Κάθε πρόταση σε αυτό το ερωτηματολόγιο είναι μία γνώμη και δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις. Ίσως θα διαφωνήσεις με κάποιες προτάσεις και θα συμφωνήσεις με κάποιες άλλες. Ενδιαφέρομαι, επίσης, για το κατά πόσο συμφωνείς ή διαφωνείς με κάθε πρόταση. Κάποιες από τις ερωτήσεις μπορούν να ακουστούν παρόμοιες, επομένως διάβασε κάθε πρόταση προσεκτικά. Μετά κύκλωσε τον αριθμό που ταιριάζει καλύτερα με την άποψή σου. Ο αριθμοί και τι αυτοί σημαίνουν, αναφέρονται παρακάτω:

- Εάν διαφωνείς πολύ, κύκλωσε το 1.
- Εάν διαφωνείς κάπως, κύκλωσε το 2.
- Εάν διαφωνείς λίγο, κύκλωσε το 3.
- Εάν συμφωνείς λίγο, κύκλωσε το 4.
- Εάν συμφωνείς κάπως, κύκλωσε το 5.
- Εάν συμφωνείς πολύ, κύκλωσε το 6.

Οι πρώτες εντυπώσεις είναι συνήθως οι καλύτερες. Διάβασε κάθε πρόταση, αποφάσισε εάν συμφωνείς ή διαφωνείς και κατά πόσο συμφωνείς ή διαφωνείς και μετά κύκλωσε το κατάλληλο νούμερο. Εάν αισθάνεσαι ότι οι αριθμοί δεν δείχνουν την άποψή σου απόλυτα, κύκλωσε τον αριθμό που είναι πιο κοντά με τον τρόπο που νιώθεις.

Σε ευχαριστώ για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου!

1. Πρέπει να σε πηγαίνουν οι γονείς σου σε ειδικούς που θα σε βοηθήσουν όταν εσύ έχεις συναισθηματικά προβλήματα στο σχολείο.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

2. Τα λεφτά από τους φόρους θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ώστε να είναι σίγουρο ότι ως παιδί λαμβάνεις ποιοτική (ουσιαστική/βασική) παιδική φροντίδα.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

3. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να αποφασίζεις σε ποιες ψυχαγωγικές δραστηριότητες εσύ θα συμμετέχεις.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

4. Ακόμα και αν οι γονείς είναι εξαιρετικά απασχολημένοι, αυτοί θα πρέπει να κάνουν τους εαυτούς τους διαθέσιμους να μιλούν με εσένα εάν εσύ έχεις ένα πρόβλημα.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

5. Οι αποφάσεις σχετικά με μια παιδική ιατρική θεραπεία θα πρέπει να φτιάχνεται από εσένα, ακόμα κι αν η ζωή σου είναι σε κίνδυνο.
1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ
6. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα σε αρκετά ρούχα.
1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ
7. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα σε μία ποιοτική (ουσιαστική/βασική) εκπαίδευση.
1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ
8. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να λαμβάνεις ικανοποιητική οδοντιατρική φροντίδα.
1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ
9. Θα πρέπει να παίρνεις άδεια από τους γονείς σου πριν πάρεις μια δουλειά.
1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ
10. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να επιλέγεις τι εσύ θα φοράς ακόμα και όταν οι γονείς σου δεν σου δίνουν την άδεια.
1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ
11. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να αποφασίζεις σε ποιο σχολείο θα πηγαίνεις.
1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ
12. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να επιλέξεις ποια θρησκεία εσύ θα ασκείς ακόμα και αν αυτή είναι διαφορετική από των γονιών σου.
1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ
13. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα σε ποιοτική (ικανοποιητική) παιδική φροντίδα.
1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

14. Οι γονείς σου θα πρέπει να είναι ικανοί να μπουν στο παιδικό σου δωμάτιο χωρίς την άδεια σου.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

15. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα σε ένα επαρκές (ολοκληρωμένο) πρωινό.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

16. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να επιλέγεις τους φίλους σου.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

17. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να κρατάς το ημερολόγιο σου ιδιωτικό (προσωπικό) από τους γονείς σου.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

18. Τα αρκετά ρούχα θα πρέπει να είναι στόχος της κοινωνίας μας για εσένα, αλλά αυτό δεν θα πρέπει να είναι ένα δικαίωμα για κάθε παιδί.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

19. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα σε ένα κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

20. Η οδοντιατρική φροντίδα θα πρέπει να σου παρέχεται μόνο όταν οι γονείς σου μπορούν να την πληρώσουν.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

21. Οι γονείς θα πρέπει να είναι ικανοί να σε κρατήσουν μακριά από το να βλέπεις τηλεοπτικές εκπομπές με περιεχόμενο που οι γονείς θεωρούν ακατάλληλο.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

22. Τα λεφτά από τους φόρους θα πρέπει να ξοδεύονται για να κάνουν σίγουρο ότι όλα τα παιδιά λαμβάνουν μία ποιοτική (ουσιαστική) εκπαίδευση, είτε αυτά είναι πλούσια ή φτωχά.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

23. Οι γονείς θα πρέπει να είναι ικανοί να διαβάσουν το ημερολόγιο σου εάν αυτοί έχουν ανησυχίες σχετικά με εσένα.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

24. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να κρατάς το δώματιό σου κλειδωμένο ακόμα και αν οι γονείς σου είναι προβληματισμένοι σχετικά με το τι ίσως να είναι μέσα σε αυτό.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

25. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να ασκείς την θρησκεία σου.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

26. Η κυβέρνηση θα πρέπει να απαιτείται να βοηθάει τους γονείς ώστε να σου παρέχουν ένα κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

27. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να λαμβάνεις ιατρική θεραπεία όταν είναι απαραίτητη.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

28. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να φοράς ό,τι εσύ θέλεις.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

29. Τα σχολεία θα πρέπει να απαιτείται να παρέχουν πρωινό για εκείνα τα παιδιά τα οποία δεν παίρνουν ολοκληρωμένο πρωινό στο σπίτι.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

30. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να δουλεύεις εάν εσύ το επιλέγεις.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

31. Είναι στο χέρι των γονιών σου να αποφασίσουν ποιες ψυχαγωγικές δραστηριότητες είναι υπερβολικά δύσκολες ή επικίνδυνες για εσένα να παίζεις.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

32. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να επιλέγεις τι εσύ παρακολουθείς στην τηλεόραση.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

33. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να έχεις λάβει φροντίδα για τις συναισθηματικές σου ανάγκες από τους γονείς σου.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

34. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να εκφράζεις τις ιδέες και τις γνώμες σου.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

35. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να συζητήσεις με ειδικό όταν εσύ έχεις συναισθηματικά προβλήματα στο σχολείο.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

36. Αποφάσεις σχετικά με συνηθισμένες πράξεις παιδικής ιατρικής θεραπείας (π.χ. να πάρεις μια βελόνα), θα πρέπει να παίρνεται από εσένα.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

37. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να επιλέγεις σε ποιο σχολείο να πηγαίνεις, ακόμα κι αν οι γονείς σου διαφωνούν.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

38. Θα πρέπει να έχεις το δικαίωμα να επιλέγεις τους φίλους σου ακόμα κι αν οι γονείς σου δεν δίνουν την άδειά τους.

1	2	3	4	5	6
Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ κάπως	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ κάπως	Συμφωνώ πολύ

-ΤΕΛΟΣ-

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Το ερωτηματολόγιο ερευνά τις γνώμες μαθητών-τριών σχετικά με τα Δικαιώματα των Παιδιών. Συγκεκριμένα, ενδιαφέρομαι για την γνώμη σου σχετικά με τη σημασία των δικαιωμάτων σου στη ζωή σου (στο σπίτι και το σχολείο). Η κάθε ερώτηση έχει 5 απαντήσεις για την σημασία των Δικαιωμάτων για το σπίτι και για το σχολείο. Οι απαντήσεις για την σημασία των Δικαιωμάτων (για άτομα της ηλικίας μου, το δικαίωμα θα πρέπει να δίνεται στο ακόλουθο επίπεδο σημασίας) είναι οι εξής:

1. Καμίας σημασίας
2. Μερικής σημασίας
3. Σημαντικό
4. Πολύ σημαντικό
5. Μεγάλης σημασίας

? Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

Σε ευχαριστώ για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου!

1. Να σου δίνεται βοήθεια από ειδικούς όταν είσαι μπερδεμένος-η ή νιώθεις άσχημα.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

2. Να ζεις μαζί και να περνάς χρόνο με τον καθένα από από τους γονείς σου, εκτός κι αν μπορεί να σου προκαλέσουν σοβαρή βλάβη.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

3. Να έχεις ανθρώπους να σε προσέχουν και να σε υπερασπίζονται όταν το χρειάζεσαι.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

4. Να αντιμετωπίζεσαι δίκαια όταν οι άνθρωποι νομίζουν ότι είσαι λάθος.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

5. Να είσαι καλός-ή φίλος-η στους άλλους.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

6. Να σου δίνεται ιατρική βοήθεια όταν είσαι άρρωστος-η.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

7. Να γίνεις δυνατός-ή και υγιής σε μυαλό και σώμα.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

8. Να επηρεάζεις αποφάσεις σχετικά με το τι θα συμβεί σε σένα.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

9. Να έχεις φαγητό, ρούχα και ένα μέρος να ζεις.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

10. Να έχεις τις πληροφορίες που χρειάζεσαι για να καταλάβεις τις δύσκολες επιλογές.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

11. Να σε σέβονται για τη θρησκεία σου, τη γλώσσα, το χρώμα, τη φυλή και τη κοινωνική ομάδα χωρίς να έχει σημασία ποια είναι αυτά.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

12. Να έχεις εξετάσει προσεκτικά τις ανάγκες και τις επιθυμίες σου σε σχέδια και δράσεις που ίσως σε επηρεάσουν.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

13. Να έχεις την ευκαιρία να έχεις καλούς φίλους οι οποίοι νοιάζονται για σένα.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

14. Να είσαι ικανός-ή να παίζεις και να φτιάχνεις πιστεύω.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

15. Να είσαι ικανός να βρίσκεσαι μαζί με φίλους που εσύ έχεις επιλέξει.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

16. Να ενθαρρύνεσαι να σέβεσαι τους ανθρώπους άλλων θρησκειών, γλώσσας, χρωμάτων, φυλών ή κοινωνικών ομάδων.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

17. Να αναπτύξεις όλες τις ικανότητές και τα ταλέντα σου.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

18. Να σου δίνεται βοήθεια γρήγορα όταν πολύ άσχημα πράγματα συμβαίνουν, όπως πόλεμος, φωτιές, σεισμοί, πλημμύρες, λιμοκτονία.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

19. Να είσαι ικανός-ή να πηγαίνεις τόσο μακριά στο σχολείο όσο τα ταλέντα και οι προσπάθειες σου το επιτρέπουν.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

20. Να έχεις το δικό σου ειδικό όνομα από τη γέννηση.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

21. Να έχεις χρόνο και ένα μέρος να είσαι μόνος-η σου χωρίς να ενοχλήσε από άλλους.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

22. Να προστατεύεσαι από το να πρέπει να πολεμήσεις σε πόλεμο πριν γίνεις ενήλικας.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

23. Να έχεις λεφτά να ξοδεύεις όπως επιλέγεις.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

24. Να κάνεις επιλογές που ταιριάζουν στην ηλικία σου σχετικά με το πώς εσύ θα συμπεριφέρεσαι.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

25. Να είσαι με ανθρώπους που σε αγαπούν και σε νοιάζονται.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

26. Να έχεις μια ευκαιρία να μαθαίνεις τι είναι σωστό και τι λάθος ώστε να γίνεις καλός άνθρωπος.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

27. Να είσαι σεβαστός ως ένα πρόσωπο ελεύθερο να δράσει με το δικό του ειδικό τρόπο.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

28. Να είσαι ικανός να επιλέγεις τη δικιά σου θρησκεία ή τα πιστεύω σχετικά με τη ζωή.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

29. Να έχεις τις δικές σου ιδέες και γνώμες τις οποίες οι άλλοι ακούνε και σέβονται.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

30. Να έχεις δικαιώματα που υποστηρίζονται από ανθρώπους με εξουσία.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

31. Να σου δίνεται προσοχή και καθοδήγηση από ενήλικες που θέλουν το καλύτερο για σένα.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

32. Να προστατεύεσαι από το να έχεις να κάνεις εργασία η οποία είναι άδικη (επικίνδυνη ή λάθος για την ηλικία σου).

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

33. Να μαθαίνεις να παίρνεις περισσότερες και μεγαλύτερες ευθύνες όσο μεγαλώνεις.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

34. Να προστατεύεσαι από ανθρώπους και καταστάσεις που ίσως πληγώσουν τα συναισθήματά σου.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

35. Να έχεις ένα μέρος για να μελετάς.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

36. Να είσαι ικανός-ή να ζεις μόνος-η σου όταν είσαι έτοιμος-η και επιλέξεις να το κάνεις.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

37. Να κάνεις εργασία που κάνει τη ζωή καλύτερη για τον εαυτό σου και τους άλλους.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

38. Να έχεις ευκαιρίες να δείξεις αγάπη στους άλλους.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

39. Να σου δίνεται τόση πολύ βοήθεια όση εσύ χρειάζεσαι ώστε να μάθεις.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

40. Να προστατεύεσαι από ανθρώπους και καταστάσεις που ίσως πληγώσουν το σώμα σου.

1	2	3	4	5	?
Καμίας σημασίας	Μερικής σημασίας	Σημαντικό	Πολύ σημαντικό	Μεγάλης σημασίας	Δεν απαντώ/ Δεν γνωρίζω

-ΤΕΛΟΣ-

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΝΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να εκτιμήσει την γνώση και την σημαντικότητα των δικαιωμάτων σε γενικά πλαίσια και των ειδικών δικαιωμάτων που ανήκουν στα παιδιά. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος πρέπει να απαντήσεις σύντομα σε 6 ερωτήσεις. Στο δεύτερο μέρος υπάρχει μια ποικιλία υποθετικών καταστάσεων-ιστοριών στις οποίες ένα συνομήλικό παιδί-πρωταγωνιστής επιθυμεί να ασκήσει ένα δικαίωμα (είτε ανατροφής είτε αυτο-προσδιορισμού) σε σύγκρουση με τις επιθυμίες των μεγάλων (εκείνων που βρίσκονται στην εξουσία). Εσύ πρέπει να αποφασίσεις εάν θα υποστήριζες την ιστορία του πρωταγωνιστή-παιδιού για άσκηση των δικαιωμάτων του/της και να δικαιολογήσεις τις αποφάσεις σου.

Σε ευχαριστώ για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου!

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

1. Τι είναι ένα δικαίωμα;
.....
.....
 2. Ποιος έχει δικαιώματα;
.....
.....
 3. Έχουν τα παιδιά δικαιώματα;
.....
.....
 4. Τι δικαιώματα έχουν τα παιδιά;
.....
.....
 5. Γιατί τα παιδιά θα πρέπει να έχουν δικαιώματα;
.....
.....
 6. Μπορεί ο καθένας να σου αφαιρέσει τα δικαιώματά σου;
.....
.....
- 6α. Δικαιολόγησε την απάντησή σου: αν ναι ή όχι γιατί τα δικαιώματά σου θα μπορούσαν ή δεν θα μπορούσαν να αφαιρεθούν;
.....
.....

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Α. Υποθετικές ιστορίες ανατροφής:

1. **Παρέχοντας φαγητό και ρούχα:** Οι γονείς της Μαρίας αποφάσισαν ότι αυτή θα πρέπει να πληρώσει για το δικό της φαγητό και ρουχισμό. Η Μαρία νομίζει ότι οι γονείς της θα πρέπει να πληρώσουν. Θα πρέπει οι γονείς της Μαρίας να πληρώσουν για το φαγητό και τα ρούχα της;

Ναι

☐

Όχι

☐

1α. Γιατί; Δικαιολόγησε την απάντησή σου:

.....
.....

1β. Μέχρι ποια ηλικία τα παιδιά έχουν αυτό το δικαίωμα;

.....

2. **Γονεϊκή βοήθεια με συγκρούσεις που σχετίζονται με συνομήλικους:** Ο Γιώργος είχε μια διαφωνία με τον καλύτερό του φίλο και ήταν πολύ αναστατωμένος. Αυτός ήθελε να μιλήσει με τους γονείς του σχετικά με αυτό, αλλά αυτοί ήταν πάρα πολύ απασχολημένοι. Θα πρέπει οι γονείς του Γιώργου να τον βοηθήσουν όταν αυτός είναι αναστατωμένος;

Ναι

☐

Όχι

☐

2α. Γιατί; Δικαιολόγησε την απάντησή σου:

.....
.....

2β. Μέχρι ποια ηλικία τα παιδιά έχουν αυτό το δικαίωμα;

.....

3. **Παιδική προστασία:** Οι γονείς της Χριστίνας δεν είναι ποτέ εκεί όταν αυτή φτάνει στο σπίτι από το σχολείο. Της Χριστίνας δεν της αρέσει να την αφήνουν μόνη της στο σπίτι. Θα πρέπει οι γονείς της Χριστίνας να σιγουρεύονται ότι υπάρχει πάντα κάποιος εκεί όταν η Χριστίνα έρχεται σπίτι από το σχολείο;

Ναι

☐

Όχι

☐

3α. Γιατί; Δικαιολόγησε την απάντησή σου:

.....
.....

3β. Μέχρι ποια ηλικία τα παιδιά έχουν αυτό το δικαίωμα;

.....

4. **Γονεϊκή βοήθεια με τις εργασίες για το σπίτι:** Ο Νίκος αντιμετώπιζε πρόβλημα με την άσκηση των μαθηματικών για το σπίτι. Αυτός χρειάστηκε τους γονείς του να τον βοηθήσουν με αυτήν. Αλλά οι γονείς του είπαν ότι αυτός έπρεπε να την κάνει μόνος του. Θα πρέπει οι γονείς του Νίκου να τον βοηθήσουν με την άσκησή του, εάν αυτός τους χρειάζεται;

Ναι ☐

Όχι ☐

4α. Γιατί; Δικαιολόγησε την απάντησή σου:

.....
.....

4β. Μέχρι ποια ηλικία τα παιδιά έχουν αυτό το δικαίωμα;

.....

B. Υποθετικές ιστορίες αυτο-προσδιορισμού:

1. **Τήρηση ενός μυστικού ημερολογίου:** Η Κωνσταντίνα κρατούσε ένα ημερολόγιο και είπε ότι κανένας άλλος δεν θα μπορούσε να το διαβάσει ούτε ακόμα και οι γονείς της, ακόμα και αν αυτοί ήθελαν να το δουν. Θα πρέπει η Κωνσταντίνα να είναι ικανή να κρατήσει το ημερολόγιο της μυστικό από τους γονείς της;

Ναι ☐

Όχι ☐

1α. Γιατί; Δικαιολόγησε την απάντησή σου:

.....
.....

1β. Σε ποια ηλικία τα παιδιά έχουν αυτό το δικαίωμα;

.....

2. **Πρόσβαση σε σχολικό αρχείο:** Ο Κώστας ξέρει ότι αυτός έχει ένα αρχείο στο γραφείο του σχολείου και αυτός θέλει να γνωρίζει τι αυτό λέει σχετικά με αυτόν. Η δασκάλα είπε στον Κώστα ότι αυτός δεν επιτρέπεται να δει το αρχείο του. Θα πρέπει να επιτρέπεται στον Κώστα να δει το δικό του αρχείο;

Ναι ☐

Όχι ☐

2α. Γιατί; Δικαιολόγησε την απάντησή σου:

.....
.....

2β. Σε ποια ηλικία τα παιδιά έχουν αυτό το δικαίωμα;

.....

-ΤΕΛΟΣ-

Παράρτημα III: Αίτηση για την υλοποίηση του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καλαμάτας

ΑΙΤΗΣΗ

ΠΡΟΣ

Διεύθυνση Εκπαίδευσης
Βιβλιοθήκη Καλαμάτας

ΑΠΟ

ΕΠΩΝΥΜΟ:

Γκιγκότση

ΟΝΟΜΑ: Κυριακή

ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ: Ανδρέας

ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΡΟΣ: Βασιλική

Α.Δ.Τ.: ΑΒ 790038

ΗΜΕΡ. ΓΕΝΝΗΣΗΣ: 13-11-1993

ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ: Αθήνα

Δ/ΝΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ: Καλαμάτα 20,

Ιωάννα, Τ.Κ. 45444

ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 6979181246

FAX: -

EMAIL: kikigkotsi93@hotmail.com

Ιωάννα 17./05./2017.

Είμαι μεταναστευτική εργάτρια των Δουλεμπολίων Ιωαννίνων στη Σελίδα Κεντρική και στα πλαίσια της διατριβής μου σας παρακαλώ να μου επιτρέψετε να εφαρμόσω το καλοκαίρι του 2017 ένα πρόγραμμα για να βοηθήσω τα παιδιά τα Δουλεμπολίων της, με τον τρόπο παρατηρητική:

• Δείγμα: 30 παιδιά επιλεγμένα σε 3 ομάδες των 10

• Ηλικία: 10-12 ετών

• Διάρκεια προγράμματος: 8 εβδομάδες

• Ολοκλήρωση προγράμματος: σε 1 μήνα

• Υλικά: υλικά, χαρτόνια, χαρτί Α4, Α3,

χρυσά, κόκκινα, Η/Υ, Πρωτόκολλο

• Αιτίες προγράμματος:

1^η 18^η Συνάντηση: Χορήγηση εργαλείων

2^η Συνάντηση: Γνωριμία των παιδιών

3^η Συνάντηση: Δουλεμπολίων & Εργαλεία

4^η Συνάντηση: Δουλεμπολίων & Υποχρεώσεις

5^η Συνάντηση: Αλληλεγγύη Δουλεμπολίων

6^η Συνάντηση: Υποχρεώσεις Δουλεμπολίων

7^η Συνάντηση: Τι μπορεί να κάνει το Σχολείο

* Επιθυμητά αρχεία:

1. Βεβαίωση επιβλέποντος καθηγητή

2. Αρχείο pdf με ανάλυση αναγκών

(Υπογραφή)

Παράρτημα IV: Βεβαίωση εφαρμογής ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καλαμάτας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Δ/νση: Αριστομένους 33, 24133
ΚΑΛΑΜΑΤΑ
Τηλ.: 27210 96818
Fax: 27210 96854
E-mail: mail@vivikkal.mes.sch.gr
Πληροφορίες: Σωτηράκη Νικολέτα

Καλαμάτα 26/07/2017
Αριθ. Πρωτ: 259

ΒΕΒΑΙΩΣΗ

Βεβαιώνεται ότι η κα Κυριακή Γκότση, παιδαγωγός, μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, σχεδίασε και υλοποίησε εκπαιδευτικό δημιουργικό πρόγραμμα στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καλαμάτας. Το πρόγραμμα με τίτλο «Μαθαίνω τα δικαιώματά μου», συνολικής διάρκειας δώδεκα (12) ωρών, διεξήχθη από 3 έως 26 Ιουλίου 2017, απευθυνόταν σε παιδιά ηλικίας 10 έως 12 ετών και περιελάμβανε ομαδικές δημιουργικές δραστηριότητες, όπως παιχνίδια, φαντασία, ζωγραφική, χειροτεχνίες, παιχνίδια ρόλων, διήγηση και δημιουργία ιστοριών καθώς και δημιουργία κολλάζ. Στόχος ήταν να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά ότι είναι κάτοχοι δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Το πρόγραμμα είχε μεγάλη συμμετοχή και ολοκληρώθηκε με επιτυχία.

Η Προϊσταμένη της ΔΚΒ Καλαμάτας

Σωτηράκη Νικολέτα

Παράρτημα V: Έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης των γονέων & κηδεμόνων για το ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα στη ΔΚΒ Καλαμάτας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Εργαστήριο Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας,
Συμβουλευτικής & Έρευνας
Διευθυντής: Καθηγητής Ανδρέας Μπρούζος
Τηλ.: 2651005695 • E-mail: abrouzos@uoi.gr

Έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης των γονέων & κηδεμόνων

Αγαπητοί γονείς/κηδεμόνες,

Θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε για την πραγματοποίηση του *Δημιουργικού Προγράμματος* με τον τίτλο «*Μαθαίνω τα Δικαιώματά μου*» για παιδιά ηλικίας 9-12 ετών (Δ', Ε', ΣΤ' τάξης Δημοτικού), το οποίο θα υλοποιηθεί στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καλαμάτας σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Το Πρόγραμμα θα έχει διάρκεια **4 εβδομάδες** (έναρξη: Δευτέρα 3 Ιουλίου) θα εφαρμόζεται δύο φορές την εβδομάδα στο χώρο του παιδικού τμήματος της βιβλιοθήκης, και η διάρκεια κάθε συνάντησης θα είναι από 60 έως 90 λεπτά. Στη διάρκεια του, τα παιδιά μέσα από ομαδικές δραστηριότητες όπως παιχνίδια, ζωγραφική, αφήγηση ιστοριών, παιχνίδια ρόλων, χειροτεχνίες, δημιουργία κολλάζ και συζήτηση:

α) θα μάθουν τα Δικαιώματά τους (Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού- άρθρα, κατηγορίες, & αρχές) και τις διαφορετικές έννοιες «δικαίωμα-επιθυμία-υποχρέωση»,

β) θα κατανοήσουν τη σημασία των Δικαιωμάτων, τονίζοντας την αλληλεξάρτηση και την οικονομικότητα των δικαιωμάτων καθώς και την συσχέτισή τους με μέρη από τη καθημερινότητα των παιδιών,

γ) θα ενημερωθούν για αγωνιστές και ΜΚΟ και θα εμπλακούν σε υποθετικές καταστάσεις παραβιάσεων των Δικαιωμάτων ώστε να δράσουν για την υπεράσπιση και την εφαρμογή τους.

Τελικός στόχος είναι τα παιδιά να **αυξήσουν τις στάσεις, τις απόψεις τους για τη σημασία των Δικαιωμάτων τους καθώς και τις γνώσεις τους για αυτά**. Συντονίστρια του προγράμματος θα είναι η Κυριακή Γκότση, απόφοιτη Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης και μεταπτυχιακή φοιτήτρια Συμβουλευτικής στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Στο πλαίσιο του Προγράμματος, οι μαθητές πριν από την έναρξη και μετά την ολοκλήρωσή του θα κληθούν να συμπληρώσουν τρία ερωτηματολόγια προκειμένου να διαπιστωθεί η βοηθητική λειτουργία του. Τα ερωτηματολόγια εξετάζουν τις γνώσεις, τις στάσεις και τις απόψεις για τη σημασία των δικαιωμάτων του Παιδιού μέσα από απλές ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, ερωτήσεις ανοικτού τύπου και ερωτήσεις υποθετικών ιστοριών. Το παιδί θα συμπληρώσει και ένα έντυπο με δημογραφικά χαρακτηριστικά (φύλο, τάξη, ηλικία, εκπαίδευση και επάγγελμα γονέων, προηγούμενη συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα). Θα πρέπει να τονιστεί ότι το ερωτηματολόγιο είναι κατάλληλα διαμορφωμένο για χρήση σε παιδιά και είναι **ανώνυμο**.

Για οποιαδήποτε πληροφορία σχετικά με το Πρόγραμμα, μπορείτε να επικοινωνήσετε με τη συντονίστρια του Προγράμματος στο τηλέφωνο 6979181246 ή στο τηλέφωνο της βιβλιοθήκης 27210 96818.

Για την εύρυθμη λειτουργία του προγράμματος, σας παρακαλούμε να επιλέξετε:

- ☐ Συμφωνώ να συμμετάσχει ο/η μαθητής/τρια στο
εργαστήριο.
☐ Δε συμφωνώ να συμμετάσχει ο/η μαθητής/τρια στο
εργαστήριο.

Με εκτίμηση,
Κυριακή Γκότση

Υπογραφή κηδεμόνα

.....

Παράρτημα VI: Έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης των γονέων & κηδεμόνων για το ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα στο χωριό της Μεσσηνίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Εργαστήριο Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας,
Συμβουλευτικής & Έρευνας
Διευθυντής: Καθηγητής Ανδρέας Μαρούζος
Τηλ.: 2651005695 • E-mail: abrouzos@uoi.gr

Έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης των γονέων & κηδεμόνων

Αγαπητοί γονείς,

Θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε για την πραγματοποίηση του Δημιουργικού Προγράμματος με τον τίτλο **«Μαθαίνω τα Δικαιώματά μου»** για παιδιά ηλικίας 9-12 ετών (Δ, Ε, Στ τάξης Δημοτικού), το οποίο θα υλοποιηθεί σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Το πρόγραμμα θα έχει διάρκεια **4 εβδομάδες** (έναρξη 13 Ιουλίου 2017), θα εφαρμόζεται δύο φορές (Πέμπτη- Παρασκευή) την εβδομάδα στο κατηχητικό του Διαβόλιτσιου και η διάρκεια κάθε συνάντησης θα είναι 90 λεπτά. Στη διάρκεια του, τα παιδιά μέσα από ομαδικές δραστηριότητες όπως παιχνίδια, ζωγραφική, αφήγηση ιστοριών, παιχνίδια ρόλων, χειροτεχνίες, δημιουργία κολάζ και συζήτηση:

α) θα μάθουν τα Δικαιώματά τους (Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού-άρθρα, κατηγορίες & αρχές) και τις διαφορετικές έννοιες "δικαίωμα- επιθυμία- υποχρέωση",

β) θα κατανοήσουν τη σημασία των δικαιωμάτων, τονίζοντας την αλληλεξάρτηση και την αμοιβατικότητα των δικαιωμάτων καθώς και τη συσχέτισή τους με μέρη από την καθημερινότητα των παιδιών,

γ) θα ενημερωθούν για αγωνιστές και ΜΚΟ και θα εμπλακούν σε υποθετικές καταστάσεις παραβιάσεων των δικαιωμάτων ώστε να δράσουν για την υπεράσπιση και την εφαρμογή τους.

Τελικός στόχος είναι τα παιδιά να αυξήσουν τις στάσεις, τις απόψεις τους για τη σημασία των Δικαιωμάτων τους καθώς και τις γνώσεις τους για αυτά. Συντονίστρια του προγράμματος θα είναι η κ. Κυριακή Γκότση, απόφοιτη Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης και μεταπτυχιακή φοιτήτρια Συμβουλευτικής στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Στο πλαίσιο του Προγράμματος οι μαθητές πριν από την έναρξη και μετά την ολοκλήρωσή του θα κληθούν να συμπληρώσουν τρία ερωτηματολόγια προκειμένου να διαπιστωθεί η βοηθητική λειτουργία του. Τα ερωτηματολόγια εξετάζουν τις γνώσεις, τις στάσεις και τις απόψεις για τη σημασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού μέσα από απλές ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, ερωτήσεις ανοικτού τύπου και ερωτήσεις υποθετικών ιστοριών. Το παιδί θα συμπληρώσει και ένα έντυπο με δημογραφικά στοιχεία (φύλο, τάξη, ηλικία, εκπαίδευση και επάγγελμα γονέων, προηγούμενη συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα). Θα πρέπει να τονιστεί ότι τα ερωτηματολόγια είναι κατάλληλα διαμορφωμένα για χρήση σε παιδιά και **είναι ανώνυμα**.

Για οποιαδήποτε πληροφορία σχετικά με το Πρόγραμμα, μπορείτε να επικοινωνήσετε με τη συντονίστρια του Προγράμματος στο τηλέφωνο 6979181246.

Για την εύρυθμη λειτουργία του προγράμματος, σας παρακαλούμε να επιλέξετε:

☐ Συμφωνώ να συμμετάσχει ο/η μαθητής/τρια στο πρόγραμμα.

☐ Δε συμφωνώ να συμμετάσχει ο/η μαθητής/τρια στο πρόγραμμα.

Με εκτίμηση,
Κυριακή Γκότση

Υπογραφή κηδεμόνα
.....

Παράρτημα VII: Έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης των γονέων & κηδεμόνων για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων σε σχολείο των Ιωαννίνων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Εργαστήριο Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας,
Συμβουλευτικής & Έρευνας
Διευθυντής: Καθηγητής Ανδρέας Μπρούζος
Τηλ.: 2651005695 • E-mail: abrouzos@uoi.gr

Έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης των γονέων & κηδεμόνων

Αγαπητοί γονείς, κηδεμόνες,

Στο πλαίσιο εκπόνησης μεταπτυχιακής διατριβής με θέμα «Εφαρμογή και αξιολόγηση ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος για την κατανόηση των δικαιωμάτων των παιδιών», οι μαθητές Δ', Ε' και ΣΤ' τάξης θα κληθούν να συμπληρώσουν τρία ερωτηματολόγια που εξετάζουν τις γνώσεις, τις στάσεις και τις απόψεις για τη σημασία των δικαιωμάτων του Παιδιού, μέσα από ερωτήσεις διαβαθμισμένης κλίμακας, ερωτήσεις ανοικτού τύπου και ερωτήσεις υποθετικών ιστοριών. Το παιδί θα συμπληρώσει και ένα έντυπο με δημογραφικά χαρακτηριστικά (φύλο, τάξη, ηλικία, εκπαίδευση και επάγγελμα γονέων, προηγούμενη συμμετοχή σε παρόμοιο πρόγραμμα). Θα πρέπει να τονιστεί ότι τα ερωτηματολόγια είναι κατάλληλα διαμορφωμένα για χρήση σε παιδιά και είναι **ανώνυμα**.

Για την εύρυθμη διαδικασία στη συμπλήρωση ερωτηματολογίων, σας παρακαλούμε να επιλέξετε:

- ☐ Συμφωνώ να συμπληρώσει ο/η μαθητής/τρια τα ερωτηματολόγια.
- ☐ Δε συμφωνώ να συμπληρώσει ο/η μαθητής/τρια τα ερωτηματολόγια.

Με εκτίμηση,
Κυριακή Γκότση

Υπογραφή κηδεμόνα

.....

Παράρτημα VIII: Αφίσα ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος για ΔΚΒ Καλαμάτας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΜΑΘΑΙΝΩ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΟΥ» ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΠΑΙΔΙΑΣ 10 ΕΩΣ 12 ΕΤΩΝ (Α', Ε', ΣΤ') ΣΤΗ ΔΚ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΑΠΟ 3 ΕΩΣ 27 ΙΟΥΛΙΟΥ

ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ 30 ΠΑΙΔΙΑ: 3 ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΩΝ 10 ΠΑΙΔΙΩΝ

2 ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ:

- ΔΕΥΤΕΡΑ & ΤΕΤΑΡΤΗ (10:00 ΕΩΣ 11:30 ΓΙΑ Α' ΤΜΗΜΑ)
- ΤΡΙΤΗ & ΠΕΜΠΤΗ (9:00 ΕΩΣ 10:30 ΓΙΑ Β' ΤΜΗΜΑ, 11:00 ΕΩΣ 12:30 ΓΙΑ Γ' ΤΜΗΜΑ)

βία, παρενόχληση, αναστροφή
εκμετάλλευση, καταπίεση
προσβολές, φτώχεια, στερήσεις
κοινωνικός αποκλεισμός
πεινα, δίψα
ελευθρία σκέψης και σχολείου
σεξουαλική εκμετάλλευση
κακοποίηση

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ:

- 1^η ΓΝΩΡΙΜΙΑ & ΧΩΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΟΜΑΔΕΣ
- 2^η Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
- 3^η ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ & ΕΠΙΘΥΜΙΕΣ
- 4^η ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ & ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ
- 5^η ΑΛΛΗΛΕΝΔΕΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
- 6^η ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ & ΜΚΟ
- 7^η ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ
- 8^η ΚΛΕΙΣΙΜΟ

ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΕ:

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΡΟΛΩΝ

ΛΕΠΤΟΤΕΧΝΙΕΣ (ΖΩΓΙΟΓΡΑΦΙΑ)

ΔΟΚΙΜΙΕΣ ΕΣΤΟΙΜΩΣ

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΟΛΛΑΣ

Τηλέφωνα συμμετοχής* & πληροφορίες:

6979181246 (Συντονίστρια προγράμματος: Κ.Κυριακή Γκούση)

2721096818 (ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ)

* από 13 έως 29 Ιουνίου σε δημόσιες

ΔΩΡΕΑΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

20 Νοεμβρίου Παγκόσμια Ημέρα Δικαιωμάτων του Παιδιού

Ατενίζοντας το μέλλον των δικαιωμάτων του...

Παράρτημα IX: Υλικά συναντήσεων ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος

Έγγραφο με τις κατηγορίες των δικαιωμάτων από Unicef (συνάντηση 2, δραστηριότητα 2.1.)

Τα Παιδιά Γράφουν & Ζωγραφίζουν τα Δικαιώματά τους, το 2016

UNICEF - Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι ο πρώτος παγκόσμιος νομικά δεσμευτικός κώδικας για τα δικαιώματα που όλα τα παιδιά πρέπει να απολαμβάνουν. Θέτει στοιχειώδεις αρχές για την ευημερία των παιδιών στα διάφορα στάδια εξέλιξής τους και αποτελείται από 54 άρθρα. Η Σύμβαση ξεκίνησε με πρωτοβουλία της Πολωνικής κυβέρνησης και της UNICEF, υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γεν. Συνέλευση του ΟΗΕ στις 20 Νοεμ. 1989 και τέθηκε σε ισχύ το 1990. Μέχρι σήμερα έχει επικυρωθεί σχεδόν από όλες τις χώρες του κόσμου, ενώ στην Ελλάδα επικυρώθηκε το 1992 (ΦΕΚ 192/2.12.92).

Τα άρθρα που περιέχει η Σύμβαση μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τέσσερις ευρύτερες κατηγορίες :

Δικαιώματα Επιβίωσης

Καλύπτουν το δικαίωμα του παιδιού για ζωή και τις ανάγκες που είναι πιο βασικές για την ύπαρξή του. Αυτά συμπεριλαμβάνουν ένα επαρκές επίπεδο διαβίωσης, στέγη, διατροφή και πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες.

Δικαιώματα Ανάπτυξης

Συμπεριλαμβάνουν όλα όσα τα παιδιά χρειάζονται για να μπορέσουν να εκμεταλλευθούν στο έπακρο τις δυνατότητές τους. Για παράδειγμα το

δικαίωμα της εκπαίδευσης, το παιχνίδι και η αναψυχή, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, η πρόσβαση σε πληροφορίες και η ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας.

Δικαιώματα Προστασίας

Απαιτούν τα παιδιά να προφυλάσσονται από κάθε είδους κακοποίηση, αμέλεια και εκμετάλλευση. Καλύπτουν θέματα όπως ειδική φροντίδα για προσφυγόπουλα, βασανιστήρια,

κακοποίηση στο σωφρονιστικό σύστημα, ανάμειξη σε εμπόλεμες διαμάχες, εργασία ανηλίκων, χρήση ναρκωτικών και σεξουαλική εκμετάλλευση.

Δικαιώματα Συμμετοχής

Επιτρέπουν στα παιδιά να παίξουν ενεργό ρόλο στις κοινωνίες και τα έθνη τους. Αυτά περικλείουν την ελευθερία να εκφράζουν γνώμη, να έχουν λόγο σε ζητήματα που αφορούν στη

ζωή τους, να συμμετέχουν σε οργανώσεις και να συναθροίζονται ειρηνικά.

Για περισσότερες πληροφορίες για τη Σύμβαση επισκεφθείτε την ιστοσελίδα της UNICEF στο www.unicef.gr/convention όπου θα βρείτε το πλήρες κείμενο της Σύμβασης, την ομαδοποίηση της Σύμβασης στις 4 κατηγορίες, τη Σύμβαση με απλά λόγια, βίντεο της UNICEF με κινούμενα σχέδια.

Αντίγραφο της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού με απλά λόγια
(Συνήγορος του Παιδιού, συνάντηση 2, δραστηριότητα 2.1.)

Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού με απλά λόγια

1: ορισμός

“Παιδιά” θεωρούνται όλα τα κορίτσια και τα αγόρια από 0 έως 18 ετών.

2: απαγόρευση διακρίσεων

Όλα τα παιδιά είναι ίσα. Έχουν δικαίωμα να τα αντιμετωπίζουν χωρίς διακρίσεις λόγω της φυλής, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των απόψεων, της περιουσίας, της κατάστασης, των ιδιαίτερων αναγκών ή της εμφάνισής τους.

3: το συμφέρον του παιδιού

Όταν οι μεγάλοι παίρνουν αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, πρέπει να υπολογίζουν πριν από όλα το συμφέρον των παιδιών. Η Πολιτεία πρέπει να προστατεύει και να φροντίζει τα παιδιά, αν οι γονείς τους δεν μπορούν να το κάνουν.

4: μέτρα της Πολιτείας

Η Πολιτεία πρέπει να παίρνει όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εφαρμόζονται τα δικαιώματα των παιδιών.

5: ρόλος γονέων και κηδεμόνων

Οι γονείς ή οι κηδεμόνες ενός παιδιού είναι υπεύθυνοι να το μεγαλώνουν έτσι ώστε να αναπτύσσονται οι ικανότητές του και να το βοηθούν να μάθει και να ασκεί τα δικαιώματά του.

6: δικαίωμα στη ζωή

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη.

7: όνομα και ιθαγένεια

Δικαίωμα κάθε παιδιού είναι να γράφεται στο ληξιαρχείο με τη γέννησή του και να έχει όνομα, επώνυμο και ιθαγένεια, δηλαδή να ανήκει σε μια χώρα.

8: ταυτότητα

Η Πολιτεία πρέπει να βοηθά τα παιδιά να διατηρούν την ταυτότητα, την ιθαγένεια και τις οικογενειακές τους σχέσεις.

9: ζωή και επικοινωνία με τους γονείς

Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να ζει μαζί με τους γονείς του, εκτός αν αυτοί ζουν χωριστά, αν δεν μπορούν να το φροντίσουν ή αν πρέπει να απομακρυνθεί από αυτούς για το καλό του. Όταν ζει μακριά από τους γονείς του, το παιδί έχει δικαίωμα να τους βλέπει και να επικοινωνεί μαζί τους, εκτός αν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του.

10: οικογενειακή επανένωση

Αν ένα παιδί ζει σε διαφορετική χώρα από τους γονείς του, έχει δικαίωμα να ξανασμίξει μαζί τους και να μείνουν στο ίδιο μέρος.

11: παράνομες μετακινήσεις στο εξωτερικό

Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από κάθε παράνομη απομάκρυνσή τους από τη χώρα στην οποία ζουν.

12: ελευθερία γνώμης

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους. Οι μεγάλοι πρέπει να ακούν και να παίρνουν σοβαρά υπόψη τους τη γνώμη των παιδιών για θέματα που τα αφορούν, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά τους.

13: ελευθερία έκφρασης

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να αναζητούν, να μαθαίνουν και να μεταδίδουν πληροφορίες και ιδέες, και να εκφράζονται ελεύθερα, μέσα από τον γραπτό ή προφορικό λόγο, την τέχνη ή άλλους τρόπους, αρκεί να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων.

14: ελευθερία σκέψης και θρησκείας

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να σκέφτονται ελεύθερα και να πιστεύουν σε μια θρησκεία.

15: ελευθερία συνάντησης και ομαδικής συνεργασίας

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να συναντιούνται, να συνεργάζονται και να συμμετέχουν σε συγκεντρώσεις, αρκεί να μην παραβιάζουν τα δικαιώματα των άλλων.

16: ιδιωτική ζωή

Κανείς δεν μπορεί να επεμβαίνει αυθαίρετα ή παράνομα στην ιδιωτική ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία ενός παιδιού, ούτε να προσβάλλει την τιμή και την υπόληψή του.

17: πληροφόρηση

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να μαθαίνουν τι συμβαίνει γύρω τους από τα μέσα ενημέρωσης (εφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση, ηλεκτρονικά μέσα). Η Πολιτεία πρέπει να ενθαρρύνει τα μέσα να διαδίδουν χρήσιμες πληροφορίες και να προστατεύουν τα παιδιά από ό,τι μπορεί να τα βλάψει.

18: ευθύνες και υποστήριξη γονέων

Οι γονείς ή κηδεμόνες ενός παιδιού έχουν τη ευθύνη της ανατροφής και της ανάπτυξής του. Η Πολιτεία πρέπει να τους βοηθά σε αυτή την αποστολή και να εξασφαλίζει τη δημιουργία υπηρεσιών φροντίδας για τα παιδιά.

19: βία, παραμέληση, εκμετάλλευση

Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από κάθε μορφή βίας, προσβολής, παραμέλησης, εγκατάλειψης, σωματικής, ψυχολογικής, πνευματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης, όσο βρίσκονται στην ευθύνη των γονιών ή των κηδεμόνων τους ή άλλων προσώπων στα οποία αυτοί τα έχουν εμπιστευθεί.

20: εναλλακτική επιμέλεια

Όταν ένα παιδί δεν ζει με την οικογένειά του ή αυτή δεν μπορεί να το φροντίσει, έχει δικαίωμα ειδικής προστασίας και βοήθειας, μέσα από θεσμούς όπως η υιοθεσία, η φιλοξενία σε ανάδοχη οικογένεια ή σε κατάλληλη στέγη / ίδρυμα.

21: υιοθεσία

Η Πολιτεία πρέπει να παίρνει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε μια υιοθεσία που γίνεται στην ίδια χώρα ή σε άλλη, να είναι σύμφωνη με το νόμο και να λαμβάνεται υπόψη πάνω απ' όλα το συμφέρον του παιδιού.

22: παιδιά πρόσφυγες

Τα παιδιά πρόσφυγες, που έχουν φύγει μόνα ή συνοδευόμενα από τους δικούς τους από την πατρίδα τους επειδή εκεί κινδύνευαν, έχουν δικαίωμα ειδικής προστασίας και απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα που έχουν και τα άλλα παιδιά.

23: παιδιά με αναπηρίες

Τα παιδιά με σωματικές ή πνευματικές αναπηρίες έχουν δικαίωμα να ζουν σε συνθήκες που εγγυώνται την αξιοπρέπειά τους και ευνοούν την αυτονομία τους. Να απολαμβάνουν ειδική φροντίδα και να συμμετέχουν ισότιμα στην εκπαίδευση και την κοινωνική ζωή.

24: υγεία και ιατρικές υπηρεσίες

Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προληπτική φροντίδα της υγείας τους και όταν αρρωσταίνουν να χρησιμοποιούν τις απαραίτητες ιατρικές υπηρεσίες για τη θεραπεία τους.

25: επανεξέταση αναδοχής

Όταν ένα παιδί τοποθετείται σε ένα ίδρυμα ή μια ανάδοχη οικογένεια, η Πολιτεία πρέπει να παρακολουθεί και να ελέγχει αν το φροντίζουν σωστά και αν απολαμβάνει όλα τα δικαιώματά του.

26: κοινωνική πρόνοια

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν την κατάλληλη κοινωνική φροντίδα και ασφάλιση.

27: ανάπτυξη και επίπεδο ζωής

Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα σε ένα αξιοπρεπές επίπεδο ζωής: να έχουν φαγητό, ρούχα και να ζουν σε ένα ασφαλές σπίτι, ώστε να έχουν ομαλή σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη. Αν οι γονείς τους δεν μπορούν να τους τα προσφέρουν, η Πολιτεία πρέπει να τους βοηθάει.

28: εκπαίδευση

Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να πηγαίνουν στο σχολείο και να έχουν ίσες ευκαιρίες σε αυτό. Η Πολιτεία πρέπει να παίρνει μέτρα ώστε τα παιδιά να γράφονται και να μη διακόπτουν το σχολείο. Τα μέτρα για τη σχολική πειθαρχία πρέπει να σέβονται τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των μαθητών.

29: σκοποί εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση πρέπει να βοηθάει τα παιδιά να αναπτύσσουν τις ικανότητες και την προσωπικότητά τους και να μαθαίνουν να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τους διαφορετικούς πολιτισμούς και το φυσικό περιβάλλον.

30: μειονότητες

Τα παιδιά που ανήκουν σε εθνικές, γλωσσικές ή θρησκευτικές μειονότητες, έχουν δικαίωμα να έχουν τη δική τους πολιτιστική ζωή, να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους και να ασκούν τη θρησκεία τους.

31: ελεύθερος χρόνος και ψυχαγωγία

Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να ξεκουράζονται, να έχουν ελεύθερο χρόνο, να παίζουν, να ψυχαγωγούνται και να ασχολούνται με πράγματα που τους ενδιαφέρουν.

32: παιδική εργασία, οικονομική εκμετάλλευση

Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από την οικονομική εκμετάλλευση και οποιαδήποτε επικίνδυνη εργασία μπορεί να βάλει σε κίνδυνο την εκπαίδευση, την υγεία ή την ανάπτυξή τους. Η Πολιτεία πρέπει να ρυθμίζει, σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις, τα κατώτατα όρια ηλικίας, τα ωράρια και τις συνθήκες εργασίας για ανηλίκους όπως και την επιβολή ποινών σε όσους τα παραβιάζουν.

33: ναρκωτικά

Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από την παράνομη χρήση ναρκωτικών ουσιών αλλά και να μη χρησιμοποιούνται στην παραγωγή και τη διακίνησή τους.

34: σεξουαλική βία και εκμετάλλευση

Είναι υποχρέωση της Πολιτείας να προστατεύει τα παιδιά από κάθε μορφή σεξουαλικής βίας και εκμετάλλευσης, όπως ο εξαναγκασμός σε σεξουαλική δραστηριότητα, η πορνεία και η πορνογραφία.

35: απαγωγή και εμπορία παιδιών

Τα κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εμποδίσουν τις απαγωγές, την πώληση και το δουλεμπόριο των παιδιών.

36: άλλες μορφές εκμετάλλευσης

Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από οποιαδήποτε άλλη μορφή εκμετάλλευσης που μπορεί να βλάπτει την ευημερία τους.

37: βασανιστήρια και στέρηση ελευθερίας

Κανένα παιδί δεν πρέπει να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική τιμωρία. Η θανατική ποινή και η ισόβια φυλάκιση απαγορεύεται να επιβάλλονται σε παιδιά. Η σύλληψη και κράτηση ανηλίκων πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να έχει την ελάχιστη δυνατή χρονική διάρκεια και να ανταποκρίνεται στην ανάγκες της ηλικίας τους.

38: ένοπλες συρράξεις

Σε περίπτωση πολέμου, τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται. Απαγορεύεται να συμμετέχουν σε εχθροπραξίες παιδιά κάτω των 15 ετών.

39: επανένταξη παιδιού-θύματος

Η Πολιτεία πρέπει να φροντίζει τα παιδιά που είναι θύματα παραμέλησης, κακομεταχείρισης, εκμετάλλευσης ή πολέμων για να ξεπερνούν τα τραύματά τους και να συμμετέχουν φυσιολογικά στην κοινωνική ζωή.

40: δικαιοσύνη / ποινική μεταχείριση

Κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για μια παράνομη πράξη έχει δικαίωμα να το αντιμετωπίζουν με αξιοπρέπεια, ανθρωπισμό και σεβασμό στις ανάγκες του, να ενημερώνεται για την υπόθεσή του σε γλώσσα που καταλαβαίνει και να έχει νομική βοήθεια για να μπορεί να υπερασπίζεται τον εαυτό του.

41: ευνοϊκότερες ρυθμίσεις

Αν οι νόμοι μιας χώρας προστατεύουν καλύτερα τα δικαιώματα των παιδιών από ό,τι αυτή η Σύμβαση, τότε πρέπει να εφαρμόζονται εκείνοι.

42: γνωστοποίηση

Τα κράτη έχουν υποχρέωση να κάνουν γνωστά στους μεγάλους και στα παιδιά τις αρχές και το περιεχόμενο αυτής της Σύμβασης.

43-54: εφαρμογή και έλεγχος

Μια ειδική Επιτροπή στον ΟΗΕ παρακολουθεί την εφαρμογή της Σύμβασης σε όλα τα κράτη που την έχουν υπογράψει. Οι κυβερνήσεις οφείλουν να στέλνουν εκθέσεις κάθε πέντε χρόνια και η Επιτροπή, αφού τις εξετάσει, τους στέλνει παρατηρήσεις και προτάσεις της.

**Εικονογραφημένα δικαιώματα του παιδιού/κάρτες με τα δικαιώματα του παιδιού
(συνάντηση 2, δραστηριότητα 2.1.)**

Επίσημα κείμενα και διδακτικό υλικό

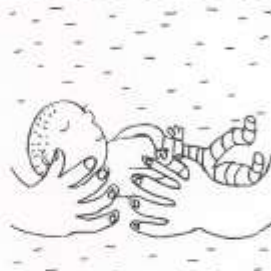
 Άρθρο 1	Ορισμός του παιδιού: Παιδί θεωρείται ένα άτομο κάτω των 18 ετών.
 Άρθρο 2	Απαγόρευση διακρίσεων Κάθε παιδί πρέπει να αντιμετωπίζεται χωρίς διακρίσεις λόγω χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, άποψης, χώρας καταγωγής, περιουσίας, αναπηρίας ή υπαγωγής του σε μια εθνική μειονότητα.
 Άρθρο 3	Η ευημερία του παιδιού είναι ύψιστης σημασίας Σε όλους τους νόμους και τις δικαστικές αποφάσεις, η ευημερία του παιδιού έρχεται πρώτη.
 Άρθρο 4	Εφαρμογή των δικαιωμάτων Κάθε κράτος πρέπει να διασφαλίζει, στο μέγιστο των δυνατοτήτων του, ότι τα δικαιώματα των παιδιών εφαρμόζονται.

Άρθρο 5

Σεβασμός των γονεϊκών δικαιωμάτων

Κάθε κράτος είναι υπεύθυνο να διασφαλίζει ότι τα καθήκοντα, τα δικαιώματα και οι ευθύνες των γονέων ασκούνται με τέτοιο τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται ότι τα παιδιά είναι ελεύθερα να ασκήσουν τα δικαιώματά τους. (Οι κυβερνήσεις πρέπει να σέβονται τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων, των μελών της οικογένειας, και/ή των νόμιμων κηδεμόνων, ενημερώνοντας και συμβουλευώντας τα παιδιά για τα δικαιώματά τους).

Άρθρο 6

Επιβίωση και ανάπτυξη του παιδιού

Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στη ζωή και την επιβίωση. Το κράτος πρέπει να διασφαλίζει ότι τα παιδιά και οι νέοι μπορούν να αναπτυχθούν κανονικά.

Άρθρο 7

Όνομα και εθγένεια

Κάθε παιδί έχει, από τη γέννησή του και μετά, το δικαίωμα σε ένα όνομα, στην ιδιότητα του μέλους ενός κράτους, και στη φροντίδα από τους δικούς του γονείς.

Άρθρο 8

Προστασία της ταυτότητας

Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να διατηρήσει ή να αποκαταστήσει το όνομα, την ιδιότητα του μέλους ενός κράτους και τις οικογενειακές σχέσεις.

 Άρθρο 9	Απομάκρυνση από τους γονείς Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να ζει με τους γονείς του, εκτός από όταν πρέπει να προστατευτεί από αυτούς. Εάν ένα παιδί πρέπει να απομακρυνθεί από τον έναν ή και από τους δύο γονείς του, έχει το δικαίωμα σε αερόσση. Αν ένα παιδί έχει απομακρυνθεί από τον έναν ή και από τους δύο γονείς του, έχει το δικαίωμα να γνωρίζει πού βρίσκονται.
 Άρθρο 10	Οικογενειακή επανένωση Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να εγκαταλείπει κάθε κράτος και να ταξιδεύει στην πατρίδα του, προκειμένου να επανενωθεί με την οικογένειά του.
 Άρθρο 11	Προστασία από απαγωγή και παράνομη απομάκρυνση Κάθε κράτος πρέπει να καταπολεμήσει την απαγωγή και την παράνομη απομάκρυνση σε άλλη χώρα, και τη μη επιστροφή των παιδιών από γονείς ή άλλο πρόσωπο.
 Άρθρο 12	Ελευθερία γνώμης του παιδιού Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να ακούγεται και να ασκεί την γνώμη του για όλα τα ζητήματα και τα θέματα που αφορούν στη ζωή του. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε νομικές ή διοικητικές διαδικασίες. Όσο μεγαλύτερο είναι το παιδί, τόσο περισσότερο πρέπει να ακούγεται η γνώμη του.

 Άρθρο 13	Ελευθερία έκφρασης Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να εκφράζει ελεύθερα τη γνώμη του, και να συλλέγει και διαδίδει πληροφορίες μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Κάθε παιδί έχει, επίσης, την ευθύνη να εκφράζει τη γνώμη του με τέτοιο τρόπο που να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων.
 Άρθρο 14	Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να ασκεί ελεύθερα τη θρησκεία του, τη σκέψη και τη συνείδησή του. Τα κράτος πρέπει να σέβεται τα δικαιώματα και τις ευθύνες των γονέων, όταν τα παιδιά εφαρμόζουν αυτά τα δικαιώματα.
 Άρθρο 15	Δικαίωμα στην ειρηνική δημόσια συνάντηση Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να συγκεντρώνεται μαζί με άλλα παιδιά, για να ενταχθεί σε ή να ιδρύσει μια ένωση ή οργάνωση, εφόσον δεν παραβιάζονται τα δικαιώματα των άλλων κατά τη διαδικασία.
 Άρθρο 16	Προστασία της ιδιωτικής ζωής Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να μην παρεμβαίνει κανείς στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένειά, την κατοικία ή την αλληλογραφία του, αλλά ούτε και να προσβάλλει κανείς ή να βλάψει την τιμή και την υπόληψή του.

Άρθρο 17

Πρόσβαση σε κατάλληλες πληροφορίες

Κάθε κράτος πρέπει να διασφαλίζει ότι τα παιδιά έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες μέσω διαφόρων μορφών μέσων επικοινωνίας, και ότι μπορούν να αποκτήσουν τις γνώσεις που είναι σημαντικές για την ευημερία τους. Το κράτος έχει, επίσης, την υποχρέωση να προστατεύει τα παιδιά από τις επιζήμιες πληροφορίες.

Άρθρο 18

Ευθύνες γονέων

Οι γονείς ή οι κηδεμόνες είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού. Το κράτος έχει την ευθύνη να τους στηρίζει σε αυτό και, για παράδειγμα, να εξασφαλίζει υπηρεσίες παιδικής μέριμνας και φροντίδας αν πρέπει οι γονείς να εργάζονται.

Άρθρο 19

Προστασία από κακοποίηση

Το κράτος είναι υπεύθυνο για την προστασία του παιδιού από κακοποίηση από τους γονείς ή άλλους ανθρώπους. Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να μάθει πώς να αποφεύγει ή να αντιμετωπίζει κάθε μορφή κακοποίησης.

Άρθρο 20

Παιδιά χωρίς οικογένειες

Κάθε παιδί που δε ζει με την οικογένειά του έχει το δικαίωμα σε ειδική προστασία και στήριξη. Στη συνέχεια, έχει το δικαίωμα σε μια ανύδοξη οικογένεια ή σε μέριμνα σε έναν κατάλληλο φορέα που σέβεται το θρησκευτικό, πολιτιστικό ή γλωσσικό του υπόβαθρο.

	Υιοθεσία Ένα παιδί μπορεί να υιοθετηθεί αν η υιοθεσία επιτρέπεται, αναγνωρίζεται και εγκρίνεται από τη χώρα, και αν εξυπηρετεί την ευημερία του παιδιού.
Άρθρο 21 	Παιδιά πρόσφυγες Κάθε παιδί που αναγκάζεται να εγκαταλείψει τη χώρα του, που είναι πρόσφυγας και ζητά άσυλο, έχει δικαίωμα σε ειδική προστασία από το κράτος.
Άρθρο 22 	Παιδιά με αναπηρία Κάθε παιδί με αναπηρία έχει δικαίωμα σε ειδικά μέτρα και εκπαίδευση. Θα πρέπει να βοηθηθεί, ώστε να είναι ανεξάρτητο και να συμμετέχει ενεργά στις κοινωνίες του.
Άρθρο 23 	Υγεία και καταρκές υπηρεσίες Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην καλύτερη δυνατή υγεία. Το κράτος έχει την υποχρέωση να καταπολεμά την παιδική θνησιμότητα, να εξασφαλίζει ματρική περίθαλψη για τα παιδιά, να καταπολεμά την κακή διατροφή και την ασθένεια, να εγγυάται την ματρική περίθαλψη για τις εγκύους και τις νέες μητέρες, να παρέχει εκπαίδευση σε θέματα υγείας, να αναπτύσσει την πρόληψη στον τομέα της δημόσιας υγείας, και να καταργεί έθνη που βλάπτουν τα παιδιά. Άρθρο 24

Άρθρο 25

Επανεξέταση της φροντίδας ή της θεραπείας

Κάθε παιδί που έχει εισαχθεί σε ένα ίδρυμα για την προστασία, τη φροντίδα ή τη θεραπεία του, έχει το δικαίωμα του ελέγχου και της επανεξέτασης της εισαγωγής του σε αυτό από την Πολιτεία.

Άρθρο 26

Κοινωνική πρόνοια

Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα στην κοινωνική πρόνοια, όπως σε κοινωνική ασφάλιση. Το κράτος εγγυάται επιδόματα για τα παιδιά, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική κατάσταση της οικογένειας ή αυτών που έχουν αναλάβει την επιμέλειά τους.

Άρθρο 27

Βιοτικό επίπεδο

Κάθε παιδί έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο κατάλληλο για τη σωματική, πνευματική, ηθική και κοινωνική του ανάπτυξη. Οι γονείς ή οι κηδεμόνες έχουν πάνω απ' όλα την ευθύνη για τη διασφάλιση αυτού. Το κράτος έχει την υποχρέωση να τους στηρίζει σε αυτό.

Άρθρο 28

Εκπαίδευση

Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Το κράτος έχει καθήκον να παρέχει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δωρεάν και υποχρεωτική, και οφείλει να κάνει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση προσήλη σε όλα τα παιδιά και τους νέους. Το κράτος έχει την υποχρέωση να διασφαλίσει ότι τα παιδιά και οι νέοι αντιμετωπίζονται κατάλληλα στο σχολείο, και ότι δεν παραβιάζονται τα ανθρωπίνως δικαιώματά τους.

Σκοπός της εκπαίδευσης

Η σχολική εκπαίδευση θα πρέπει να αναπτύσσει την προσωπικότητα και τα talέντα του κάθε παιδιού, να προετοιμάσει κάθε παιδί για την ενήλικη ζωή και να ενθαρρύνει τα παιδιά να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και τους πολιτισμούς και τις αξίες, τις θικές τους και των άλλων.

Άρθρο 29

Παιδιά που ανήκουν σε μειονότητες

Κάθε παιδί που ανήκει σε μειονότητα έχει το δικαίωμα να μάθει και να ασκεί τη δική του κουλτούρα, θρησκεία και γλώσσα.

Άρθρο 30

Ελεύθερος χρόνος, ξεκούραση και ψυχαγωγία

Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση και τον ελεύθερο χρόνο, στον οποίο μπορεί να παίξει και να συμμετέχει ελεύθερα στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.

Άρθρο 31

Παιδική εργασία

Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να προστατεύεται από κάθε μορφή εκμετάλλευσης και εργασίας, που θα μπορούσαν να βλάψουν την εκπαίδευση ή την ανάπτυξη του. Το κράτος έχει την υποχρέωση καθορισμού ενός ελάχιστου ορίου ηλικίας για το δικαίωμα στην εργασία, το ποσό των ωρών ανά ημέρα και τις συνθήκες εργασίας.

Άρθρο 32

Άρθρο 33

Προστασία από ναρκωτικές ουσίες

Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να προστατεύεται από την παραγωγή και το εμπόριο παράνομων ναρκωτικών.

Άρθρο 34

Προστασία από σεξουαλική εκμετάλλευση

Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να προστατεύεται από τη σεξουαλική εκμετάλλευση, την κακοποίηση και από την πορνεία και την πορνογραφία.

Άρθρο 35

Προστασία από πώληση και εμπορία

Το κράτος πρέπει να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να διασφαλίσει ότι τα παιδιά και οι νέοι δεν έχουν απασχοληθεί ή δεν διασυνδέονται.

Άρθρο 36

Προστασία από όλες τις άλλες μορφές εκμετάλλευσης

Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να προστατεύεται από όλες τις άλλες μορφές εκμετάλλευσης (π.χ. επαισία).

Άρθρο 37

Βασανιστήρια και φυλάκιση

Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην προστασία από τα βασανιστήρια, την απάνθρωπη μεταχείριση ή τιμωρία, την παράνομη σύλληψη ή οποιαδήποτε άλλη μορφή βλάβης της προσωπικής του ελευθερίας. Το κράτος έχει την υποχρέωση να απαγορεύει τη θανατική ποινή και την ισόβια κάθειρξη για τους νέους. Αν ένα παιδί έχει φυλακιστεί, έχει το δικαίωμα ανθρωπίνης και με σεβασμό μεταχείρισης. Εάν ένα παιδί ή ένα νεαρό άτομο συλλαμβάνεται, δεν πρέπει να πέσει υπό περιορισμό με ενήλικες, πρέπει να είναι σε θέση να κρατήσει επαφή με την οικογένειά του και να έχει το δικαίωμα σε νομική βοήθεια.

Άρθρο 38

Πόλεμος και ένοπλες συρράξεις

Τα παιδιά και οι νέοι κάτω των 15 ετών έχουν το δικαίωμα να μην λαμβάνουν μέρος σε πόλεμο και ένοπλες συρράξεις. Το κράτος έχει την υποχρέωση να χορηγεί ειδική προστασία για τα παιδιά που έχουν πληγεί από τον πόλεμο.

Άρθρο 39

Αποκατάσταση και ένταξη

Κάθε παιδί που είναι θύμα ένοπλης σύγκρουσης, βασανιστηρίων, παραμέλησης ή εκμετάλλευσης έχει το δικαίωμα σε κατάλληλη φροντίδα για να μπορέσει να αποκατασταθεί, ψυχικά και σωματικά, και να ενταχθεί σε μια κοινότητα.

Άρθρο 40

Δικαιοσύνη ανηλίκων

Κάθε παιδί που κατηγορείται για τη διάπραξη ενός εγκλήματος έχει το δικαίωμα να αντιμετωπίζεται με αξιοπρέπεια στα δικαστήρια. Είναι αδύνατο μέχρι αποδείξεως του εναντίου. Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα σε μια δίκαιη δίκη, σε δερμηνεία (αν χρειάζεται), στην προστασία της ιδιωτικής του ζωής και σε επανεξέταση μιας δικαστικής απόφασης. Το κράτος έχει την υποχρέωση να θέσει ένα ελάχιστο όριο ηλικίας κάτω από το οποίο τα παιδιά δεν μπορούν να θεωρηθούν ποινικώς υπεύθυνα. Το κράτος έχει, επίσης, την υποχρέωση να παρέχει εναλλακτικές λύσεις αντί φυλάκισης σε παιδιά και νέους που έχουν καταδικαστεί.

Φυλλάδιο-Κάρτες δηλώσεων για διαμάντι (συνάντηση 2, δραστηριότητα 2.2.)

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους σε κάθε περίπτωση και να συγκεντρώνονται για να εκφράσουν τις απόψεις του. Πρέπει να δίνεται μεγάλη σημασία στις απόψεις των παιδιών.

Πρέπει να γίνεται σεβαστό το δικαίωμα των παιδιών στην ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Δηλαδή τα παιδιά πρέπει να έχουν το δικαίωμα να μιλούν τη δική τους γλώσσα και να έχουν τη δική τους θρησκεία και πολιτισμό.

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να μην παρεμβαίνει κανείς στην ιδιωτική τους ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία και ούτε να προσβάλλει κανείς ή να βλάψει την τιμή τους.

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να είναι με την οικογένεια τους ή με τα άτομα εκείνα που θα φροντίζουν για αυτά καλύτερα.

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση, η οποία είναι υποχρεωτική και δωρεάν για όλους. Σκοπός της εκπαίδευσης πρέπει να είναι η ανάπτυξη της προσωπικότητας, των χαρισμάτων, των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων, του σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το φυσικό περιβάλλον και τέλος η προετοιμασία των παιδιών για μια υπεύθυνη ζωή χωρίς διακρίσεις.

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στο παιχνίδι και στη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.

Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να είναι ασφαλή και να μην βλάπτονται ή παραμελούνται. Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να προστατεύονται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση εργασίας βλαβερής για τη ζωή και την ανάπτυξή τους. Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από κάθε μορφή εκμετάλλευσης και βίας. Το κράτος πρέπει να προστατεύει και να φροντίζει ώστε τα παιδιά να μην επηρεάζονται από τις ένοπλες συρράξεις και να μην λαμβάνουν μέρος σε πόλεμο.

Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν και να μοιράζονται πληροφορίες από τα μέσα ενημέρωσης. Η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και οι εφημερίδες θα πρέπει να παρέχουν πληροφορίες που τα παιδιά κατανοούν και δεν πρέπει να δείχνουν υλικό που θα μπορούσε να βλάψει τα παιδιά ή άλλους.

Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν ιατρική φροντίδα καλής ποιότητας, υπηρεσίες κοινωνικής ασφάλισης, καθαρό νερό, θρεπτικό φαγητό και ένα καθαρό περιβάλλον, ούτως ώστε να παραμείνουν υγιή και σε καλή σωματική κατάσταση.

Εικόνες με επιθυμίες και ανάγκες (συνάντηση 2, δραστηριότητα 2.2.)

Καταφύγιο

Οικογένεια

Προστασία

Εκπαίδευση

Φάρμακα

Φιλία

Παιχνίδι

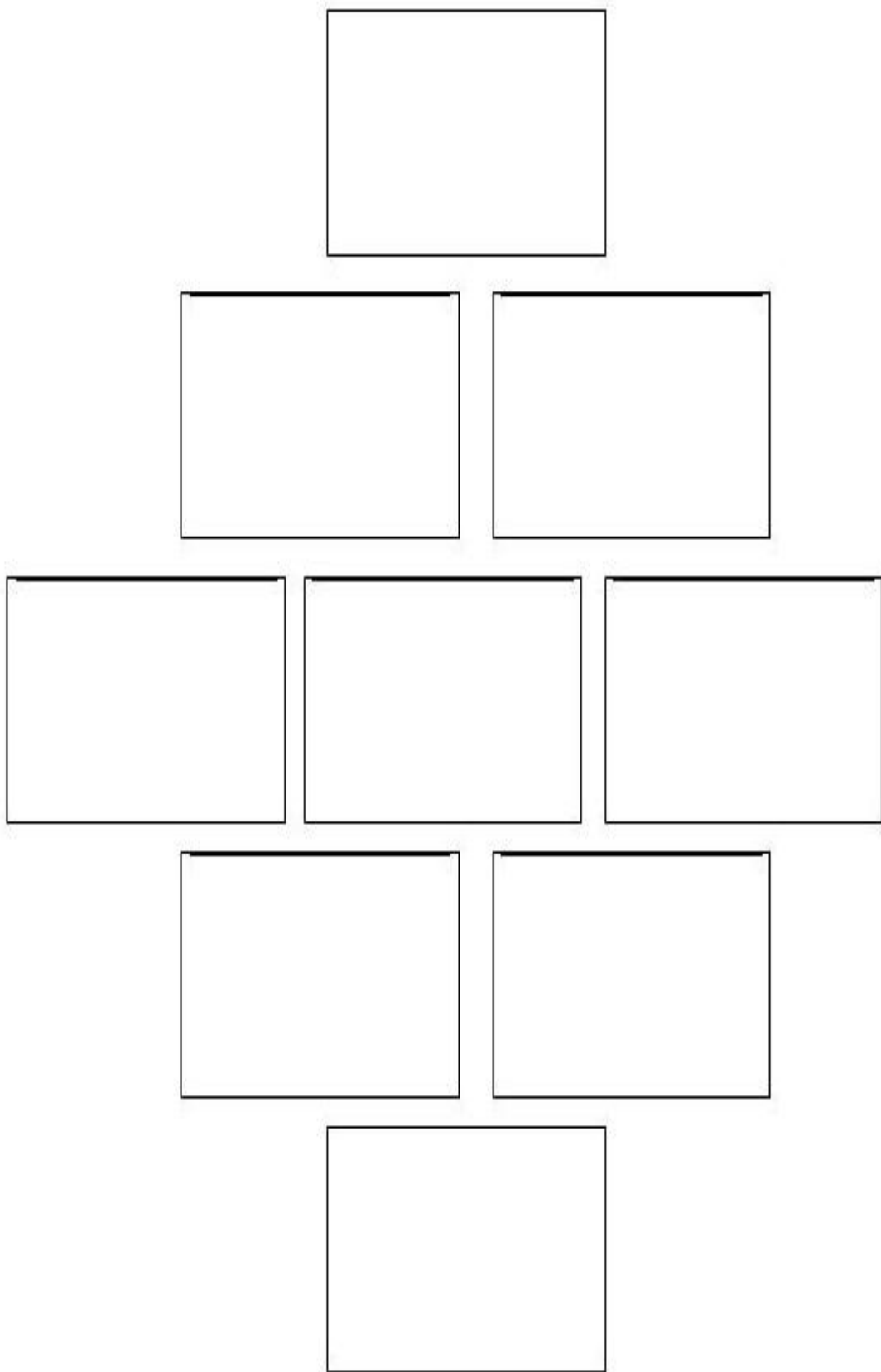

Φαγητό

Νερό

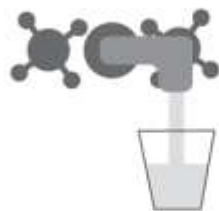
Κάρτες με Ανάγκες & Επιθυμίες (Συνάντηση 3, δραστηριότητα 3.1.)

ευκαιρίες για να μοιραστώ με
άλλους τη γνώμη μου

Λεφτά για να ξοδέψω όπως μου αρέσει

Καθαρό νερό

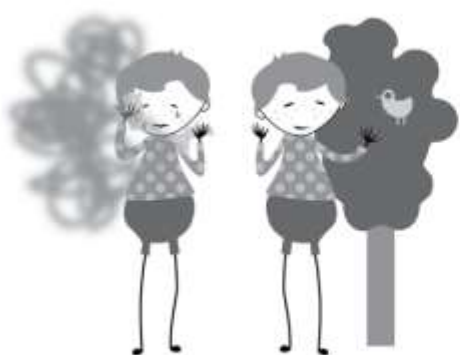
Δικό μου υπνοδωμάτιο

Ηλεκτρονικό υπολογιστή
και πρόσβαση στο διαδίκτυο

Δίκαιη μεταχείριση και απουσία διακρίσεων

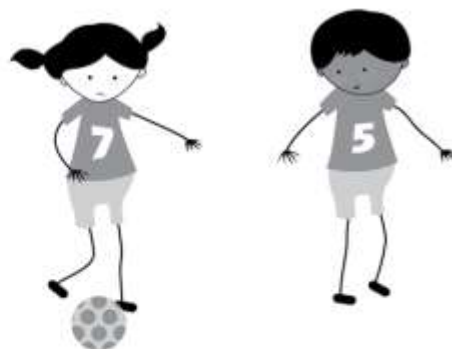
Καθαρό περιβάλλον

Κινητό τηλέφωνο

Αναψυκτικό και μπιφτέκι

Ευκαιρίες για ξεκούραση και παιχνίδι

Τηλεόραση και εφημερίδα

Ευκαιρίες για άσκηση της θρησκείας

Άνετο σπίτι

Ρούχα της μόδας

Διακοπές στην παραλία

Θρεπτικό φαγητό

Προστασία από κακομεταχείριση

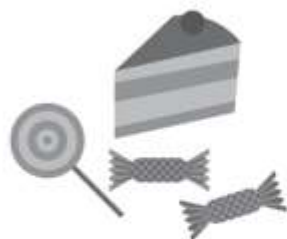
Εκπαίδευση

Γιατροί

Ποδήλατο

Γλυκά

Κοσμήματα

Mp3 player ή discman

Ζεστά ρούχα

Γονείς

Παιχνίδια

Φάρμακα και ανοσοποιητικά
για ασθενείς

Δημοκρατικές εκλογές και κανόνες

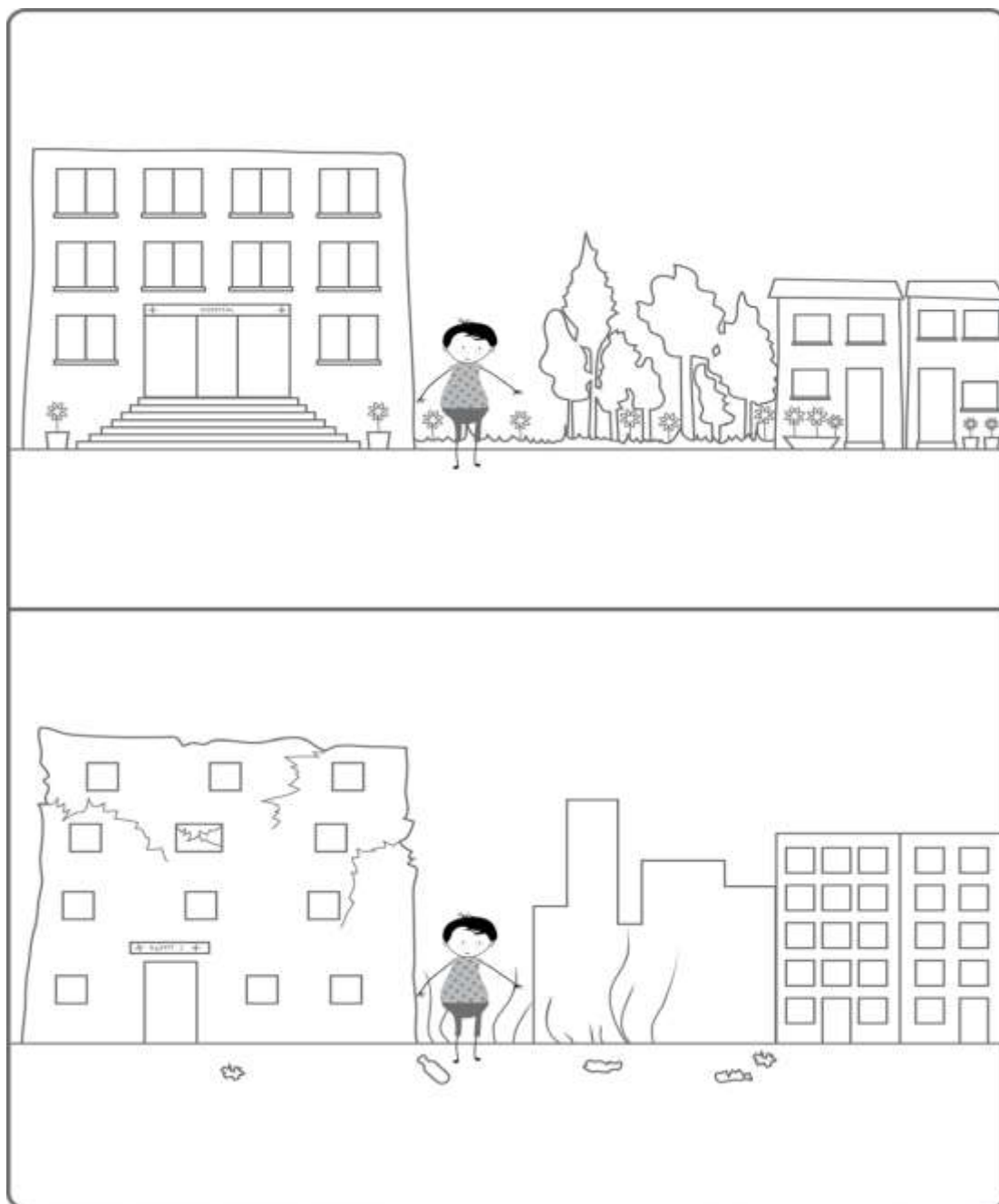

Ρολόι

Ευκαιρίες για άσκηση της κουλτούρας
και της γλώσσας μου

Φυλλάδιο ζωγραφικής με 2 περιβάλλοντα (συνάντηση 3, δραστηριότητα 3.2.)

Κάρτες με δικαιώματα & υποχρεώσεις (συνάντηση 4, δραστηριότητα 4.1.)

Να μου φέρονται ευγενικά	Να ζητάω βοήθεια
Να κάνω το καλύτερο που μπορώ	Να κάνω τις εργασίες μου
Να έχουμε καθαρή και όμορφη τάξη	Να δουλεύουμε με ησυχία στην τάξη
Να χρησιμοποιώ με προσοχή το υλικό της τάξης και να το ξαναβάζω στη θέση του	Να φέρομαι με ευγένεια
Να μαθαίνω	Να λέω στο δάσκαλο αυτό που νιώθω
Να μαθαίνω για τη ζωή και τον πολιτισμό	Να ακολουθώ τις οδηγίες των δασκάλων
Να κάνω σωστή χρήση του ελεύθερου χρόνου μου	Να μου δίνουν σημασία όταν μιλάω
Να μην πειράζω τους άλλους	Να μην με πειράζουν

Να προσέχω τους άλλους όταν μιλούν	Να τρώω υγιεινά φαγητά
Να μη με χτυπούν και να μην με βρίζουν	Να είμαι στην ώρα μου στο σχολείο
Να μαθαίνω την αλήθεια	Να λέω την αλήθεια
Να φοράω ζεστά ρούχα όταν κάνει κρύο	Να ρωτάω για να φορέσω το ρούχο ενός άλλου

Μελέτες περίπτωσης (βλ. σελ. 48, Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή, Ε΄ Δημοτικού)
Συνάντηση 4, δραστηριότητα 4.2.

1^η Μελέτη περίπτωσης: Η Ιωάννα ζήτησε από τους γονείς της να της επιτρέψουν να έρχονται οι φίλοι της μια φορά την εβδομάδα στο σπίτι για να παίζουν. Οι γονείς της συμφώνησαν, αρκεί να τακτοποιούσε το σπίτι, όταν θα τελειώνουν το παιχνίδι. Κάθε φορά που έρχονταν οι φίλοι της έπαιζαν πολλά παιχνίδια και χρησιμοποιούσαν τους περισσότερους χώρους του σπιτιού. Όταν εκείνοι έφευγαν, η Ιωάννα πήγαινε για ύπνο χωρίς να κάνει καμία δουλειά. Έτσι αναγκάζονταν οι γονείς της ή τα αδέρφια της να μαζεύουν τα παιχνίδια και να τακτοποιούν τον χώρο. Μια μέρα οι γονείς της Ιωάννας της ανακοίνωσαν ότι οι φίλοι της δεν μπορούν να ξαναέρθουν στο σπίτι. Η Ιωάννα άρχισε να διαμαρτύρεται για την απόφαση των γονιών της και να φωνάζει ότι ήταν δικαίωμά της να καλεί τους φίλους της και ότι δεν μπορούσαν να της το στερήσουν.

- Ποιο δικαίωμα είχε η Ιωάννα;
- Γιατί κινδύνευσε να χάσει το δικαίωμα αυτό;

2^η Μελέτη περίπτωσης:

- Αλέξανδρος: Γιατί το είπες αυτό Πέτρο; Σταμάτα πια, γίνεσαι ενοχλητικός!
- Πέτρος: Και τι έγινε που τον είπα χοντρό; Δεν έχω το δικαίωμα να λέω ελεύθερα τη γνώμη μου;

- Ποιο δικαίωμά του διεκδικεί ο Πέτρος;
- Γιατί διαμαρτύρεται ο Αλέξανδρος;
- Ποιο δικαίωμα του συμμαθητή του υπερασπίζεται ο Αλέξανδρος;

Συνάντηση 4, δραστηριότητα 4.3. Πίνακας για αντιστοίχιση δικαιωμάτων-υποχρεώσεων

Ονόματα των μελών της ομάδας	
Δικαιώματα	Κανόνες & Υποχρεώσεις
Άρθρο 12 Εκφράζουμε τις απόψεις και ενδιαφέροντά μας Σε τι αφορά;	
Άρθρο 13 Ελευθερία της έκφρασης Σε τι αφορά;	
Άρθρο 28 Το δικαίωμα στην εκπαίδευση Σε τι αφορά;	
Άρθρο 31 Το δικαίωμα στην ανάπαυση και τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου Σε τι αφορά;	

Φυλλάδιο: Καταστάσεις

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ 1

Η κυβέρνηση έχει αποφασίσει να κλείσει όλα τα σχολεία και πανεπιστήμια. Από αύριο και στο εξής, όλα τα παιδιά μπορούν να κάνουν ό,τι θέλουν αντί να πηγαίνουν σχολείο. Ποιες άμεσες επιδράσεις θα παρουσιάζονταν σε αυτή την κατάσταση; Και στο μέλλον;

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ 2

Η κυβέρνηση έχει αποφασίσει να κλείσει όλα τα νοσοκομεία για να γλιτώσει χρήματα. Δεν θα υπάρχουν πια γιατροί ή φαρμακεία. Αντί αυτού, θα προσφέρονται βιβλία με γιατρικά με βότανα σε χαμηλές τιμές. Ποιες άμεσες επιδράσεις θα παρουσιάζονταν σε αυτή την κατάσταση; Και στο μέλλον;

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ 3

Η κυβέρνηση έχει αποφασίσει πως απαγορεύεται να παίζει κανείς στους δρόμους, στα πάρκα, στα σχολεία ή οπουδήποτε μπορεί κάποιος να δει ανθρώπους να παίζουν. Πέραν αυτού, όλα τα καταστήματα παιχνιδιών θα κλείσουν και κανείς δεν θα μπορεί πλέον να πουλά παιχνίδια. Όποιος βρεθεί να παίζει στο σπίτι του θα πηγαίνει δικαστήριο και τελικά θα καταλήγει στη φυλακή. Ποιες άμεσες επιδράσεις θα παρουσιάζονταν σε αυτή την κατάσταση; Και στο μέλλον;

Συνάντηση 5, δραστηριότητα 5.2. Κάρτες παραβάσεις δικαιωμάτων

Πήγες διακοπές στην πόλη του φίλου σου. Μία μέρα πήγατε στη βιβλιοθήκη της πόλης και δεν σας άφησαν να μείτε επειδή είπαν ότι θα κάνατε φασαρία και θα ενοχλούσατε τους μεγάλους και επειδή εσύ δεν ήσουν από αυτή τη πόλη.

**ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΠΟΥ ΘΑ ΕΞΟΥΛΕΤΕΡΩΝΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ
ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ;**

Παρόλο που ο αδελφός του φίλου σου είναι 13 χρονών, αυτός παραπονιέται ότι οι γονείς του διαβάζουν όλη την αλληλογραφία του πριν να τον αφήσουν να τη δει ο ίδιος μόνος του.

**ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟ
ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΟΥ ΘΑ
ΕΞΟΥΛΕΤΕΡΩΝΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ**

Δικαιούμαστε να μιλάμε μόνο την εθνική μας γλώσσα στο σχολείο μου. Τα παιδιά που μιλούν μια άλλη γλώσσα τιμωρούνται όταν μιλούν στη γλώσσα τους, ακόμα και όταν βρίσκονται στην αυλή.

ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΝΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ;

Επειδή η οικογένεια ενός συνομήλικου σας κοριτσιού ζούσε μακριά από το κέντρο υγείας, όταν το κορίτσι ήταν πιο μικρή δεν εμβολιάστηκε. Τώρα είναι 8 χρονών και έχει πολιομυελίτιδα.

ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΝΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ;

Ένας από τους φίλους σου έχασε το παπούτσι του αλλά δεν έχει αρκετά χρήματα για να αγοράσει ένα καινούργιο ζευγάρι. Το σχολείο λέει ότι δεν επιτρέπονται τα ξυπόλυτα παιδιά.

ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΝΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ;

Υπάρχει ένα κορίτσι στο σχολείο σου που δεν μπορεί ποτέ να παίζει μετά από το σχολείο και που δεν έχει χρόνο να μελετήσει επειδή πρέπει να προσέχει τα μικρότερα της αδέρφια.

ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΝΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ;

Μαθαίνεις ότι σε κάποιες χώρες τα παιδιά υποχρεώνονται να λάβουν μέρος σε πολέμους για να πολεμήσουν. Είναι πεινασμένα, διψασμένα και πολύ τρομαγμένα.

ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΝΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ;

Ένα αγόρι από το σχολείο σου είναι Ρομά. Συνήθως λείπει από την τάξη και τον έχεις δει το βράδυ να πουλάει χαρτομάντηλα. Δεν έχει χρόνο να κάνει τα μαθήματά του ή να παίζει με τους φίλους του. Δείχνει πολύ κουρασμένος.

ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΝΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ;

Συνάντηση 5, δραστηριότητα 5.2. Κάρτες δικαιώματα εξουδετέρωσης

**ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ:**

**ΔΣΠ, Άρθρο 38,
Προστασία των παιδιών από
ένοπλες συγκρούσεις**

Τα παιδιά και οι νέοι κάτω των 15 ετών έχουν το δικαίωμα να μην λαμβάνουν μέρος σε πόλεμο. Το κράτος πρέπει να χορηγεί ειδική προστασία για τα παιδιά που έχουν πληγεί από τον πόλεμο.

**ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ:**

**ΔΣΠ, Άρθρο 32,
Παιδική εργασία**

Η κυβέρνηση πρέπει να προστατεύει τα παιδιά από επικίνδυνες εργασίες που βλάπτουν την υγεία τους ή τη μαθησή τους ή που οδηγούν στην εκμετάλλευσή τους.

**ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ:**

**ΣΔΠ Άρθρο 24,
Ιατροφαρμακευτική
περίθαλψη & υπηρεσίες
υγείας**

Τα παιδιά όταν είναι άρρωστα, έχουν δικαίωμα σε καλής ποιότητας υγειονομική φροντίδα και σε καθαρό νερό, θρεπτικό φαγητό, και ένα καθαρό περιβάλλον ώστε να παραμείνουν υγιή.

**ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ:**

**ΔΣΠ, Άρθρο 28, 29,
Εκπαίδευση, Σκοπός
εκπαίδευσης**

Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Το σχολείο θα πρέπει να αναπτύσσει την προσωπικότητα και τα talenta κάθε παιδιού, να προετοιμάζει το παιδί για την ενήλικη ζωή και για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

**ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ:**

**ΣΔΠ, Άρθρο 27,
Αξιοπρεπές επίπεδο
διαβίωσης**

Τα παιδιά πρέπει να ζουν σε καλές συνθήκες διαβίωσης που να εξυπηρετούν τις σωματικές και ψυχικές τους ανάγκες. Η κυβέρνηση πρέπει να βοηθά τις φτωχές οικογένειες για να τα παρέχουν αυτά.

**ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ:**

**ΣΔΠ, Άρθρο 17, Η
πρόσβαση του παιδιού σε
πληροφορίες και μέσα
ενημέρωσης**

Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να αναζητούν, να λαμβάνουν και να μοιράζονται πληροφορίες, σε όλες τις μορφές τους, εφ' όσον δεν βλάπτουν αυτούς ή άλλους.

**ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ:**

**ΣΔΠ, Άρθρο 31,
Αναψυχή, παιχνίδι &
πολιτισμός**

Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να χαλαρώνουν και να παίζουν, και να συμμετέχουν σε μια ευρεία γκάμα από ψυχαγωγικές και πολιτισμικές δραστηριότητες.

**ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ:**

**Άρθρο 16,
Προσωπική ζωή, τιμή και
φήμη**

Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα στην προσωπική ζωή. Ο νόμος πρέπει να τους προστατεύει από επιθέσεις ενάντια στον τρόπο ζωής τους, στο καλό τους όνομα, τις οικογένειές τους, τα σπίτια τους και την αλληλογραφία τους.

Εικόνες με κτήρια & μέρη (Καλαμάτα)

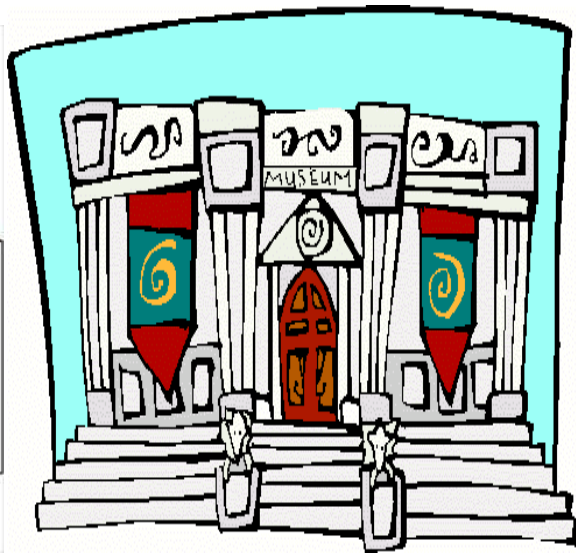

Εικόνες με κτήρια & μέρη (χωριό)

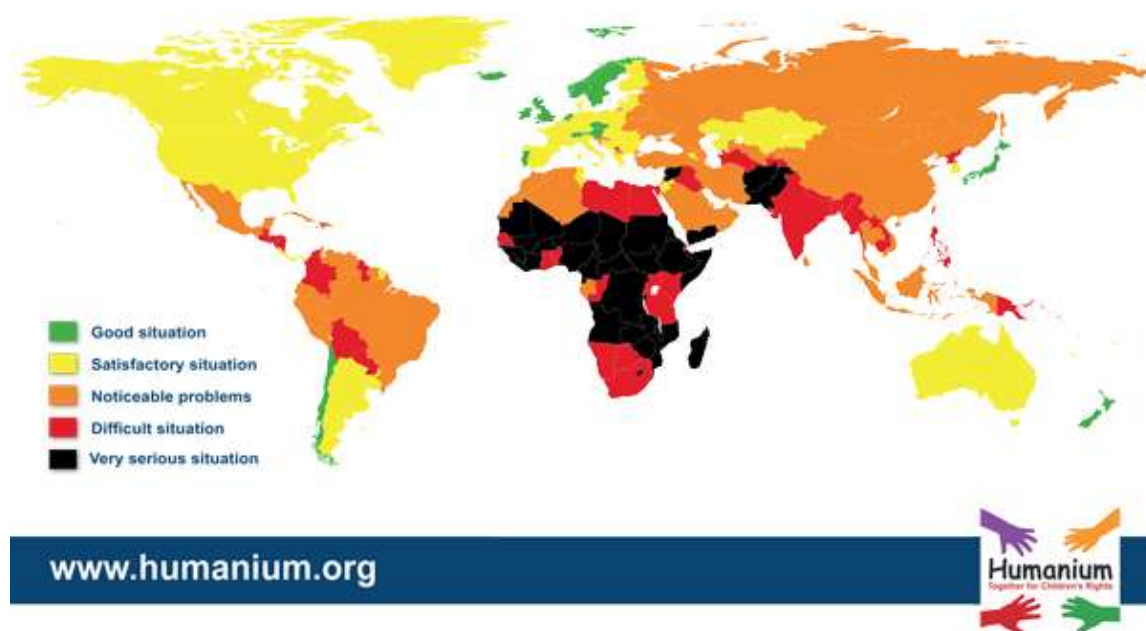

Συνάντηση 6, Δραστηριότητα 6.1. Παγκόσμια προβλήματα

CHILDREN'S RIGHTS WORLDWIDE 2016

Τα δικαιώματα των παιδιών στον κόσμο: Πράσινο = καλές συνθήκες, Κίτρινο = Ικανοποιητικές, Πορτοκαλί = Αξιοσημείωτα προβλήματα, Κόκκινο = Δύσκολες συνθήκες, Μαύρο = Πολύ σοβαρά προβλήματα

Συνάντηση 6. Δραστηριότητα 6.2. Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών

Εικόνες συμβόλων Μ.Κ.Ο.

act:onaid

Διαφάνειες από τη παρουσίαση Διεθνών Οργανισμών & Μ.Κ.Ο.

Δράση παγκόσμιων & ελληνικών οργανώσεων (ΜΚΟ) για τα Δικαιώματα των Παιδιών

- Unicef
- Ο Συνήγορος του Παιδιού
- Το χαμόγελο του Παιδιού
- Παιδικά χωριά SOS ΕΛΛΑΔΟΣ
- Save the Children
- ΕΛΙΖΑ
- Διεθνής Αμνηστία
- Action Aid Greece
- Γιατροί χωρίς Σύνορα

Τα δικαιώματα των παιδιών στον κόσμο: Πράσινα - καλές συνθήκες, Κίτρινα - ικανοποιητικές, Πορτοκαλί - αξιοσημείατα προβλήματα, Κόκκινα - δύσκολες συνθήκες, Μαύρα - Πολύ σοβαρά προβλήματα

Unicef

Έργα της Unicef :

- Δικαιώματα Παιδιού {παιδική επιβίωση (υγιεινή, εμβολιασμός, μητρικός θηλασμός), παιδική προστασία (παιδική εργασία), εκπαίδευση}
- Προγράμματα βοήθειας
- Επείγουσες ανάγκες

Δραστηριοποίηση σε Εκπαίδευση & Συνηγορία για τα Δικαιώματα του Παιδιού:

• Συνηγορούμε για τα Δικαιώματα του Παιδιού (όπως ετήσια έκθεση «η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα», συνεργασία με Ε.Ε. για «Μανιφέστο για τα Δικαιώματα του Παιδιού» κ.ά.)

• Υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα σχολεία (όπως «Σχολεία υπερασπιστές των παιδιών», «Τα παιδιά γράφουν & ζωγραφίζουν τα Δικαιώματά τους»)

Ανδρ. Δημητρίου 8 & Τζ. Κέννεντυ 37, Τ.Κ. 16121, Καισαριανή, Αθήνα, Ελλάδα
Τηλ.: +30 210 72 55 555, Φαξ :+30 210 72 52 555, email: info@unicef.gr

Ο Συνήγορος του Παιδιού

Τι κάνει:

- Ερευνά συγκεκριμένες παραβιάσεις δικαιωμάτων των παιδιών
- Προσπαθεί να κάνει γνωστά τα δικαιώματα των παιδιών
- Φροντίζει για τη συμμετοχή των παιδιών σε θέματα που τα αφορούν
- Παρακολουθεί την εφαρμογή των νόμων για τα παιδιά
- Συναντά τα παιδιά στους χώρους όπου ζουν & εκπαιδεύονται

Ο Συνήγορος στα σχολεία:

- Πρόγραμμα «τα παιδιά συναντούν τον συνήγορό τους»
- Πρόγραμμα «συζητάμε για τα δικαιώματά μας»

Μπορείς να επικοινωνήσεις με τον συνήγορο του Παιδιού για να τον ρωτήσεις αν έχει παραβιαστεί κάποιο δικαίωμά σου και τι μπορείς να κάνεις για αυτό

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ, Ιστοχώρος: www.0-18.gr, Χαλκοκονδύλη 17, ΤΚ 104 32
EMAIL: cr@synigoros.gr ΤΗΛ.: 213 1306703 - 213 1306605 (Γραμματεία),
ΤΗΛ.: 800.11.32000 (γραμμή για παιδιά), Fax 210 7292129

Το χαμόγελο του Παιδιού

Στόχοι:

- Κατοχύρωση, προστασία, προώθηση δικαιωμάτων παιδιών
- Δωρεάν ιατρική-φαρμακευτική περίθαλψη, δημιουργία συμβουλευτικού σταθμού

Έργο (πρόληψη, παρέμβαση, θεραπεία):

- Δίπλα σε κάθε παιδί θύμα βίας
- Δίπλα σε κάθε παιδί θύμα εξαφάνισης
- Δίπλα σε κάθε παιδί με προβλήματα υγείας
- Δίπλα σε κάθε παιδί σε κατάσταση φτώχειας

Χρήσιμα τηλέφωνα:

- [116000](tel:116000) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΓΡΑΜΜΗ ΓΙΑ ΕΞΑΦΑΝΙΣΜΕΝΑ ΠΑΙΔΙΑ
- [116111](tel:116111) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΓΡΑΜΜΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ
- [1056](tel:1056) ΕΘΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ SOS ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ
- [115 25](tel:11525): ΓΡΑΜΜΗ ΜΑΖΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ
- [1107](tel:1107): ΕΘΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

[ΓΡΑΜΜΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ 11040](tel:11040)

Ζήνωνος Ελεάτου 10 – Τ.Κ.15124 Μαρούσι

Τηλ : [+30 210 3306150](tel:+302103306150), Φαξ: +30 210 3843038, Email: info@hamogelo.gr

Παιδικά χωριά SOS ΕΛΛΑΔΟΣ

Έργο για τα παιδιά σε ανάγκη:

- Δημιουργία οικογενειών για παιδιά που βρίσκονται σε ανάγκη,
- Συμμετοχή στην κοινοτική ζωή και ανταπόκριση στις ανάγκες της κοινωνικής ανάπτυξης των πιο ευάλωτων παιδιών και νέων ανθρώπων,
- Δημιουργία εγκαταστάσεων και προγράμματα πρόληψης με στόχο την ενίσχυση οικογενειών για την αποφυγή της εγκατάλειψης των παιδιών,
- Παροχή εκπαίδευσης και υγειονομικής περίθαλψης, καθώς και ανταπόκριση σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης

Οράματα για το κόσμο των παιδιών:

- Κάθε παιδί ανήκει σε μια οικογένεια
- Κάθε παιδί μεγαλώνει με αγάπη, σεβασμό, ασφάλεια

e-mail: sosathens@sos-villages.gr, Καρ. Σερβίας 12-14, Τ.Κ.105 62 Αθήνα

Τηλ. 210 33 13 661-3, Fax. 210 32 26 652

email: sos.thessaloniki@sos-villages.gr, Γρηγορίου Παλαμά 8, Τ.Κ.546 22 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310 226 644. Fax. 2310 282 846

Save the Children

Save the Children

Έργα:

- Ανθρωπιστικό έργο
- Παγκόσμια καμπάνια
- Υγεία
- Εκπαίδευση
- Παιδική προστασία
- Διακυβέρνηση δικαιωμάτων παιδιού
- Συνηγορία
- Παιδική φτώχεια

Έργο στην Ελλάδα:

- Προστασία & προσφορά βοήθειας σε παιδιά πρόσφυγες & μετανάστες
- Προγράμματα προστασίας παιδιών,
- Δράσεις σχετικά με διατροφή & διανομή φαγητού & πρόνοια για άλλα υλικά αγαθά (προϊόντα υγιεινής, ρούχα, κουβέρτες).
- Παροχή ζωτικής σημασίας καταλυμάτων για τα ασυνόδευτα παιδιά

SAVE THE CHILDREN GREECE

Παπαδιαμαντοπούλου 54, Τ.Κ.15771, Αθήνα, Ελλάδα

Τηλέφωνο: +30 (0)10 775 87 32, Fax: +30 (0)10 779 94 81, Email: stc@nyx.gr

ΕΛΙΖΑ

Στόχος:

- Προστασία & προαγωγή δικαιωμάτων των παιδιών από κακοποίηση ή παραμέληση με έμφαση στη προσχολική ηλικία
- Ευαισθητοποίηση & εκπαίδευση

Δράσεις:

- Πρόγραμμα ΒΗΜΑ για πρόληψη παραμέλησης και/ή κακοποίησης παιδιού
- Εκπαίδευση παιδιών για πρόληψη κακοποίησης
- Ξενώνας θεραπείας & αποκατάστασης
- Εκπαίδευση ιατρών για προστασία παιδιού
- Συνεργασία με την ένωση «Μαζί για το Παιδί» (συμβουλές, καταγγελίες, ενημέρωση για φορείς, πληροφορίες για υπηρεσίες)

Ερμού & Χριστοπούλου 2, Τ.Κ.105 63 Αθήνα
Τηλ. +30 210 3231704, Φαξ: +30 210 3254144
E-mail: info@eliza.org.gr

Διεθνής Αμνηστία

Στόχος:

Πρώθηση & προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Δράσεις:

- Δημιουργία νέων διεθνών θεσμών & προτύπων
- Προστασία υπερασπιστών Α.Δ. που κινδυνεύουν
- Τερματισμός δραστηριοτήτων που οδηγούν σε μαζικές παραβιάσεις
- Πρόληψη παραβιάσεων σε καταστάσεις κρίσης
- Καταπολέμηση των βαθύτερων αιτίων των παραβιάσεων, όπως οι διακρίσεις

Σίνα 30, Τ.Κ. 106 72 Αθήνα
Τηλ: 210.36.00.628, Φαξ: 210.36.38.016
Email: athens@amnesty.org.gr

Action Aid Greece

Στόχος.

Καταπολέμηση φτώχειας & ανισότητας

Δράση σε 5 διεθνείς προτεραιότητες:

- Γεωργία & φυσικοί πόροι
- Πολιτική επιρροή των φτωχών
- Εκπαίδευση
- Συρράξεις & Καταστροφές
- Γυναίκες & κορίτσια

2 προγράμματα στην Ελλάδα:

- «Πολίτης του κόσμου»
- «Αναδοχή παιδιού»

ActionAid Ελλάς
Φαλήρου 52, Τ.Κ.117 41, Αθήνα
Τηλ: 210 9212321, Fax: 210 9212376
E-mail: info.hellas@actionaid.org

Γιατροί χωρίς Σύνορα

Έργο:

- Βασική ιατρική φροντίδα
- Λειτουργία νοσοκομείων
- Υλοποίηση χειρουργικών προγραμμάτων
- Καταπολέμηση επιδημιών
- Πραγματοποίηση εκστρατειών εμβολιασμού
- Αντιμετώπιση υποσιτισμού
- Παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας

Ξενίας 15, Αθήνα Τ.Κ.155 27
ΤΗΛ.: 210 5 200 500
EMAIL: info@msf.gr

Ιστοσελίδες

<https://www.unicef.gr/>

<http://www.0-18.gr/>

<https://www.hamogelo.gr/>

<http://www.sos-villages.gr/>

<https://www.savethechildren.net/>

<http://eliza.org.gr/>

www.amnesty.gr

<http://www.actionaid.gr/>

<https://msf.gr/>

Συνάντηση 6, Δραστηριότητα 6.3. Αγωνιστές για τα Δικαιώματα

Από νωρίς ο Iqbal Masih γνωρίζει το σκληρό πρόσωπο της ζωής. Οι γονείς του τον πουλάνε σαν σκλάβο σε ταπητουργείο όταν ήταν τεσσάρων για 600 ρουπίες. Ο μικρός εξαναγκάζεται να δουλεύει

12 ώρες τη μέρα, φτιάχνοντας χαλιά. Όταν δεν εργάζεται ζει αλυσοδεμένος σε ένα υπόγειο γεμάτο υγρασία, με ελάχιστο φαγητό, φως και οξυγόνο. Μετά

από αρκετές προσπάθειες να δραπετεύσει τελικά βρίσκει προστασία στο Απελευθερωτικό Μέτωπο του Πακιστάν για την Εκμετάλλευση της Παιδικής Εργασίας. Με τη βοήθεια του Μετώπου,

αλλά και αρκετών ακτιβιστών καταφέρνει να απελευθερώσει 3.000 παιδιά που δούλευαν σαν σκλάβοι στα ταπητουργεία. Το 1994 τιμήθηκε με το Βραβείο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Reebok

και ξεκίνησε παγκόσμια περιοδεία με ομιλίες κατά της παιδικής εργασίας και επισκέψεις σε σχολεία. Το νήμα της ζωής του κόβεται στην ηλικία των 13 ετών από τις σφαίρες της «Μαφίας των Χαλιών»

Η Malala Yousafzai αγωνίστηκε ενάντια στην παιδική εργασία και εκμετάλλευση, και υπέρ του δικαιώματος των παιδιών στην εκπαίδευση. Είναι η μικρότερη κάτοχος του Νόμπελ Ειρήνης, που της απονεμήθηκε το 2014 από τη Σουηδική Επιτροπή. Η αγάπη της

για μάθηση και ο αγώνας της για το δικαίωμα των κοριτσιών στην εκπαίδευση στο Πακιστάν λίγο έλειψε να της κοστίσει τη ζωή. Η Malala Yousafzai έστρεψε πάνω της τα βλέμματα της παγκόσμιας κοινότητας όταν το πρωί της 9ης Οκτωβρίου του 2012 πυροβολήθηκε στο κεφάλι, ενώ βοισκόταν

μέσα στο σχολικό λεωφορείο. Νοσηλεύτηκε σε κρίσιμη κατάσταση σε νοσοκομείο του Πακιστάν και όταν διέφυγε τον κίνδυνο μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο «Queen Elizabeth» στο Μπέρμινγχαμ της Αγγλίας. Η αγάπη της για

τα γράμματα ξεκίνησε από την πρώτη εκπαίδευση που της έδωσε ο πατέρας της, που ήταν ιδιοκτήτης σχολείου και ποιητής. Από την ηλικία των 11 ετών έγραφε με ψευδώνυμο σε μπλογκ, όπου συνήθιζε να περιγράφει την καθημερινότητά της στην πόλη Mingora, στο βορειο-δυτικό Πακιστάν και ωσικά να τονίζει το

δικαίωμα των κοριτσιών στη μόρφωση. Αυτή τη θέση υποστήριξε και στις συνεντεύξεις που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια, όταν έγινε γνωστή η ταυτότητά της, στρέφοντας τα βλέμματα της δημοσιότητας πάνω της.

Ο Baruani Ndume είπε: "Σκοπός μου είναι τα παιδιά όλου του κόσμου να αποκτήσουν τη δική τους φωνή έτσι ώστε τα δικαιώματά τους να μην καταπατώνται πουθενά".

Ο Baruani Ndume σε ηλικία επτά χρόνων, το 2000, ξεφεύγει από τον στρατό του Κονγκό που εισέβαλε στο σπίτι του. Με τη βοήθεια ενός συγχωριανού του καταφθάνει σε καταυλισμούς φτιαγμένοι για να φιλοξενούν όσους κατάφεραν να μην

πέσουν στα θανατηφόρα χέρια του στρατού. Εκεί μάχεται για την επιβίωσή του και με τη βοήθεια του Γραφείου Προσφύγων λαμβάνει υγειονομική περίθαλψη και εκπαίδευση. Οι εμπειρίες

ζωής που συλλέγει στον καταυλισμό, τον μετατρέπουν σε έναν δραστήριο νέο ακτιβιστή ο οποίος αγωνίζεται για να βοηθήσει τα παιδιά των καταυλισμών να εκπαιδευτούν, να αποκτήσουν τη δική τους φωνή και να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Ο Baruani δεν χάνει

την ευκαιρία να μιλήσει δημοσίως στο Κοινοβούλιο των Παιδιών καθώς και στον Οργανισμό Παίδων που έχει φτιαχτεί στον καταυλισμό. Μετά από χρόνια προσπαθειών και έντονης δράσης, το 2009, σε ηλικία 16 ετών, κερδίζει το Βραβείο Ειρήνης.

Ο **Γιάνους Κόρτσας** ήταν Πολωνός παιδίατρος, παιδαγωγός, συγγραφέας, δημοσιογράφος, κοινωνικός ακτιβιστής και αξιωματικός του πολωνικού στρατού.

Γεννήθηκε στις 22 Ιουλίου 1878 ή 1879 στη Βαρσοβία και πέθανε στις 5 Αυγούστου 1942 στο στρατόπεδο εξόντωσης Τρεμπλίνκα.

Θεωρείται πρόδρομος στην υπεράσπιση και την προώθηση θεμάτων που αφορούν τα δικαιώματα και την πλήρη ισότητα των παιδιών.

Το 1919 διακηρύσσει τον «Μεγάλο Χάρτη των Ελευθεριών» ως έναν χάρτη των βασικών δικαιωμάτων του παιδιού. Ως διευθυντής ορφανοτροφείου δημιούργησε, μεταξύ άλλων, δικαστήριο μεταξύ

των παιδιών για την επίλυση δικών τους συναδελφικών υποθέσεων. Εκεί εξέταζαν θέματα που υπέβαλαν τα ίδια. Σε αυτό το δικαστήριο επίσης, τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να προσφεύγουν κατά των εκπαιδευτών τους.

Η **Eglantyne Jebb** γεννήθηκε στις 25 Αυγούστου 1876 και πέθανε στις 17 Δεκεμβρίου 1928). Ήταν βρετανή κοινωνική μεταρρυθμίστρια και ιδρυτής

ένα διεθνές κίνημα για παιδιά. Η Διεθνής Ένωση Αρωγής του Παιδιού ιδρύθηκε στη Γενεύη το 1920 για την προστασία των παιδιών.

Η Eglantyne προχώρησε στη Γενεύη, σε μια συνάντηση της Διεθνούς Ένωσης, με ένα σχέδιο για τον Χάρτη Δικαιωμάτων των Παιδιών. Το αποτέλεσμα ήταν ένα σύντομο και σαφές έγγραφο το οποίο επιβεβαίωσε τα δικαιώματα των παιδιών και το καθήκον της

διεθνούς κοινότητας να θέσει τα δικαιώματα των παιδιών στην πρώτη γραμμή του σχεδιασμού. Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού ή η Δήλωση της Γενεύης, όπως έγινε γνωστή, υιοθετήθηκε ένα χρόνο αργότερα από την Κοινωνία των Εθνών.

Το επίκεντρο του κινήματος Save the Children μετατοπίστηκε στην προώθηση της Διακήρυξης. Το 1925, πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη το πρώτο συνέδριο της Διεθνούς Παιδικής Πρόνοιας. Η Διακήρυξη συζητήθηκε ευρέως και υποστηρίχθηκε από οργανώσεις και κυβερνήσεις.

Συνάντηση 7, Δραστηριότητα 7.1. Συνηθισμένος άνθρωπος Vs μάγος

Περίπτωση	Συνηθισμένος άνθρωπος	Μαγικές ικανότητες Μάγος ή μάγισσα

Συνάντηση 7, Δραστηριότητα 7.2. Σχέδιο δράσης ως ήρωες

A. Πρόβλημα:	
B. Στόχος:	
Γ. Δράση:	
Δ. Πηγές:	
Ε. Επιτυχία:	

Συνάντηση 7, Δραστηριότητα 7.2. Σχέδιο δράσης ως ήρωες

Παίρνοντας δράση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

1^ο Βήμα

Ποια δικαιώματα παραβιάζονται;

2^ο Βήμα

Ποιοι είναι οι στόχοι σου;

3^ο Βήμα

3 διαφορετικοί τρόποι δράσης που θα σε βοηθήσουν να πετύχεις τον σκοπό σου (σε ατομικό επίπεδο, επίπεδο σχολείου, επίπεδο κοινότητας, επίπεδο χώρας, παγκόσμιο επίπεδο).

Ποια θα επιλέξεις; Γιατί;

4^ο Βήμα

Για την υλοποίηση της δράσης:

1. Ποια βήματα χρειάζεται να πάρεις;
2. Ποιες πηγές (οικονομικές, ενημέρωσης κ.τ.λ.) θα χρειαστείς;
3. Πόσος καιρός θα χρειαστεί;
4. Θα χρειαστείς βοήθεια από κάποιον;

5^ο Βήμα

Πώς θα ξέρεις εάν έχεις πετύχει το στόχο σου;

ΙΔΕΕΣ

1. Μάθετε ποιες πολιτικές εφαρμόζει το σχολείο σας για να μειώσετε τον εκφοβισμό και τη βία και αν δεν είναι επαρκές, ζητήστε βελτιώσεις
2. Οργανώστε μια εκδήλωση για να συγκεντρώσετε χρήματα για ένα ζήτημα
3. Καλέστε έναν ραδιοφωνικό σταθμό που προσκαλεί σχόλια από τους ακροατές για να δώσει τη γνώμη σας
4. Δημιουργήστε μια στάση σε μια τοπική εκδήλωση για να δώσετε στους ανθρώπους πληροφορίες σχετικά με ένα θέμα
5. Εθελοντής να μιλάει ή να εκτελεί χορευτικό κομμάτι ή τραγούδι σε μια σχολική συνέλευση για να ευαισθητοποιήσει για ένα θέμα
6. Δημιουργήστε μια αφίσα για την ευαισθητοποίηση σχετικά με μια αιτία ή ένα ζήτημα
7. Οργανώστε μια ειρηνική διαμαρτυρία
8. Γράψτε ένα άρθρο στην σχολική εφημερίδα σας για ένα ζήτημα που σας αφορά
9. Συμμετοχή σε έναν οργανισμό που υποστηρίζει την ειρήνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα
10. Βοηθήστε να μιλήσετε σε έναν πολιτικό για έναν συγκεκριμένο νόμο
11. Δημιουργήστε έναν ιστότοπο για την ευαισθητοποίηση ενός προβλήματος
12. Μιλήστε όταν κάποιος είναι ρατσιστής, σεξιστής ή διακριτικός με οποιονδήποτε τρόπο
13. Πηγαίνετε στο τοπικό δημοτικό σχολείο σας για να κάνετε ένα εργαστήριο για τους νέους μαθητές σε ένα ζήτημα
14. Προετοιμάστε μια παρουσίαση για ένα ζήτημα για να ασκήσετε κριτική στο σχολικό σας συμβούλιο ή το τοπικό συμβούλιο
15. Γράψτε ένα μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε έναν πολιτικό για να εκφράσετε την άποψή σας
16. Προσκαλέστε έναν τοπικό πολιτικό, ακτιβιστή ή ομιλητή από ΜΚΟ να έρθει και να μιλήσει στο σχολείο σας
17. Ορίστε μια οργάνωση ή μια ομάδα για εκστρατεία σχετικά με ένα θέμα
18. Οργανώστε μια έκθεση τέχνης ή ποίησης στο σχολείο σας γύρω από τα θέματα που έχετε μελετήσει
19. Γράψτε μια επιστολή στον συντάκτη σχετικά με μια ιστορία στην εφημερίδα για να εκφράσετε τη γνώμη σας
20. Κάντε μια μικρή ταινία για ένα θέμα

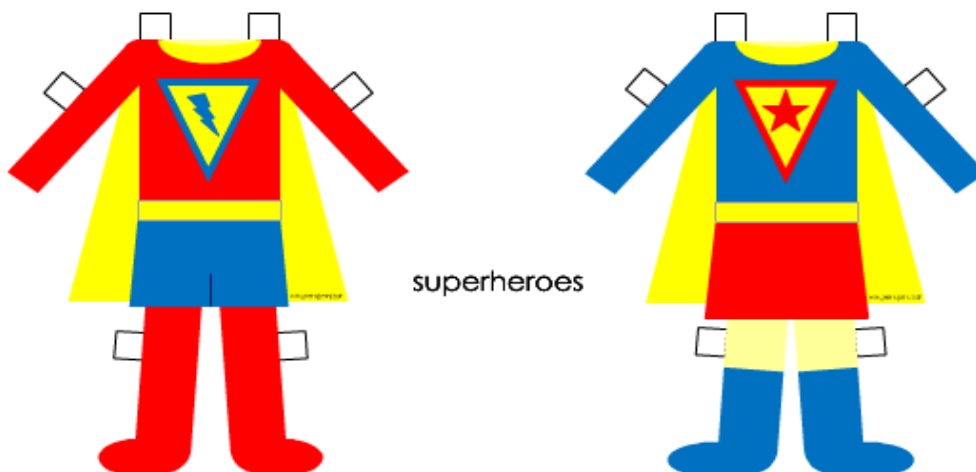
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η παρουσίασή σας πρέπει να καλύπτει τα εξής:

1. Ποιο ζήτημα αποφασίσατε να αναλάβετε δράση και γιατί;
2. Πώς είναι αυτό ένα ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;
3. Ποιες ήταν οι ενέργειες σας; Γιατί αποφασίσατε ότι αυτή ήταν η πιο κατάλληλη ενέργεια για να αντιμετωπίσετε αυτό το θέμα;
4. Πώς σχεδιάσατε τη δράση σας; Τι ρόλους και ευθύνες ανέλαβαν τα διάφορα μέλη της ομάδας;
5. Τι ελπίζατε να επιτύχετε ως αποτέλεσμα αυτής της ενέργειας; Ποια πρόοδο έχετε κάνει; Τι θα κάνατε διαφορετικά την επόμενη φορά;

Συνάντηση 7, Δραστηριότητα 7.2. Σχέδιο δράσης ως ήρωες

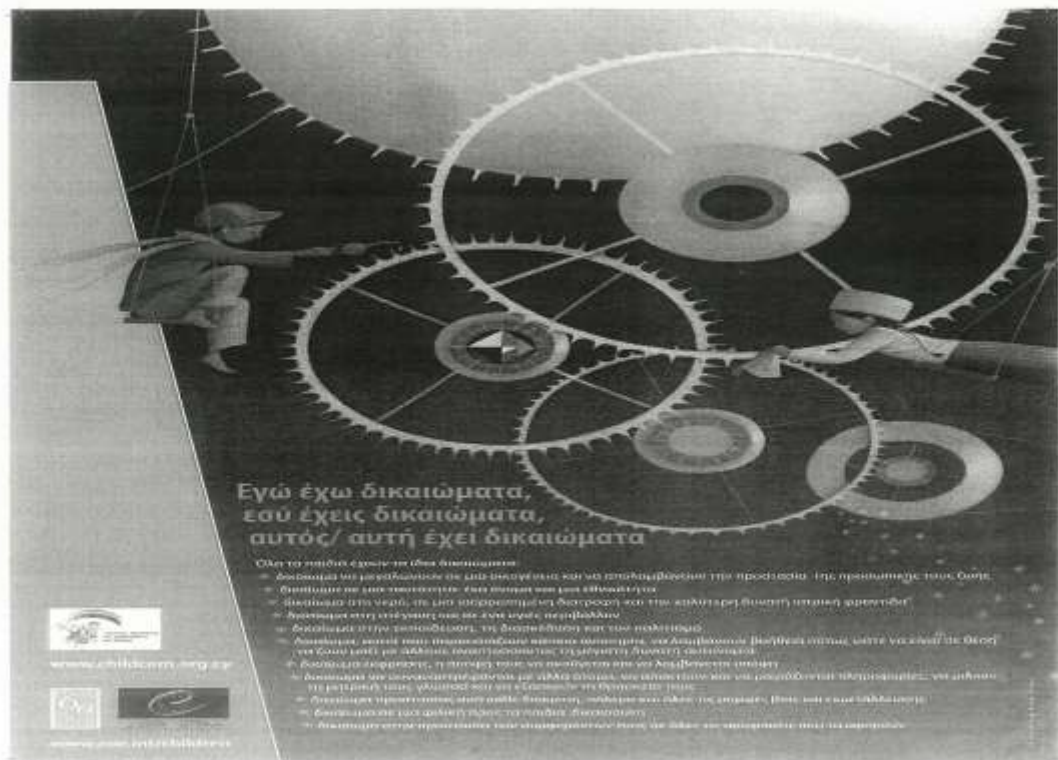
All designs © Gwenny Penny 2010. For personal, non-commercial use only. Page 2 of 4.

Συνάντηση 7, Δραστηριότητα 7.2. Σχέδιο δράσης ως ήρωες

Συνάντηση 8-Δραστηριότητα 8.2. Αφίσα για τα Δικαιώματα του Παιδιού

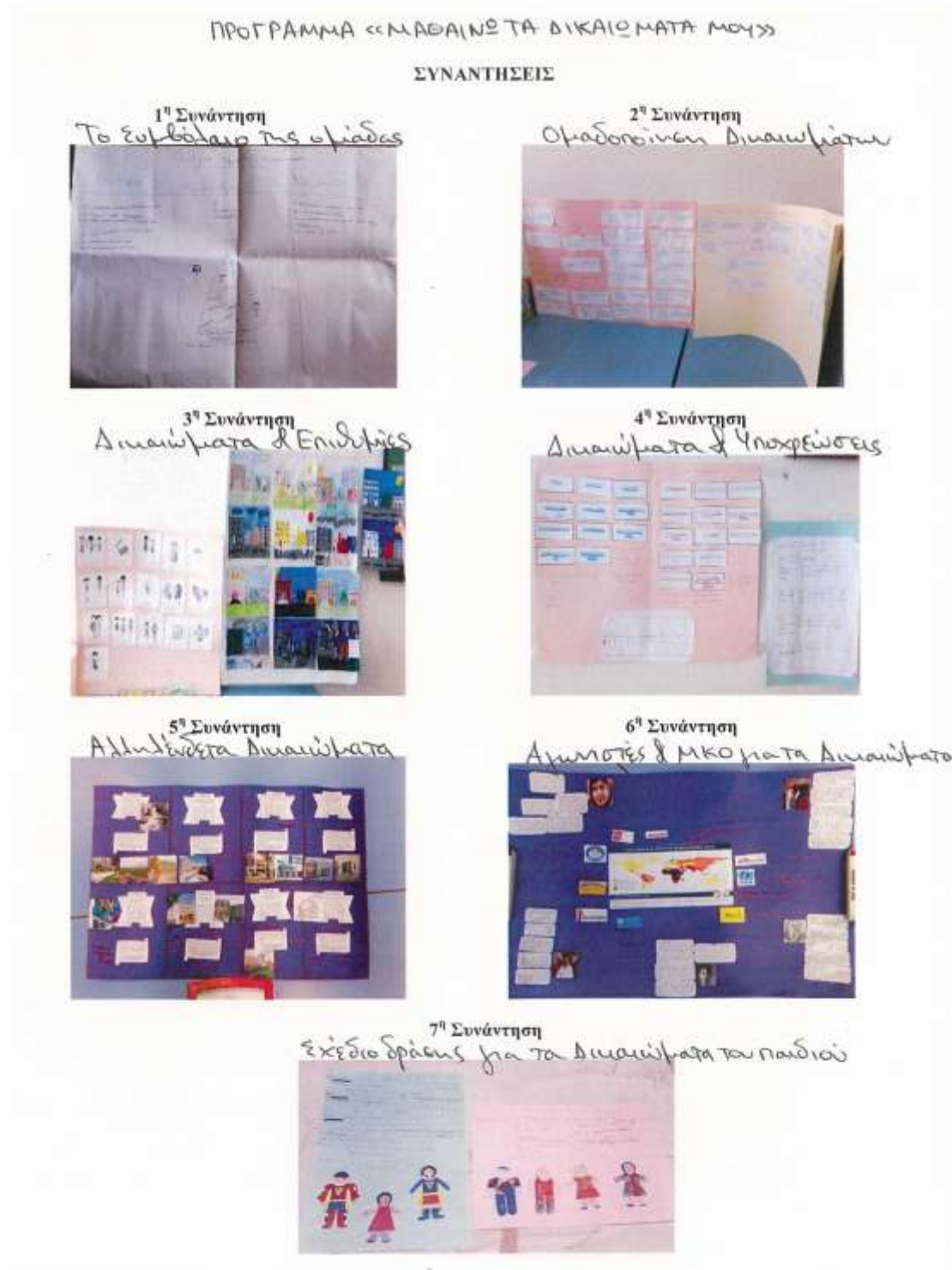

Παράρτημα Χ: Βεβαίωση παρακολούθησης του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος για τη ΔΚΒ Καλαμάτας και για το χωριό της Μεσσηνίας

	Διεύθυνση Κεντρική Βιβλιοθήκη Καλαμάτας	
ΒΕΒΑΙΩΣΗ		
Βεβαιώνεται ότι ο/η παρακολούθησε και συμμετείχε στο καλοκαιρινό δημιουργικό πρόγραμμα με τίτλο: «Μαθαίνω τα Δικαιώματά μου» που πραγματοποιήθηκε από τις 3 έως τις 26 Ιουλίου 2017 στο παιδικό τμήμα της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Πραγματοποιήθηκαν 8 συναντήσεις και τα θέματα που συζητήθηκαν μέσω ομαδικών δραστηριοτήτων είναι τα εξής: -Το έγγραφο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού -Δικαιώματα, Επιθυμίες & Υποχρεώσεις -Αλληλένδετα Δικαιώματα -Αγωνιστές & ΜΚΟ για τα δικαιώματα του Παιδιού -Σχέδιο δράσης για τα δικαιώματα του Παιδιού		
 Η Προϊσταμένη της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας Νινέτα Σωτηράκη	Η Συντονίστρια του προγράμματος & παιδαγωγός Κυριακή Γκότση	

	
ΒΕΒΑΙΩΣΗ	
Βεβαιώνεται ότι ο/η παρακολούθησε και συμμετείχε στο καλοκαιρινό δημιουργικό πρόγραμμα με τίτλο: «Μαθαίνω τα Δικαιώματά μου» που πραγματοποιήθηκε από τις 13 Ιουλίου έως τις 4 Αυγούστου 2017 στο κατηχητικό κτήριο του Διαβολιτισίου σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Πραγματοποιήθηκαν 8 συναντήσεις και τα θέματα που συζητήθηκαν μέσω ομαδικών δραστηριοτήτων είναι τα εξής: -Το έγγραφο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού -Δικαιώματα, Επιθυμίες & Υποχρεώσεις -Αλληλένδετα Δικαιώματα -Αγωνιστές & ΜΚΟ για τα δικαιώματα του Παιδιού -Σχέδιο δράσης για τα δικαιώματα του Παιδιού	
Η Συντονίστρια του προγράμματος & παιδαγωγός κ. Κυριακή Γκότση	

Παράρτημα XI: Υλικό/κολάζ που δημιουργήθηκαν στις συναντήσεις του ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος

Συνάντηση 8, Δραστηριότητα 8.1. Αναμνήσεις

[illegible]

Checklist 11.11.11

Name	Status	Date	Time	Location	Notes	Signature
1. Name	✓	11.11.11	10.00	Room 101	Checklist	
2. Name	✓	11.11.11	10.05	Room 101	Checklist	
3. Name	✓	11.11.11	10.10	Room 101	Checklist	
4. Name	✓	11.11.11	10.15	Room 101	Checklist	
5. Name	✓	11.11.11	10.20	Room 101	Checklist	
6. Name	✓	11.11.11	10.25	Room 101	Checklist	
7. Name	✓	11.11.11	10.30	Room 101	Checklist	
8. Name	✓	11.11.11	10.35	Room 101	Checklist	
9. Name	✓	11.11.11	10.40	Room 101	Checklist	
10. Name	✓	11.11.11	10.45	Room 101	Checklist	
11. Name	✓	11.11.11	10.50	Room 101	Checklist	
12. Name	✓	11.11.11	10.55	Room 101	Checklist	
13. Name	✓	11.11.11	11.00	Room 101	Checklist	
14. Name	✓	11.11.11	11.05	Room 101	Checklist	
15. Name	✓	11.11.11	11.10	Room 101	Checklist	
16. Name	✓	11.11.11	11.15	Room 101	Checklist	
17. Name	✓	11.11.11	11.20	Room 101	Checklist	
18. Name	✓	11.11.11	11.25	Room 101	Checklist	
19. Name	✓	11.11.11	11.30	Room 101	Checklist	
20. Name	✓	11.11.11	11.35	Room 101	Checklist	
21. Name	✓	11.11.11	11.40	Room 101	Checklist	
22. Name	✓	11.11.11	11.45	Room 101	Checklist	
23. Name	✓	11.11.11	11.50	Room 101	Checklist	
24. Name	✓	11.11.11	11.55	Room 101	Checklist	
25. Name	✓	11.11.11	12.00	Room 101	Checklist	
26. Name	✓	11.11.11	12.05	Room 101	Checklist	
27. Name	✓	11.11.11	12.10	Room 101	Checklist	
28. Name	✓	11.11.11	12.15	Room 101	Checklist	
29. Name	✓	11.11.11	12.20	Room 101	Checklist	
30. Name	✓	11.11.11	12.25	Room 101	Checklist	
31. Name	✓	11.11.11	12.30	Room 101	Checklist	
32. Name	✓	11.11.11	12.35	Room 101	Checklist	
33. Name	✓	11.11.11	12.40	Room 101	Checklist	
34. Name	✓	11.11.11	12.45	Room 101	Checklist	
35. Name	✓	11.11.11	12.50	Room 101	Checklist	
36. Name	✓	11.11.11	12.55	Room 101	Checklist	
37. Name	✓	11.11.11	13.00	Room 101	Checklist	
38. Name	✓	11.11.11	13.05	Room 101	Checklist	
39. Name	✓	11.11.11	13.10	Room 101	Checklist	
40. Name	✓	11.11.11	13.15	Room 101	Checklist	
41. Name	✓	11.11.11	13.20	Room 101	Checklist	
42. Name	✓	11.11.11	13.25	Room 101	Checklist	
43. Name	✓	11.11.11	13.30	Room 101	Checklist	
44. Name	✓	11.11.11	13.35	Room 101	Checklist	
45. Name	✓	11.11.11	13.40	Room 101	Checklist	
46. Name	✓	11.11.11	13.45	Room 101	Checklist	
47. Name	✓	11.11.11	13.50	Room 101	Checklist	
48. Name	✓	11.11.11	13.55	Room 101	Checklist	
49. Name	✓	11.11.11	14.00	Room 101	Checklist	
50. Name	✓	11.11.11	14.05	Room 101	Checklist	
51. Name	✓	11.11.11	14.10	Room 101	Checklist	
52. Name	✓	11.11.11	14.15	Room 101	Checklist	
53. Name	✓	11.11.11	14.20	Room 101	Checklist	
54. Name	✓	11.11.11	14.25	Room 101	Checklist	
55. Name	✓	11.11.11	14.30	Room 101	Checklist	
56. Name	✓	11.11.11	14.35	Room 101	Checklist	
57. Name	✓	11.11.11	14.40	Room 101	Checklist	
58. Name	✓	11.11.11	14.45	Room 101	Checklist	
59. Name	✓	11.11.11	14.50	Room 101	Checklist	
60. Name	✓	11.11.11	14.55	Room 101	Checklist	
61. Name	✓	11.11.11	15.00	Room 101	Checklist	
62. Name	✓	11.11.11	15.05	Room 101	Checklist	
63. Name	✓	11.11.11	15.10	Room 101	Checklist	
64. Name	✓	11.11.11	15.15	Room 101	Checklist	
65. Name	✓	11.11.11	15.20	Room 101	Checklist	
66. Name	✓	11.11.11	15.25	Room 101	Checklist	
67. Name	✓	11.11.11	15.30	Room 101	Checklist	
68. Name	✓	11.11.11	15.35	Room 101	Checklist	
69. Name	✓	11.11.11	15.40	Room 101	Checklist	
70. Name	✓	11.11.11	15.45	Room 101	Checklist	
71. Name	✓	11.11.11	15.50	Room 101	Checklist	
72. Name	✓	11.11.11	15.55	Room 101	Checklist	
73. Name	✓	11.11.11	16.00	Room 101	Checklist	
74. Name	✓	11.11.11	16.05	Room 101	Checklist	
75. Name	✓	11.11.11	16.10	Room 101	Checklist	
76. Name	✓	11.11.11	16.15	Room 101	Checklist	
77. Name	✓	11.11.11	16.20	Room 101	Checklist	
78. Name	✓	11.11.11	16.25	Room 101	Checklist	
79. Name	✓	11.11.11	16.30	Room 101	Checklist	
80. Name	✓	11.11.11	16.35	Room 101	Checklist	
81. Name	✓	11.11.11	16.40	Room 101	Checklist	
82. Name	✓	11.11.11	16.45	Room 101	Checklist	
83. Name	✓	11.11.11	16.50	Room 101	Checklist	
84. Name	✓	11.11.11	16.55	Room 101	Checklist	
85. Name	✓	11.11.11	17.00	Room 101	Checklist	
86. Name	✓	11.11.11	17.05	Room 101	Checklist	
87. Name	✓	11.11.11	17.10	Room 101	Checklist	
88. Name	✓	11.11.11	17.15	Room 101	Checklist	
89. Name	✓	11.11.11	17.20	Room 101	Checklist	
90. Name	✓	11.11.11	17.25	Room 101	Checklist	
91. Name	✓	11.11.11	17.30	Room 101	Checklist	
92. Name	✓	11.11.11	17.35	Room 101	Checklist	
93. Name	✓	11.11.11	17.40	Room 101	Checklist	
94. Name	✓	11.11.11	17.45	Room 101	Checklist	
95. Name	✓	11.11.11	17.50	Room 101	Checklist	
96. Name	✓	11.11.11	17.55	Room 101	Checklist	
97. Name	✓	11.11.11	18.00	Room 101	Checklist	
98. Name	✓	11.11.11	18.05	Room 101	Checklist	
99. Name	✓	11.11.11	18.10	Room 101	Checklist	
100. Name	✓	11.11.11	18.15	Room 101	Checklist	

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1.ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Αβραμικά, Μ., Λαφαζάνη, Π. & Σεφανούδη, Ε. (2013). Παιδική κακοποίηση και παρεμβάσεις. *Επιστημονικά Χρονικά* 18 (3):146-151.
- Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε. (1998). Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού. Ινστιτούτο Υγείας του παιδιού. Εκδ. ΤΕΧΝΟΓΡΑΜΜΑ. Αθήνα. ISBN: 960-7584-60-0.
- Βασιλόπουλος, Σ.Φ., Κουτσοπούλου, Ι. & Ρέγκλη Δ. (2011). Ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες για παιδιά. Θεωρία και πράξη. Σχεσιοδυναμική Παιδαγωγική και Συμβουλευτική του Προσώπου. Εκδ. ΓΡΗΓΟΡΗ, Αθήνα.
- Βασιλόπουλος, Σ.Φ., Μπρούζος, Α. & Μπαούρδα Β.Χ. (2016). Ψυχοεκπαιδευτικά ομαδικά προγράμματα για παιδιά και εφήβους. Συμβουλευτική-Προσανατολισμός. Εκδ. GUTENBERG. Αθήνα.
- Γεωργοπούλου, Κ. (2011). Ο κύκλος των Δικαιωμάτων: Η εκπαίδευση για την ειρήνη και τη δημοκρατία-Η ειρήνη και η δημοκρατία μέσω της εκπαίδευσης. Επιμ. Οικονομίδης & Ελευθεράκης, (2011). Εκπαίδευση, Δημοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα.
- Γλώσσα Δ' Δημοτικού. Πετώντας με τις λέξεις. Γ' Τεύχος. ΥΠΕΘΙΕΠ. Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Α.Ε.
- Compassito. (2012). Μικρή Πυξίδα.Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για παιδιά. Κέντρο Στήριξης Μη Κυβερνητικών Οργανισμών. Λευκωσία. Κύπρος. ISBN: 978-9963-9933-2-1.
- Compass (2012). Εγχειρίδιο για την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα με νέους/ες. Εκδ του Συμβουλίου της Ευρώπης. ΑΡΣΙΣ Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων. Θεσσαλονίκη. Ελλάδα. ISBN 978-960-98794-2-2.
- Compass. (2010). Ένα Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για νέους/νέες. ΑΡΣΙΣ Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων. Θεσσαλονίκη. Ελλάδα. ISBN: 978-960-98794-0-8.
- Δελγκωνσταντής, Κ. (1995). Τα Δικαιώματα του Ανθρώπου: Δυτικό Ιδεολόγημα ή Οικουμενικό Ήθος;. Εκδ. Αφοί Κυριακίδη. Θεσσαλονίκη.
- Διεθνής Αμνηστία (χ.χ.). Σχέδιο μαθήματος: Δικαιώματα και Υποχρεώσεις & Υλικό. Β'-Ε' τάξη του Δημοτικού. Ελληνικό τμήμα Διεθνής Αμνηστίας.
- Διεθνής Αμνηστία (χ.χ.). Σχέδιο μαθήματος: Το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση & Υλικό. Β'-Ε' τάξη του Δημοτικού. Ελληνικό τμήμα Διεθνής Αμνηστίας.
- Διεθνής Αμνηστία (χ.χ.). Εκπαιδευτική δράση: 11 Δεκέμβρη: Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού. Εσύ περιγράφεις, εγώ ακούω, εμείς σκεφτόμαστε. Δημοτικό και Γυμνάσιο. Ελληνικό τμήμα Διεθνής Αμνηστίας.
- Διεθνής Αμνηστία. (1996). Πρώτα Βήματα: Ένα εγχειρίδιο για να αρχίσετε την Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Amnesty International Index Number: POL 32/04/95.
- E.U., Rights, Equality & Citizenship Programme of the European Union, (χ.χ.). Εξειδικευμένη Εκπαίδευση σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού. Οι διεθνείς Συνθήκες στην πράξη. Ενότητα 1^η: Κατανοώντας τα δικαιώματα των παιδιών.
- Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (χ.χ.). Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα.
- Fountain, S. (1994). Δικαίωμά μου, Ένας πρακτικός οδηγός για να μάθουμε για τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού. Δραστηριότητες στηριγμένες σε εκπαιδευτικές προτάσεις της Unicef.
- Gollob, R. & Krafp, P. (2007). Εκπαίδευση για την Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (EDC/HRE) στη σχολική πράξη. Διδακτικές αλληλουχίες, έννοιες, μέθοδοι και μοντέλα. Βιβλίο V: Εξερευνούμε τα δικαιώματα του παιδιού. Εννέα μικρά project για το δημοτικό. Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης.

- Ηνωμένα Έθνη, (2013). ΑΒΓ: Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο σχολείο. Πρακτικές δραστηριότητες για σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Εκδ. Πράσινο Ινστιτούτο. ISBN: 978-618-81011-0-4.
- Κατσής, Α., Σιδερίδης, Γ. & Εμβαλωτής Α. (2010). Στατιστικές μέθοδοι στις κοινωνικές επιστήμες. Εκδ. ΤΟΠΟΣ. Αθήνα.
- Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή. Ε΄ Δημοτικού. Βιβλίο Δασκάλου. ΥΠΕΘΙΕΠ. Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Α.Ε.
- Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή. Ε΄ Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή. ΥΠΕΘΙΕΠ. Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Α.Ε.
- Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή. ΣΤ΄ Δημοτικού. Βιβλίο Δασκάλου. ΥΠΕΘΙΕΠ. Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Α.Ε.
- Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή. ΣΤ΄ Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή. ΥΠΕΘΙΕΠ. Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Α.Ε.
- Κουμούλα, Α. & Σκλάβου, Κ. (2013). ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ: Όταν τα παιδικά όνειρα γίνονται εφιάλτες. Εκτ. ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ. Αθήνα. ISBN: 978-618-80484-0-9.
- Κριτσωτάκη, Φ. (2014). Είμαι παιδί, έχω και εγώ δικαιώματα. Εκπαιδευτικό πρόγραμμα ευέλικτης ζώνης: Παιδί-Περιβάλλον-Κοινωνία. Υποστηρικτικό υλικό. Εκδ. Σαΐτα, Καβάλα, ISBN: 978-618-5040-91-8.
- Lenhart, V. (2006). Παιδαγωγική των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Συγκριτική Παιδαγωγική. Εκδ. GUTENBERG. Αθήνα.
- Λυμπέρης, (2012). Με τα παιδιά για τα παιδιά. Νίκας/Ελληνική Παιδεία Α.Ε. ISBN: 978-960-296-176-6.
- Μπάλιας, Σ. (2011). Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εκπαίδευση: Ηθικο-πολιτικοί σκοποί, κοινωνική αλλαγή και διαχείριση προβλημάτων. Στο Οικονομίδης, Β. Δ. & Ελευθεράκης, Θ. Γ. (Επιμ.). Εκπαίδευση, Δημοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα. Εκδ. ΔΙΑΔΡΑΣΗ. Αθήνα.
- Μπαλούρδος, Δ. & Φρονίμου, Ε. (2011). Πρόληψη κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών: καλές πρακτικές. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών-Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής. Αθήνα.
- Μπότσος, Γ. (2007). Πέτρα, Ψαλίδι, Χαρτί: Τα δικαιώματα του παιδιού σε κόμικς. Εκδ. Μεταίχμιο. Αθήνα.
- Μπρούζος, Α. (2015). Janusz Korczak: Ο συνήγορος του παιδιού. Στο Πυργιωτάκης, Γ. (Επιμ.). Διακεκριμένες Προσωπικότητες της Παιδαγωγικής. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Οικιακή Οικονομία-Αγωγή Υγείας. (2015-16). Οδηγός Εκπαιδευτικού Γ΄ Γυμνασίου. Ενότητα 4^η: «Ανθρώπινα Δικαιώματα & Υποχρεώσεις».
- Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Συμβούλιο της Ευρώπης, (2015). Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα δικαιώματα του παιδιού. Συμβούλιο της Ευρώπης.
- Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας. (2008). Πρόληψη παιδικής κακοποίησης: οδηγός δράσης και τεκμηρίωσης. Εκτ. ΠΙΤΣΙΛΙΔΗΣ Α.Ε., Αθήνα. ISBN: 978-960-7911-63-6.
- Πανταζής, Β.Α. (2011). Παιδεία για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Στο Οικονομίδης, Β. & Ελευθεράκης, Θ. (Επιμ.). Εκπαίδευση, Δημοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα. Εκδ. ΔΙΑΔΡΑΣΗ. Αθήνα.
- Πίτσου, Χ. & Βοϊνέσκου, Ζ. (2015). “Έχω, έχεις, έχουμε δικαιώματα”. Επιμόρφωση, Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Πάτρα. ISBN 978-960-93-7332-6.
- Πλιόγκου, Β. (2011). Μαθαίνουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα...παίζοντας και δημιουργώντας τα: Εκπαιδευτικές δραστηριότητες για παιδιά πρώτης σχολικής ηλικίας. Δημοσιευμένα Πρακτικά του Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Παγκόσμιας Οργάνωσης Πρώτης Αγωγής και Εκπαίδευσης (Ο.Μ.Ε.Ρ.) με θέμα: «Δημιουργικότητα και μάθηση στην πρώτη σχολική ηλικία». Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Λευκωσία 6-8 Μαΐου 2011, σ. 727-737. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.omep.gr/synedria.htm>.

- Πρόγραμμα Σπουδών Μελέτης του Περιβάλλοντος για το «Νέο Σχολείο». (2011). ΕΣΠΑ 2007-13\Ε.Π.Ε & ΔΒΜ\Α.Π. 1-2-3. «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21^{ου} αιώμα)- Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη». MIS: 295450.
- Πρόγραμμα Σπουδών της Μελέτης Περιβάλλοντος. (2011). Οδηγός Εκπαιδευτικού. ΕΣΠΑ 2007-13\Ε.Π.Ε & ΔΒΜ\Α.Π. 1-2-3. «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21^{ου} αιώμα)- Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη». MIS: 295450.
- Σιούρλα, Π. (2015). Μαθαίνω τα δικαιώματά μου! 92^ο Δημοτικό σχολείο Θεσσαλονίκης. Ψηφιακό Σχολείο. Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο.
- Σταματάκη, Μ. (2011). Διδακτικές παρεμβάσεις για την προώθηση των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων στο δημοτικό σχολείο. Στο Οικονομίδης, Β. & Ελευθεράκης, Θ. (Επιμ.). Εκπαίδευση, Δημοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα. Εκδ. ΔΙΑΔΡΑΣΗ. Αθήνα.
- Συμβούλιο της Ευρώπης. (2010). Σύσταση CM/Rec(2010)7 Της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη-μέλη για το Χάρτη του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Παιδεία της Δημοκρατίας και την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα.
- Σύμπραξη Νέων & Κοινωνίας των Πολιτών Εν Δράση. (2016). Εγχειρίδιο Δραστηριοτήτων Κατάρτισης Εκπαιδευτικών Β' Εκπαίδευσης στα Δικαιώματα των Εφήβων/ Νέων για την Πρόληψη της Παραβατικής Συμπεριφοράς των Ανηλίκων. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΤΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.
- Συνήγορος του Πολίτη. (2011). Προαγωγή των Δικαιωμάτων του Παιδιού. ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ. 132-137.
- Συνήγορος του Πολίτη. Συνήγορος του παιδιού (2012). Έκθεση προς την Επιτροπή Δικαιωμάτων του παιδιού του ΟΗΕ. Διαπιστώσεις και προτάσεις της Ανεξάρτητης Αρχής για την εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού στην Ελλάδα (Ιούλιος 2003-Δεκέμβριος 2011).
- Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες- UNHCR. (2014). Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των προσφύγων. Συμβίωση: Σχέδιο Δράσης για τη προώθηση της ανεκτικότητας και την πρόληψη του ρατσισμού στο σχολείο.
- UNHCR (χ.χ.). Διεθνή Κείμενα Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Σελ. 2-16.
- Unicef. (1993). Τα δικαιώματα των παιδιών του κόσμου. Ένα εγχειρίδιο εκπαίδευσης για την Ανάπτυξη. UNICEF Palais des Nations. CH – 1211 Geneve 10 – Suisse. Επιμ. Έκδοσης στα ελληνικά Λυμπέρης.
- Χατζηχρήστου. (2011). Σχολική Ψυχολογία. Κεφάλαιο 8: Ψυχολογικές παρεμβάσεις για παιδιά και εφήβους. Ανθρωπιστική προσέγγιση, σελ. 376-380. Αθήνα: ΤΥΠΩΘΗΤΩ.

2.ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Beeckman, K. (2004). Measuring the implementation of the right to education: educational versus human rights indicators. *The International Journal of Children's Rights*, 12: 71–84.
- British Institute of Human Rights. (2009). Rights Here, Rights Now. Teaching citizenship through human Rights. A resource for key stage 3 citizenship teachers in England. Ministry of Justice. Department for Children, Schools and Families Amnesty International UK.
- Burridge, N. et al. (2007). Human Rights Education in the school Curriculum. *COSMOPOLITAN CIVIL SOCIETIES RESEARCH CENTRE*. Faculty of Arts and Social Sciences. University of Technology, Sydney. Printed by UTS Publishing Service. ISBN NO: 978-0-9922981-0-4.
- Campbell, K, M. & Covell, K. (2002). Children's rights education at the university level: An effective means of promoting rights knowledge and rights-based attitudes. *The International Journal of Children's Rights* 9: 123–135.

- Cherney, I. D. & Shing Y. L. (2008). Children's Nurturance and Self-Determination Rights: A Cross-Cultural Perspective. *Journal of Social Issues*, Vol. 64, No. 4, pp. 835–856.
- Convention on the Rights of the Child. (1989). Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989.
- Carvalho, E. (2008). Measuring Children's Rights: An Alternative Approach. *International Journal of Children's Rights* 16 (2008) 545–563. DOI 10.1163/157181808X303555.
- Council of Europe. (2009). Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice. ISBN 978-92-9234-765-9
- Covell, K., Howe, R. B. & McNeil, J. K. (2010). Implementing children's human rights education in schools. *Improving Schools*, Volume 13, Number 2, 117-132. ISSN 1365-4802, DOI: 10.1177/1365480210378942.
- Covell, K. & Howe R. B. (2001) Moral Education through the 3 Rs: Rights, respect and responsibility, *Journal of Moral Education*, 30:1, 29-41, DOI: 10.1080/03057240120033794.
- Covell, K. & Howe, R. B. (1999). The impact of children's rights education: A Canadian study. *The International Journal of Children's Rights* 7: 171–183.
- Doek, J. E. (2014). Child Well-Being: Children's Rights Perspective. Handbook of Child Well-Being, DOI 10.1007/978-90-481-9063-8_9. pp 187-217.
- Dunhill, A. (2016). Does teaching children about human rights, encourage them to practice, protect and promote the rights of others? *Education 3-13, International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*. 1-11. DOI: 10.1080/03004279.2016.1165717.
- Evans. C. (2006). Evaluating human rights education programs. *Australian Journal of Human Rights*. Volume 11(2): 53-70.
- Gran, B. K. (2010). Comparing Children's Rights: Introducing the Children's Rights Index *The International Journal of Children's Rights*. Volume 18: 1-17. DOI 10.1163/157181809X457905.
- Green, M. (2001). What We Talk When We Talk About Indicators: Current Approaches to Human Rights Measurement, *Human Rights Quarterly* (23). 1062-1097.
- Hafen B. C., (1977). Puberty, Privacy, and Protection: The Risks of Children's "Rights". *American Bar Association Journal*, Vol. 63, No. 10, pp. 1383-1388.
- Hart, S. N., Pavlovic, Z. & Zeidner, M. (2001). The ISPA Cross-National Children's Rights Research Project. *School Psychology International*. Vol. 22(2):99-129.
- Howe, R. B. & Covell, K. (2010). Miseducating children about their rights. *Education, Citizenship and Social Justice* 5(2) 91–102. DOI: 10.1177/1746197910370724.
- Jennings, T. (2006). Human Rights Education Standards for Teachers and Teacher Education. *Teaching Education*, 17:4, 287-298, DOI: 10.1080/10476210601017378.
- Jerome, L. Emerson, L., Lundy, L. & Orr, K. (2015). Teaching and learning about Child Rights: A Study of Implementation in 26 countries. Queens University Belfast&Unicef. http://www.unicef.org/crc/files/CHILD_RIGHTS_EDUCATION_STUDY_11May.pdf.
- Kilkelly, U. (2006), "Operationalising children's rights: lessons from research", *Journal of Children's Services* 1(4): 35 – 46. <http://dx.doi.org/10.1108/17466660200600030>.
- Lebedev O., Maiorov, A. & Zolotukhina, V. (2002). The Rights of Children, *Russian Education & Society*, 44:8, 6-34. <http://dx.doi.org/10.2753/RES1060-939344086>.
- Lundy, L. (2012). Children's Rights and Education Policy in Europe: The implementation of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Oxford Review of Education* 38 (4): 393-411.
- Margolin, C. R. (1982). A survey of children's views on their rights. *Journal of Clinical Child Psychology*, 11:2, 96-100, DOI: 10.1080/15374418209533070.
- Melton G. B. (2008). Beyond Balancing: Toward an Integrated Approach to Children's Rights. *Journal of Social Issues*, Vol. 64, No. 4, pp. 903–920.
- Melton, G. B. (2005) Treating Children Like People: A Framework for Research and Advocacy, *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 34:4, 646-657, DOI: 10.1207/s15374424jccp3404_7.

- Melton, G. B. (1980). Children's concepts of their rights, *Journal of Clinical Child Psychology*, 9:3, 186-190, DOI: 10.1080/15374418009532985.
- Morine, S. L. (2000). Children's and Parents' Attitudes Towards Children's Rights and Perceptions of Family Relationships. A thesis for the degree of Master of Arts. Department of Human Development and Applied Psychology, Ontario. Institute for Studies in Education of the University of Toronto. National Library of Canada.
- Mulheron Te One S. J. (2008). Perceptions of children's rights in three early childhood settings. A thesis for the degree of Doctor of Philosophy in Education. Victoria University of Wellington.
- OSCE/ODIHR. (2009). Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice. Council of Europe, OSCE/ODIHR, UNESCO, OHCHR. ISBN 978-92-9234-765-9.
- Peterson-Badali, M. & Ruck, M. D. (2008). Studying Children's Perspectives on Self-Determination and Nurturance Rights: Issues and Challenges. The Society for the Psychological Study of Social Issues. *Journal of Social Issues*, Vol. 64, No. 4, 2008, pp. 749—769.
- Peterson-Badali, M., Ruck, M. D., & Ridley, E. (2003). College students' attitudes toward children's nurturance and self-determination rights. *Journal of Applied Social Psychology*, 33, 730–755.
- Quennerstedt, A. & Quennerstedt, M. (2014). Researching children's rights in education: sociology of childhood encountering educational theory. *British Journal of Sociology of Education*, 35:1, 115-132, DOI:10.1080/01425692.2013.783962.
- Quennerstedt, A. (2011). The construction of children's rights in education- a research synthesis. *International Journal of Children's Rights* 19: 661-678. DOI: 10.1163/157181811X570708.
- Quennerstedt, A. (2009) Balancing the Rights of the Child and the Rights of Parents in the Convention on the Rights of the Child, *Journal of Human Rights*, 8:2, 162-176, DOI: 10.1080/14754830902897270.
- Reading et al. (2009). Promotion of children's rights and prevention of child maltreatment. *Child Maltreatment* 4.Vol 373 January 24. DOI:10.1016/S0140-6736(08)61709-2.
- Rogers, C. M., & Wrightsman, L. S. (1978). Attitudes towards children's rights: Nurturance or self-determination? *Journal of Social Issues*, 34, 59–68.
- Rosga, A. & Satterhwaie, M.L. (2009). The Trust in Indicators: Measuring Human Rights. *Berkeley Journal of International Law*, Volume 27, Issue 2, 253-315. DOI: 10.15779/Z38GO7R.
- Ruck, M. D., Abramovitch, R. & Keating, D. P. (1998a). Children's and Adolescents' Understanding of Rights: Balancing Nurturance and Self-Determination. *Child Development*, Volume 64, Number 2:404-417.
- Ruck, M. D., Keating, D. P., & Koegl, C. J. (1998b). Adolescents' and children's knowledge about rights: Some evidence for how young people view rights in their own lives. *Journal of Adolescence*, 21, 275–289.
- Ruck, M. D., Peterson-Badali, M., & Day, D. (2002). The relationship between adolescents' and parents' understanding of children's rights. *Journal of Research on Adolescence*, 12, 373–398.
- Ruck M. D., Peterson-Badali, M. & Helwig, C. C. (2014). Children's Perspectives on Nurturance and Self-Determination Rights: Implications for Development and Well-Being. Handbook of Child Well-Being, *Springer Science & Business Media Dordrecht*: 2537-2559. DOI 10.1007/978-90-481-9063-8_186.
- Ruck, M. D. & Horn, S. S. (2008). Charting the Landscape of Children's Rights. *Journal of Social Issues*, Vol. 64, No. 4, 2008, pp. 685—699.
- Save the Children. (2013). Rights Here, Rights Now: Are children's rights a reality in Wales? Wales NGO Interim Report. England.

- Save the Children. (2003). A Tool for Change? Reporting to the UN Committee on the Rights of the Child. Published by Save the Children, 17 Grove Lane, London SE5 8RD, UK.
- Save the children. (2003). Rights-based Monitoring and Evaluation A Discussion Paper.
- Sen, A. (2004). Elements of a Theory of Human Rights. *Philosophy & Public Affairs* 32, no. 4., 315-356.
- Tibbits, F. (2002). Understanding what we do: emerging models for human rights education. *International Review of Education* 48 (3-4): 159-171.
- Unicef. (2007). A Human Rights-Based Approach to EDUCATION FOR ALL. A framework for the realization of children's right to education and rights within education. United Nations Children's Fund/ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. ISBN: 978-92-806-4188-2.
- Unicef. (2014). The state of the World's children 2014 in numbers. Every child counts. Revealing disparities, advancing children's rights. ISBN: 978-92-806-4731-0.
- United Nations. (2005). General Assembly. United Nations Revised draft plan of action for the first phase (2005-2007) of the World Programme for Human Rights Education, A/59/525, Rev. 1.
- Wrightsmen, L. S. et. al. (1975). Conceptualization and Measurement of Attitudes Toward Children's Rights.
- Wolfe, J. B. (1998). The relation between mothers' and children's understanding of rights. A thesis for the degree of Master of Arts. Department of Human Development and Applied Psychology, Ontario. Institute for Studies in Education of the University of Toronto. National Library of Canada.
- Rogers, C. M., & Wrightsmen, L. S. (1978). Attitudes toward Children's Rights: Nurturance or Self-Determination? *Journal of Social Issues*. Vol. 34, Num. 2: 59-68.

3.ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ:

- Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού: <http://www.childcom.org.cy>
- Επιτροπή Η.Ε. για τα ΔτΠ: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/>
- Save the Children: www.savethechildren.net
- UNICEF : <http://www.unicef.gr>
- Ο συνήγορος του παιδιού: <http://www.0-18.gr/>
- Το χαμόγελο του παιδιού: <https://www.hamogelo.gr/>
- Παιδικά χωριά SOS: <http://www.sos-villages.gr/>
- Ίδρυμα ΕΛΙΖΑ: <http://eliza.org.gr/>
- Διεθνής Αμνηστία: www.amnesty.gr
- Action Aid Ελλάδα: <http://www.actionaid.gr/>
- Γιατροί χωρίς Σύνορα: <https://msf.gr/>